T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

TÜRK VE İNGİLİZ HUKUKU'NDA AİLE HUKUKUNDAN KAYNAKLANAN UYUŞMAZLIKLARDA EŞLERE UYGULANAN GEÇİCİ HUKUKÎ KORUMA ÖNLEMLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CEYHAN FEYZA KAYMAKÇI

Tez Danışmanı: Doç. Dr. NUR BOLAYIR

EYLÜL 2021

ÖNSÖZ

"Türk ve İngiliz Hukuku'nda Aile Hukukundan Kaynaklanan Uyuşmazlıklarda Eşlere Uygulanan Geçici Hukukî Koruma Önlemleri" başlığını taşıyan bu çalışma yüksek lisans tezi olarak Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Yüksek Lisans Programında 23.09.2021 tarihinde Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez, Prof. Dr. Ali Yeşilırmak ve Doç. Dr. Nur Bolayır' dan oluşan jüri önünde savunulmuş ve oybirliği ile kabul edilmiştir.

Çalışmanın planlanmasından son hâlini almasına kadar büyük bir sabır ve titizlikle bana rehber olan, tecrübelerini paylaşan ve her zaman desteğini hissettiğim danışmanım ve hocam Doç. Dr. Nur Bolayır' a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Çalışmanın konusunun belirlenmesi, planının hazırlanması ve yazım aşamalarında, ilgisi, tavsiyeleri, yönlendirmeleri ve desteği için hocam Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e şükranlarımı sunarım.

Tez jürimde yer alarak çalışma ile ilgili değerli eleştirilerini ve önerilerini paylaşan hocam Prof. Dr. Ali Yeşilırmak'a müteşekkirim.

Çalışmanın her aşamasında bana destek olan ve tecrübelerini paylaşan hocam Prof. Dr. Güray Erdönmez' e teşekkürlerimi sunarım. Çalışmanın yazım aşamasında değerli görüşlerinden yararlandığım hocam Dr. Öğr. Üyesi Evrim Erişir'e teşekkürü borç bilirim. Kürsü arkadaşlarım Arş. Gör. Mehmet Emin Alpaslan ve Arş. Gör. Büşra Naciye Yıldız'a da bu süreçteki tüm destekleri için teşekkür ederim.

Son olarak, hayatım boyunca her zaman yanımda olan ve beni destekleyen babam Ali Osman Kaymakçı ile annem Songül Kaymakçı' ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ i

İÇİNDEKİLER ..... İİ

KISALTMALAR ..... Vİİ

RESUMÉ ..... İX

ABSTRACT ..... Xİİİ

ÖZET ..... XVİİ

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRK VE İNGİLİZ HUKUKU'NDA GEÇİCİ HUKUKÎ KORUMA ÖNLEMLERİNİN GENEL OLARAK TANITILMASI, GEÇİCİ HUKUKÎ KORUMA ÖNLEMLERİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİNİN BELİRLENMESİ VE GEÇİCİ HUKUKÎ KORUMA ÖNLEMLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

§1 Türk ve İngiliz Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemlerinin Genel Olarak Tanıtılması 3

I. Kavram 3

II. Tanım 7

III. Amaç ve İşlev 8

IV. Önemi 9

V. Ölçütleri 13
A. Genel Olarak 13
B. Türk Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemlerinin Ölçütleri 14
C. İngiliz Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemlerinin Ölçütleri 16
1. Taraflar Arasındaki Mevcut Durumu Koruma Ölçütü *(Preservation of the Status Quo)* 16
2. American Cyanamid Davası Ölçütleri 18
a. Ciddi Bir Uyuşmazlık Olması *(A Serious Question To Be Tried)* 19
b. Her İki Taraf İçin De Tazminatın Yeterli Olup Olmayacağının Değerlendirilmesi *(Inadequacy Of Damages To Either Side)* 20
c. Menfaat Dengesi *(Balance Of Convinience)* 21
D. Değerlendirme 21

§2 Türk ve İngiliz Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemlerinin Temel Özelliklerinin Belirlenmesi 23

I. Korunması İstenilen Talebin Dava Edilebilirliği 24

II. Geçicilik 25

III. Kesin Hukukî Koruma Sağlama Amacından Yoksunluk 27

IV. Basit ve Çabuk Yargılama 28

V. Farklı Bir İspat Ölçüsünün Varlığı 29

VI. Karşı Taraf Dinlenmeksizin Karar Verilebilmesi 30

VII. Acil Durumlara Çözüm Getirilmesi 31

VIII. Bağlayıcılık ve Zorlayıcılık 32

§3 Türk ve İngiliz Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemlerinin Sınıflandırılması 34

I. Türk Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemlerinin Sınıflandırılması 34

II. İngiliz Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemlerinin Sınıflandırılması 35

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRK VE İNGİLİZ AİLE HUKUKU İLE AİLE MAHKEMELERİ'NİN GENEL OLARAK TANITIMI VE AİLE HUKUKU'NDAN KAYNAKLANAN UYUŞMAZLIKLARDA EŞLERE UYGULANAN GEÇİCİ HUKUKÎ KORUMA ÖNLEMLERİNİN ÇEŞİTLERİ

§1 Türk ve İngiliz Aile Hukuku İle Aile Mahkemeleri'nin Genel Olarak Tanıtımı 38

I. Türk Aile Hukuku'nun ve Aile Mahkemeleri'nin Genel Olarak Tanıtımı 38

II. İngiliz Aile Hukuku'nun ve Aile Mahkemeleri'nin Genel Olarak Tanıtımı 40

§2 Türk ve İngiliz Aile Hukuku'ndan Kaynaklanan Uyuşmazlıklarda Eşlere Uygulanan Geçici Hukukî Koruma Önlemlerinin Çeşitleri 42

I. Eşlere Uygulanan Klasik Geçici Hukukî Koruma Önlemleri 45
A. Genel Olarak 45
B. İhtiyatî Tedbir 47
C. İhtiyatî Haciz 49
1. Genel Olarak 49
2. Şartları 51
3. Kişinin Tasarruf Yetkisinin Kısıtlanması Kararı 53
4. Üçüncü Kişilere Etkisi 55
D. Delil Tespiti 56
1. Şartları 58

2. Uygulanması 59
E. İngiliz Hukuku'na Özgü Özel Klasik Geçici Hukukî Koruma Önlemleri..... 60
1. İhtiyatî Tespit Beyanları *(Interim Declarations)* 61
2. Geçici Mal –Mülk Hükümleri *(Interim Properity Orders)* 63
a. Malın Alıkonulması *(Order For The Detention, Custody Or Preservation Of Relevant Property)* 63
b. Malın Denetimi *(Order For The Inspection Of Revelant Property)*..... 63
c. Malın Satılması *(Sale Of Revelant Properity)* 64
d. Kişinin Hukukî Hakimiyeti Altındaki Mülke Giriş Yetkisi Verilmesi *(Order Authurising Entry Onto Land)* 64
e. Malın Üçüncü Kişiye Teslimi *(Delivery Up)* 65
3. Gizlilik Önlemleri *(Reporting Restriction Orders, Interim Non-Disclousure Orders)* 65
4. Kişinin Yargı Çevresinden Çıkmasının Yasaklanması – Pasaportuna El Konulması *(Writ Ne Exeat Negro - Passport Seizure Order)* 67
5. Teminat *(Security For Costs)* 69

II. Boşanma Davasında Eşlere Uygulanan Özel Geçici Hukukî Koruma Önlemleri 72
A. Tedbir Nafakası..... 74
B. Eşlerin Barınmalarına ve Mallarının Yönetimine İlişkin Geçici Hukukî Koruma Önlemleri 78
C. İngiliz Hukuku'na Özgü Olarak Boşanma Davasında Eşlerin Geçimlerine İlişkin Geçici Hukukî Koruma Önlemleri 80
1. Geçici Periyodik Ödemeler..... 80
2. Yasal Hizmet Ücretlerini Ödeme..... 81
3. Geçici Değişiklik Kararları..... 83
D. Değerlendirme 85

III. Eşlerin Kişisel Korunmalarına İlişkin Geçici Hukukî Koruma Önlemleri..... 87
A. Aile İçi (Ev İçi) Şiddet Halinde Aile Konutunun Kullanımını Düzenleyen Geçici Hukukî Koruma Önlemleri..... 88
1. Aile İçi (Ev İçi) Şiddet Kavramı..... 88
2. Aile Konutu Kavramı..... 90
3. Alınabilecek Geçici Hukukî Koruma Önlemi Kararları 91
B. Koruyucu Önlemler 95
C. Eşlerin Kişisel Korunmalarına İlişkin Geçici Hukukî Koruma Önlemlerinin Uygulanması 98
D. Değerlendirme 100

IV. Evlilik Birliği Devam Ederken Eşlere Uygulanabilecek Geçici Hukukî Koruma Önlemleri 103
A. Türk Hukuku'nda Evlilik Birliği Devam Ederken Eşlere Uygulanabilecek Geçici Hukukî Koruma Önlemleri..... 104
B. İngiliz Hukuku'nun Evlilik Birliğini Düzenleyen Kendine Özgü Düzenlemeleri..... 107
1. 1973 Tarihli Evlilik Davaları Kanunu'nda ve 1882 Tarihli Evli Kadınların Mülkiyet Kanunu'nda Öngörülmüş Olan Düzenlemeler..... 107
2. 1978 tarihli Aile Usûlleri ve Sulh Ceza Mahkemesi Kanunu'nda Öngörülmüş Olan Düzenlemeler 109
C. Değerlendirme 110

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRK VE İNGİLİZ HUKUKU'NDA EŞLERE UYGULANAN GEÇİCİ HUKUKÎ KORUMA ÖNLEMLERİNE İLİŞKİN YARGILAMA

§1 Türk ve İngiliz Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemlerine İlişkin Başvuru Ve Yargılama 115

I. Geçici Hukukî Koruma Önlemlerine İlişkin Başvuru 115
A. Geçici Hukukî Koruma Önlemlerine Başvurulabilecek Zaman 116
B. Geçici Hukukî Koruma Önlemlerine Başvuru Usûlü 118

II. Geçici Hukukî Koruma Önlemlerine İlişkin Yargılamanın Özellikleri 120
A. Genel Olarak 120
B. Karşı Taraf Dinlenmeksizin Alınabilecek Geçici Hukukî Koruma Önlemlerine İlişkin Yargılama 122

§2 Türk ve İngiliz Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemlerine İlişkin Yargılama Sonunda Verilebilecek Kararlar Ve Kararlara İtiraz 127

I. Geçici Hukukî Koruma Önlemi Talebinin Kabulü ve Reddi Kararı 127

II. Yokluğunda Geçici Hukukî Koruma Önlemi Kararı Verilenin Karara İtirazı 131

III. Geçici Hukukî Koruma Önlemi Kararının Uygulanması 132

IV. Geçici Hukukî Koruma Önlemi Kararının Uygulanmasından Kaynaklanacak Zararların Karşılanması İçin Teminat..... 134

V. Geçici Hukukî Koruma Önlemi Kararının Haksız Çıkması Sonucunda Tazminat 136

§3 Türk ve İngiliz Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemine İlişkin Kararın Cebri İcrası Ve Karara Uyulmamasının Sonuçları 138

I. Türk Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemine İlişkin Kararın Cebri İcrası 138

II. İngiliz Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemine İlişkin Kararın Cebri İcrası 139
A. Haciz Kararı *(Charging order, stop order or stop notice)* 140
B. Tazyik Hapsi *(Judgement Summons)*..... 141
C. Maaş Haczi *(Attachment Of Earnings Order)* 142
D. Borçlunun Üçüncü Kişiden Alacağının Talep Edilmesi *(Third Party Debt Order)* 142
E. Ödemelerden Sorumlu Bir Kişinin Atanması *(Appointment Of A Reciever)* 143

III. Geçici Hukukî Koruma Önlemi Kararına Aykırı Davranılmasının Sonuçları 143

SONUÇ 147

KAYNAKÇA 152

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AMK	: 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunu
aşa.	: Aşağıda
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AY	: Anayasa
b.	: bent
BK.	: Borçlar Kanunu
C.	: Cilt
CPR 1998	: Civil Procedure Rules 1998
Çev.	: Çeviren
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Eskişehir BD	: Eskişehir Barosu Dergisi
dn.	: Dipnot
DPMCA 1978	: Domestic Proceedings and Magistrates' Court Act 1978
EÜHFD	: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
f.	: Fıkra
FLA 1996	: Family Law Act 1996
FPR 2010	: Family Procedure Rules 2010
FPR PD	: Family Procedure Rules Practice Direction
GSÜHFD	: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK.	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK.	: Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İİK.	: İcra ve İflâs Kanunu
İHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İÜHFD	: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

İzBD	: İzmir Barosu Dergisi
m.	: madde
Man. BD	: Manisa Barosu Dergisi
MCA 1973	: Matrimonial Causes Act 1973
MİHDER	: Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Dergisi
MÖHUK.	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usûl Hukuku Hakkında Kanun
para.	: Paragraf
RG	: Resmî Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SDÜHFD	: Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
SK	: Sayılı Kanun
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
THD	: Terazi Hukuk Dergisi
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBK.	: Türk Borçlar Kanunu
TMK.	: Türk Medenî Kanunu
TTK.	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
yuk.	: Yukarıda

RESUMÉ

Des différends juridiques peuvent survenir entre des personnes qui entretiennent une relation juridique pour diverses raisons. Dans un Etat de droit, il est interdit aux individus de protéger de force leurs propres droits de leurs propres mains. Par conséquent, la personne ayant besoin d'une protection juridique, revendiquera son droit par voie d'action. Effectuer diverses opérations procédurales afin de compléter le processus contentieux ; Un certain temps est nécessaire pour que les transactions concernées soient effectuées. Pendant cette période, diverses mesures provisoires de protection juridique peuvent être demandées aux tribunaux afin que les parties ne perdent pas leurs droits. Une protection juridique efficace est assurée grâce aux mesures temporaires de protection juridique. Pour la famille, qui est considérée comme le fondement de la société, il est particulièrement important de protéger les conjoints pendant la période qui passera pour la résolution des conflits qui surgissent. Par conséquent, Il existe également diverses mesures de protection juridique temporaire en droit de la famille, où il est vital pour les époux d'établir un nouvel ordre pour remplacer l'ordre perturbée jusqu'à la conclusion du procès. Dans notre étude, nous avons tenté d'expliquer avec leurs caractéristiques communes et différentes, les mesures de protection juridique temporaire qui peuvent être appliquées aux conjoints dans les litiges découlant du droit de la famille en Droits turc et anglais, la manière dont les mesures sont agencées dans les deux systèmes juridiques, les solutions qu'elles apportent aux problèmes, les résultats de ces solutions.

Les mesures de protection juridique temporaire sont régies par le Code de procédure civile dans le Droit turc sous trois rubriques : mesures conservatoire, détection de preuves et autres protections juridiques temporaires. Dans le cadre des autres protections juridiques temporaires mentionnées dans le Code de procédure civile, il existe également des mesures de protection juridique temporaire à appliquer aux époux dans les litiges découlant du droit de la famille. Les mesures provisoires en question sont régies dans divers articles du Code civil turc, de la loi n° 4787 sur la création, les attributions et les procédures des tribunaux de la famille et de la loi n° 6284 sur la protection de la famille et la prévention de la violence à l'égard des femmes. . En Droit anglais, Il existe deux législations juridictionnelles différentes, à savoir les règles de procédure civile en droit privé *(Civil Procedure Rules 1996)* et les règles de procédure familiales *(Family Procedure Rules 2010)*. Les mesures de protection juridique temporaire qui peuvent être appliquées lors du procès sont énumérées dans les Règles de procédure familiale. En effet, bien que certaines d'entre elles aient puisé leurs sources dans le droit civil, les mesures énumérées dans la loi en question ont été adaptées aux litiges en matière de droit de la famille. En d'autres termes, tout en prenant sa source dans les lois de droit civil, les mesures appliquées dans diverses affaires de droit de la famille ont également été inscrites dans les Règles de procédure de la famille en prenant pour principe les diverses décisions judiciaires.

En Droit turc, du fait que les mesures dans les affaires de divorce et de séparation et les mesures de protection de l'union matrimoniale ont une qualité différente des protections juridiques temporaires dans les mesures conservatoires et la procédure non contentieuses, elles devraient être exprimées avec un autre concept. Ces mesures doivent donc être explicitées avec les notions de ‘’mesure provisoire propre au droit de la famille’’ ou de ‘’mesure provisoire’’. D'une manière similaire, on voit que des notions de recours temporaire *(interim remedy)* et de décision provisoire *(interim order)* sont utilisées en Droit anglais aussi pour exprimer les mesures de protection juridique temporaire spécifiques au droit de la famille.

Bien que différents types de mesures de protection juridique temporaire soient réglementés dans les deux systèmes juridiques, les objectifs, les fonctions et les caractéristiques générales de ces mesures sont similaires dans les deux États. En conséquence, elles visent à assurer une protection juridique dans le temps qui s'écoulera avant ou pendant le procès, et à empêcher le jugement d'être inefficace et dénué de sens ; en même temps, elles fonctionnent comme un pont en établissant un équilibre entre les parties,et en formant un tout avec le procès principal, et maintiennent ouverte la voie du procès principal.

Dans les deux systèmes juridiques, les mesures qui peuvent être demandées par les deux parties sont de nature temporaire et ne se substituent pas à une protection juridique définitive. Le degré de preuve et la durée du jugement ont été réduits par rapport au jugement original Le cas échéant, une protection juridique temporaire peut être décidée sans écouter l'autre partie ; Enfin, les décisions de mesure sont contraignantes pour les parties et il existe des sanctions en cas de non-respect des décisions.

Les mesures classiques de protection juridique temporaire en Droit turc figurent dans le Code de procédure civile ; Les mesures de protection juridique temporaire qui peuvent être prises dans les affaires de divorce et de séparation et les mesures qui peuvent être prises pour protéger l'union conjugale sont régies par le Code civil turc. En ce qui concerne la violence domestique, diverses mesures pouvant être prises pour protéger les conjoints sont énumérées dans la loi n° 6284 sur la protection de la famille et la prévention de la violence à l'égard des femmes.

En Droit anglais, les variétés de mesures de protection juridique temporaire qui peuvent être appliquées dans un litige découlant du droit de la famille sont énumérées dans les Règles de procédure familiales (*Family Procedure Rules 2010)*, principalement dans son article 20 (*Interim Remedies and Security For Costs)*. Les mesures de protection juridique temporaire sont ici les mesures appliquées à toutes variétés de litiges découlant du droit de la famille. L'article 9 des Règles de procédure familiales traite des mesures patrimoniales qui peuvent être demandées lors ou après une demande au tribunal de divorce ou des procédures juridiques équivalentes au divorce. Les mesures temporaires que les conjoints peuvent appliquer contre la violence domestique sont réglementées dans la 4e section de la loi sur le droit de la famille de 1996 (*Family Law Act)*.

Concernant les mesures classiques de protection juridique temporaire pouvant être appliquées dans tous les litiges devant les tribunaux de la famille ; elles ont été définies en Droit turc comme étant les mesures conservatoires, la saisie conservatoire et détection de preuves tandis qu'en Droit anglais elles des mesures conservatoires, saisie conservatoire (*search order*), les déclarations de constatations conservatoires, les dispositions provisoires sur les biens, les mesures de confidentialité, l'interdiction de sortir de la juridiction et la confiscation de son passeport. En outre, dans la loi pertinente en Droit anglais, en plus de ceux-ci, l'institution équivalente de la garantie en Droit turc *security for costs (sécurité pour les frais) a* été instaurée.

En Droit turc, en cas de divorce et de séparation, l'article 169 du Code civil turc stipule que le juge peut prendre les mesures qu'il juge nécessaires pour la subsistance, le logement et la gestion des biens des époux. Tandis qu'en Droit anglais, les mesures de protection juridique temporaire qui peuvent être prononcées à l'encontre des époux

dans les affaires de divorce sont régies par les pensions alimentaires temporaires, les paiements périodiques temporaires, le paiement des frais de service juridique et les décisions de modification temporaire. Le tribunal peut également prendre toute autre mesure provisoire si nécessaire. Bien qu'il y ait des discussions sur le sujet, les mesures mentionnées dans les lois turques et anglaises sont des mesures de protection juridique temporaires.

En Droit turc, les mesures à prendre afin de protéger les personnes qui ont subi ou risquent de subir des violences, sont régies sous deux rubriques dans la loi n° 6284 sur la protection de la famille et la prévention de la violence à l'égard des femmes, à savoir ‘’ les décisions de mesures préventives » (Art.3 -Art.4 de la loi no 6284) et "Les décisions relatives aux mesures préventives" (Art. 5 de la loi no 6284). Tandis qu’en Droit anglais, en cas de violence, des mesures liées au logement partagé sont prévues afin de protéger le/la conjoint(e) qui a subi des violences, ainsi que des mesures de protection du/de la conjoint(e) et de l'enfant en cas de violence. Ces mesures, qui sont acceptées comme protection juridique temporaire en Droit anglais, sont définies en Droit turc comme affaire de la procédure non contentieuse en référence au 17e alinéa du 2e paragraphe de l’article 382 du Code de procédure civile où sont énumérées les affaires de la procédure non contentieuse. Enfin, en ce qui concerne les mesures de protection personnelle, les jugements, la mise en œuvre et les conséquences de la violation des mesures en Droit turc et anglais, présentent un parallélisme, à quelques différences près. De cela, nous pouvons conclure que les deux systèmes juridiques adoptent les mêmes méthodes de solution contre la violence domestique.

Diverses mesures de protection juridique temporaire qui peuvent être prises afin de protéger l'union matrimoniale sont régies dans le Droit turc. Cependant, une telle réglementation n'existe pas en Droit anglais. En Droit anglais, certaines décisions temporaires sont prévues afin d'éviter que l'autre époux ne se retrouve dans une situation financière difficile si l'un des époux ne remplit pas ses obligations financières pendant que l'union conjugale se poursuit. Tandis qu’en Droit turc, bien que la nature des mesures visant à protéger l'union matrimoniale soit controversée, elles sont considérées comme une protection juridique temporaire. A notre avis, le fait que la question est réglée de manière si détaillée dans le Droit turc et que seules les questions matérielles sont incluses dans le Droit anglais est lié à la structure des sociétés et les politiques de droit de la famille.

En Droit turc comme en Droit anglais, des mesures de protection juridique temporaire peuvent être demandées à tout moment pendant ou avant le procès, selon le type de mesure demandée. Si une demande a été faite au sujet du litige principal sans saisir le tribunal et qu'une décision de mesure a été prise, des procédures complémentaires doivent être exécutées dans un certain délai en Droit turc. Inversement, en Droit anglais, il n'y a pas de délai fixe admis pour engager une action. La décision du tribunal rendant la décision provisoire de protection juridique précise quand et comment le demandeur doit intenter une action en justice ; ou donne d'autres instructions que la partie requérante doit remplir.

Le cas échéant, une décision provisoire de protection juridique peut être prise sans écouter l'autre partie. Dans cette procédure, l'obligation de fournir des explications complètes, justes et précises est acceptée comme la règle d'or en Droit anglais. En contrepartie, l'obligation d'agir honnêtement et de dire la vérité en Droit turc revêt une importance particulière pour la procédure sans entendre l'autre partie.

Afin de garantir le droit d'être entendu de la partie adverse qui n'a pas été entendue au cours de la procédure, il est admis en Droit turc que la partie en l'absence de laquelle une décision conservatoire est prise peut faire appel devant le tribunal ; En Droit anglais, il est réglementé que le tribunal doit rendre une nouvelle décision de mesure en entendant l'autre partie à la première occasion possible.

Bien que le Droit turc prévoie un recours en appel contre les décisions concernant les mesures temporaires classiques de protection juridique ; Il y a des débats quant à savoir si le processus d'appel est ouvert contre d'autres décisions de mesure que nous avons mentionnées dans notre étude. Étant donné que les mesures de protection de l'union conjugale sont une décision finale temporaire, nous acceptons que les voies légales soient ouvertes pour ces décisions également. Cependant, étant donné que les mesures dans les affaires de divorce et de séparation sont des décisions interlocutoires, il n'est pas possible de saisir les voies légales contre les décisions concernées. En Droit anglais, il est admis que les recours juridiques ne doivent pas être exercés contre des mesures de protection juridique temporaires. Puisqu'il existe une décision provisoire, il est prévu que pour pouvoir s'opposer à la décision, il est nécessaire de s'adresser à la juridiction qui a rendu la décision.

La possibilité d'obtenir une indemnisation au cas où la décision conservatoire serait injustifiée, est régie par la Droit turc en termes de mesure conservatoire et de saisie conservatoire ; cependant, il n'est pas prévu de mesures temporaires spécifiques au droit de la famille. Il est admis que les mesures temporaires sont levées avec effet proactif. En Droit anglais, lorsqu'il est entendu que la mesure de protection juridique temporaire est injustifiée, une demande d'indemnisation peut être introduite auprès du tribunal. Il est laissé à la discrétion du juge de décider ou non de l'indemnisation.

En Droit turc, il n'est pas nécessaire de recourir à une quelconque procédure de suivi pour l'exécution à la fois des mesures de protection juridique temporaire classiques et des mesures de protection juridique temporaire spécifiques au droit de la famille ; car les décisions rendues sont exécutées de plein droit par le tribunal et, le cas échéant, par la force. Tandis qu'en Droit anglais, si les mesures temporaires concernant une créance ne sont pas respectées, la personne qui a fait prendre la mesure peut demander au tribunal une exécution forcée. Les méthodes d'exécution forcée sont ; ordonnance de saisie, vente des biens du débiteur, saisie salariale, emprisonnement de pression, saisie-attribution, désignation d'un tiers responsable des paiements.

Finalement, en Droit turc, la sanction pour violation d'une décision de mesure est régie pour les mesures conservatoires. Selon ceci, le contrevenant est puni d'un emprisonnement disciplinaire sur plainte, pouvant aller jusqu'à six mois, dans les six mois à compter de la date de la connaissance de la violation. Les actes contraires aux mesures de protection juridique temporaire spécifiques au droit de la famille, qui est un autre type de protection juridique temporaire, ne peuvent être punis comme des mesures conservatoires. Des régulations spéciales sont prévues aux articles 341 et 344 de la loi sur l'exécution forcée et la faillite uniquement pour les actes contraires à certaines des mesures provisoires. Selon ces dispositions, les conjoints qui ne se conforment pas aux décisions concernant la remise de l'enfant ou qui ne remplissent pas leurs obligations alimentaires seront condamnés à l'emprisonnement de pression. Tandis qu'en Droit anglais, l'institution de l'outrage au tribunal est remise en cause en cas de violation des mesures conservatoires. La personne qui viole la décision du tribunal peut être punie d'une ou plusieurs des peines d'emprisonnement, d'amende ou de confiscation des biens de la personne désobéissante.

ABSTRACT

Some legal disputes may arise between persons having a legal relationship for various reasons. In a state of law, it is prohibited to protect one's own rights himself by force. Therefore, a person who is in need of legal protection will claim his/her right via litigation. Various procedural actions must be taken in order to conclude the litigation process; and a specific period of time is required for the performance of the related actions. During this process, parties may request various temporary legal protection measures from court in order to avoid any loss of right. Thanks to temporary legal protection measures, an efficient legal protection is ensured. With respect to the family which is considered as basic unit of the society, it becomes more of an issue to protect the spouses during the period of settlement of the disputes. Therefore, there are some temporary protection measures in family law where it is of vital importance to establish a new order for the spouses until the conclusion of the litigation process. In this study, we tried to explain temporary legal protection measures for the spouses in disputes arising from family law in Turkish and English Laws, types of regulation of such measures in both legal systems, solutions for the arising problems and the outcomes of such solutions with common and different features.

Temporary legal protection measures are regulated under three titles as temporary injunction, recording of evidence and other temporary legal protections within the scope of the Code of Civil Procedure in Turkish Law. The Code of Civil Procedure contains temporary legal protection measures imposed for the spouses due to disputes arising from family law within the scope of other temporary legal protections. Said temporary measures are regulated in various articles of Turkish Civil Code, Law No: 4787 on Establishment, Duties and Trial Procedures of Family Courts and Law No: 6284 on the Protection of the Family and Prevention of Violence Against Women. On the other hand, English Law has two different trial legislations as *Civil Procedure Rules 1996* and *Family Procedure Rules 2010*. Temporary legal protection measures to be applied in trials are indicated in Family Procedure Rules. Despite some of them are originated from civil code, the measures mentioned in said Law are adapted for the disputes with respect to family law. In other words, despite being originated from civil code, the measures applied in various family law cases are included in Family Procedure Rules depending on various trial decisions.

Since the measures in divorce and separation suits and the measures in protection or marriage are different from temporary legal protections in temporary injunction and non-contentious jurisdiction in Turkish Law, they must be expressed with a different term and concept. Therefore, said measures must be explained with "interim measures" or "interim measures special to family law" concepts. Similarly, it can be seen that *interim remedy* ***and*** *interim order* concepts are used in English Law in order to express temporary legal protection measures special to family law.

Despite different temporary legal protection measures are regulated in both legal systems, the purposes, functions and general characteristics of these measures show similarities in both states. Accordingly, it aims to ensure legal protection before and during litigation process and to avoid the judgment being ineffective or meaningless; it aims to function as a bridge and redress the balance between the parties and open the way for the principal case.

In both legal system, the measures which may be requested by both parties have temporary nature and don't replace definite legal protection. The degree of proof and period of proceeding are decreased compared to principal action. When required, temporary legal protection may be decided without hearing the opposing party; finally, such injunction decisions are binding on parties and there are some sanctions for the failure to abide by such decisions.

Within the scope of Turkish Law; conventional temporary legal protection measures are regulated under Code of Civil Procedure and temporary legal protection measures to be taken in divorce and separation suits and measures to be taken in protection of marriage community are regulated under Turkish Civil Code. When domestic violence is in question, various measures to be taken for the protection of the spouses are regulated under Law No: 6284 on the Protection of the Family and Prevention of Violence Against Women.

In English Law, types of temporary legal protection measures imposed for disputes arising from family law are mentioned in various parts of *Family Procedure Rules 2010,* especially under Part 20: *Interim Remedies and Security For Costs.* Temporary legal protection measures here are the measures applied to all types of disputes arising from family law. Part 9 of the Family Procedure Rules contains property measures which may be requested during or after application to the court for the divorce or legal procedures similar to divorce. Part 4 of the Family Law Act 1996 regulates the temporary measures that may be applied by the spouses against domestic violence.

In family courts, the conventional temporary legal protection measures are regulated as interim injunction, provisional attachment and recording of evidence in Turkish Law and as interim injunction, provisional attachment, *search order*, ephemeral fixation, temporary property provisions, privacy measures, prohibition of leaving the judicial locality and confiscation of passport in English Law. Moreover, in the relevant code in English Law, *security for costs* concept is regulated corresponding to security deposit in Turkish Law.

In Turkish Law, it is regulated within the scope of Article 169 of the Turkish Civil Code that when a divorce or separation case is filed, the judge takes the interim measures that are necessary during the case ex officio, particularly the accommodation, living costs, management of spouses' assets. In English Law, temporary legal protection measures to be applied in divorce suits are regulated as temporary alimony, temporary periodical payments, payment of legal service fees and temporary change decisions. When required, the court may take any other temporary injunction decision. Despite the discussions on this subject, said measures in both Turkish Law and English Law have the characteristics of temporary legal protection measure.

In Turkish Law, the measures are regulated under two titles as "Protective Measure Decision" (Articles 3-4 of Law No: 6284) and as "Preventive Measure Decision" (Article 5 of Law No: 6284) in Law No: 6284 on the Protection of the Family and Prevention of Violence Against Women in order to protect the women who are exposed or threatened to be exposed to violence. In English Law, when domestic violence is in question, measures with respect to common residence are regulated to protect the spouse exposed to violence and the measures protecting the spouse and the children are regulated. Such measures, which are considered as temporary legal

protection in English Law, are determined as non-contentious jurisdiction in Turkish Law with reference by 17th sub-paragraph of 2nd sub-article of Article 382 of Code of Civil Procedure where non-contentious jurisdiction works are indicated. Finally, with respect to the measures for personal protection, the measures in Turkish Law and the measures in English Law have parallels in terms of proceedings, implementations and results of violating such measures etc. It can be concluded that two legal systems adopt the same solution methods against domestic violence.

Some temporary legal protection measures are regulated in Turkish Law in order to protect the marriage community. However, English Law has no such regulation. In English Law, only some temporary decisions are available in order to support the spouse financially if either spouse fails to fulfill his/her financial obligations during the continuation of the marriage community. In Turkish Law, despite discussions on the nature and quality of the measures for the protection of the marriage community, these measures are considered and regarded to have the characteristics of temporary legal protection. This matter is regulated in details in Turkish Law but English Law only contains financial regulations in respect thereof. We can explain this situation with the differences in structures of the societies and family law policies.

In both Turkish Law and English Law, it is possible to apply temporary legal protection measures at any time before or during the litigation process according to the type of requested measure. If any measure is requested and decided prior to application to the court with respect to principal dispute, complementary transactions must be carried out within a specific period of time in Turkish Law. Contrary to this, English Law has no definite period of time for filing the lawsuit. The court taking the temporary legal protection decision indicates in its decision when and how such requesting party must file a lawsuit or gives instructions including the further obligations to be fulfilled by the party requesting such measure.

When required, temporary legal protection may be decided without hearing the opposing party. In English Law, the obligation to make accurate, fair and correct statements is considered as a golden rule. On the other hand, in Turkish Law, the obligation to act honestly and tell the truth is of vital importance for the trials without hearing the opposing party. To ensure the legal right to be heard of the opposing party, Turkish Law allows the related party in absence of whom the injunction decision is taken to raise an objection against the court decision; in English law, it is regulated that the Court must hear the opposing party as soon as possible and take a new injunction decision.

In Turkish Law, the decisions on conventional temporary legal protection measures can be appealed; there are some discussions on whether other injunction decisions mentioned in this study can be appealed or not. Since the measures with respect to the protection of marriage community are temporary final decisions, we can consider that such decisions can also be appealed. However, since the measures in divorce and separation suits have the characteristics of interim decision, it is not possible to appeal such decisions. In English Law, it is accepted that temporary legal protection measures cannot be appealed. Since it is an interim decision, the related party must apply to the court giving such interim decision in order to oppose the decision.

If such injunction decision turns out to be wrong, the possibility of receiving compensation is regulated in Turkish Law in terms of interim injunction and

provisional attachment; however, it is not regulated for the temporary measures special to family law. It is accepted that the temporary measures are proactively annulled. In English Law, when temporary legal protection measures turn out to be wrong, related party may apply to court for compensation. It is at Judge's discretion whether or not to decide on compensation.

In Turkish Law, it is not required to start legal proceedings for the enforcement of both conventional temporary legal protection measures and temporary legal protection measures special to family law as well; because such decisions are enforced by the court by force, if required. In English Law, if temporary measures with respect to a receivable are not satisfied, the relevant party imposing such temporary measure may apply to court for compulsory enforcement. Compulsory enforcement methods are as follows; attachment order, sale of debtor's properties, garnishment of wages, preventive detention, request of debtor's receivables from third persons, appointment of a third person responsible for payments.

Finally, the penalty for contradiction to injunction decision is regulated for interim injunctions in Turkish Law. Accordingly, the party in breach can be sentenced to disciplinary punishment up to six months upon complaint within six months following the date on which such breach is found out. Actions contrary to the temporary legal protection measures special to family law, another type of temporary legal protection measures, shall not be sentenced like interim injunctions. Special regulations are provided under Articles 341 and 344 of Enforcement and Bankruptcy Law for specific actions contrary to some of interim injunctions. According to these provisions, spouses who act contrary to decisions with respect to the delivery of child or fail to fulfil statutory duties to furnish maintenance shall be sentenced to preventive detention. In English Law, actions contrary to injunction decisions mean contempt of court. The party who acts contrary to the court decision may be sentenced with one or more than one of the imprisonment, penalty fine or confiscation of the property.

ÖZET

Hukukî bir ilişki içerisinde olan kişiler arasında çeşitli sebeplerle hukukî uyuşmazlıklar söz konusu olabilmektedir. Bir hukuk devletinde, kişilerin kendi haklarını kendi elleriyle cebren korumaları yasaklanmıştır. Dolayısıyla, hukukî korumaya ihtiyaç duyan kişi, hakkını dava yoluyla talep edecektir. Dava sürecinin tamamlanabilmesi için çeşitli usûlî işlemlerin yapılması; ilgili işlemlerin gerçekleştirilebilmesi için ise belirli bir süre gerekmektedir. Bu sürede mahkemelerden, tarafların hak kaybına uğramamaları için çeşitli geçici hukukî koruma önlemleri talep edilebilecektir. Geçici hukukî koruma önlemleri sayesinde, etkin bir hukukî koruma sağlanmaktadır. Toplumun temeli olarak kabul edilen aile için ise, ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümü için geçecek sürede eşlerin korunması özel bir önem arz etmektedir. Dolayısıyla, yargılama sonuçlanıncaya kadar, eşler için bozulan düzenin yerine yeni bir düzen kurulmasının hayatî önem taşıdığı aile hukukunda da, çeşitli geçici hukukî koruma önlemleri mevcuttur. Çalışmamızda Türk ve İngiliz Hukuku'nda, aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda eşlere uygulanabilecek geçici hukukî koruma önlemleri, iki hukuk sisteminde de önlemlerin düzenlenme şekli, sorunlara getirdiği çözümleri, bu çözümlerin ortaya çıkardığı sonuçlar ortak ve farklı özellikleriyle birlikte açıklanmaya çalışılmıştır.

Geçici hukukî koruma önlemleri Türk Hukuku'nda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, ihtiyatî tedbir, delil tespiti ve diğer geçici hukukî korumalar olarak üç başlıkta düzenlenmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda bahsi geçen diğer geçici hukukî korumaların kapsamında aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda eşlere uygulanacak geçici hukukî koruma önlemleri de yer almaktadır. Söz konusu geçici önlemler, Türk Medenî Kanunu'nda, 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunu'nda ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da çeşitli maddelerde düzenlenmiştir. İngiliz Hukuku'nda ise, özel hukukta Medenî Usûl Kuralları *(Civil Procedure Rules 1996)* ve Aile Usûl Kuralları *(Family Procedure Rules 2010)* olmak üzere iki farklı yargılama mevzuatı mevcuttur. Aile Usûl Kuralları'nda yargılamada uygulanabilecek geçici hukukî koruma önlemleri sayılmıştır. Aslında bazıları kaynaklarını medenî hukuktan almış olsalar da, söz konusu Kanun'da sayılmış önlemler aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklara uyarlanmıştır. Başka bir deyişle, kaynağını medenî hukukun kanunlarından almakla birlikte, çeşitli aile hukuku davalarında uygulanan önlemler de çeşitli yargılama kararları ilke alınarak, Aile Usûl Kuralları' na dâhil edilmiştir.

Türk Hukuku'nda, boşanma ve ayrılık davasındaki önlemler ile evlilik birliğinin korunması önlemlerinin, ihtiyatî tedbir ve çekişmesiz yargı işindeki geçici hukukî korumalardan farklı bir niteliğe sahip olması dolayısıyla, başkaca bir kavram ile ifade edilmesi gerekmektedir. Bu yüzden, söz konusu önlemler, "aile hukukuna özgü geçici önlem" veya "geçici önlem" kavramlarıyla açıklanmalıdır. Benzer olarak, İngiliz Hukuku'nda da aile hukukuna özgü geçici hukukî koruma önlemlerini ifade etmek üzere, geçici çare *(interim remedy)* ve geçici karar *(interim order)* kavramlarının kullanıldığı görülmektedir.

İki hukuk sisteminde de birbirlerinden farklı çeşitlerde geçici hukukî koruma önlemleri düzenlenmiş olsa da, bu önlemlerin amaçları, işlevleri ve genel özellikleri iki devlette de benzerlik göstermektedir. Buna göre, yargılama öncesinde veya yargılama sırasında geçecek olan zamanda hukukî korumayı sağlayıp, hükmün etkisiz ve anlamsız kalmasına engel olma amacını taşımakta; aynı zamanda taraflar arasında

denge kurarak bir köprü işlevi görmekte olup, asıl yargılama ile bir bütün oluşturarak asıl yargılama yolunu açık tutmaktadır.

İki hukuk sisteminde de, her iki tarafça da talep edilebilen önlemler geçici bir niteliğe sahiptir ve kesin hukukî koruma yerine geçmemektedirler. İspat derecesi ve yargılama süresi asıl yargılamaya kıyasla düşürülmüştür. Gerektiğinde, karşı taraf dinlenmeden geçici hukukî korumaya karar verilebilmekte; son olarak, önlem kararları tarafları bağlar ve kararlara uyulmamasının bazı yaptırımları mevcuttur.

Türk Hukuku'nda klasik geçici hukukî koruma önlemleri Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda; boşanma ve ayrılık davasında alınabilecek geçici hukukî koruma önlemleri ile evlilik birliğinin korunması için alınabilecek önlemler ise Türk Medenî Kanunu'nda düzenlenmiştir. Aile içi şiddet söz konusu olduğunda ise, eşleri korumak için uygulanabilecek çeşitli tedbirler 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da sayılmıştır.

İngiliz Hukuku'nda, aile hukukundan kaynaklanan bir uyuşmazlıkta uygulanabilecek geçici hukukî koruma önlemlerinin çeşitleri, başta 20. bölümde (*Interim Remedies and Security For Costs)* olmak üzere, Aile Usûl Kuralları'nın (*Family Procedure Rules 2010)* çeşitli bölümlerinde sayılmıştır. Buradaki geçici hukukî koruma önlemleri, aile hukukundan kaynaklanan tüm uyuşmazlık çeşitlerine uygulanan tedbirlerdir. Aile Usûl Kuralları'nın 9. bölümünde ise, boşanma veya boşanmaya denk hukukî prosedürler için mahkemeye başvururken veya başvurduktan sonra talep edilebilecek olan malvarlığı önlemleri yer almaktadır. 1996 tarihli Aile Hukuku Kanunu'nun (*Family Law Act)* 4. bölümünde ise, eşlerin, aile içi şiddet karşısında başvurabilecekleri geçici tedbirler düzenlenmiştir.

Aile mahkemelerinde tüm uyuşmazlıklarda uygulanabilecek olan klasik geçici hukukî koruma önlemleri; Türk Hukuku'nda ihtiyatî tedbir, ihtiyatî haciz ve delil tespiti; İngiliz Hukuku'nda ise, ihtiyatî tedbir, ihtiyatî haciz, *search order*, ihtiyatî tespit beyanları, geçici mal-mülk hükümleri, gizlilik önlemleri, kişinin yargı çevresinden çıkmasının yasaklanması ve pasaportuna el konulması önlemleri olarak düzenlenmiştir. Ayrıca, İngiliz Hukuku'nda ilgili Kanun'unda bunlara ek olarak, Türk Hukuku'ndaki teminat kurumunun karşılığı olan *security for costs* müessesesi düzenlenmiştir.

Türk Hukuku'nda, boşanma ve ayrılık davalarında, Türk Medeni Kanunu'nun 169. maddesinde hâkimin, eşlerin geçimi, barınması ve mallarının yönetimi adına gerekli gördüğü önlemleri re'sen alabileceği düzenlenmiştir. İngiliz Hukuku'nda ise, boşanma davalarında eşlere karşı hükmedilebilecek olan geçici hukukî koruma önlemleri, tedbir nafakası, geçici periyodik ödemeler, yasal hizmet ücretlerini ödeme ve geçici değişiklik kararları olarak düzenlenmiştir. Mahkeme gerekirse herhangi başka bir geçici önlem kararı da alabilmektedir. Konuyla ilgili tartışmalar mevcut olsa da, hem Türk Hukuku'nda hem İngiliz Hukuku'nda anılan önlemler, geçici hukukî koruma önlemi niteliği taşımaktadır.

Türk Hukuku'nda, şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan kişileri korumak için 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunu'nda, "Koruyucu Tedbir Kararları" (6284 SK m.3 – m.4) ve "Önleyici Tedbir Kararları" (6284 SK m. 5) olarak iki ayrı başlık altında düzenlenmiştir. İngiliz Hukuku'nda ise, şiddet söz konusu olduğunda şiddete uğrayan eşi korumak amacıyla ortak konuta ilişkin tedbirler ve yine şiddet durumunda eşi ve çocuğu koruyucu

önlemler düzenlenmiştir. İngiliz Hukuku'nda geçici hukukî koruma olduğu kabul edilen bu önlemler, Türk Hukuku'nda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda çekişmesiz yargı işlerinin sayıldığı m. 382'nin 2. fıkrasının 17. bendi atfıyla çekişmesiz yargı işi olarak belirlenmiştir. Son olarak, kişisel korunmaya yönelik tedbirler ile ilgili olarak, Türk Hukuku'nda ve İngiliz Hukuku'nda tedbirlerin yargılamaları, uygulanması, tedbire aykırı davranılmasının sonuçları, birkaç farklılık dışında, paralellik göstermektedir. Buradan da, iki hukuk sisteminin de, aile içi şiddete karşı aynı çözüm yöntemlerini benimsediği sonucuna ulaşabilmekteyiz.

Türk Hukuku'nda evlilik birliğinin korunması amacıyla alınabilecek çeşitli geçici hukukî koruma önlemleri düzenlenmiştir. Ancak, İngiliz Hukuku'nda bu yönde düzenleme mevcut değildir. İngiliz Hukuku'nda, yalnızca evlilik birliği devam ederken, bir eşin maddî yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde, diğer eşin maddî olarak zor bir durumda kalmaması için bazı geçici kararlar öngörülmüştür. Türk Hukuku'nda ise, evlilik birliğinin korunması önlemlerinin niteliği tartışmalı olmakla birlikte, bunların geçici hukukî koruma niteliğinde olduğu kabul edilmektedir. Türk Hukuk'unda meselenin bu kadar ayrıntılı düzenlenip, İngiliz Hukuku'nda yalnızca maddî konuları ilgilendiren düzenlemelere yer verilmiş olmasını, toplumların yapısı ve aile hukuku politikaları ile ilişkilendirmekteyiz.

Hem Türk Hukuku'nda hem de İngiliz Hukuku'nda geçici hukukî koruma önlemlerine, talep edilen önlemin çeşidine göre, yargılama süresince veya öncesinde herhangi bir zamanda başvurulabilmektedir. Asıl uyuşmazlık hakkında mahkemeye müracaat edilmeden talepte bulunulmuş ve önleme karar verilmiş ise, Türk Hukuku'nda belirli bir süre içerisinde tamamlayıcı işlemlerin yapılması gerekmektedir. Bunun aksine, İngiliz Hukuku'nda davanın açılması için kabul edilmiş kesin bir süre mevcut değildir. Geçici hukukî koruma kararını veren mahkeme kararında, talep edenin, ne zaman ve nasıl bir dava açması gerektiğini belirtmekte; veya önlem talep eden tarafın yerine getirmesi gereken başka yükümlülükleri içeren talimatları vermektedir.

Gerektiğinde karşı taraf dinlenmeden de geçici hukukî koruma kararı verilebilmektedir. Bu yargılamada İngiliz Hukuku'nda, tam, adil ve doğru açıklamalar yapma yükümlülüğü altın kural olarak kabul edilmektedir. Bunun karşılığı olarak, Türk Hukuku'nda da, dürüst davranma ve doğruyu söyleme yükümlülüğü, karşı taraf dinlenmeden yapılan yargılamalar için özel bir önem taşımaktadır. Yargılamada dinlenmeyen karşı tarafın hukukî dinlenilme hakkının sağlanabilmesi için ise, Türk Hukuku'nda, yokluğunda önlem kararı verilen tarafın mahkemeye itiraz edebileceği kabul edilmiş; İngiliz Hukuku'nda ise, mahkemenin mümkün olan ilk fırsatta karşı taraf dinlenerek yeni bir önlem kararı vermesi gerektiği düzenlenmiştir.

Geçici hukukî koruma önlemlerine ilişkin kararlara karşı Türk Hukuku'nda, klasik geçici hukukî koruma önlemlerine ilişkin kararlara karşı istinaf yolu öngörülmekle birlikte; çalışmamızda bahsettiğimiz diğer önlem kararlarına karşı istinaf yolunun açık olup olmadığıyla ilgili tartışmalar mevcuttur. Evlilik birliğinin korunması önlemleri, geçici bir nihaî karar olduğundan, bu kararlar hakkında da kanun yolunun açık olduğunu kabul etmekteyiz. Ancak, boşanma ve ayrılık davasındaki önlemler, ara karar niteliğinde olduğundan, ilgili kararlara karşı kanun yoluna başvurulması mümkün olmamaktadır. İngiliz Hukuku'nda, geçici hukukî koruma önlemlerine karşı kanun yoluna başvurulmaması gerektiği kabul edilmektedir. Ortada geçici bir karar bulunduğundan, karara muhalefet edebilmek için, kararı veren mahkemeye başvurulması gerektiği öngörülmüştür.

Önlem kararının haksız çıkması durumunda tazminat alma imkânı, Türk Hukuku'nda, ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz bakımından düzenlenmiş; ancak aile hukukuna özgü geçici önlemler için öngörülmemiştir. Geçici önlemlerin ileriye etkili olarak kaldırıldığı kabul edilmektedir. İngiliz Hukuku'nda ise, geçici hukukî koruma önleminin haksız olduğunun anlaşıldığı zaman tazminat için mahkemeye başvurulabilir. Tazminata karar verip vermemek hâkimin takdir yetkisine bırakılmıştır.

Türk Hukuku'nda, hem klasik geçici hukukî koruma önlemleri hem de aile hukukuna özgü geçici hukukî koruma önlemleri icrası için herhangi bir takip yoluna başvurulmasına gerek bulunmamakta; çünkü verilen kararlar, mahkeme tarafından kendiliğinden ve gerekirse zorla icra edilmektedir. İngiliz Hukuku'nda ise, bir alacak ile ilgili geçici önlemlere uyulmadığı takdirde, tedbir koyduran kişi tarafından cebri icra için mahkemeye başvurulabilmektedir. Cebri icra yöntemleri ise; haciz emri, borçlunun mallarının satılması, maaş haczi, tayzik hapsi, borçlunun üçüncü kişilerdeki alacağının talep edilmesi, ödemelerden sorumlu bir üçüncü kişi atanmasıdır.

Son olarak, Türk Hukuku'nda tedbir kararına aykırılığın cezası, ihtiyatî tedbirler için düzenlenmiştir. Buna göre, ihlâl eden, ihlâlin öğrenildiği tarihten itibaren altı ay içerisinde, şikâyet üzerine altı aya kadar disiplin hapsi ile cezalandırılmaktadır. Geçici hukukî korumaların bir diğer türü olan aile hukukuna özgü geçici hukukî koruma önlemlerine aykırı hareketler, ihtiyatî tedbirler gibi cezalandırılamayacaktır. Yalnızca, geçici önlemlerinden bazılarına aykırı davranışlar için İcra ve İflâs Kanunu'nun 341. ve 344. maddelerinde özel düzenlemeler öngörülmüştür. Bu hükümlere göre, çocuk teslimine ilişkin kararlara uymayan veya nafaka yükümlülüklerini yerine getirmeyen eşler, tazyik hapsine mahkûm edilecektir. İngiliz Hukuku'nda ise, önlem kararlarına aykırı davranılması halinde mahkemeye itaatsizlik kurumu söz konusu olmaktadır. Mahkemenin kararına aykırı davranan kişi hapis cezası, para cezası veya itaatsizlik yapan kişinin malvarlığına el konulması kararlarından biri veya birden fazlası ile cezalandırılabilmektedir.

GİRİŞ

Hukukî ilişki içerisinde olan kişilerin, birbirlerine karşı sahip oldukları hak ve yükümlülüklerine uygun olarak hareket etmeleri gerekmektedir. Ancak çeşitli sebeplerden dolayı kişiler, hak veya yükümlülüklerine aykırı davranışlar sergileyebilirler. Bu durumda hakkı ihlâl edilen kişi ile bu ihlâli gerçekleştiren kişi arasında hukukî uyuşmazlık söz konusu olur.

Bir hukuk devletinde, toplumsal barışın sağlanması ve hukuk barışının korunması görevleri devlete aittir. Bu doğrultuda kişiler, ihlâle uğradığını düşündükleri haklarını elde edebilmek için devletin yetkili makamı olan mahkemelerden hukukî korunma talep ederler. Bu talep, dava ile gerçekleşir.

Hukukî korunma talep eden kişinin mahkemelere başvurması ile dava süreci başlar. Ancak bu sürecin sonuçlanabilmesi ve hukukî korunmanın sağlanabilmesi için bazı işlemlerin yapılmış olması gerekmektedir. Söz konusu işlemlerin gerçekleşmesi için gerekli sürede, karşı tarafın bazı hareketleri sonucunda veya geçen süre içerisinde kendiliğinden, dava konusunun zarar görme hatta ortadan kalkma riski söz konusu olabilir. Bu durumda taraf, iddiasında haklı olup davayı kazansa bile amaçladığı sonuca ulaşamayabilir. Bu riski bertaraf edip talep edilen etkin hukukî korumayı sağlamak ise, geçici hukukî koruma önlemleri ile mümkündür. Dolayısıyla, geçici hukukî koruma, etkili hukukî korumanın hem bir sonucu hem de garantisi olarak kabul edilmektedir.

Etkin hukukî korumayı sağlaması ile önem arz eden geçici hukukî koruma önlemleri, toplumun temeli olarak kabul edilen aile için farklı bir önem arz etmektedir. Aile içerisinde çeşitli hak ve yükümlülüklerden oluşan hassas bir düzen vardır. Bu düzen bozulup, ortaya çıkan sorunlar mahkemeye taşındığı takdirde geçici hukukî koruma önlemlerinin derhal alınması gerekmektedir. Aksi takdirde, toplumun temeli olarak kabul edilen ailede, eşler veya çocuklar adına önemli zararlar meydana gelebilir. Dolayısıyla, çalışmamızda hem Türk aile hukukunda hem de İngiliz aile hukukunda, yargılamada geçecek olan sürede, zararların ortaya çıkmaması için kabul edilen geçici hukukî koruma önlemlerinin açıklanması ve iki sistem arasındaki farkların ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda; çalışmamızın ilk bölümünde öncelikle Türk ve İngiliz Hukuku'nda aile hukuku temelinde geçici hukukî koruma önlemi kavramının anlamını daha sonra önlemlerin amacı, genel özellikleri, süregelen

ölçütleri ve sınıflandırmalarını; ardından ikinci bölümde Türk ve İngiliz Hukuku'nda aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda eşlere uygulanabilecek geçici hukukî koruma önlemlerinin çeşitlerini; çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde ise, çeşitlerini saymış olduğumuz geçici hukukî koruma önlemlerine ilişkin talep, yargılama, karara itiraz, kararın icrası ve karara muhalefetin sonuçlarını, her iki hukuk sistemi çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktayız.

Çocuklar için alınabilecek geçici hukukî koruma önlemleri İngiliz Hukuku'nda da eşlere yönelik olan geçici hukukî koruma önlemlerinden farklı bir usûle sahiptir. Çocuk hukukunun ve çocuklar için uygulanabilecek geçici hukukî koruma önlemlerinin çok hassas ve farklı bir araştırmanın konusu olduğunu düşündüğümüz için çalışmamızı aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda eşlere yönelik uygulanabilecek olan geçici hukukî koruma tedbirleri ile sınırlamış bulunmaktayız.

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRK VE İNGİLİZ HUKUKU'NDA GEÇİCİ HUKUKÎ KORUMA ÖNLEMLERİNİN GENEL OLARAK TANITILMASI, GEÇİCİ HUKUKÎ KORUMA ÖNLEMLERİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİNİN BELİRLENMESİ VE GEÇİCİ HUKUKÎ KORUMA ÖNLEMLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

§1 Türk ve İngiliz Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemlerinin Genel Olarak Tanıtılması

I. Kavram

Türk Hukuku'nda, geçici hukukî koruma eskiden beri var olan bir kavram olmasına rağmen Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 1 Ekim 2011'de yürürlüğe girmesi ile yasa içerisinde kullanılmıştır[1]. Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu'nun kabul edildiği 1927 yılından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girdiği zamana dek, geçici hukukî koruma kavramı yerine ihtiyatî tedbir kavramı üst başlık olarak kullanılmıştır[2]. İhtiyatî tedbirin üst başlık olarak kullanılması, diğer geçici

[1] Evrim Erişir, **Geçici Hukukî Korumanın Temelleri ve İhtiyatî Tedbir Türleri**, İstanbul 2013 s.1; Müjgan Tunç Yücel, **HMK Uyarınca Tahkimde İhtiyatî Tedbir Ve Delil Tespiti**, Ankara 2013, s.21; Hakan Albayrak, "**Geçici Hukukî Himaye Tedbirlerinde Yaklaşık İspat"**, THD 2009, S.31, Y. 4, s. 81; Ahmet Başözen, **Güncel Yargıtay Kararları Işığında İhtiyatî Tedbirlerde "Yaklaşık İspat" ve "İhtimal" Kavramı,** DEÜHFD 2014, C. XVI, Özel Sayı: Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, s.653; Abdurrahim Karslı, **Medeni Muhakeme Hukuku**, 5. Bası, İstanbul 2020, s.733; Şafak Orhan, **Boşanma Davasında Geçici Hukukî Koruma Tedbirleri,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi-Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ankara 2016, s.4.

[2] Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usûlü**, C. IV, 6. Bası, İstanbul 2001, s.4289; İbrahim Ercan, **Medenî Usûl Hukukunda İhtiyati Tedbir**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi - Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Konya 1992, s.8-9; Hülya Taş-Korkmaz, **Türk Hukuku'nda İhtiyati Tedbirler**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi - Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Diyarbakır 1995, s.4; Saim Üstündağ, **Medeni Yargılama Hukuku**, C. I-II, 7. Bası, İstanbul 2000, s. 581; Ergun Önen, **Medenî Yargılama Hukuku**, Ankara 1979, s. 99; Süleyman Özkök, **İhtiyati Tedbirler**, Ankara 2002, s.1; Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.1; L. Şanal Görgün/ Levent Börü/ Barış

hukukî korumaların onun bir alt türü gibi görülmesine sebebiyet vermiştir[3]. İhtiyatî tedbirlerin üst başlık olarak kabul edilmesinin bir diğer sonucu da, ihtiyatî tedbir ile ihtiyatî haczin birbirinden ayırt edilememesi olmuştur[4]. Dolayısıyla, ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haczi içerisine alan geçici hukukî korumalar üst başlığı[5], iki tedbir arasındaki ayrımın belirginleşmesi amacına hizmet etmektedir[6].

"İhtiyatî" sıfatı, ihtiyatlı olmaktan gelmekte olup verilen hukukî koruma önleminin doğru olmama ihtimalinin bulunduğu; asıl yargılama sonucunda farklı yönde bir karar verilebileceğinin göz önünde bulundurulması gerektiği anlamını taşır. "Geçici" sıfatı ise, ihtiyatîliği aşan, daha geniş bir kavram olup, ihtiyatîliğe ek olarak[7], önlemlerin kaldırılabilir olduğu anlamını da içermektedir. Dolayısıyla, üst başlıkta geçici sıfatının tercih edilmesi ile geçici hukukî koruma önlemlerine, doğru olmama ihtimalinin mevcut olduğu ve kaldırılabilir olduğu anlamları yüklenmektedir[8].

Toraman/ Mehmet Kodakoğlu, **Medenî Usûl Hukuku**, 9. Bası, Ankara 2020, s. 722; Saim Üstündağ, **İhtiyatî Tedbirler**, İstanbul 1981, s.1 vd.

[3] Bu çerçevede, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nı değerlendiren Kuru, "geçici hukukî korumalar" üst başlığına gerek olmadığı kanaatinde olduğunu belirtmiştir (Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı Hakkında Genel Değerlendirme**, Medenî Usûl ve İcra – İflâs Hukukçuları Toplantısı V, Ankara 2006, s.81).

[4] Kuru, **Usûl**, s. 4411; Ejder Yılmaz, **Geçici Hukukî Himaye Tedbirleri**, C.I, Ankara 2001, s.39; Hakan Pekcanıtez, **"Milletlerarası Tahkimde Geçici Hukukî Koruma Önlemleri"**, Milletlerarası Tahkim Semineri, Ankara 2003, s.115; Muhammet Özekes**, İcra ve İflâs Hukukunda İhtiyatî Haciz**, Ankara 1999, s.41; Orhan, s.5; Karslı, s.734. Uygulamada, sıklıkla ihtiyatî haciz yerine ihtiyatî tedbir talep edilmesi gibi yanlışlıklar söz konusu olmuştur ve halen olmaktadır. Bu durumda, hâkimin hukuku re'sen uygulaması ilkesi doğrultusunda mevcut yanlışlığın hâkim tarafından giderilip giderilemeyeceği tartışması ortaya çıkmaktadır. İlgili tartışmalar için bkz. Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.527-528; Nur Bolayır, **Medenî Usûl Hukukunda Hâkimin Hukuku Re'sen Uygulaması İlkesi**, İstanbul 2019, s.334 vd.

[5] "*Geçici hukuki korumayla ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz kavramları bir birinden ayrı kavramlardır. Geçici hukuki koruma daha genel ve üst kavram olarak kabul edilirken, ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz geçici hukuki korumanın birer türü olarak kabul edilmelidir."* HGK, 20.12.2013, 21-1791/1676 (LegalBank – Elektronik Hukuk Bankası).

[6] Özekes, **İhtiyatî Haciz,** s. 41; Evrim Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.2.

[7] Geçici hukukî korumalar, ihtiyatîliği de içermektedir (Yücel, s. 21).

[8] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.4. Alman Hukuku'nda, geçici hukukî korumayı ifade etmek üzere *"ihtiyatî hukukî koruma (einstweiliger Rechtsschutz)"* kavramı kullanılmakta olup ihtiyatî tedbir kavramı ile bir uyum sağlanmaktadır. Ancak Türk Hukuku'nda geçici hukukî koruma yerine ihtiyatî hukukî koruma kavramının kullanımı söz konusu olursa; ihtiyatî hukukî korumanın, ihtiyatî tedbirin eş anlamlısı olarak kullanıldığı düşünülebilir ve geçici hukukî korumanın ihtiyatî tedbirin bir türü olduğu yanılgısına düşülebilir. İhtiyatî kavramının tercih edilmesiyle, Türk Hukuku'nda yeni bir başlık olan geçici hukukî korumanın anlaşılması ve yerleşmesi güçleşebilir. Dolayısıyla, geçici hukukî koruma başlığının kullanılması Türk Hukuku açısından daha isabetlidir (Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.4). İngiliz Hukuku'nda da aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda hükmedilebilecek önlemleri nitelemek için üst başlıkta "geçici" sıfatı tercih edilmiştir (Aile Usûl Kuralları, 20. bölüm).

Çalışmamızın konusu itibariyle, özellikle Türk Medenî Kanunu'nun 169. maddesinde düzenlenen boşanma ve ayrılık davasındaki önlemler ile Türk Medenî Kanunu'nun 195 ve devamı maddelerinde düzenlenen evlilik birliğinin korunması önlemlerini ifade etmek üzere ayrı bir kavram kullanılmasında fayda görülmektedir[9]. Çünkü söz konusu önlemlerin, niteliği ihtiyatî tedbir ve çekişmesiz yargı işindeki geçici hukukî korumalardan farklı olup, kendilerine özgü bir özelliği vardır. İlgili önlemlerin, farklı bir kavramla ifade edilmemesi uygulamada, bunların ihtiyatî tedbirlerle karıştırılıp, yanlış olarak tatbik edilmelerine sebebiyet vermektedir. Bu yüzden doktrinde, söz konusu önlemlerin, "aile hukukuna özgü geçici önlem" veya "geçici önlem" kavramları ile ifade edilmesinin daha doğru olduğu savunulmaktadır[10].

İngiliz Hukuku'nda ise, gerek Aile Usûl Kuralları'nda (*Family Procedure Rules 2010*) gerekse Medenî Usûl Kuralları'nda (*Civil Procedure Rules 1998*) geçici hukukî koruma önlemlerini ifade etmek üzere *"interim remedies"* yani geçici çareler kavramı kullanılmaktadır. Geçici hukukî koruma önlemlerinin "geçici çareler" olarak anılması, tarafların, hak ve menfaatlerinin uyuşmazlık çözümleninceye dek korunmasının ve yargılama devam ederken geçecek zaman dilimi dolayısıyla zarara uğramamalarının bir "çaresi" olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır[11].

Geçici hukukî koruma önlemlerini ifade etmek üzere kullanılan geçici çare *(interim remedy)* teriminin yanı sıra *"interim relief", "interim order[12]", "interlocutary remedy", "provisional remedy", "ancillary relief", "emergency measures", "preliminary measures"*, *"provisional and protective measures", "provisional and conservatory measures", "protective and interim relief"* gibi

[9] Erişir, **İhtiyatî Tedbir,** s. 267.

[10] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 267; Bilge Öztan, **Aile Hukuku**, 4. Bası, Ankara 2004, s. 445; Bilge Umar, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, 2. Bası, Ankara 2014, s. 1113. Geçici önlemlerin niteliğinin ihtiyatî tedbirlerden farklı olduğuna dair detaylı bilgi için bkz. Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 275. Karşıt görüşt için bkz. Ahmet M. Kılıçoğlu, **Aile Hukuku**, 5. Bası, Ankara 2020, s.120.

[11] Axel Bösch**, "Provisional Remedies In International Commercial Arbitration" A Practitionar Handbook**, New York 1994, s.3; Süheylâ Balkar, **Uluslararası Ticari Tahkim ve Geçici Hukukî Koruma Tedbirleri**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi- Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul 2010, s.9.

[12] Bu kavramlar arasından özellikle *"interim remedies"* ve *"interim orders"* kavramları, konumuz ile ilgili olarak geçici hukukî korumaları sıralarken Aile Usûl Kuralları'nın kullanmış olduğu kavramlardır.

terimler de birbiri yerine kullanılmaktadır[13]. Bu konuda herhangi bir kavram birliği yoktur. Terimlerde geçen, geçici (*interim, interlocutary ve provisional*) ve acil (*emergency*) kelimeleri önlemlerin niteliğine; koruyucu (protective) ve muhafaza edici (conservatory) kelimeleri de önlemlerin amacına atıf yapmaktadır[14].

Aile hukukuna özgü geçici hukukî koruma önlemleri için Türk Hukuku'nda klasik geçici hukukî koruma önlemlerinden farklı bir kavram kullanılması gerektiği düşüncesine paralel olarak, İngiliz Hukuku'nda kanunlarda, klasik geçici hukukî koruma önlemleri ile boşanma davası sırasında ve evlilik birliğinin devamı süresince hükmedilebilecek önlemler için farklı kavramlar kullanıldığı görülmektedir. Aile hukukundan kaynaklanan tüm uyuşmazlıklarda hükmedilebilecek olan geçici hukukî koruma önlemlerini ifade etmek üzere "geçici çare" (Aile Usûl Kuralları, 20. bölüm), yalnızca boşanma davası sırasında hükmedilebilecek olan geçici hukukî koruma önlemlerini ifade etmek üzere ise, "geçici kararlar" kavramı kullanılmaktadır (Aile Usûl Kuralları, m. 9.7).

Geçici hukukî koruma önlemleri, her ne kadar İngiliz Hukuku'nda "geçici çare" ve "geçici kararlar" kavramı ile anılsa da, çalışmamızda, açıklamalarımızın ve karşılaştırmalarımızın anlaşılır olması adına Türk Hukuku'ndaki gibi "geçici hukukî koruma önlemi" ve "geçici önlem" kavramları kullanılacaktır.

[13] Ali Yeşilırmak**, Provisional Measures In International Commercial Arbitration**, 2005, s.9; Wael Shalaan, **Interim Measures In International Commercial Arbitration – A Comparative Study Of The Egyptian, English And Scottish Law**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi- University of Stirling), 2013, s.15.

[14] Yeşilırmak, s.9.

II. Tanım

Geçici hukukî koruma önlemlerinin hukukun birçok alanında düzenlenen ve farklı şekillerde uygulanan hukukî çareler olduğu göz önüne alındığında, tüm çeşitlerini kapsayan bir tanım yapmak oldukça güçtür[15]. Ancak birbirinden farklı olan bu geçici hukukî koruma önlemleri, ortak amaçlara ve işlevlere sahiptir[16]. Dolayısıyla, yapılabilecek her türlü tanım, geçici hukukî koruma önlemlerinin amacını ve işlevini içine alarak yapılabilir[17].

Geçici hukukî korumayı her iki hukuk sisteminde de geçerli olacak şekilde en genel hali ile *"Gecikmesinde tehlike olan bir halin engellenmesi ya da durdurulması amacıyla, iddia edilen talebe hukukî dinlenilme hakkının ertelenmesi yolu açılarak prensip itibariyle yaklaşık ispat seviyesinde ispat ölçüsü ile yetinilerek geçici olarak yürürlük kazandıran, karşı tarafın menfaatlerini çeşitli usûlî araçlarla dengeleyen, ivedi bir yargısal hukukî koruma"*[18] şeklinde tanımlamak mümkündür[19].

---

[15] Deniz Defne Kırlı Aydemir, **Milletlerarası Usul Hukukunda İhtiyati Tedbirler (Brüksel I Tüzüğü, UNIDROIT İlkeleri ve Türk Yargılama Hukuku Çerçevesinde**), İstanbul 2013, s.10; Shalaan**,** s.29.

[16] Catherine Kessedjian, **"Note on Provisional and Protective Measures in Private International Law and Comparative Law"**, https://assets.hcch.net/docs/b6b726b3-1597-40c0-a9c6-894dd5fc9518.pdf, s. 2; Shalaan, s.29; Gerry Maher / Barry J. Rodger, **"Provisional and Protective Remedies: The British Experience Of The Brussels Convention**", The International and Comparetive Law Quarterly 1999, S. 48, No. 2, s.302.

[17] Balkar, s.7.

[18] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.5.

[19] Doktrindeki çeşitli tanımlar için bkz. Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.4-5.

III. Amaç ve İşlev

Türk ve İngiliz Hukuku birlikte incelendiğinde birbirinden farklı çok sayıda geçici koruma önleminin bulunduğunu söylemek mümkündür. İki hukuk sisteminin önlemleri ve önlemlere ilişkin yargılamaları farklı özellikler taşısa da, geçici hukukî koruma önlemlerinin amaçları ve işlevleri iki hukuk sisteminde de aynıdır[20]. Bu bölümde, söz konusu amaçlar ve işlevler açıklanmaya çalışılacaktır.

Geçici hukukî koruma önlemlerinin amaçlarından ilki, yargılama öncesinde veya yargılama sırasında geçecek olan zamanda hukukî korumayı sağlayıp, hükmün etkisiz ve anlamsız kalmasına engel olmaktır[21]. Başka bir deyişle, geçici hukukî koruma önlemlerinin amaçlarından ilki, yargılama süresince veya öncesinde, tarafların yargılamanın işleyişini bozmakla tehdit eden kötü niyetli davranışlarının önüne geçmektir[22]. Dolayısıyla, söz konusu önlemler sayesinde, yargısal sürecin etkin bir şekilde işlemesi güvence altına alınmaktadır[23].

Ayrıca, yargılama süresince geçebilecek olan zamanda, taraflardan birisinin zarara uğramasını engellemek de geçici hukukî koruma önlemlerinin bir diğer amacıdır. Örnek olarak, ihtilaflı olan malların bozulabilme tehlikesinin bulunması verilebilir. Bu durumda, tarafların zarara uğramaması için ve yargılama sonunda verilecek hükmün anlamsız kalmaması için malların satılmasına karar verilebilir[24].

Bu amaçlar doğrultusunda, geçici hukukî koruma önlemleri bir yandan medenî

---

[20] Avrupa Birliği üyesi devletlerin hukuk sistemlerinde birçok farklı geçici hukukî koruma önlemi mevcuttur. Her ne kadar, bu devletlerin hukuk sistemleri uyarınca önlemlere hükmetme biçimi, önlemlerin türleri, önlemlere ilişkin yargılamanın özellikleri ve önlemlerin esas yargılama ile ilişkisi gibi konularda farklılıklar bulunsa da bu önlemlerin amaçları ve işlevleri her devlette aynıdır (Balkar, s.34).

[21] Hakan Pekcanıtez/ Oğuz Atalay/ Muhammet Özekes, **Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı**, 8. Bası, İstanbul 2020, s. 568; Balkar, s.9.

[22] İlhan E. Postacıoğlu, **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, 6. Bası, İstanbul 1975, s. 487- 488.

[23] Bernardo M. Cremades, **"The Need For Conservatory and Preliminary Measures"**, International Business Lawyer, Vol. 27, No. 5, 1999, s. 227; Neil Andrews, **On Civil Processes**, London 2013, s.589; Muhammet Özekes**, Medenî Usûl Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı**, İstanbul 2003, s.213; Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.87; Orhan, s.8; Balkar, s.8.

[24] Bahsi geçen geçici hukukî koruma, İngiliz Medenî Usûl Kuralları'nın 25. bölümünde "Çekişme konusu malın, kolay bozulabilecek niteliğe sahip olması sebebiyle veya derhal satılmasını haklı kılacak herhangi başka bir geçerli nedenle satılması" önlemi olarak sayılmıştır, Medenî Usûl Kuralları, m. 25.1(1.v).

yargılama sürecini koruyarak, bir yandan da yargılama süresince hakkın korunmasız kalması kalmasını engelleyerek taraflar arasında bir denge kurmaktadır[25]. Geçici hukukî koruma önlemleriyle, yargılamanın tamamlanması için gerekli işlemlerin yapılması sırasında taraflar arasında dengeyi sağlayan "yeni bir düzen" tesis edilmektedir[26]. Dolayısıyla önlemler âdeta bir *"köprü"* işlevi görmektedir[27].

Son olarak, geçici hukukî koruma önlemlerinin asıl yargılamayı tamamlayıcı bir işlevi olduğunu belirtmemiz gerekir[28]. Yargılama süresi boyunca hukukî korumayı sağlayan geçici hukukî koruma önlemleri, yargılama ile bir bütünlük oluşturur. Yargılamanın amacının gerçekleşmesini güvence altına alan bu önlemler[29], yargılamanın bir parçasını oluşturmakla birlikte, uyuşmazlığa kesin bir çözüm getirmediği için aynı zamanda asıl yargılama yolunu da açık tutmaktadır[30].

IV. Önemi

Geçici hukuki koruma önlemleri, henüz asıl uyuşmazlık için mahkemeye başvurulmadan önce veya mahkemeye başvurulduktan sonra talep edilebilmektedir. İki ayrı durum da ayrı ayrı önem arz etmektedir.

Öncelikle dava açılmadan önceki duruma baktığımızda; Türk Hukuku'nda, ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz kararı esas hakkında dava açılmadan önceki dönemde verilmiş ise, önlemi talep edenin belirli süreler içerisinde[31] dava açması veya takip

---

[25] Cremades, s.227.

[26] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.88.

[27] Özekes, **Pekcanıtez Usûl**, s.2436; Pekcanıtez/ Atalay/ Özekes, s. 568; Özekes, **İhtiyatî Haciz**, s.37.

[28] Yılmaz, **Tedbirler,** s.34; Ramazan Arslan, **"Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Geçici Hukukî Korumalar Konusunda Getirdiği Yenilikler"**, Bankacılar Dergisi 2013, Özel Sayı, s.7.

[29] Yargılamanın amacı ile geçici hukukî koruma önlemlerinin amacı aynı yöndedir (Yücel, s.22; Mehmet Özdemir, **Yargıtay ve İstinaf Uygulamasında Geçici Hukuki Korumalar**, 2. Bası, Ankara 2021, s. 65).

[30] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.87; Balkar, s.8; Orhan, s.8; Zuckerman, **On Civil Procedure**, s.396.

[31] İhtiyatî tedbiri talep eden, tedbirin uygulanmasını talep ettiği tarihten itibaren iki hafta içerisinde esas hakkındaki davasını açmak, davayı açtığına dair belgeyi kararı uygulayan memura ibraz edip dosyaya koydurtmak ve karşılığında bir belge almak zorundadır (HMK. m. 397/f. I). İhtiyatî haczi talep eden, haczin uygulanmasından, haciz gıyabında yapılmışsa haciz tutanağının kendisine tebliğinden itibaren

talebinde bulunması gerekmektedir (HMK. m. 397/ f. I, İİK. m. 264/ f. I). İhtiyatî tedbir bakımından açılacak dava, ihtiyatî haciz ise açılacak dava veya takip işlemleri, ilgili önemleri ayakta tutacak, geçerliliklerini kaybetmemelerini sağlayacak işlemlerdir. Burada amaç, tam bir ispat faaliyeti gerçekleştirmeden, çabuk bir yargılama sonucunda verilen önlem kararlarından sonra vakit kaybetmeden uyuşmazlığın çözümüne dair işlemlerin yapılmasını sağlamaktır[32]. Bu işlemler, Kanunlar' da belirtilen süre iki haftalık ve yedi günlük içerisinde yapılmazsa, ilgili önlemler kendiliğinden kalkmakta olup önlemlerin fiilen kaldırılması için ise, önlemleri uygulayan memura veya ilgili icra dairesine bildirimde bulunulmaktadır (HMK. m. 397/ f. III, İİK. m. 264/ f. IV).

İngiliz Hukuku'nda ise, dava açılmadan önce yapılması gereken bazı dava öncesi usûl işlemleri mevcuttur[33]. Geçici hukukî koruma önlemlerine, asıl talep için mahkemeye başvurulmadan önce başvurulduğunda, dava öncesi yapılması gereken *disclosure* ve *inspection of documents* gibi usûl işlemleri henüz gerçekleşmemiş olup, hatta taraflar dilekçelerini mahkemeye sunmamış olabilirler. Geçici hukukî koruma talebi üzerine yapılan duruşmalar ise, genellikle kısa sürmekte ve nadiren başka bir güne ertelenmektedir. Bu kadar kısa sürede iki taraf da iddialarını ve savunmalarını kesin olarak kanıtlayamayacakları için kaçınılmaz olarak, geçici hukukî koruma kararı verilmesi için aranan kriterler, nihaî karar için aranan kriterlerden daha hafiftir.

Yukarıda saymış olduğumuz özellikler, her ne kadar önlemlerin etkilerinin ikincil olabileceği görünümünü verse de, uygulamada geçici hukukî koruma önlemlerinin etkileri hiç de ikincil değildir. Hatta İngiliz Hukuku'nda mahkemeler, her sene nihaî karardan çok, geçici hukukî koruma önlemlerine karar vermektedir[34]. Bunun sebebi ise, geçici hukukî koruma kararı verilen uyuşmazlıkların çoğunlukla mahkemeye taşınmamasıdır. Taraflar, hem zamandan hem de yargılama giderlerinden

---

yedi gün içinde ya takip talebinde (haciz veya iflas) bulunmak ya da dava açmak zorundadır (İİK. m. 264/ f. I).

[32] Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 581.

[33] Dava öncesi usûl işlemleri ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Paul Matthews / Hogde M. Malek, **Disclosure**, London 2007, s.25 vd.

[34] David Bean/ Isabel Parry / Andrews, Burns**, Injunctions**, 13th Edition, London 2018, s.27.

tasarruf etme amacını güderek, ya mahkemenin ilk izlenimini (*prima facie*)[35] kabul etmekte ya da uyuşmazlığı mahkemeye götürmeden anlaşma sağlamaktadırlar[36].

Bu noktada, İngiliz Hukuku'nda tamamlayıcı merasim müessesesinin Türk Hukuku'ndan farklı uygulanmasının etkisi vardır. İngiliz Hukuku'nda tamamlayıcı merasim ile ilgili olarak Medenî Usûl Kuralları m. 25.2(3)' de ve Aile Usûl Kuralları m. 20.3(3)'de, esas hakkında dava açılmadan önce alınmış olan geçici hukukî koruma önlemine karar veren mahkemenin, asıl talep ile ilgili dava açılması için söz konusu olaya uygun olarak talimatlar vermesi gerektiği belirtilmiştir. Bu talimatlar, ne zaman ve nasıl bir dava açılması gerektiğini veya önlem talep eden tarafın yerine getirmesi gereken başka yükümlülükleri içermektedir. Buna karşılık, Türk Hukuku'nda tamamlayıcı merasim zorunluluğunun istisnasız olarak uygulanması tedbirlerin etkilerini azaltabilmektedir[37]. Başka bir deyişle, Türk Hukuku'nda, kısa süre içerisinde dava açılmadığı takdirde, geçici hukukî koruma önlemi kendiliğinden ortadan kalkacağı için, önlem uygulanan taraf üzerinde yeterince caydırıcı etki yaratmaması söz konusu olabilir. Oysa, önlemi talep eden taraf, önlem talebi üzerine verilen kararı değerlendirip, buna uygun olarak taleplerini değiştirebilir veya bir anlaşma sağlamak isteyebilir. Ancak, Türk Hukuku'ndaki tamamlayıcı merasim zorunluluğu ile kısa süre içerisinde mahkemeye başvuru zorunluluğu mevcut olduğu için bu değerlendirme ve anlaşma için yeterli bir zaman bulunmadığı düşüncesindeyiz.

Asıl talep için mahkemeye başvurulduktan sonra, yani yargılama başladıktan sonra da geçici hukukî koruma, talep edilebilir. Bu dönemde talep edilen önlemlerin işlevi, genellikle sadece yargılama için geçecek sürede mevcut durumu muhafaza etmek olarak düşünülse de[38], bununla sınırlı değildir. Çoğu uyuşmazlıkta taraflar, mahkemenin geçici hukukî koruma talebi karşısındaki kararını, her ne kadar ispat kriterleri geçici hukukî koruma için daha hafif olsa da, mahkemenin uyuşmazlığa olan bakış açısı olarak kabul etmektedir. Başka bir deyişle, geçici hukukî koruma talebinin

---

[35] İngiliz Hukuku'nda ilk izlenim ispatı ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Ahmet Başözen, **Medenî Usûl Hukukunda İlk Görünüş İspatı**, Ankara 2010, s.20 vd.

[36] Hatta 1976 tarihli bir Yüksek Mahkeme *(Supreme Court)* kararında Lord Denning MR, geçici hukukî koruma önlemleri sayesinde her hâlükârda 100 vakadan 99'unun bu şekilde mahkemeye gitmediğini belirtmiştir. Bkz. **Lord Denning MR**, **Fellowes & Son V. Fisher, 1976**, www.justisone.com.

[37] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.163.

[38] **United States of America v. Abacha (2015)** 1 W.L.R 1917, www.justisone.com; Bean/Parry/Burns, s.27.

kabul edilmesi, talep edenin haklı olduğu; geçici hukukî koruma talebinin reddedilmesi ise, karşı tarafın haklı olduğu düşüncesini doğurabilmektedir. Dolayısıyla, taraflar, mahkemenin kararı doğrultusunda anlaşıp davadan vazgeçebilmektedir[39].

Bazı geçici hukukî koruma önlemleri ise doğası gereği, ihtiyaç duyulan korumayı sağladığı için uyuşmazlığı sonlandırmaktadır[40]. Örneğin, İngiliz Hukuku'nda, aile hukukuna özgü olan aile içi şiddete karşı bazı geçici hukukî koruma kararlarında, kararın verilmesi ile birlikte önlem kesin bir etkiye sahip olmaktadır.

Son olarak, geçici hukukî koruma önlemlerinin hem Türk Hukuku hem de İngiliz Hukuku için yegâne önemi, adalete ulaşma çabalarının, karşı tarafın veya üçüncü kişilerin kötü niyetli hareketleri ile sekteye uğramasını engellemektir[41]. Söz konusu durum, davada kararı beklerken kısa vadeli bir rahatlama sağlamak şeklinde olabileceği gibi, nihaî adalete ulaşma olasılığını açık tutmak için mevcut durumun veya delillerin korunması şeklinde de olabilir[42]. Geçici hukukî koruma önlemleri özellikle Türk Hukuku'nda yargılama sürecinin etikleştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır[43]. Şöyle ki, geçici hukukî koruma önlemlerine hükmedilmesiyle, haksız olduğu halde mahkemeyi yanıltmak veya yargılama sürecini uzatmak niyetinde olan

---

[39] Bean/Parry/Burns, s.28; Maher/ Rodger, s.302; Adrian Zuckerman, **"Interlocutory Remedies in Quest of Procedural Fairness"**, The Modern Law Rewiev 1993, Vol. 56, No.3, s. 325. Geçici hukukî koruma kararlarının taraflar üzerinde, adalete ve yargı sistemine güvenin artması şeklinde psikolojik etkileri mevcuttur. Çünkü talep eden, geçici olarak da olsa hakkını yargılama sonuna kadar güvenceye almakta; karşı taraf ise yargılama sürecinin uzun olmasından faydalanıp kötü niyetli girişimlerde bulunamayacağını görmektedir. İngiliz Hukuku için bkz. Cremades, s. 227. Türk Hukuku için bkz. Özdemir, s.67. Bu konuda dikkat edilmesi gereken geçici hukukî koruma önlemlerinin psikolojik etkileme aracı olarak kullanılabilmesidir. İstisnaları mevcut olmakla birlikte, uygulamada geçici hukukî koruma talebi kabul edilen tarafın asıl yargılamada haklı olduğu düşünülmektedir. Bu durumdan faydalanmak isteyen kişiler, asıl yargılamada haklı gözükmek için haksız yere geçici hukukî koruma önlemlerine başvurup, karşı taraf aleyhine haksız bir önlem kararı almaktadır (Yılmaz, **Tedbirler**, s. 33).

[40] Bean/Parry/Burns, s.28. Türk Hukuku'nda da bazı hallerde, hakkın korunmasının ihtiyatî tedbirle sağlandığı, dolayısıyla dava ikamesine gerek kalmadığına dair bkz. Mustafa Reşit Belgesay, **Hukuk Usulu Muhakemeleri Kanunu Şerhi I Teoriler**, Yeniden Yazılmış 3. Bası, İstanbul 1948, s. 148.

[41] Andrews, **Processes**, s. 589; Neil Andrews, **The Three Paths of Justice**, London 2012, s.151. Özellikle ülkemizde stabil bir ekonomik yapı olmamasından faydalanmak amacıyla borçlunun, yargılamayı veya icra takibini uzatma çabalarının bütün gayretlere rağmen engellenemediğine dair bkz. Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 17.

[42] Andrews, **Processes**, s. 589.

[43] Hukukumuzdaki etik sorununa ilişkin bkz. Muhammet Özekes, **Ülkemizde Hukukun Vicdan ve Ahlak Sorunu**, Eskişehir BD 2005, S. 6, s.16.

tarafın davranışları bir sonuç vermeyeceği için, ilgili önlemler kötü niyetli taraf için caydırıcı etki doğurmaktadır[44].

V. Ölçütleri

A. Genel Olarak

Geçici hukukî koruma kararı, yargılama henüz tamamlanmadan, taraflar iddialarını ve savunmalarını tam olarak ispat edememişlerken verilmektedir. Buna ek olarak, geçici hukukî koruma önlemlerinin karşı tarafça var edilmiş bir tehlikeyi çabuk bir şekilde bertaraf etmek amacıyla öngörüldüğü gözetilerek, mahkeme kararını, karşı tarafın yokluğunda verebilmektedir[45]. Dolayısıyla mahkemenin, geçici hukukî korumaya karar verirken taraflar arasındaki menfaat dengesini çok iyi gözetmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Mahkeme tarafından, her iki tarafın da menfaatini koruyacak ve en az zarara uğrayacakları yöntemler benimsenmelidir[46].

Geçici hukukî koruma önlemlerinden herhangi birisi için mahkemeye başvuru yapıldığında mahkeme, iki tarafın durumunu da değerlendirmelidir. Yargılama süresince veya öncesinde, geçici hukuki koruma istendiği dönemde, ispat faaliyetleri gibi usûl işlemleri tamamlanmadığı için kararın haksız çıkabilme ihtimali de gözetilmelidir. Buna karşılık, geçici hukukî koruma önlemine hükmedilmez ise, yargılama süreci tamamlanana kadar korunması istenen şey ortadan kalkabilir veya zarar görebilir. Dolayısıyla mahkeme tarafın talebini reddetse de, kabul etse de, bir tarafın zarar görme ihtimali söz konusu olur[47].

Mahkemeler, her iki tarafın da menfaatini koruyacak ve tarafları en az zarara uğratacak yöntemler benimsemelidir. Türk Hukuku'nda gözetilmesi gereken menfaat dengesi, ölçülülük ilkesi doğrultusunda sağlanırken[48], İngiliz Hukukunda menfaat

---

[44] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 18.

[45] Bkz. aşa. 3. Bölüm, §1, II., B.

[46] Adrian Zuckerman, **Zuckerman On Civil Procedure Principles of Practice**, 3rd Edition, London 2013, s.398; Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 568.

[47] Zuckerman, **On Civil Procedure**, s.398.

[48] Geçici hukukî korumalar bakımından özel bir ölçülülük ilkesinin olduğuna dair bkz. Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 569; Rifat Erten, **Milletlerarası Ticarî Tahkim Hukukunda Geçici Hukukî Koruma Önlemleri**, Ankara 2010, s. 66.

dengesini sağlamak için içtihatlar ile belirlenmiş bir dizi ölçüt söz konusudur[49]. Bu ölçütler, taraflar arasındaki mevcut durumu koruma ölçütü ve *American Cynamid* davası[50] ile belirlenmiş olan ölçütlerdir. Şimdi bunları ayrı ayrı açıklayacağız.

B. Türk Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemlerinin Ölçütleri

Türk Hukuku'nda, mülga HUMK.' da geçici hukukî koruma tedbirlerinin başlığı olarak kullanılan ihtiyatî tedbirlere hangi hallerde hükmedilebileceği konusunda bazı kriterler belirlenmiştir. Ancak, HMK.'da böyle bir düzenlemeye gidilmemiş; ihtiyatî tedbirlere hükmedilebilmesi için gerekli olan şartlar adına genel bir çerçeve çizilmiştir.

Her önlem için farklı kriterler söz konusu olsa da, önleme hükmedilmemesi halinde, hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından ya da tamamen imkânsız hale geleceğinden veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi, geçici hukukî koruma kararı verilebilmesi için genel bir kriter olarak kabul edilmektedir. Bu durumdaki menfaat dengesi de ölçülülük ilkesi ile sağlanmaktadır[51].

İster kabul ister red kararı olarak yanlış bir geçici hukukî koruma kararı verilmesi durumunda tarafların arasındaki hak dengesi onarılamaz derecede bozulabilmektedir. Dolayısıyla, geçici hukukî korumaya karar verirken dikkatli davranılmalı ve menfaat dengesi çok iyi gözetilmelidir[52].

Menfaat dengesinin gerçekleştirilmesi de ölçülülük ilkesi doğrultusunda sağlanmaya çalışılmaktadır. Ölçülülük ilkesi doğrultusunda verilen kararın, ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli ve gerekli, talep edilen tedbir ile ulaşılmak

---

[49] Zuckerman, **On Civil Procedure**, s.398; Bean/Parry/Burns, s.37; Andrews, Processes, s. 589.

[50] "*American Cyanamid V. Ethicon Limited",* 1975*,* www.justisone.com.

[51] Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 569; Erten, s.66.

[52] Özdemir, s. 69. Teminat tedbirlerinde -dolayısıyla ihtiyatî hacizde- menfaat dengesinin tartılmasının gerekip gerekmediğine dair tartışmalar için bkz. Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 212- 213.

istenen amaç ile orantılı olması gerekmektedir[53]. Bu anayasal ilkelere ek olarak, menfaat dengesi kurulurken, karşı tarafın sağlığı, kişiliği ve konut dokunulmazlığı da göz önüne alınmalıdır[54].

Menfaat dengesinin sağlanması için doktrinde bir görüşe göre, bütün geçici hukukî koruma önlemlerine uygulanabilecek genel kriterler belirlenememekle birlikte, tedbir talebi karşısında hâkim üç kriterden oluşan bir değerlendirme yapabilir[55]. Buna göre ilk olarak, talep edenin esas yargılamadaki haklılık ihtimalinin net bir şekilde öngörüp öngörülemediğine bakılmalıdır[56]. Çünkü eğer, talep edenin esas uyuşmazlıkta haklı olduğu net bir şekilde öngörülebiliyor ise karşı tarafa nazaran, hukukî korumaya daha fazla ihtiyaç duyduğu ve menfaatlerinin daha ağır bastığının kabul edilmesi gerekmektedir[57]. Ancak durumun aciliyeti sebebiyle karşı taraf dinlenmeden de bir geçici hukukî koruma kararı verilmesi gerekebilir. Bu halde, karşı taraf savunmalarını yapamayacağı için talep edenin asıl yargılamadaki haklılığı konusunda net bir öngörü sahibi olmak mümkün olamayacaktır. Bu gibi durumlarda ise, her iki tarafın da hukukî korumaya olan ihtiyaçları kıyaslanarak bir belirleme yapılmalıdır. Burada hükmedilen geçici hukukî koruma önleminin karşı tarafı ne kadar kısıtladığına, ifaya ne derece yaklaşıldığına veya önlemden dolayı uğrayabileceği zararın büyüklüğüne bakılacaktır[58]. Değerlendirme sonunda iki tarafın da zarara uğrayacağı sonucuna ulaşılması durumunda ise, zarar üzerine açılabilecek tazminat davasında zor durumda kalacak olan tarafın menfaatlerine üstünlük verilmesi gerekmektedir[59]. Son olarak, iki tarafın da aynı derecede hukukî korumaya ihtiyaç duyduğunun tespit edildiği durumlarda ise, menfaat dengesinin sağlanması için, gecikmesinde sakınca bulunan halin oluşmasında

---

[53] Bkz. AYM, 23.6.1989, 50/27, RG, T. 4 Ekim 1989, S. 20302; AYM, 22.04.2015, 171/41, RG, T. 21 Mayıs 2015, S. 29362.

[54] Ramazan Korkmaz, **Haksız İhtiyatî Tedbir ve İhtiyatî Hacizden Kaynaklanan Tazminat Davası**, İstanbul 2020, s. 23, dn. 53.

[55] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 210.

[56] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 210.

[57] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 210.

[58] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 211.

[59] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 211.

talep edenin kusurunun bulunup bulunmadığı değerlendirilecektir[60]. Kanaatimizce de, tüm geçici hukukî koruma yargılamalarında menfaat dengesini sağlayabilecek bir dizi kriter belirlemek imkânsız olsa da, söz konusu görüşe göre yapılabilecek değerlendirmeler taraflar arasındaki dengeyi kuracak ve geçici hukukî koruma önlemlerinin amaçlarını gerçekleştirmesini sağlayacaktır. Keza, bir sonraki başlıkta anlatacağımız üzere, İngiliz Hukuku'nda geçici hukukî koruma önlemlere karar verilebilmesi için kabul edilen ölçütler de ilgili görüş ile neredeyse örtüşmektedir. Dolayısıyla, bu üç aşamalı değerlendirmenin menfaat dengesini sağlarken yol gösterici olarak kullanılması kanaatindeyiz.

C. İngiliz Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemlerinin Ölçütleri

1. Taraflar Arasındaki Mevcut Durumu Koruma Ölçütü *(Preservation of the Status Quo)*

İngiliz Mahkemeleri tarafından geçici hukukî koruma önlemleri için geliştirilen en eski ölçütlerden birisi hüküm verilene kadar taraflar arasındaki mevcut durumun korunmasının amaçlanmasıdır. Pek çok mahkeme, kararlarında, geçici hukukî koruma önlemlerinin var olma sebebini, tarafların dava anındaki mevcut durumlarının yargılama için geçecek olan sürede korunarak, davacının hakkının tehlikeye düşmesini engellemek olarak belirtmiştir[61]. Tarafların mevcut durumunun korunmasıyla mahkeme, uyuşmazlığı çözecek ve bu süreçte iki tarafın da zarar görmesini engellemiş olacaktır.

Bu yaklaşım, ilk bakışta yeterli gelse de aslında eksik bir yaklaşımdır. Çünkü geçici hukukî koruma önlemlerinin amacı fiziksel durumun değil, hakların korunmasıdır[62]. Örneğin, A ile B arasındaki bir patent sözleşmesinden kaynaklanan bir uyuşmazlıkta A, yargılama sonuçlanıncaya dek B'nin patentleri kullanmasına engel olmak isteyip mahkemeden bir geçici hukukî koruma talep edebilecektir.

---

[60] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 211.

[61] Bkz. *Preston V. Luck*, Zuckerman, **On Civil Procedure**, s.399.

[62] Zuckerman, **On Civil Procedure**, s.399.

Mahkeme A'nın talebini kabul ettiği takdirde, yargılama için geçen sürede patent haklarını kullanamayacak olan B'nin hakları ihlâle uğrayabilecektir. Ancak, A'nın talebi kabul edilmez ve A yargılama sonunda haklı çıkarsa, A'nın hakları ihlâle uğrayabilecektir. Bu sebeple mevcut durumun korunmasını gözetmek bazı durumlarda yeterli gelse de çoğu duruma uygun düşmemektedir. Bu yaklaşım eksik bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir[63].

Bu ölçüt, mahkemeler tarafından hiçbir zaman birebir uygulanması gereken bir prensip olarak değerlendirilmemelidir. Aralarında uyuşmazlık olan tarafların kendi yaratmış oldukları "mevcut durumu" korumak, patent örneğinde olduğu gibi yargılama sonunda haklı çıkan taraf adına haksızlık yaratabilmektedir. Bu haksızlığı bertaraf edebilmek hususunda ilgili mahkeme kararlarında[64] ve doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür.

İlk görüşe göre *"mevcut durumu"* belirleme konusunda esneklik söz konusu olmalıdır. Buna göre, mevcut durum diye nitelendirdiğimiz zaman dilimi, taraflar arasında *"korunmaya en uygun zaman dilimi"* olarak belirlenmelidir[65]. *"Korunmaya en uygun zaman diliminin"* nasıl belirleneceği hususunda, "hukukî ilişkide zorluklar ortaya çıkmadan önceki an", "mahkemeye başvuru yapıldığındaki an", davacının, davalının uyuşmazlık konusu yaptığı hareketi öğrendiği an" ve "uyuşmazlık ortaya çıkmadan önceki an" esas alınabilecektir. Ancak, bunlardan hiçbirisi birbirine üstünlük sağlayamayıp bir genel kural haline gelmemiştir[66].

Bir diğer görüşe göre ise, korunmaya en uygun zaman dilimini belirlemek çok zordur ve zaman ilerlediği için şartlar her an değişmektedir. Dolayısıyla, mahkeme *"değişken bir mevcut durum (dynamic status quo)"*[67] üretmelidir. Ancak "değişken mevcut durumun" belirlenmesi için objektif kriterler mevcut değildir. Yargılama

---

[63] Bean/Parry/Burns**,** s.32; Kırlı Aydemir**,** s. 17.

[64] Preston V. Luck (1884), Johnson V. Shrewsbury and Birmingham Rly Co (1853), Jones v. Pacaya Rubber and Produce Co LTD (1911), Donmar Productions V. Bart (1967), Graham V. Delderfield (1992), Pringle V. Callard (2007). Kararlar için bkz. Zuckerman, **On Civil Procedure**, s.399.

[65] Garden Cottage Foods Ltd V. Milk Marketing Board (1984) AC 130 at 140, www.justisone.com; Stuart Sime**, A Practical Approach To Civil Procedure**, 17th Edition, Oxford 2014, s. 270.

[66] Zuckerman, **On Civil Procedure**, s.400.

[67] Zuckerman, **On Civil Procedure**, s.401.

sürecinde yanlış bir durumun korunması sağlanırsa yine tarafların hakları zarar görebilir.

Bu görüşlerin ikisi de göstermektedir ki "mevcut durumu korumak" genel geçer bir ölçüt olarak kabul edilmemelidir. Halen bazı kaynaklarda, geçici hukukî koruma önlemlerinin amaçları açıklanırken "mevcut durumun korunması" ifadesi kullanılmaktadır. Bu ifade yanıltıcıdır[68]. Yargılama süresince geçen zaman ve değişen şartları göz ardı ederek, tarafların arasındaki mevcut durumu korumak, hukukî korumayı sağlamak yerine tarafların korumak istediği haklarına zarar verebilir. Taraflar adına adaletli bir sonucun sağlanması için geçici hukukî koruma önlemlerine hükmederken, mevcut durumun korunmasından başka kriterler belirlenmesi gerekmektedir.

2. American Cyanamid Davası Ölçütleri

İngiliz Hukuku'nda, 1975 yılında Lordlar Kamarası'nın[69] vermiş olduğu *"American Cyanamid Co. v Ethicon Ltd."* kararında, geçici hukukî koruma önlemlerine karar verilirken dikkate alınması gereken ölçütler ortaya konulmuştur. Kararın bu konuda devrim niteliğinde olduğu kabul edilmektedir[70] ve kararı veren Lord Diplock tarafından ortaya konulmuş olan ölçütler günümüzde tartışmalı olmakla birlikte, hâlâ geçerliliğini korumaktadır[71].

Söz konusu karardaki ölçütler, yalnızca geçici hukukî koruma önlemlerine karar verip vermeme konusunda yararlanılması gereken ölçütledir. Her olay için ayrı bir inceleme yapılması ve ölçütlerin mümkün olduğunca uygulanması gerektiği kabul

---

[68] Kırlı Aydemir, s. 17; Zuckerman, **On Civil Procedure**, s.403; Robert Sharpe, **Injunctions and Specific Performance**, 4th Edition, London 2012, para. 2.550.

[69] İngiliz Hukuku'nda mahkemelerin yapısı ve Lordlar Kamarası hakkında detaylı bilgi için bkz. Fulya Teomete Yalabık, **İngiliz ve Amerikan Hukuklarında Vakıaların Getirilmesi ile Delillerin Toplanmasında Hâkimin Rolü ve Türk Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi**, İstanbul 2016, s. 5 vd.

[70] Bean/Parry/Burns, s.32; Zuckerman, **On Civil Procedure**, s.403; Martin Dockray, **Anton Piller Orders**, 2nd Edition, London 1992, s.14; L.A. Sheridan, **Injunctions In General**, London 1994, s.25; Andrews, **Processes**, s. 221.

[71] Sir Peter Singer/ Sir Nicholas Mostyn, / Lewis Marks / Gavin Smith, **Financial Remedies Under the Family Procedure Rules**, 2nd Edition, London 2012, s.204.

edilmekte olup, kararda sayılmış olan ölçütlerin birebir uygulanması zorunlu olan ölçütler olarak algılanmaması gerekmektedir. Başka bir deyişle, *American Cyanamid* davası ölçütleri, tarafların arasındaki menfaat dengesini mümkün olduğunca sağlamaya yardımcı ölçütler olarak değerlendirilmektedir[72].

Bu konuda dikkat edilmesi gereken ise, kararda belirtilmiş olan ölçütlerin henüz davada esasa girilmediği durumda uygulanabilecek olmasıdır[73]. Davanın esasına girildikten sonra geçici hukukî koruma kararı, esasa ve istenilen korumanın türüne göre farklı ölçütler doğrultusunda verilmektedir[74]. Buna göre geçici hukukî korumaya karar verilebilmesi için öncelikle, taraflar arasında ciddi bir uyuşmazlık olup olmadığının ve her iki taraf için tazminatın yeterli olup olmayacağının menfaat dengesi çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Şimdi bu ölçütleri ayrıntılı olarak inceleyeceğiz.

a. Ciddi Bir Uyuşmazlık Olması *(A Serious Question To Be Tried)*

American Cynamid davasından önce geçici hukukî koruma önlemleri için mahkemeye başvurulduğunda mahkemenin aradığı ilk şart, talebin ilk bakışta kabul edilebilme ihtimalinin %50'den fazla olup olmadığıydı. Ancak bu husus, *American Cynadmid* davası ile terk edilmiş olup, onun yerine, talep tarihinde mevcut olan uyuşmazlık şartları dâhilinde asıl yargılama yapılacak olursa talep edenin davayı kazanma ihtimalinin bulunup bulunmadığı aranmaya başlanmıştır[75].

Geçici hukukî koruma önlemlerine karar verirken böyle bir kriterin benimsenmesinin altında yatan bir amaç da mahkemenin uyuşmazlığa olan bakış açısını en başında gösterip kişinin, belki de kabul edilmeyecek olan davasından vazgeçmesini veya asıl talep mahkemeye sunulmadan tarafların aralarında

---

[72] *"Cambridge Nutrition Ltd v. BBC (1990)",* Bean/Parry/Burns, s.32.

[73] Court of Appeal, ***"Cayne v. Global Natural Resources Plc.* (1984)"**, www.justisone.com.

[74] Bean/Parry/Burns, s.32; Zuckerman, **On Civil Procedure**, s.403; Dockray, s.14; Sheridan, **Injunctions**, s.25; Andrews, **Processes**, s. 221.

[75] Bean/Parry/Burns, s.33.

uyuşmazlığı çözmelerini sağlamaktır[76].

b. Her İki Taraf İçin De Tazminatın Yeterli Olup Olmayacağının Değerlendirilmesi *(Inadequacy Of Damages To Either Side)*

Geçici hukukî koruma yargılamasında mahkeme, yargılama sonunda davacının haklı çıktığı halde karşı tarafın davranışlarından dolayı uğradığı zararın tazminat ile giderilebilip giderilemeyeceğini ve tazminata hükmedildiği durumda, karşı tarafın bu tazminatı ödeyip ödeyemeyeceğini değerlendirmelidir. Eğer zarar tazminat ile giderilebiliyorsa ve karşı taraf da bunu ödeyebilecek durumda ise, kural olarak geçici hukukî koruma önlemlerine hükmedilmemelidir.

Buna göre geçici hukukî koruma önlemine karar verilebilmesi için bir arada olması gereken şartları şu şekilde sayabiliriz. Öncelikle, önlemi talep edenin, haklı çıktığı yargılama sonunda önlem kararı verilmediği takdirde, zararlarının tazminat ödenerek tatmin edici bir şekilde telafi edilmesinin mümkün olmaması gerekmekte olup, haksız çıkan karşı tarafın ise, hükmedilecek olan tazminatı ödeyecek maddî gücünün bulunmaması gerekmektedir. Önlemi talep edenin yargılama sonunda haksız çıkması durumunda ise, karşı tarafın zararlarını karşılayacak bir teminat vermesi gerekmektedir.

Eğer bu şartlardan herhangi birisi mevcut olmaz ise, talep edenin iddiası ne kadar inandırıcı olursa olsun, kural olarak geçici hukukî koruma talebi kabul edilmemelidir[77]. Başka bir deyişle, geçici hukukî koruma kararı verilebilmesi için, böyle bir karar verilmediği takdirde talep edenin *"telafi edilemeyecek bir zararının (irreparable harm)"* oluşması beklenmelidir. *"Telafi edilemeyecek zarar*" kavramı ise, yukarıda açıklamış olduğumuz şekilde, zararın tazminat ile tatmin edilemiyor olmasını anlatmaktadır. Her yargılama, kendi şartları içerisinde değerlendirilmekle birlikte, doktrinde telâfisizliğin, *"Zararın miktarının belirlenemeyecek olması sebebiyle telâfisizlik (Irreparable due to uncertanty of quantification)"* veya *"tazminatın zararı karşılama imkânının olmaması sebebiyle telafisizlik (Irreparability*

[76] Bean/Parry/Burns, s.34.

[77] Bean/Parry/Burns, s.35.

for lack of an adequate remedy)" gibi sebeplere dayanabileceği kabul edilmektedir[78].

c. Menfaat Dengesi *(Balance Of Convinience)*

Geçici hukukî koruma önlemine hükmedilmediği takdirde taraflardan birisinin zararının tazminat ile giderilemeyeceğine kanaat getirdikten sonra, mahkeme için bir sonraki aşama, taraflar arasındaki menfaat dengesini gözetmektir.

Yanlış bir geçici hukukî koruma kararı verilmesi durumunda tarafların arasındaki hak dengesi büyük oranda bozulabilmektedir. Ayrıca, yukarıda açıklamış olduğumuz gibi, mahkeme talebi reddetse de kabul etse de bir tarafın zarar görme ihtimali vardır; bunu bertaraf etmek söz konusu değildir. Ancak her iki taraf için zarar en aza indirilerek, uygun bir karar verilebilir. Her iki tarafın da zarar görmesini engelleyecek mucizevî bir formül bulunmadığına göre, mahkeme menfaat dengesini sağlarken *"risklerin dengelenmesini (balance of the risks)"* sağlayacaktır[79].

Mahkeme, *"mevcut durumu"* koruma çabası ile bir tarafın önlem talebinin reddedilmesi durumunda yargılama sonunda meydana gelmesi muhtemel *"telafi edilemeyecek zarar"* arasında denge kurmaya gayret edecektir; bunu yaparken de iki tarafın savunmalarını ve delillerini de göz önüne alacaktır[80].

D. Değerlendirme

Geçici hukukî koruma önlemlerine karar verilebilmesi için açıklamış olduğumuz *American Cynamid* ölçütleri günümüzde de geçerliliğini korumakla birlikte, zaman içerisinde farklı ölçütler de geliştirilmiştir. Hâlâ *American Cynamid* ölçütlerinin tam olarak kullanılmasını savunan görüşler mevcut olmakla birlikte, sadece bazı ölçütlerini kullanılmasını veya söz konusu ölçütlerin tamamen terk edilmesi gerektiğini savunan

---

[78] Zuckerman, **On Civil Procedure**, s.415-420.

[79] Bean/Parry/Burns, s.37.

[80] Andrews, **Processes**, s.222.

görüşler de vardır[81].

Saydığımız ölçütlerin tamamen terk edilmesini savunan görüşe göre, hem Aile Usûl Kuralları'nın hem de Medenî Usûl Kuralları'nın 1. bölümlerinde mahkemelerin her çeşit uyuşmazlık karşısında sağlaması gereken öncelikli hedefler açıklanmış olduğundan, başka bir listeye ihtiyaç bulunmamaktadır[82]. Buna göre, mahkeme karşısına gelen her türlü uyuşmazlıkta mümkün ölçüde; hızlı ve adil bir yargılama gerçekleştirmek; davayı, konuların niteliği, önemi ve karmaşıklığı ile orantılı bir şekilde ele almak; tarafların eşit düzeyde olmasını sağlamak ve son olarak gider tasarrufu yapmak ile yükümlüdür.

Bu genel ilkeler ışığında durumun şartları ne gerektiriyorsa mahkeme, ona göre bir karar vermelidir. Medenî Usûl Kuralları'nın ve Aile Usûl Kuralları'nın 1. bölümünde bazı ilkeler sayılmış olduğundan, uyuşmazlığın içeriği düşünülmeden, sadece geçici hukukî koruma önlemi talebinin bazı şartları sağlayıp sağlamadığını test eden A*merican Cyanamid* davası ölçütlerinin tamamen terk edilmesi gerekliliği savunulmaktadır[83].

Bir diğer görüşe göre, geçici hukukî koruma önlemi için başvurulan mahkeme, *American Cynamid* ölçütlerinin tamamını olmasa da, bir kısmını, genel ilkeler ile birlikte değerlendirerek kullanmalıdır. Buna göre, geçici hukukî koruma talebi ile karşılaşan mahkeme bazı adımları izleyerek talep hakkında kararını vermelidir. İlk olarak, geçici hukukî koruma önlemi kararını vermek tamamen mahkemenin takdir yetkisine bağlıdır ve talebin tüm detayları değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme yapılırken mümkün olduğunca esnek davranılmalıdır. Ancak, yargılamanın basit ve çabuk gerçekleştirilmesi gerektiği için, geçici hukukî koruma yargılamasında karışık hususların çözümlenmesine kalkışılmamalıdır. Bütün bunlar; her iki taraf için de tazminatın yeterli olup olmadığı, ölçülülük ve mevcut durumun korunması ilkeleri ışığında sağlanmalıdır[84]. Kanaatimizce, iki görüşün de haklı noktaları olmakla birlikte, ikinci açıkladığımız görüş ılımlı ve birleştirici olması dolayısıyla daha yerinde olarak

---

[81] Andrews, **Processes**, s.223; Bean/Parry/Burns**,** s.37; Singer/ Mostyn, / Marks / Smith**,** s.204.

[82] Andrews, **Processes**, s.223.

[83] Andrews, **Processes**, s.223.

[84] Andrews, **Processes**, s.223; Bean/Parry/Burns**,** s.37.

kabul edilebilir.

Hem Türk Hukuku'nda hem de İngiliz Hukuku'nda, geçici hukukî koruma önlemlerine hükmedilirken, talep edene, ispat ölçüsünün düşürülmesi ve bazı hallerde karşı taraf dinlenmeden dahi önleme karar verilebilmesi şeklinde birçok kolaylık sağlandığı kabul edilebilir. Her iki hukuk sisteminde de önlemin haksız çıkması ihtimali gözetilerek yapılan düzenlemeler mevcut olmakla birlikte[85], geçici hukukî koruma önlemine karar verilirken her iki tarafın da haklarının zarara uğramaması için çeşitli kriterler göz önünde tutulmalıdır. Bu noktada Türk Hukuku'nda taraflar arasındaki menfaat dengesi; amaca elverişlilik, gereklilik, ölçülülük ilkesi ve mevcut durumun şartları gözetilerek gerçekleştirilmektedir. İngiliz Hukuku'nda ise, ciddi bir uyuşmazlığın varlığı, tazminatın yeterli olup olamayacağı ve yine Türk Hukuku'nda olduğu gibi menfaat dengesi, usûl kanunlarında belirtilen genel ilkeler ışığında gözetilmektedir. Görüldüğü üzere, Türk Hukuku'ndaki menfaat dengesini kurmak için belirlenen genel ölçütler İngiliz Hukuku'nda *American Cynamid* davasında belirlenmiş olan ölçütler ile paralellik göstermektedir. Genel anlamda, iki hukuk sisteminde de, haklılık oranının öngörülebilirliği, tarafların tazminat ile tatmin edilip edilemeyeceği ve son olarak acele halin ortaya çıkmasındaki rolleri değerlendirilmektedir.

§2 Türk ve İngiliz Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemlerinin Temel Özelliklerinin Belirlenmesi

Geçici hukukî koruma önlemleri, hem Türk Hukuku'nda hem İngiliz Hukuku'nda birçok alanda karşımıza çıkmaktadır. Birbirinden farklı alanlarda kullanılan bu önlemlerin bütün özelliklerini ortaya koymak zor olsa da, söz konusu önlemler bazı temel özelliklerde birleşmektedir[86].

Türk Hukuku'nda, geçici hukukî koruma önlemleri yargı organları tarafından

[85] Türk Hukuku'nda karşı tarafın korunmasına yönelik düzenlemeler, zarara uğrama ihtimaline karşı talep edenden "teminat" alınması ve haksız çıkan önlemden doğan zararlar için tazminat davasının açılabilmesi düzenlemeleridir (Korkmaz, s. 26-27). İngiliz Hukuku'nda da ilgili düzenlemelerin karşılıkları mevcuttur. Bkz. 3. Bölüm, § 2, III ve IV.

[86] Balkar, s.10.

verilip davanın her iki tarafınca da talep edilebilir. Önlemler, geçici niteliğe sahiptir. Yargılamaları basit ve çabuk bir şekilde yapılmakta olup, kural olarak yaklaşık ispat ile yetinilir ve yargılamada teksif ilkesi geçerli olmaz[87]. Geçici hukukî koruma kararları karşı tarafın yokluğunda da verilebilir. Söz konusu kararlar bağlayıcıdır ve zorlayıcıdır[88].

İngiliz Hukuku'nda da, geçici hukukî koruma önlemlerine hükmedilebilmesi için korunması istenen hakkın dava edilebilir olması gerektiği kabul edilmektedir. Söz konusu önlemler, geçici bir niteliğe sahiptir ve kesin hukukî koruma yerine geçmemektedir. Geçici hukukî korumayı talep eden kişiden beklenen ispat derecesi ve yargılama süresi asıl yargılamaya kıyasen düşürülmüş olup, şartlar gerektiriyorsa kararlar karşı tarafın yokluğunda verilebilmektedir. Son olarak, hükmedilen geçici hukukî koruma kararları taraflar adına bağlayıcıdır ve söz konusu kararlara uyulmamasının çeşitli yaptırımları mevcuttur.

Görüldüğü üzere, iki hukuk sisteminde de geçici hukukî koruma önlemleri çoğunlukla aynı ortak özelliklere sahiptir. Çalışmamızın bu bölümünde geçici hukukî koruma önlemleri ve yargılamalarına ilişkin söz konusu ortak özellikler incelenecektir.

I. Korunması İstenilen Talebin Dava Edilebilirliği

Bahsetmemiz gereken özelliklerden ilki, geçici hukukî korumadan ancak *gerçek bir uyuşmazlık* söz konusu olduğunda söz edilebilmesidir. Başka bir deyişle, geçici olarak korunacak olan talep dava edilebilir olmalıdır[89]. Geçici hukukî koruma, dava edilemeyecek veya yargılama sonunda verilen karar ile kesin hukukî koruma sağlanamayacak bir talep için söz konusu olamaz[90]. Bahsi geçen dava edilmezlik,

---

[87] Yasemin Mıstaçoğlu, **Medenî Usul Hukukunda İhtiyatî Tedbir Yargılaması**, İstanbul 2020, s.11.

[88] Ejder Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, 4. Cilt, Ankara 2021, s. 5259; Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 571; Yılmaz, **Tedbirler**, s. 32 vd; Muhammet Özekes, **Zorunlu Arabuluculukta Geçici Hukukî Korumaların Durumu**, İzBD Ocak 2020, s. 261; Mustafa Serdar Özbek, **Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda İlâmlı İcranın Etkinliği**, 4. Bası, C. II, Ankara 2018, s. 899; Mıstaçoğlu, s.8 vd.

[89] Zuckerman**, On Civil Procedure**, s.396; Yeşilırmak, s.6. Dava edilebilirliğin, aynı zamanda geçici hukukî koruma ve asıl koruma arasındaki işlevsel bağlılığın doğal bir sonucu olduğuna dair bkz. Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.182.

[90] Zuckerman**, On Civil Procedure**, s.396.

talebin hiçbir şekilde dava edilememesi olabileceği gibi, henüz dava edilememesi şeklinde de olabilir[91].

Geçici olarak korunmak istenen hakkın dava edilebilir olması özelliği, Türk Hukuku'nda, geçici hukukî korumaların bir türü olan ihtiyatî tedbirler için kabul edilmekteyse de[92] İngiliz Hukuku'nda genel olarak tüm geçici hukukî korumalar için kabul edilmektedir. İhtiyatî tedbire hükmedilebilmesi için korunmak istenen hakkın dava edilebilir olması gerekmektedir. Söz konusu özellik, tamamlayıcı merasimle de sıkı sıkıya ilişkilidir. Dava edilemeyecek bir uyuşmazlık için ihtiyatî tedbire hükmedildiği durumda tamamlayıcı merasim gerçekleştirilemeyebilir ve tedbirin kendiliğinden kalkması söz konusu olur[93].

II. Geçicilik

Değinilmesi gereken bir diğer özellik ise, *geçicilik* özelliğidir. Geçici hukukî koruma yargılamasının özelliği uyuşmazlık ile ilgili olarak son kararı vermek değil; asıl yargılama tamamlanıncaya dek geçecek olan sürede tarafların haklarının geri dönülemez bir şekilde zarar görmesini engellemektir[94].

Geçicilik için yapılması gereken değerlendirmede, asıl talep hakkındaki yargılama sonuçlanınca etkisini yitirip yitirmediği araştırılmalıdır. Geçici hukukî koruma önlemlerinin büyük çoğunluğu da bu şekilde, asıl talep hakkındaki yargılama sonuna dek etkilidir. Ancak bazı geçici hukukî koruma önlemleri, bu kriteri sağlamamaktadır. Konumuz itibariyle, boşanma davalarında alınabilecek geçici önlemler (TMK. m.169) ve boşanma aşamasına gelmeden alınabilecek olan evlilik birliğinin korunması önlemleri (TMK. m.195 vd.) asıl hukukî korumadan bağımsız özellikler göstermekte, eski hale getirme mümkün olmamakta ve kararların etkileri

---

[91] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 183.

[92] Çekişmesiz yargı işlerinde de geçici hukukî koruma önlemlerine hükmedilebilmesi sebebiyle, söz konusu özellik genel olarak geçici hukukî koruma önlemlerinin bir özelliği olarak değil, ihtiyatî tedbirlerin bir özelliği olarak kabul edilmektedir (Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 182).

[93] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 183.

[94] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 107.

ileriye dönük olarak kalmaktadır[95]. Dolayısıyla, değerlendirmede başka bir kritere daha ihtiyaç duyulmaktadır. Kaldırılarabilirlik kriteri, burada tamamlayıcı rol oynamaktadır[96]. Hukukî korumanın istenildiğinde kaldırılabilmesi, geçici olduğu sonucunu doğurmaktadır.

Türk Hukuku'nda geçici hukukî koruma önlemleri, kural olarak asıl yargılama sonuçlanıncaya dek geçerli olup, yargılama sonuçlandığında geçerliliğini kaybetmekte veya önlem, karar ile birlikte kesin hukukî koruma hâlini almaktadır[97]. Ayrıca, önlemlere karar verildikten sonra tamamlayıcı işlemlerin yapılma şartı varsa, bu işlemlerin yapılmaması durumunda önlem kendiliğinden kalkmakta olup; önlemler teminat karşılığında veya şartların değişmesi durumunda kaldırılabilmekte veya yeniden düzenlenebilmektedir. Önlem kararının haksız çıkması durumunda ise, aleyhinde önlem uygulanan tarafın zararlarını tazmin edebilmesi için dava yolu açıktır. Türk Hukuku'ndaki bu genel açıklamalar ışığında geçici hukukî koruma önlemlerinin geçici nitelik taşımakta olduğu sonucuna ulaşılmaktadır[98]. Dolayısıyla burada, yukarıda açıklamış olduğumuz, hem *"geçici hukukî korumanın ardından asıl hukukî korumanın gelip gelmediği",* hem de *"hukukî korumaya artık değişmeyeceği nazarı ile bakılıp bakılamayacağı"* kriterleri göz önüne alınmalıdır[99].

İngiliz Hukuku'nda ise, "*the principle of provisionalty"* olarak adlandırılan bu geçicilik özelliği, Medenî Usûl Kuralları'nın 25. bölümünün 10. kısmında düzenlenmiştir[100]. Buna göre, herhangi bir sebep ile yargılama olduğu yerde durdu ise ve mahkeme de aksine bir karar vermediyse, ihtiyatî tedbir de onunla birlikte durmaktadır[101]. Buna benzer olarak, yine Medenî Usûl Kuralları'nın 25. bölümünün 11. kısmında, ödenmesi gereken yargılama giderlerinden birisinin ödenmemesi ile

---

[95] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 112. Ayrıca, iflâsın ertelenmesi de bu örneklerden biridir (Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 112).

[96] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 114- 115.
[97] Balkar, s.11-12; Orhan, s.11.

[98] Pekcanıtez/ Atalay/ Özekes, s.571; Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 107 vd; Zehra Sanem Yılmaz, **Sermaye Şirketinde Geçici Hukukî Korumalar**, Ankara 2010, s. 4; Balkar, s. 11; Mıstaçoğlu, s.8.

[99] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 115. Hukukî korumanın geçicilik niteliği ile ilgili çeşitli görüşler için bkz. Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 108 vd.

[100] Zuckerman**, On Civil Procedure**, s.396.

[101] Zuckerman**, On Civil** Procedure, s.396.

dosyanın işlemden kaldırılması halinde, verilmiş olan ihtiyatî tedbirin işlemden kaldırılma tarihinden itibaren 14 gün sonra durdurulacağı belirtilmiştir.

Hem Türk Hukuku'nda hem İngiliz Hukuku'nda geçici hukukî koruma önlemlerinin, geçicilik niteliğinin sonucu olarak, hükmedilmiş olan geçici hukukî koruma önlemi değiştirilebilmekte veya kaldırılabilmektedir[102]. Ayrıca, değişen şartlar doğrultusunda tekrar değerlendirme yapılabilir ve daha önce reddedilmiş olan talepler, bu yeni değerlendirme sonucunda kabul edilebilir[103].

III. Kesin Hukukî Koruma Sağlama Amacından Yoksunluk

Geçici hukukî koruma önlemlerinin bir diğer ortak özelliği ise, *"kesin hukukî koruma"* sağlama amacı taşımamalarıdır. Başka bir deyişle, geçici hukukî koruma önlemleri, hiçbir zaman kesin hukukî korumayı aşmayan, kesin hukukî korumanın sağlanmasına yardımcı olan önlemlerdir.

Türk Hukuku'nda geçici hukukî koruma, yargı organları tarafından kesin hukukî koruma sağlanana dek geçen sürenin hak sahibinin aleyhine işlememesi adına getirilmiş "ek" bir hukukî koruma olarak kabul edildiğinden, söz konusu önlemlerin kesin hukukî koruma sağlama amacı gütmedikleri söylenebilir[104]. Ayrıca doktrinde, kural olarak, ihtiyatî tedbirlerin asıl uyuşmazlıkta esası çözecek şekilde verilemeyeceği kabul edilmektedir[105]. Bunun sebebi, ihtiyatî tedbirin, davaya son veren bir nihaî karar niteliğinde değil; bir ara karar niteliğinde olmasıdır[106].

Söz konusu özellik, İngiliz Hukuku'ndaki geçici hukukî koruma önlemleri için de geçerlidir. Keza, geçici hukukî koruma önlemlerini ifade eden terimlerden bir tanesi

---

[102] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 114; Balkar, s.12.

[103] Yeşilırmak s.7; Wael, s.30; Balkar, s.12.

[104] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 107; Orhan, s. 11.

[105] Belgesay, **Teoriler**, s. 148; Ramazan Arslan/ Ejder Yılmaz/ Sema Taşpınar- Ayvaz/ Emel Hanağası, **Medenî Usul Hukuku**, 6. Bası, Ankara 2020, s. 586. Eğer ihtiyatî tedbir, davayı çözecek bir şekilde verilirse, geçici hukukî koruma davanın yerine geçecektir. Bu da, ihtiyatî tedbire ilişkin hükümlerin ihlâl edilmesi sonucunu doğuracaktır (Arslan/Yılmaz/ Taşpınar – Ayvaz/ Hanağası, s. 586).

[106] Taş – Korkmaz, s. 95.

"ancillary relief" yani yardımcı önlemlerdir[107].

IV. Basit ve Çabuk Yargılama

Geçici hukukî koruma önlemlerine, kural olarak yargılama için geçecek sürede hak kayıplarının yaşanmaması adına hükmedildiği için önlem taleplerinin kısa sürede incelenip sonuca bağlanması gerekmektedir[108]. Eğer, geçici hukukî koruma önlemi talebinin incelenmesinde, normal bir yargılamada uygulanan tüm usûl işlemleri uygulanır ise, söz konusu inceleme asıl yargılamaya dönüşecek; geçici hukukî koruma önlemine hükmedilmesine gerek kalmayacaktır[109]. Dolayısıyla, geçici hukukî koruma önlemlerinin yargılaması basit ve çabuk gerçekleştirilmektedir. Keza, Türk Hukuku'nda, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda geçici hukukî koruma yargılamasının basit yargılama usûlüne göre yapılacağı kabul edilmiştir (HMK. m.316/f. I, b. c).

İngiliz Hukuku'nda böyle bir madde bulunmamakla birlikte, uygulamada, geçici hukukî koruma yargılaması, kısa sürmekte ve nadiren başka bir güne ertelenmektedir. Sıklıkla öncelikli dava olarak kabul edilmekte ve özellikle aile mahkemelerinde hâkim tarafından "ilk fırsatta" incelenmektedir[110]. Dolayısıyla, İngiliz Hukuku'nda da geçici hukukî koruma yargılamasının basit ve çabuk olduğu sonucuna ulaşılabilecektir.

Belirtmek gerekir ki, burada bashi geçen basitlik ve çabukluk, incelemenin özensizce yapılması anlamına gelmemektedir[111]. Mahkemenin incelemesini, her somut olayın kendi şartları içerisinde, önleme hükmedip etmeme konusunda ikna olacağı derece basit ve çabuk şekilde yapması gerekmektedir. Yargılamadaki basitlik

---

[107] Bkz. yuk. 1. Bölüm, §1, I.

[108] Yılmaz, **Tedbirler**, s. 37; Özekes, **İhtiyatî Haciz**, s. 217.

[109] Yılmaz, **Tedbirler**, s. 37; Orhan, s. 13.

[110] Bean/Parry/Burns, s. 27.

[111] Hakan Albayrak, **Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat**, Ankara 2013, s. 69; Orhan, s. 13.

ve çabukluk, önlemlerin adil olmasına gölge düşürmemelidir[112].

V. Farklı Bir İspat Ölçüsünün Varlığı

Normal bir yargılamada, taraflar davayı kendi lehlerinde sonuçlandırabilmek için iddialarını veya savunmalarını mahkemede tam bir kanaat oluşturacak şekilde ispatlamalıdırlar. Ancak, geçici hukukî koruma önlemleri nitelikleri ve amaçları gereği, ispat ölçüsü konusunda farklı bir düzenlemeye tâbidir. Genellikle, gecikmesinde sakınca bulunan hallere hızlı bir çözüm olarak getirildiklerinden, ispat ölçüsü olarak tam ispat aranmamaktadır[113].

Türk Hukuk yargılamasında asıl olan "tam ispattır"[114]. Ancak geçici hukukî koruma önlemleri konusunda ispat ölçüsü düşürülmüş; tam ispat yerine "yaklaşık ispat[115]" yeterli kabul edilmiştir[116]. Yaklaşık ispat ile kastedilen, bütün delillerin incelenememesi; dolayısıyla hâkim üzerinde yaklaşık bir kanaat oluşturulmasıdır[117]. Başka bir deyişle, yaklaşık ispat, önlemi talep eden tarafın ilgili sübjektif hakka sahip olduğunun "kuvvetle muhtemel olduğunu" ispatlaması olarak ifade edilebilir[118]. Hukukumuzda yaklaşık ispat ile ilgili verilen kararlar çoğunlukla ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî hacze özgü olsa da[119] yaklaşık ispat, tüm geçici hukukî koruma önlemleri için

---

[112] Yılmaz, **Tedbirler**, s. 38; Balkar, s. 13; Albayrak, **Yaklaşık İspat**, s. 69.

[113] Albayrak, **Yaklaşık İspat**, s. 70.

[114] Tam ispat, hâkimin tam vicdanî kanaatini sağlamak veya tarafların iddiasının kesinlik derecesinde yansıtabilmesi olarak nitelendirilebilir (Albayrak, **Yaklaşık İspat**, s. 30).

[115] Doktrinde "yaklaşık ispat" kavramı yerine kullanılan; "inanılabilir derecede ispat", "mukarine ispat", "alacağın varlığına az çok kanaat", "olabilirlilik ispatı" gibi kavramlar mevcuttur. Bunlar için bkz. Albayrak, **Yaklaşık İspat**, s. 57-58.

[116] Türk Hukuku'nda yaklaşık ispat istisnadır. Yalnızca kanunda özel olarak belirtilen hallerde yaklaşık ispat faaliyetine girişilebilir. (Oğuz Atalay, **Emare İspatı**, Man. BD 1999, S.70, s.15; Sabri Şakir Ansay, **Hukuk Yargılama Usûlleri**, 7. Bası, Ankara 1960, s. 339; Mehmet Kâmil Yıldırım, **Medenî Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi**, İstanbul 1990, s. 39; Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s.353; Başözen, **Yaklaşık İspat**, s. 657). Yaklaşık ispatla ilgili detaylı bilgi için Bkz. Albayrak, **Yaklaşık İspat**, s. 176 vd. İspat ölçüsü düşürülmüştür; ancak delil sistemi aynen geçerlidir (Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s.578; Muhammet Özekes, **Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İhtiyatî Tedbir**, DEÜHFD 2002, C.IV, S.2, s. 121).

[117] Albayrak, **Yaklaşık İspat**, s. 63-63.

[118] İlhan E. Postacıoğlu/ Sümer Altay, **Medenî Usûl Hukuku Dersleri**, 8. Bası, İstanbul 2020, s.975.

[119] Albayrak, **Yaklaşık İspat**, s. 345.

geçerli olarak kabul edilmektedir[120].

İngiliz Hukuku'nda ise, geçici hukukî koruma önlemlerinin ispat ölçüsü ile ilgili olarak hukukumuzda olduğu gibi yaklaşık ispat gibi özel bir kavram mevcut değildir. Ancak Kanun'da geçici hukukî koruma önlemi taleplerinin deliller ile desteklenmesi gerektiği kabul edilmiş; acilîyet içeren durumlarda ise mahkemeye, talepte bulunan taraftan delil istemeden karar verme yetkisi tanınmıştır (Medenî Usûl Kuralları 25.3, Aile Usûl Kuralları 20.4((2)). Dolayısıyla denilebilir ki, her iki hukuk sisteminde de geçici hukukî koruma yargılamasında, ispat ölçüsü mahkemenin takdirine bırakılmış; her somut olayın kendi şartları içerisinde bir ispat derecesi belirlenmesi gerekliliği kabul edilmiştir.

VI. Karşı Taraf Dinlenmeksizin Karar Verilebilmesi

Geçici hukukî koruma yargılaması için hem Türk Hukuku'nda hem de İngiliz Hukuku'nda mevcut olan, bahsetmemiz gereken bir diğer özellik ise, geçici hukukî koruma önlemlerinin *karşı taraf dinlenmeden* (*without notice / ex parte*) verilebilmesidir. Kural olarak, geçici hukukî koruma önlemi yargılaması da normal bir yargılama gibi karşı tarafın da bilgisi ve katılımı dâhilinde gerçekleşir. Ancak ileride belirteceğimiz[121] bazı durumların gereği olarak, karşı taraf dinlenmeden de geçici hukukî koruma önlemine karar verilebilir.

Karşı taraf dinlenmeden geçici hukukî korumaya hükmedilmesi durumunda, hukukî dinlenilme hakkı dolayısıyla, dinlenmeyen tarafın itirazlarını sunabilmesi için bir imkân verilmesi gerekmektedir[122]. Bu duruma Türk Hukuku'nda, yokluğunda tedbir kararı verilen kişiye, tedbirin uygulanmasından haberdar olduğunun kabul edildiği andan itibaren bir hafta içerisinde itiraz etme imkânı verilerek bir çözüm getirilmiştir (HMK. m.394). İngiliz Hukuku'nda ise, uygulanması gereken usûl gereği, acil durum karşı taraf dinlenmeden verilen önlem kararı ile giderildikten sonra,

---

[120] Albayrak, **Yaklaşık İspat**, s. 70-71; Yılmaz, s. 36; Orhan, s.19.

[121] Bkz. aşa. 3. Bölüm, §1, II., B.

[122] Yılmaz, **Şerh**, s. 5310; Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 585; Balkar, s.13; Muhammet Özekes, **Medenî Usûl Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı**, Ankara 2003, s. 215.

mahkemenin tarafların ikisini de huzuruna çağırıp dinleyerek, vermiş olduğu önlem kararını gözden geçirmesi, duruma uygun olarak yeni bir karar verilmesi gerektiği düzenlenmiştir[123]. Geçici hukukî koruma önlemlerine, karşı taraf dinlenmeden hükmedilebilmesi ve ilgili yargılama konusu ileride açıklanacaktır[124].

VII. Acil Durumlara Çözüm Getirilmesi

Yargılama süreci çeşitli usûl işlemlerinden dolayı belirli bir süreyi kapsamaktadır. Davaların geç sonuçlanması bile kişilerin adalete ve devlete olan güvenini sarsmaktayken[125], yorucu bir yargılama süreci sonrasında elde edilen ilâmın anlamsız hale gelmesi tarafların adalete ve devlete güvenini tamamen yok edebilmektedir. Bunun yaşanmaması için yargılama sürecinde ilâmın tehlikeye düşme ihtimalinin olduğu durumlarda acil olarak bir önlem alınması gereklidir[126].

Hem Türk Hukuku'nda hem İngiliz Hukuku'nda, yukarıda bahsedildiği gibi bir acil çözüm gerektiğinde geçici hukukî koruma önlemlerine karar verilmesi gerekmektedir. Eğer yargılamanın sonuçlanmasını beklemek bir taraf için risk ihtiva ediyorsa, ortada acilîyet bulunduğu kabul edilmektedir[127].

Türk Hukuku'nda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda ihtiyatî tedbirlere, mevcut durumda meydana gelebilecek bir değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından ya da tamamen imkânsız hâle geleceğinden veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi hallerinde, karar verilebileceği düzenlenmiştir (HMK. m.389/ f. I). Aynı şekilde, delil tespitinde de, delilin hemen tespit edilmemesi halinde kaybolması yahut ileri sürülmesinin önemli ölçüde zorlaşması bir şart olarak sayılmıştır. Benzer olarak

---

[123] Loughlin / Gerlis, s. 303; Yeşilırmak, s.7.

[124] Bkz. aşa. 3. Bölüm, §1, II., B.

[125] Adaletin gecikmesinin sebepleri ve sonuçları hakkında detaylı bilgi için bkz. Hakan Pekcanıtez, **Geciken Adalet**, Makaleler, C.I, İstanbul 2016, s.127.

[126] Erişir, **İhtiyatî Tedbir,** s. 6 vd.

[127] Yeşilırmak**,** s.7.

ihtiyatî haciz önleminde ise, önlem kararının verilebilmesi için borçlunun taahhütlerinden kurtulma amacıyla kaçma veya mallarını gizleme ya da kaçırma gibi işlemlerde bulunması gerekmektedir (İİK. m. 257/ f.II,2). Ayrıca, gerek ihtiyatî tedbir ve delil tespiti gerekse de ihtiyatî haciz kararları acele hallerde karşı taraf dinlenilmeksizin de verilebilmektedir (HMK. m. 390/ f. II; HMK. m. 403; İİK. m. 258/ f. II). İlgili düzenlemelerden anlaşıldığı üzere, geçici hukukî koruma önlemlerinin hem şartları hem de karşı taraf dinlenmeksizin hükmedilebilmeleri göz önüne alındığında, Türk Hukuku'nda söz konusu önlemlerin acil bir ihtiyaca cevap verme amacıyla getirildikleri kabul edilmektedir.

İngiliz Hukuku'nda ise, Medenî Usûl Kuralları ve Aile Usûl Kuralları'nda sayılan geçici hukukî koruma önlemlerinin acil durumlara özgü olduğu Kanunlarda açıkça belirtilmiş olmasa da, bu önlemlerin tümünün, karşı taraf dinlenmeden de alınabilmeleri nedeniyle, acil durumlar için getirildikleri sonucuna ulaşılmaktadır[128].

VIII. Bağlayıcılık ve Zorlayıcılık

Hem Türk Hukuku'nda hem İngiliz Hukuku'nda, geçici hukukî koruma önlemlerine ilişkin kararlara uyulmasını sağlamak için bazı düzenlemeler mevcuttur. Söz konusu kararlar, bağlayıcı ve zorlayıcı niteliğe sahiptir[129].

Türk Hukuku'nda, geçici hukukî koruma önlemlerine uyulmasını sağlamak adına bazı düzenlemeler mevcuttur. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, ihtiyatî tedbirler için tedbire muhalefetin cezası düzenlenmiştir. Buna göre, ihtiyatî tedbirin uygulanması emrine uymayan veya aykırı davranan kişi, bir aydan altı aya kadar disiplin cezası ile cezalandırılır (HMK. m. 398). Ancak belirtmek gerekir ki, söz konusu madde ihtiyatî tedbir kararlarına özgüdür. Aile hukukuna özgü geçici hukukî koruma önlemlerinde 398. maddedeki yaptırım söz konusu olmaz[130]. Aile hukukuna

[128] Red Book, s.1763.

[129] Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s.570; Yılmaz, **Tedbirler**, s. 36; Cengiz Serhat Konuralp, **İcra ve İflas Hukukunda İhtiyati Tedbirler**, İstanbul 2013, s.50. İngiliz Hukuku için bkz. Patricia Londono / A.T.H. Smith / David Eady, **On Contempt**, 5th Edition, London 2017, s.1081.

[130] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.174; Orhan, s.19.

özgü bazı geçici hukukî koruma önlemlerinin uygulanmasını sağlamak amacıyla İcra İflâs Kanunu'nda düzenlemeler mevcuttur. Buna göre, çocuk teslimi ile ilgili kararlara muhalefetin cezası İİK. m.341' de, nafaka kararlarına uymayanların cezası ise, İİK. m. 344' de düzenlenmiştir.

İngiliz Hukuku'nda ise, önlem kararlarının uygulanması, diğer mahkeme kararlarında olduğu gibi mahkemeye itaatsizlik *(contempt of court)* prosedürü ile gerçekleştirilir[131]. Hükmedilen mahkeme kararlarına uyulmaması durumunda uygulanan söz konusu prosedür, karara uygun davranmayan tarafın hapse girmesi sonucunu doğurur. Kararlara aykırı davranılması halinde, bu denli ağır bir sonuç ile karşılaşıldığı için mahkemenin, vermiş olduğu geçici hukukî önlem kararında, taraflara, önlem dolayısıyla ne yapmaları veya ne yapmamaları gerektiğini açık bir şekilde belirtmesi gerekmektedir.

Görüldüğü üzere, İngiliz Hukuku'nda Türk Hukuku'ndaki gibi önlemlerin türlerine göre farklı bir yaptırım düzenlemesi mevcut olmayıp, genel anlamda mahkemenin vermiş olduğu tüm kararlara uymamak aynı müessese içerisinde değerlendirilmektedir. Burada, hâkim somut olayın şartlarına uygun bir cezaya hükmedebilecektir. Tüm geçici hukukî koruma önlemlere aykırılığın yaptırımının İngiliz Hukuku'ndaki gibi, hâkim tarafından somut olayın şartlarına göre belirlenebilmesinin, daha iyi sonuçlar doğurabileceği düşüncesindeyiz.

[131] Mahkemeye itaatsizlik müessesesi ile ilgili detaylı bilgi ileride açıklanacaktır. Bkz. aşa, 3. Bölüm, §3, II.

§3 Türk ve İngiliz Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemlerinin Sınıflandırılması

I. Türk Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemlerinin Sınıflandırılması

Türk Hukuku'nda, geçici hukukî korumalar türlerine göre; ihtiyatî tedbir, delil tespiti, ihtiyatî haciz ve diğer geçici hukukî korumalar olmak üzere dört başlığa ayrılmaktadır[132]. Ayrıca, önlemlerin amaçlarına ve işlevlerine göre farklı sınıflandırmalar da mevcuttur. Bunlardan doktrinde ağırlıklı olarak benimsenmiş olan sınıflandırma, Alman Hukukçu Jhering tarafından yapılmış olan sınıflandırmadır. Aslında, geçici hukukî koruma önlemlerinin sınıflandırılması olmasına rağmen Türk Hukuku'nda ihtiyatî tedbirlerin çeşitlerini ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır[133]. Söz konusu sınıflandırmada kullanılan kriter, tedbir kararı ile ulaşılmak istenen amaç olup; tedbirler, "teminat amaçlı tedbirler", "düzenleme amaçlı tedbirler" ve "eda amaçlı tedbirler" şeklinde sınıflandırılmaktadır[134].

Bunun haricinde, ayrıca doktrinde, başka bir sınıflandırma çeşidi de mevcuttur. Buna göre geçici hukukî koruma önlemleri, asıl talep hakkındaki yargılamaya bağlı olan ve olmayan geçici hukukî koruma önlemleri şeklinde ikiye ayrılabilmektedir[135]. Asıl talep hakkındaki yargılamaya bağlı olan geçici hukukî koruma önlemleri, adı üstünde, yargılama sonuçlanıncaya dek geçecek olan sürede oluşabilecek tehlikelerin

---

[132] Muhammet Özekes/ Evrim Erişir, **Konusu Para Alacağı Olan Geçici Hukukî Korumaların Karşılaştırılması ve Değerlendirilmesi**, MİHDER 2006/3, S.5, s. 1237; Orhan, s.20.

[133] Yılmaz, **Tedbirler**, s. 170. İhtiyatî tedbirleri, "teminat amaçlı tedbirler", "düzenleme amaçlı tedbirler" ve "eda amaçlı tedbirler" şeklinde üçe ayıran eserler için bkz. Taş- Korkmaz, s. 33 vd.; Yavuz Alangoya/ M. Kamil Yıldırım/ Nevhis Deren – Yıldırım, **Medeni Usul Hukuku Esasları**, Tıpkı Bası 8, İstanbul 2011, s.405; Pekcanıtez, Geçici Hukukî Koruma, s.800; Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 572; Arslan, Yenilikler, s.15; Nevhis Deren – Yıldırım, **Medenî Usul Hukuku'nun Evrenselleşmesi Yolunda İhtiyati Tedbir Alanında Yabancı Hukukun Etkileri**, Çev. Hamide Özden Özkaya, Prof Dr. Ergun Önen'a Armağan, İstanbul 2003, s.307; Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.351; Mustafa Saldırım, **İhtiyati Tedbir Ve İhtiyati Haciz Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme**, TBBD Mayıs 1997, S. 2, s.208; Ali Cem Budak/ Varol Karaaslan, **Medenî Usul Hukuku**, 4. Bası, Ankara 2020, s.341; Murat Atalı/ İbrahim Ermenek/ Ersin Erdoğan, **Medenî Usûl Hukuku**, Ankara 2020, s. 696; Karslı, s. 734; Mıstaçoğlu, s.28; Orhan, s. 21.

[134] Üstündağ, **İhtiyatî Tedbirler**, s.13; Yılmaz, s.170; Pekcanıtez, **Geçici Hukukî Koruma**, s.13; Balkar, s.37; Özkök, s.8; Konuralp, **İhtiyatî Tedbirler**, s.40 vd; Mıstaçoğlu, s. 28 vd; Mikail Bora Kaplan, **Sınai Mülkiyet Kanunu'nda İhtiyatî Tedbirler**, İstanbul 2018, s.16.

[135] İlgili sınıflandırma ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.115-119.

önüne geçilmesi amacını taşımaktadır[136]. Asıl talep hakkındaki yargılamaya bağlı olmayan geçici hukukî koruma önlemlerinde ise, geçicilik esas olmak ile birlikte gösterdiği etkilerde nihaîlik söz konusu olabilir. Keza, ilgili geçici hukukî koruma önlemlerinde belirli bir süre içerisinde asıl davanın açılması beklenmemektedir[137]. Söz konusu önlemlere, konumuz dahilinde olan, boşanma ve ayrılık davalarında hükmedilebilecek geçici önlemler (TMK. m.169) ve evlilik birliğinin korunması amacıyla hükmedilebilecek önlemler (TMK. m.195 vd.) örnek olarak verilebilir[138].

II. İngiliz Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemlerinin Sınıflandırılması

Hukukun birçok alanında düzenlenen geçici hukukî koruma önlemleri, İngiliz Hukuku'nda ise, hem Medenî Usûl Kuralları'nın 25. bölümünde hem de Aile Usûl Kuralları'nın 20. bölümünde tek tek sayılmış olup; aynı zamanda geçici hukukî koruma önlemlerinin burada sayılanlardan ibaret olmadığı, mahkemenin bu bölümde olmayan bir geçici hukukî korumaya da emredebileceği düzenlenmiştir. Sayılan geçici hukukî koruma önlemleri, düzenledikleri alanların değişik olması sebebiyle birkaç farklılık içerse de, genel anlamda aynıdır[139].

İngiliz Hukuku'nda geçici hukukî koruma önlemlerinin sınıflandırılması konusunda ağırlıklı bir görüş söz konusu olmayıp, önlemlerin amacına veya çeşitlerine göre farklı sınıflandırmalar mevcuttur. Zuckerman'e göre, usûl kanunlarında bulunan bu listelerdeki geçici hukukî koruma önlemleri açıkça iki gruba ayrılmaktadır. Bu iki ayrı grubun asıl uyuşmazlık ile bağlantılı oluşu ve hüküm yerine geçmemesi haricinde ortak özelliği bulunmamaktadır[140]. Birinci grup geçici hukukî koruma önlemleri, yargılama süresince, uyuşmazlık konusu ile bağlantılı maddî hakları koruyan

---

[136] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.116. Çekişmesiz yargı işlerinde hükmedilen geçici hukukî koruma önlemleri bu sınıflandırmaya dahildir (Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.116).

[137] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.116.

[138] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.117.

[139] Aile Usûl Kuralları bölüm 20.2'deki liste, Medenî Usûl Kuralları bölüm 25.2'den alınmış olup aile hukuku uyuşmazlıklarına uygun olarak düzenlenmiştir (**The Red Book**, s.1764).

[140] Zuckerman**, On Civil Procedure**, s.394.

önlemlerdir. Bu grup önlemler, "koruyucu önlemler *(protective orders*)"[141] şeklinde isimlendirilmektedir. İkinci grup önlemler ise, uyuşmazlık ile ilgili belgelere ulaşmayı kolaylaştıran veya dava sürecini bir şekilde düzenleyen önlemlerdir. Bu önlemlere de "usûl önlemleri *(process orders)"* denilmektedir.

Koruyucu önlemler ve usûl önlemlerinin ayırt edilmesi çok önemlidir. Koruyucu önlemler ile örneğin bir ihtiyatî tedbir kararı ile bir kişinin kanunî olan bir hakkının kısıtlanması söz konusu olabilir. Bunun sonucunda da telafisi mümkün olmayan bir zarar doğabilir. Ancak, örneğin mülkün denetlenmesi *(inspection of properity)* gibi bir usûl önleminde böyle bir risk söz konusu değildir. Dolayısıyla, geçici hukukî koruma önlemlerine karar verilirken dikkate alınması gereken ölçütler iki grup adına da farklı olmalıdır[142].

Andrews ise, asıl talep hakkındaki yargılama ile ilgili koruma sağlayan önlemleri *(protective relief)* diğer önlemlerden ayırarak bir sınıflandırma yapmıştır[143]. Yargılama ile ilgili koruma sağlayan geçici hukukî koruma önlemleri, yargılama süresince veya öncesinde, davacının hukukî menfaatlerini korumak ve sürecin işleyişini bozmakla tehdit eden davranışlara karşı önlem almak amacıyla benimsenmiştir. Bu grubun içerisinde iki çeşit önlem mevcuttur. Bunlardan birisi, Türk Hukuku'nda ihtiyatî haczin karşılığı olan ve davalının malvarlığını donduran "*Freezing injunctions";* diğeri ise Türk Hukuku'nda delil tespitinin İngiliz Hukuku'ndaki karşılığı olan "*Search orders*" dır.

Son olarak doktrinde kabul gören bir diğer sınıflandırma da, Redfern tarafından yapılan sınıflandırmadır. Buna göre, geçici hukukî koruma önlemleri üç sınıfa ayrılır; ilki yargılamada kullanılması beklenen delillerin korunmasına ilişkin önlemler, ikincisi mevcut durumun korunmasına ilişkin önlemler ve son olarak malvarlığının devri veya dağılımını engellemeye ilişkin önlemlerdir[144]. Görüldüğü üzere, önlemler

---

[141] Çoğunlukla, asıl talep hakkındaki yargılama ile ilgili olan hakların korunması söz konusu olur (Zuckerman**, On Civil Procedure**, s.394).

[142] Zuckerman**, On Civil Procedure**, s.394.

[143] Andrews, **Processes**, s.214.

[144] Alan Redfern, ***"Arbitration and the Courts: Interim Measures of Protection – Is The Tide About To Turn?"***, Texas International Law Journal 1995, S. 30/71, s.78.

amaçlarına göre sınıflandırılmıştır.

Bunlar dışında, gerek İngiliz mahkemeleri gerekse uluslararası mahkemeler tarafından geçici hukukî koruma önlemlerinin işlevleri esas alınarak, başka sınıflandırmalar da yapılmıştır[145]. Buna göre önlemler, "delillerin tespitine ve korunmasına ilişkin tedbirler", "taraflar arasındaki hukukî ilişkiyi düzenlemeye ve statükoyu korumaya yönelik tedbirler", "nihaî kararın etkinliğini korumaya yönelik tedbirler", "dava konusu olan hakka geçici olarak önceden kavuşmayı sağlayan tedbirler", yargılama düzenini ve hükmedilen tedbire uyulmasını sağlamaya yönelik tedbirler" olarak sınıflandırılabilir[146]. Kanaatimizce, bu sınıflandırmalar arasından, önlem kararının verilmesindeki amacı ve işlevleri dikkate alınarak yapılan sınıflandırmalar, diğerlerine oranla daha net ve açıklayıcı olarak kabul edilebilir[147].

[145] Balkar, s.40; Yeşilırmak, s.11-12.

[146] Balkar, s.40 vd.

[147] Çalışmamızda, Türk ve İngiliz Hukuku'ndaki geçici hukukî koruma önlemlerini karşılaştırarak ortaya koyma amacı içerisinde olduğumuz için, çalışmamızın devamında hem Türk hem de İngiliz Hukuku'nda aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda uygulanan geçici hukukî koruma tedbirleri, önlemlerin bulundukları kanunlardaki düzenlenme yerleri ve dolayısıyla korudukları hukukî menfaatler dikkate alınarak açıklanacaktır. Bkz. aşa. 2. Bölüm, §2.

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRK VE İNGİLİZ AİLE HUKUKU İLE AİLE MAHKEMELERİ'NİN GENEL OLARAK TANITIMI VE AİLE HUKUKU'NDAN KAYNAKLANAN UYUŞMAZLIKLARDA EŞLERE UYGULANAN GEÇİCİ HUKUKÎ KORUMA ÖNLEMLERİNİN ÇEŞİTLERİ

§1 Türk ve İngiliz Aile Hukuku ile Aile Mahkemeleri'nin Genel Olarak Tanıtımı

I. Türk Aile Hukuku'nun ve Aile Mahkemeleri'nin Genel Olarak Tanıtımı

Her milletin kendi yaşayış biçimleri, kendi genetik özellikleri ve gelenek-görenekleri ile şekillenmiş bir milli aile hukuku sistemi mevcuttur[148]. Dolayısıyla, İngiliz Hukuku ve Türk Hukuku'nda aile hukuku farklı şekilde düzenlenmiştir.

Türk aile hukukunun temelleri 1926' da yürürlüğe giren eski Medenî Kanun ile atılmıştır. İlgili Kanunla evlenmenin geçerliliğinin dinî törenin yapılmasına bağlı olmadığı düzenlenerek aile dinî otoriden çıkartılmıştır[149]. Ayrıca, çok kadınla evlilik sisteminin terk edilmesi, boşanmanın belirli usûllere bağlanması ve eşler arasında kadını mal olarak sayan görüşün terk edilmesi gibi düzenlemeler de eski Medenî

[148] Turgut Akıntürk/ Derya Ateş, **Türk Medenî Hukuku İkinci Cilt - Aile Hukuku**, 23. Bası, Ankara 2021, s. 7.

[149] Mustafa Dural/ Tufan Öğüz/ Mustafa Alper Gümüş, **Türk Özel Aile Hukuku Cilt III**, 16. Bası, İstanbul 2021, s. 7.

Kanun'un getirdiği önemli yenilikler olarak kabul edilmektedir[150]. Yeni Medenî Kanun'un yürürlüğe girmesiyle de söz konusu yenilikler pekiştirilmiştir[151].

Günümüzde, Türk Hukuku'nda aile hukukunun başta gelen kaynağı Türk Medenî Kanun'udur. Kanunun ikinci kitabında yer alan aile hukuku, ilk kısımda evlilik hukuku, ikinci kısımda hısımlık hukuku, üçüncü kısımda ise vesayet hukuku olmak üzere üç kısım şeklinde düzenlenmiştir. Çalışmamızda inceleyeceğimiz önlemler, birinci kısımda düzenlenmiş olan evlilik hukuku kısmında yer almaktadır. Aile mahkemelerinde uygulanacak olan yargılama usûlleri ise, 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usûllerine Dair Kanun'da düzenlenmiştir.

Türk Hukuku'nda da, aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar ile ilgili dava ve işlerde görevli olan mahkemeler aile mahkemeleridir. Aile mahkemeleri özel görevli mahkemelerdendir ve kaynağını, 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'dan almaktadır. Bu Kanun'a ek olarak, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da da aile mahkemeleri ile ilgili birçok düzenleme söz konusudur[152]. İlgili düzenlemelere göre, aile mahkemeleri, tüm il merkezlerinde ve nüfusu yüz binin üzerinde olan ilçelerde kurulmaktadır[153].

Türkiye'de aile mahkemeleri, gelişen dünya ile birlikte aile hukuku uyuşmazlıklarının çok çeşitli bir hale gelmesiyle[154] uzmanlık gerektirmesi, Anayasa

---

[150] Dural/Öğüz/Gümüş, s. 8.

[151] Dural/Öğüz/Gümüş, s. 7.

[152] Süha Tanrıver, **Medenî Usûl Hukuku**, Cilt I, Ankara 2020, s.160; Süha Tanrıver, **Türk Aile Mahkemeleri**, Ankara 2014, s. 23.

[153] Aile mahkemeleri, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun olumlu görüşü alınarak, Adalet Bakanlığı'nca kurulmaktadır. Aile mahkemesinin görev alanına giren dava ve işlerin toplum için ciddi derecede önemli olması ve diğer dava veya işlere göre daha sık görülüyor olması nedeniyle aile mahkemelerinin kuruluşunda, ilçe bazında ölçüt olarak nüfusun yüz bin değil elli bin ve üzerinde olması gerektiği görüşü için bkz. Tanrıver, **Aile**, s. 25; Tanrıver, **Usûl**, s.161.

[154] Kiralık annelik, yapay döllenme, tüp bebek gibi gelişmeler aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların zamanla çeşitlenmesine örnek olarak verilebilir (Tanrıver, **Aile**, s. 24; Tanrıver, **Usûl**, s.161). Ayrıca, ekonomik krizler, işsizlik ve toplumsal yaşamın hızla değişmesi gibi sebepler de eşler veya çocuklar arasında sorunların artmasına ve çeşitlenmesine sebebiyet vermiştir (Arslan, **Aile Mahkemeleri**, s. 188).

ile Devlet'in ailenin ve özellikle ana ve çocuğun korunmasını sağlamak konusunda görevli olması (AY. m.41), aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların kamu düzeni ile yakın bir ilişkisi bulunması sebepleriyle ayrı bir ihtisas mahkemesi olarak örgütlenmiştir[155]. Aile mahkemesi hâkimleri evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve tercihen aile hukuku alanında lisansüstü eğitim yapmış hâkimler arasından seçilmektedir (AMK m.3) ve aile mahkemelerinde ayrıca, pedagog, psikolog ve sosyal çalışmacılardan da yararlanılması kabul edilmiştir (AMK m.5).

II. İngiliz Aile Hukuku'nun ve Aile Mahkemeleri'nin Genel Olarak Tanıtımı

İngiltere ve Galler hukuk sisteminin temelini ortak hukuk *(Common Law)* oluşturmaktadır[156]. Buna göre, aile hukuku ile ilgili çeşitli kanunlar bulunmakta; söz konusu kanunlar Yüksek Mahkemeler *(High Court)* tarafından yasal emsal oluşturmak için uygulanıp yorumlanmaktadır[157].

Türk Hukuku'nda medenî hukukun, kişilerin ailesi ile ilişkilerini düzenleyen kısmı olan aile hukuku, İngiliz Hukuku'nda medenî hukuktan ayrı bir hukuk dalı olarak düzenlenmiştir.

İngiliz Hukuku'nun tüm alanlarında olduğu gibi, aile hukukunda da kanunlar genellikle tek tek ve dağınık şekilde düzenlenmiştir. Aile hukuku ile ilgili olarak, şu an yürürlükte olan birden fazla konuyu düzenleyen birçok kanun bulunmaktadır. Yargılama kuralları ise, 2010 tarihli Aile Usûl Kuralları (*Family Procedure Rules 2010)*'dır. Buna göre birçok kanundan kaynağını alan geçici hukukî koruma önlemleri ve diğer aile hukuku işlemlerinin başvuru usûlleri, yargılama usûlleri, verilecek olan

---

[155] Tanrıver, **Aile**, s. 24; Tanrıver, **Usûl**, s.161; Havva Gül Şahan, **Kuruluşu, İşlevleri ve İşleyişi Bakımından Medenî Yargılama Hukukunda Özel Görevli Mahkemeler**, Ankara 2012, s. 151; Erdal Tercan, **Türk Aile Mahkemeleri**, AÜHFD 2003, C. V, S.3, s. 21.

[156] Common Law ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Edward King/ Joseph Hawley, **Common Law Gelişmesi**, Çev. İlhan Lütem, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/633464.

[157] Nicholas Carden, **Rayden and Jackson's Law and Practice in Divorce and Family Matters**, London 2019, para.2.1.

karar, kararın icrası ve kanun yollarına başvuru gibi usûl hukukuna ilişkin konular ilgili Kanun'da açıklanmıştır.

Konumuz itibariyle eşlere yönelik geçici hukukî koruma önlemlerinin büyük bir çoğunluğu boşanma davası ile bağlantılı olan önlemlerdir. Önlemler açıklanırken kaynağını aldıkları kanunlar belirtilecek olsa da, boşanma davalarında özellikle mal paylaşımı, nafaka gibi maddî konularda çekirdek kanun olarak kabul edilen kanun, 1973 tarihli Evlilik Davaları Kanunu *(Matrimonial Causes Act 1973)*'dur[158]. Aile içi şiddetin önlenmesi ile ilgili olarak temel kanun ise, 1996 tarihli Aile Hukuku Kanunu *(Family Law Act 1996)*' dur.

İngiliz Hukuku'nda aile mahkemelerinin[159] kuruluşundan önce, aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar dağınık olarak Sulh Mahkemeleri *(Magistrates' Court)*' nde ve İlçe- Bölge Mahkemeleri *(County Court)*' nde görülmekteydi. Ancak, Nisan 2014 itibariyle aile hukuku uyuşmazlıkları için tek görevli olan yerel aile mahkemeleri kurulmuştur[160]. Karışık yetki ve görev kurallarından kurtulunması sonucunu doğuran tek aile mahkemelerinin kurulması aile hukuku uyuşmazlıkları bakımından "tek giriş noktalı sistemin (*single point of entry concept)"* başlangıcını oluşturmuştur[161].

Yüksek Mahkeme'nin aile hukukuna bakan bölümü ise, hâlâ karışık uyuşmazlıklara ve özel olarak yetkilendirildiği uyuşmazlıklara bakmaktadır. Başka bir deyişle, Yüksek Mahkeme, çözümü güç olan uyuşmazlıklarda, istisnai olarak

---

[158] 1973 tarihli Evlilik Davaları Kanunu öncesindeki Kanunlar ve boşanma, ayrılık ve evliliğin butlanı davalarında uygulanan hukuk ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Pierre Pellerin/ Jean Pellerin, **"Boşanma, Ayrılık ve Evlenmenin Butlanı Hakkında Yeni İngiliz Kanunu"**, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97458, s. 1218 vd.

[159] Dünyada, aile mahkemelerinin ortaya çıkışı ve gelişmesi ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Çağlar Özel/ Erol Tatar, **Aile Mahkemelerinin Yapısı ve Kararları Üzerine Genel Bir Değerlendirme**, Sosyo – Ekonomi, Ocak – Haziran 2008, s. 51 vd. Ayrıca Japonya, Yeni Zellanda, İsveç ve birçok ülkenin aile mahkemeleri hakkında detaylı için bkz. Lale Sirmen/ Cengiz Koçhisarlıoğlu/ Süha Tanrıver/ Nurhan Süral/ Erdal Tercan, **Karşılaştırmalı Hukukta Aile Mahkemeleri ve Türkiye'de Aile Mahkemelerinin Kurulmasında Yararlanılabilecek Bir Model**, Prof Dr. Turhan Esener'e Armağan, Ankara 2000, s. 2 vd.; Selma Baktır, **Aile Mahkemeleri,** Ankara 2003, s.38; Aziz Serkan Arslan, **Türk Aile Mahkemelerinin Yapısı ve Yargılama Usulü**, ABD 2010/1, s. 189.

[160] Jill Black / Jane Bridge / Tina Bond/ Liam Gribbin / Madelaine Reardon, / Penelope Grewcock**, A Practical Approach To Family Law**, 10th Edition, Oxford 2015, s.37; Carden, para.2.1. Türk Hukuku'nda aile mahkemeleri ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Süha Tanrıver, **Türk Aile Mahkemeleri**, Ankara 2014, s.23 vd.

[161] Black/ Bridge/ Bond/ Gribbin/ Reardon/ Grewcock**,** s.38.

görevlidir. Bu nedenle de vermiş olduğu kararlar, ilgili uyuşmazlıklara yorum getirerek, "ilke yapıcı" olarak kabul edilmektedir.

Tek mahkeme sistemi söz konusu olsa da, mahkemelerda görev yapan hâkimlerin ünvan ve düzey farkları olduğu için her aile mahkemesi her karara hükmedememektedir[162]. Bununla ilgili olarak, 2014 tarihli Aile Mahkemeleri Kuralları *(The Family Court (Composition and Distribution of Business) Rules 2014*) isimli kanun, çocukların korunmasıyla ilgili geçici hukukî koruma önlemlerinde, hangi önleme hangi düzeyde hâkimin hükmedebileceğini düzenlemektedir. Diğer geçici hukukî koruma önlemlerinde, özel bir hüküm söz konusu değilse, talebin hangi hâkim tarafından değerlendirileceği hususunda bazı unsurlar gözetilmektedir. Buna göre, önlemin niteliği ve türü dikkate alındığında, yerel mahkemelerin ve Yüksek Mahkeme heyetinin en etkin ve verimli şekilde kullanılması, yargılamanın gecikmeden gerçekleştirilebilmesi, yargılamada süreklilik sağlanabilmesi, tarafların ya da uyuşmazlık konusu çocuğun yeri ve uyuşmazlığın karmaşıklık düzeyi göz önüne alınmaktadır (2014 tarihli Aile Mahkemeleri Kuralları, 5. Bölüm, 20.2).

§2 Türk ve İngiliz Aile Hukuku'ndan Kaynaklanan Uyuşmazlıklarda Eşlere Uygulanan Geçici Hukukî Koruma Önlemlerinin Çeşitleri

Aile içerisinde hem anne-baba ve çocuk hem de eşler arasında çeşitli hak ve yükümlülüklerden oluşan hassas bir düzen mevcuttur[163]. Çeşitli sebepler ile bu düzen bozulabilmektedir. Düzenin bozulması ile ortaya çıkan sorunlar mahkemeye taşındığı takdirde, yargısal önlemlerin derhal alınması gerekir[164]. Aksi takdirde eşler veya çocuklar adına geri dönülemez zararlar ortaya çıkabilir. Dolayısıyla, İngiliz Hukuku'nda, yargılamada geçecek sürede zararın ortaya çıkmaması için "çare" olarak

[162] İngiliz Hukuku'nda farklı seviyedeki ve unvandaki hâkimler ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Teomete Yalabık, s.36 vd.

[163] Erol Cansel, **Sosyal Devlet ve Aile**, Ankara Hukuk Fakültesi 1969- 1970 Açılış Dersi, s.11, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/638259. Ayrıca, ailenin toplumun temeli olduğu ile ilgili olarak bkz. Hüseyin Hatemi, **Aile Hukuku**, İstanbul, 2020, s.2.

[164] Erişir**, İhtiyatî Tedbir**, s.258.

nitelendirilen geçici hukukî koruma önlemleri hem Türk Hukuku'nda hem de İngiliz Hukuku'nda, aile hukuku konusunda özel bir öneme sahiptir[165].

Türk Hukuku'nda klasik geçici hukukî koruma önlemleri Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda ve İcra ve İflâs Kanunu'nda düzenlenmiş olup; aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda uygulanan geçici hukukî koruma önlemleri, Türk Medeni Kanunu'nun aile hukukuna ilişkin ikinci kitabında "gerekli önlemler", "geçici önlemler", "uygun önlemler" isimleri altında ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunu'nda "tedbir" adı altında düzenlenmiştir[166]. İngiliz Hukuku'nda ise, aile hukukundan kaynaklı uyuşmazlıklarda uygulanacak geçici hukukî koruma tedbirlerinin çeşitleri, başta 20. bölümde (*Interim Remedies and Security For Costs)* olmak üzere Aile Usûl Kuralları'nın (*Family Procedure Rules 2010)* çeşitli bölümlerinde düzenlenmiştir.

Türk Hukuku'nda genel olarak geçici hukukî koruma önlemlerinin çeşitleri, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 389 – 399. maddeleri arasında ihtiyatî tedbir, 400 ve 405. maddeleri arasında delil tespiti ve İcra ve İflâs Kanunu'nun 257 – 268. maddeleri arasında ihtiyatî haciz şeklinde düzenlenmiştir. Bunların İngiliz Hukuku'nda kaşılığı olarak, Aile Usûl Kuralları'nın 20. bölümünde ayrıntılı olarak sayılmış olan geçici hukukî koruma tedbirleri, aile hukukundan kaynaklanan tüm uyuşmazlık çeşitlerine uygulanan tedbirlerdir. Burada düzenlenmiş olan geçici hukukî koruma tedbirleri, özel hukuktan doğan uyuşmazlıkların yargılamasında uygulanan kuralları içeren Medenî Usûl Kuralları'nın *(CPR 1998)* 25. bölümünden (*Interim Remedies and Security For Costs)* alınmıştır. Ancak, söz konusu geçici hukukî koruma önlemleri, aile hukuku yargılamalarına uyarlanmış olup aile yargılamasına uygun olmayan üç adet geçici hukukî koruma, Aile Usûl Kuralları'nın ilgili maddesine alınmamıştır[167]. Buradaki geçici hukukî koruma önlemlerinin çeşitlerinden, İngiliz Hukuku'nda geçici hukukî koruma önlemlerinin, bizim hukuk sistemimize göre kişilerin haklarına daha müdahaleci olduğu anlaşılmaktadır. İleride açıklayacağımız

---

[165] Bean/Parry/Burns, s. 183; Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.258.

[166] Erişir**, İhtiyatî Tedbir**, s.258.

[167] Geçici ödeme önlemine, fikrî mülkiyet haklarına dair özel bir geçici hukukî koruma önlemine ve bazı belgelerin dava açılmadan önce karşı taraftan alınmasına dair önleme Aile Usûl Kuralları'nda yer verilmemiştir. Ancak belirtmek gerekir ki, hem Medenî Usûl Kuralları'nda hem de Aile Usûl Kuralları'nda, geçici hukukî koruma önlemi çeşitleri örnekleyici olarak düzenlenmiştir.

üzere[168], kişinin tüm malvarlığının dava sonuçlanıncaya dek bloke edilmesine; tarafın davanın sonuna kadar yargı çevresinin dışına çıkmasının önlenmesi amacıyla pasaportuna el konulmasına kadar önlem kararlarına hükmedilebilmektedir[169]. Söz konusu geçici hukukî koruma önlemleri, aile hukukundan kaynaklanan tüm uyuşmazlıklarda uygulanabilmeleri nedeniyle, çalışmamızda klasik geçici hukukî koruma tedbirleri olarak başlıklandırılmıştır.

Boşanma ve ayrılık davaları için özel olarak uygulanabilecek geçici hukukî koruma önlemleri ise, Türk Hukuku'nda Türk Medenî Kanun'un 169. maddesiyle düzenlenmiştir. Buna göre hâkim mevcut durumun şartlarına göre eşlerin ve çocukların korunması, barınması ve geçimi ile ilgili önlem kararlarını kendiliğinden verebilecektir. İlgili önlemlerin karşılığı olarak, İngiliz Hukuku'nda ise, Aile Usûl Kuralları'nın 9. bölümünde, boşanma veya boşanmaya denk hukukî prosedürler için yalnızca bu süreçte uygulanabilecek geçici hukukî koruma niteliğindeki önlemler, geçici kararlar (*interim orders)* başlığı altında düzenlenmiştir.

Konumuzun kapsamı itibariyle değinilmesi gereken diğer geçici tedbirler ise, eşlerin aile içi şiddet karşısında başvurabilecekleri, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu'nda düzenlenen koruyucu ve önleyici tedbirlerdir. Aile içi şiddete karşı hükmedilebilecek geçici hukukî koruma önlemleri İngiliz Hukuku'nda ise, 1996 tarihli Aile Hukuku Kanunu'nun (*Family Law Act)* dördüncü bölümünde düzenlenmiş olup, Aile Usûl Kuralları' nın 10. bölümü de, bu önlemlerin kendilerine özgü olan usûllerini içermektedir.

Son olarak, bu bölümde incelenecek önlem çeşidi, evlilik birliğinin korunması için hükmedilebilecek geçici önlemlerdir. İlgili geçici hukukî koruma önlemleri Türk Hukuku'nda, Türk Medenî Kanunu'nun 195 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. İngiliz Hukuku'nda da konuyla ilgili bazı düzenlemeler mevcut olsa da söz konusu düzenlemelerin geçici hukukî koruma niteliğinde olup olmadığı tartışmalıdır.

---

[168] Bkz. aşa. 2. Bölüm, §2, I.

[169] İngiliz Hukuku'nda, uluslararası alanda etkili olan -ülke sınırlarını aşan- geçici hukukî koruma önlemlerinin çeşitleri için bkz. Balkar, s. 67-69.

I. Eşlere Uygulanan Klasik Geçici Hukukî Koruma Önlemleri

A. Genel Olarak

Türk Hukuku'nda klasik geçici hukukî koruma önlemleri[170] 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Onuncu Kısmında "Geçici Hukukî Korumalar" başlığı altında düzenlenmiştir. Bu kısmın birinci bölümü, en sık kullanılan ve en geniş uygulama alanına sahip olan geçici hukukî koruma önlemi olarak ihtiyatî tedbirlere (HMK. m.389 – 399); ikinci bölümü ise, delil tespiti (HMK. m.400 – 405) ve diğer geçici hukukî korumalara (HMK. m. 406) ayrılmıştır. Diğer geçici hukukî koruma önlemleri, özel bazı kanunlarda düzenlenmiş olan geçici hukukî koruma önlemleridir. Başka bir klasik geçici hukukî koruma önlemi de, para alacakları için kabul edilen, 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu'nun 257 – 268. maddeleri arasında düzenlenen ihtiyatî hacizdir. İhtiyatî tedbir, delil tespiti ve ihtiyatî haciz, şartları sağlandığı ve lazım olduğu takdirde aile hukuku uyuşmazlıkları da dahil olmak üzere, medenî yargılamanın tüm alanlarında uygulanabilecek önlemlerdir.

İngiliz Hukuku'nda ise, aile hukukundan kaynaklı olan tüm uyuşmazlık yargılamalarında uygulanabilecek geçici hukukî koruma önlemleri, Aile Usûl Kuralları (FPR)' nın 20. bölümünde ayrıntılı bir şekilde sıralanmıştır. Buna göre, aile mahkemeleri, ihtiyatî tedbirlere; ihtiyatî hacze; kişinin tasarruf yetkisinin kısıtlanması kararlarına; delil tespitine hükmedebilmekte olup, bunlara ek olarak İngiliz Hukuku'na özgü ihtiyatî tespit beyanlarına; "ilgili malın" alıkonulmasına, denetimine ve satılmasına; kişinin hukukî hakimiyeti altındaki mülke giriş yetkisi verilmesi ve uyuşmazlık konusu malın üçüncü kişiye teslimi gibi (*Delivery up)* geçici mal – mülk hükümlerine; gizlilik önlemlerine; kişinin geçici olarak yargı çevresinden çıkmasının yasaklanmasına veya pasaportuna el konulmasına hükmedebilmektedir (Aile Usûl Kuralları, 20.2). Geçici hukukî koruma önlemlerinin sayıldığı hüküm bu kadar detaylı olmasına rağmen 20.2 hükmünün son cümlesinde *"mahkeme bu hükümde belirtilmemiş olan bir geçici çareye de hükmedebilir"* denilmektedir[171]. Ayrıca söz

[170] Evrim Erişir, **Türk Hukukçu Kadınlar Derneğinin 50. Kuruluş Yıldönümü Sempozyum Kitabı Aile Hukukunda Güncel Sorunlar**, İstanbul 2019, s.24.

[171] Geçici hukukî koruma önlemleri konusunda genel olarak İngiliz Hukuku'nun her alanında var olan bu yaklaşımı, Londralı bir avukat, geçici ve koruyucu hukukî koruma önlemlerinin konu edildiği bir konferansta, İngiliz hâkimini yüksek sınıf bir restorandaki bir şefle şu şekilde karşılaştırarak ele almıştır:

konusu hüküm, Medenî Usûl Kuralları'nın 25. bölümünden alınmış olsa bile, yukarıda bahsedildiği gibi aile hukukunun yapısına uygun olarak düzenlenmiştir.

Aile Usûl Kuralları'nın 20. bölümü, iki ayrı konu hakkında hükümler içermektedir. Birincisi yukarıda da bahsettiğimiz gibi *"interim remedies"* başlığı altındaki geçici hukukî koruma önlemleri; bir diğeri ise *"security for costs"* adı verilen önlemlerdir. Geçici hukukî koruma önlemlerini ifade etmek üzere *"interim remedies"* yani geçici çareler kavramı kullanılmıştır. Bu kavramın Aile Usûl Kuralları'nda kullanılma amacı ve tanımı yapılmamıştır[172].

Aile Usûl Kuralları'nın 20. bölümünün ikinci kısmında davacının haksız çıkma ihtimaline karşı yargılama masraflarını temin etmek amacıyla[173] başvurulan *"Security for Costs"* ile ilgili hükümler yer almaktadır. Türk Hukuku'nda, teminat müessesesinin karşılığı olan *"security for costs"* un geçici hukukî koruma önlemi niteliği, ileride açıklayacağımız üzere, doktrinde tartışmalıdır[174].

İlgili önlemler, gerek Türk Hukuku'nda gerekse de İngiliz Hukuku'nda aile hukukundan kaynaklanan tüm uyuşmazlıklarda hükmedilebilecek önlemler oldukları için klasik geçici hukukî koruma önlemleri olarak başlıklandırılmış olup iki hukuk sistemindeki görünümleriyle karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

"Menümüze çok dikkat ettik, ama en sevdiğiniz yemek burada değilse, şefe söyleyin ve o sizin için pişirmekten mutluluk duyacaktır." (Kessedjian, s.5).

[172] *"Bu kurumun çare olarak nitelendirilmesinin sebebi, bu tedbirlerin uyuşmazlık çözümleninceye dek tarafların hak ve menfaatlerinin korunmasının ve yargılama süresince geçecek zaman zarfında tarafların adlî mekanizmaların işleyişindeki hantallıktan ötürü zarara uğramalarının önlenmesinin çaresi olarak görülmesindendir*." (Balkar, s.9).

[173] Sime, s.293 vd; Zuckerman**, On Civil Procedure**, s.508; Andrews, **Processes**, s.553; Balkar s.84.

[174] Bkz. aşa. 2. Bölüm, §2, I, I.

B. İhtiyatî Tedbir

Türk Hukuku'nda ihtiyatî tedbir Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 389 ilâ 399. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Geçici hukukî korumalar içerisinde en çok başvurulan ve en geniş uygulama alanına sahip olan ihtiyatî tedbirler, bir klasik geçici hukukî koruma çeşididir. İhtiyatî tedbir, dava konusunu koruma amacına sahiptir. Başka bir deyişle, mahkemeden istenilen nihaî hukukî koruma hakkında karar verilene dek geçecek olan sürede dava konusu olan hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşmasının, hakkın elde edilmesinin imkânsız hale gelmesinin veya gecikme sebebiyle ciddi bir sakıncanın veya zararın doğmasının engellenmesi amacını gütmektedir (HMK. m.389). Burada dikkat edilmesi gereken nokta, ihtiyatî tedbirlerin para dışındaki diğer talepler için söz konusu olmasıdır. Konusu para olan bir davada ihtiyatî tedbir değil ihtiyatî haciz talep edilmeli; önlem kararı da talebe uygun olarak verilmelidir[175].

İhtiyatî tedbirlere konumuz itibariyle, boşanma davası özelinde baktığımızda, dava devam ederken para dışında diğer tüm talepler için ihtiyatî tedbir kararına başvurulabilir. Ancak, boşanma ve ayrılık davasında Türk Medenî Kanunu'nun 169. maddesi hâkime gerekli önlemleri alma hakkı verdiği için aynı sonuçlar 169. madde ile de sağlanabilir[176]. Hatta, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 406. maddesinin ikinci fıkrası diğer kanunlarda bulunan özel hükümleri saklı tuttuğu için boşanma ve ayrılık davalarında, klasik geçici hukukî koruma önlemlerinden öncelikli olarak TMK.' nın 169. maddesinden yararlanılması gerektiği kanaatindeyiz[177].

İngiliz Hukuku'nda, Türk Hukuku'nda olduğu gibi, geçici hukukî koruma önlemlerinden birisi olan ihtiyatî tedbirler, mahkemelerin elindeki en esnek ve geniş

---

[175] Uygulamada iki kurum sıklıkla karıştırılarak, mahkemeye *"ihtiyatî tedbir zımnında ihtiyatî haciz"* veya *"ihtiyatî haciz niteliğinde ihtiyatî tedbir"* şeklinde taleplerde bulunulmaktadır. Bu şekillerde bir geçici hukukî koruma önlemi bulunmadığı için, talep hukukî açıdan belirsizdir. Hâkim davayı aydınlatma ödevi çerçevesinde taraflardan bu belirsizliğin giderilmesini isteyecektir. Talep edilen önlem belirlendikten sonra, somut olayda ilgili önlemin şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediği değerlendirilecektir (Bolayır, s. 338).

[176] Erişir, **Aile**, s.33.

[177] Erişir, **Aile**, s. 41. 2. HD' nin 09.12.2013 tarihli, 24167/29071 künyeli kararında, mal rejimi tasfiyesi ile ilgili bir uyuşmazlıkta TMK. m.169'un değil ihtiyatî tedbir hükümlerinin uygulama alanı bulacağına karar verilmiştir. İlgili karar ve kararın eleştirisi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Erişir, **Aile**, s.41 vd.

kapsamlı tedbirlerdir. İhtiyatî tedbir, mahkemenin tarafa geçici olarak bir şeyi yapmayı yasaklaması veya tarafın bir şeyi yapmasını emretmesi olarak tanımlanabilir[178].

Kanun'da ayrı olarak sayılmış olsa da doktrinde, ihtiyatî haciz ve delil tespitini ihtiyatî tedbirlerin bir türü olarak gören görüşler mevcuttur[179]. İngiliz Hukuku'nda, genelde ilkeler mahkemeler tarafından belirlendiği için amaçları birbirine yakın olan yöntemlerin aralarında kesin bir ayrım yapılması söz konusu olmamıştır. Doktrinde bile sıklıkla geçici hukukî koruma önlemlerinden bahsedilirken, ihtiyatî tedbir kavramının kullanıldığı görülmektedir[180].

Yargılama sırasında veya öncesinde geçici hukukî korumaya ihtiyaç duyulduğu durumlarda, eşin Aile Usûl Kuralları'nın 20. bölümünde sayılan geçici hukukî koruma önlemlerinden duruma uygun olanını seçip mahkemeye başvurması gerekmektedir. Söz konusu önlemlerden herhangi birisi eşin istediği hukukî korumayı sağlayamıyorsa, istenilen korumanın sağlanması mahkemeden ihtiyatî tedbir yoluyla talep edilebilir. İngiliz Hukuku'nda ihtiyatî tedbir, geçici hukukî koruma önlemleri için genel bir kavram olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla, ihtiyatî tedbir çeşitlerini sınırlamak mümkün değildir.

---

[178] Andrew Newbury/ Yelton/ Vicki Mclynn/ Clare Williams, **Guide to the Family Procedure Rules**, London 2011, s.144.

[179] Loughlin/Gerlis, s. 298; Newbury/ Yelton/ Mclynn/ Williams, s.145.

[180] Zuckerman**, On Civil Procedure**, s.397.

C. İhtiyatî Haciz

1. Genel Olarak

Türk Hukuku'nda, para alacaklarına ilişkin mevcut veya müstakbel bir takibin sonucunu güvence altına almak amacıyla talep edilen ihtiyatî haciz[181], İcra ve İflâs Kanunu'nun 257 ile 268. maddeleri arasında düzenlenmiş olup; henüz dava açılmadan önce de istenebilir. Türk Hukuku'ndaki ihtiyatî haciz kararı, alacaklıya haciz aşamasına gelmeden, borçlunun malları üzerinde geçici olarak haciz talep etme imkânı sağlamaktadır[182]. Ayrıca, ihtiyatî haciz kural olarak, alacaklıya malları paraya çevirme yetkisi vermemektedir[183] (İİK. m. 103/f. II, İİK. m. 113/f. II).

Türk Hukuku'nda ihtiyatî haciz olarak adlandırdığımız geçici hukukî koruma önlemi, İngiliz Hukuku'nda *"freezing injunction"* eski adıyla da *"Mareva injunction"* olarak anılmaktadır[184]. İhtiyatî haciz ile tam olarak eşleşmemekle birlikte, İngiliz Hukuku'nda ihtiyatî haciz ile birebir eşleşen başka bir geçici hukukî koruma önlemi bulunmamaktadır. *"Freezing injunction"* ve Türk Hukuku'ndaki ihtiyatî haczin uygulama yöntemleri farklı olmakla birlikte ikisi de para alacaklarına ilişkin[185], teminat amacını taşıyan birer geçici hukukî koruma önlemidir[186].

---

[181] Hakan Pekcanıtez/ Oğuz Atalay/ Meral Sungurtekin Özkan/ Muhammet Özekes, **İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, 7. Bası, İstanbul 2020, s.327. Uygulamada sıklıkla ihtiyatî tedbir ile birbirlerine karıştırılmaktadır. İhtiyatî tedbir de ihtiyatî haciz de birer geçici hukukî koruma çeşididir. Ancak birbirlerinden çok farklı özellikleri mevcuttur. En temel farklılıkları, amaçlarıdır. İhtiyatî tedbir düzenleme amaçlı, eda amaçlı ve teminat amaçlı olabilirken; ihtiyatî haciz yalnızca teminat amaçlıdır. En önemli farklardan bir diğeri de, konularının arasında farklılık bulunmasıdır. İhtiyatî haciz yalnızca para alacakları için söz konusu olurken; ihtiyatî tedbir ise para dışında kalan mal, hak ve diğer talepler için söz konusu olur (Pekcanıtez/ Atalay/ Özekes, s. 592). İhtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz arasındaki farklar ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Saldırım, s.203 vd.

[182] Murat Atalı/ İbrahim Ermenek/ Ersin Erdoğan, **İcra ve İflâs Hukuku**, 3. Bası, Ankara 2020, s.478.

[183] İhtiyaten haczedilmiş malların satışının istenememesi kuralının istisnaları mevcuttur. Buna göre, haczedilmiş malların kıymeti süratla düşmekte ya da muhafazası masraflı ise, mallar icra dairesi tarafından satılabilmektedir (İİK. m. 108/f. II, m. 113/f. II).

[184] Özekes, **İhtiyati Haciz**, s.92.

[185] *Freezing injunction* talep edilebilecek para alacağının dayanağı da bir önem arz etmemektedir (Özekes, **İhtiyati Haciz**, s.93).

[186] Baki Kuru, **İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı**, 2. Bası, Ankara 2013, s.1035; Balkar, s. 61 vd.

İsmini kullanılmış olduğu davadan[187] alan *"Mareva injunctions",* daha sonraları *"freezing injunctions"* adıyla anılmaya başlanmıştır[188]. Türk Hukuku'ndaki ihtiyatî hacizden farklı olarak önlemin muhatabı kişinin mallarına el koymak şeklinde değil; kişinin malları üzerindeki her türlü tasarruf yetkisini kaldırmak şeklinde uygulanmaktadır[189]. Kişinin malvarlığı mahkemenin yargı çevresinde olmasa dahi uygulanabilen bu geçici hukukî koruma önlemi, adeta kişinin malvarlığını olduğu yerde *"dondurmaktadır"*[190].

Yüksek Mahkemeler ve aile mahkemeleri tarafından hükmedilebilen *freezing injunctions*, aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda 1973 tarihli Evlilik Davaları Kanunu'nun (*Matrimonial Causes Act 1973)* 37. bölümü ile uygulanmaya başlamıştır[191].

İngiliz doktrininde *freezing injunction* adeta bir nükleer silah olarak tarif edilmektedir[192]. Bu geçici hukukî koruma önleminin uygulanması, uygulanan kişi adına çok ağır sonuçlar doğurabilmektedir. Başka bir deyişle, *freezing injunction*, bir tarafa alacağı ile ilgili çok büyük bir rahatlık sağladığı gibi, karşı tarafın da tasarruf yetkisini kısıtlayarak onu çok büyük bir baskı altına sokan bir geçici hukukî koruma önlemidir. Dolayısıyla, söz konusu önleme karar verirken, her olayın kendi somut şartlarına göre çok hassas bir değerlendirme yapılmalıdır. Özellikle, aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda diğer uyuşmazlıklarda uygulandığı gibi kişinin tüm malvarlığını dondurucu şekilde uygulanmamalıdır[193]. Çünkü bu önlemin amacı, talep edenin yargılama sonunda hakkına kavuşmasını sağlamaktır. Aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda genellikle tarafların malvarlıklarının paylaştırılması söz konusu olduğundan, karşı tarafın tüm malvarlığını kapsayacak bir karar çoğunlukla

---

[187] *Mareva Companiera Naviera S.A. v. International Bulkcarriers Ltd*., 1975, www.justisone.com.

[188] Mareva tedbirlerinin tarihsel gelişimi için bkz. Deniz Kırlı Aydemir, **İngiliz Usul Hukukundaki Bir Tedbir Türü: Mareva Tedbiri**, MİHDER 2010, S.17, s. 531.

[189] Özekes, **İhtiyati Haciz**, s.94; Balkar, s.66. Türk Hukuku'nda, aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda ihtiyatî haczin uygulanış biçimlerine ilişkin bkz. Erişir, **Aile**, s.36 vd.

[190] *Freezing injunctions'ın* uluslararası alanda etkileri için bkz. Balkar, s.66.

[191] John Wilson, **Jackson's Matrimonial Finance**, 9th Edition, London 2019, s.725.

[192] Kırlı Aydemir, **Mareva**, s. 529.

[193] Wilson, **Jackson's**, s.725.

verilmemektedir[194]. Dolayısıyla boşanma davalarında, *freezing injunction* eşin malvarlığı üzerinde, sadece talep sonucu miktarında tasarruf yetkisinin "dondurulmasıyla" sağlanmaktadır[195]. Ancak kişinin tüm malvarlığına karşılık gelecek kadar yüksek miktarlı bir alacağın söz konusu olması halinde, kişinin tüm malvarlığı üzerinde tasarruf yetkisi kısıtlanabilmektedir.

Son olarak, *"freezing injunction"* tarafın tüm malvarlığı üzerinde uygulansa dahi kişinin standart harcamalarını yapmasına engel oluşturmamaktadır[196]. Standart harcamalar ile kastedilen kişinin yaşaması için ve çalışması için yaptığı harcamalardır[197]. Keza çoğu mahkeme, kararlarında önlemin uygulandığı eşin harcayabileceği miktarları belirtmektedir[198].

2. Şartları

Türk Hukuku'nda, ihtiyatî haciz talebinde bulunabilmek için kural olarak, alacağın muaccel, yani vadesinin gelmiş olması gerekmektedir (İİK. m. 257/f. I). Ayrıca, ihtiyatî hacze konu olabilecek alacağın rehin ile temin edilmemiş olması da şarttır (İİK. m. 257/f. I). Ancak, rehinli malın kıymetinin alacağın tamamına yetmeyeceği belli ise, rehinle karşılanamayan kısım için ihtiyatî haciz talebinde bulunulabilir[199]. Vadesi gelmemiş bir borç hakkında ihtiyatî haciz istenebilmesi için borçlunun muayyen yerleşim yerinin olmaması veya taahhütlerinden kurtulmak maksadıyla mallarını gizlemesi, kaçırması veya kendisi kaçmaya hazırlanması yahut kaçması ya da bu amaçla alacaklının haklarını ihlâl eden hileli işlemlerde bulunması gerekmektedir (İİK. m.257). Bu ihtimallerden birinin bulunması halinde vadesi gelmemiş bir borç için de ihtiyatî haciz kararı verilebilecektir. Görüldüğü gibi burada,

---

[194] Wilson, **Jackson's**, s.725.

[195] Nicholas Cusworth, / Joshua Vinery, **Rayden and Jacksons on Relationship Breakdown, Finances and Children**, London 2019, s.594.

[196] Özekes, **İhtiyati Haciz**, s.94.

[197] Loughlin/Gerlis, s. 310.

[198] *Halifax plc V. Chandler 2001*, Loughlin/Gerlis**,** s. 310.

[199] Baki Kuru / Burak Aydın, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı**, Ankara 2021, s. 355.

alacağın vadesi geldiği zaman tahsil edilmesinin zorlaşacağı ihtimali gözetilmiş, dolayısıyla vadesi gelmemiş bir borç için kişinin mallarının ihtiyaten haczedilebileceği düzenlenmiştir[200].

İngiliz Hukuku'nda da, aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda *"freezing injunction"* önlemine karar verilebilmesi için bulunması gereken bazı şartlar vardır[201]. Öncelikle, söz konusu önlemi talep edenin yargılama sonunda haklı çıkma ihtimalinin güçlü olduğunun ispatı gereklidir. Önlemin yukarıda da bahsetmiş olduğumuz gibi[202] çok önemli, sonuçları olması nedeniyle, genel olarak geçici hukukî koruma önlemleri için düşürülmüş olan ispat ölçüsü, diğer geçici hukukî korumalara göre biraz daha ağırlaştırılmıştır; dolayısıyla bu yönde bir önleme karar verilebilmesi için şartların sağlandığına dair kuvvetli emarelerin bulunması gerekmektedir.

Bir diğer şart ise, bu önlemin uygulanacağı tarafın önlemin uygulanabileceği kadar malvarlığının mevcut olmasıdır. Malvarlığı, yargı çevresi içinde olabileceği gibi yargı çevresinin dışında da olabilmektedir[203].

Son olarak, ilgili önleme hükmedilmediği halde malvarlığının ortadan kalkma riski mevcut olmalıdır. Başka bir deyişle, eşin, diğer eşe zarar vermek amacıyla mallarını saklayacağı veya ortadan kaldıracağına dair bir riskin bulunduğunun ispatlanması gerekmektedir. Bunu ispat ederken eşin borçlarının olması ve malvarlığının az olması yeterli bir delil sayılmamaktadır. Türk Hukuku'nda düzenlenmiş olan, borçlunun muayyen yerleşim yerinin olmaması veya taahhütlerinden kurtulmak maksadıyla mallarını gizlemesi, kaçırması veya kendisinin kaçmaya hazırlanması yahut kaçması ya da bu amaçla alacaklının haklarını ihlâl eden hileli işlemlerde bulunması durumları *freezing injunction'a* hükmedilebilmesi için eşlerden birinin, diğer eşe zarar vermek amacıyla mallarını saklayacağı veya ortadan kaldıracağına dair bir riskin bulunduğuna emare oluşturan haller olarak kabul edilebilecektir.

---

[200] Kuru/ Aydın, **İcra**, 356.

[201] Wilson, **Jackson's**, s.720 vd.

[202] Bkz. yuk. 2. Bölüm, §2, I, C.

[203] Mahkeme *freezing injunction'ın* doğru işleyebilmesi için tarafa malvarlığını açıklama mecburiyeti getirebilir (Wilson, **Jackson's**, s.734; Kırlı Aydemir, **Mareva**, s. 531).

Mahkeme, özellikle boşanma davalarında, boşanma ile ilgili önem arz eden bazı mallar hakkında kendiliğinden bir dondurma kararı verebilmekte; Türk Hukuku'nda olduğu gibi, İngiliz Hukuku'nda da hâkim uygun gördüğü her türlü önleme hükmedebilmektedir. Bu gibi durumlar için saymış olduğumuz bütün şartların gerçekleşmiş olması gerekmekle birlikte, hâkim somut olayı değerlendirerek bazı şartları aramayabilecektir. Ancak, özellikle söz konusu önlem eşin tüm malvarlığına ilişkin olarak verilecekse, tüm bu şartların bir arada olması gerekmektedir[204].

Görüldüğü üzere, ihtiyatî haciz için, İngiliz Hukuku'ndaki şartlar, Türk Hukuku'ndaki gibi ayrıntılı bir şekilde düzenlenmemiş; daha genel kavramlarla açıklanmıştır. Buradan, İngiliz Hukuku'nda geçici hukukî koruma önlemleri için hâkimlere daha çok takdir yetkisi verildiği sonucuna varılabilir. Kanaatimizce, özellikle aile ilişkilerinin hassas yapısı için, sıkı sıkıya şekil şartlarının aranması, hem zaman kaybına hem de geri dönülemez zararların meydana gelmesine sebebiyet verebilir. Öbür taraftan, takdir yetkisini keyfilik şeklinde uygulanması da aynı kötü sonuçları doğurabilecektir.

3. Kişinin Tasarruf Yetkisinin Kısıtlanması Kararı

Türk Hukuku'nda da aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda, eşin tasarruf yetkisinin kısıtlanması ihtiyatî hacze alternatif bir hukukî imkân olarak kabul edilmektedir[205]. Tasarruf yetkisinin kısıtlanması önlemi, ileride bahsedeceğimiz[206] evlilik birliğinin korunması önlemlerinden bir tanesidir. Ayrıca, boşanma ve ayrılık davasında hâkim, Türk Medenî Kanunu'nun 169. maddesine göre dava süresince eşlerin ve çocukların ihtiyaç duydukları önlemleri re'sen alabilmekte olup, dolayısıyla ilgili önleme boşanma davalarında da hükmedilebilmektedir[207]. Tasarruf yetkisi kısıtlanan eşin tasarrufta bulunabilmesi için diğer eşin rızası şarttır. Aksi takdirde, ilgili eşin yaptığı hukukî işlem hükümsüz olacaktır[208]. Eşin tasarruf yetkisinin kısıtlanması

[204] Wilson, **Jackson's**, s.725.

[205] Erişir, **Aile**, 42 vd.

[206] Bkz. aşa. 2. Bölüm, §2, IV.

[207] Erişir, **Aile**, 43.
[208] Erişir, **Aile**, 43.

önleminde, tıpkı *freezing injunction'da* olduğu gibi davacı eşin taleplerini karşılayacak kadar kısıtlama getirilmelidir[209].

İngiliz Hukuku'nda, eş veya ebeveyn aile hukukuna ilişkin bir uyuşmazlıkta malvarlığı ile ilgili geçici hukukî koruma önlemi talep ettiğinde, ne çeşit bir önlem talep ettiğini açıkça belirtmelidir. Talep edilen *freezing injunction'ın* bir eşyadan veya bir borçtan kaynaklanması arasında farklılıklar mevcuttur. İlk durumda dondurma işlemi sadece uyuşmazlık ile ilgili olan eşya üzerinde gerçekleşir. İkinci durumda, yani taraflar arasındaki talep bir borçtan kaynaklanıyor ise, gerekli şartlar sağlandığında davalının tüm malvarlığına dondurma işlemi uygulanabilir[210]. Ancak kişinin, makul bir harcama yapmasını kısıtlayacak derecede bir önleme hükmetmek meşru bir sonuç doğurmaz.

Eşlerden birinin, mal paylaşımı yargılaması devam ederken mallarını saklama tehlikesi mevcut olduğunda mahkeme -*Freezing injunction* gibi ağır bir önleme varmadan- *"freezing injunction"* benzeri ancak geçici hukukî koruma önlemi niteliğinde olmayan "kişinin tasarruf yetkisinin kısıtlanması kararı *(Order preventing a disposition)"* alabilmektedir[211]. Mahkemeler genellikle mevcut sorunu kişinin tasarruf yetkisinin kısıtlanması kararı ile çözmeye çalışmaktadır. Ancak ilgili karar, söz konusu duruma gerekli hukukî çareyi sağlayamazsa *"freezing injunction"* kararı verilmektedir[212].

Aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda, İngiliz Hukuku'nda kişinin tasarruf yetkisinin kısıtlanması kararı öncelikli olarak uygulanmakta olup söz konusu kararın somut olayda yeterli gelmeyeceği durumlarda ihtiyatî tedbire başvuru kabul edilmiştir. Türk Hukuku'nda ise, tasarruf yetkisi ile ihtiyatî haciz birbirlerinin alternatifi olarak görülmektedir. İngiliz Hukuku'nda ihtiyatî haciz, yani *freezing order*' ın, çok ağır sonuçları olduğundan en son çare olarak kullanılması, bu tercihin yapılmasının temel sebebini oluşturmaktadır.

---

[209] Erişir, **Aile**, 43.

[210] Loughlin/Gerlis, s. 311.

[211] Detaylı bilgi için bkz. Newton / Nagpal, s.699 vd; Bird / Exton, s. 127 vd.

[212] **Red Book**, s.1765.

4. Üçüncü Kişilere Etkisi

Türk Hukuku'nda genel olarak tüm geçici hukukî koruma önlemlerinden üçüncü kişilerin zarar görmesi mümkündür. Geçici hukukî korumaya konu edilen şey, önlem uygulanacak taraf ile üçüncü kişi arasında bir hukukî ilişkiden dolayı üçüncü kişinin tasarrufunda bulunuyor ise veya önlem uygulanan taraf önlem dolayısıyla üçüncü bir kişiye karşı bazı yükümlülüklerini yerine getiremiyorsa ya da önlem kararı isim veya adres benzerliği sebebiyle bir başka kişiye uygulandıysa üçüncü kişilerin zararı olduğu kabul edilmektedir[213]. Geçici hukukî koruma önlemi haksız çıktığı takdirde, üçüncü kişinin zararlarının tazmini için tazminat davası açabilmesi hakkaniyetin bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır[214].

İngiliz Hukuku'nda ise, çeşitli içtihatlarda Temyiz Mahkemesi *(Court of Appeal)* özellikle *"freezing injunctions"* ın üçüncü kişilere etkisi konusunda çeşitli ölçütlere karar vermiştir. Bu çerçevede, söz konusu karar ilân edildiği andan itibaren geçerli olduğundan[215]; karardan haberdar olup önleme aykırı davranışlarda bulunan herkes, mahkeme kararlarına aykırı davranışı ifade eden mahkemeye itaatsizlik (*contempt of the court)*[216] yaptırımları ile sorumlu olmaktadır[217]. Önlem kararını alan taraf ise, üçüncü kişilerin söz konusu karar dolayısıyla zararlarını tazmin etmekle yükümlüdür. Ancak, önlem uygulanmaya başladıktan sonra üçüncü kişiler kasten önleme aykırı davranışlarda bulunurlarsa, ihtiyatî haczi koyduran taraf bu davranışların sonucunda, üçüncü kişilerin zararlarından dolayı sorumlu tutulamayacaktır.

Freezing injunction'ın üçüncü kişilere etkisi ile ilgili olarak değinilmesi gereken bir diğer konu ise, bankaların bu yöndeki sorumluluğudur. Önlem uygulanmaya başladığında mahkemeden kişinin malvarlığının bulunduğu bankaya önlemle ilgili bir

---

[213] Korkmaz, s. 259 – 260.

[214] Korkmaz, s. 304.

[215] *"In rem"* ve *"in personam"* olarak uygulanır (Wilson, **Jackson's**, s.733).

[216] Mahkeme kararına aykırı davranış olarak kabul edilen söz konusu uygulamada, para cezası hatta hapis cezası gibi yaptırımlar söz konusu olmaktadır. Bu hususta bkz. aşa. 3. Bölüm, §3, II.

[217] Loughlin/Gerlis, s. 311; Wilson, **Jackson's**, s.733.

bildirim yapılmaktadır. Bu bildirimin ardından banka, kişinin hesabıyla ilgili talimatlarını dikkate almamalı; çeklerine karşılık ödeme yapmamalıdır. Ödeme yapıldığı takdirde, mahkeme emrine aykırı davranıldığı kabul edilir ve mahkemeye itaatsizlik *(conpemt of the court)* müessesesi uygulanır[218].

D. Delil Tespiti

Delil tespiti, Türk Hukuku'nda ileride açılacak veya açılmış olan bir dava için gerekli olacak delillerin bazı şartlar altında, henüz inceleme sırası gelmeden toplanıp güvence altına alınmasını sağlayan geçici hukukî koruma önlemidir. İngiliz Hukuku'nda, aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda uygulanan bir diğer geçici önlem olan *"search order"* diğer adıyla "*Anton Piller"* önlemi ise, delil tespitinin[219] özel bir biçimi olarak kabul edilebilir[220]. İngiliz Hukuku'ndaki *search order* önlemi*,* delillerin kendiliğinden ortadan kalkma ihtimali bulunduğu veya davacının delilleri ortadan kaldırma tehlikesinin mevcut olduğu durumlarda delilleri zamanından önce araştırmaya ve koruma altına almaya yarayan bir önlem olarak tanımlanabilir[221]. Ancak, Türk Hukuku'ndaki delil tespitinden farklı olarak, İngiliz Hukuku'ndaki *search order*, uyuşmazlık konusu bir malın saklanma, değiştirilme veya kaçırılma ihtimalinin söz konusu olması halinde, o malın emniyet altına alınması

---

[218] Wilson, **Jackson's**, s.732.

[219] Türk Hukukunda delil tespiti ile ilgili detaylı bilgi için, Leyla Akyol Aslan, **Medenî Usûl Hukukunda Delil Tespiti**, Ankara 2011, s.27 vd; Birce Arslandoğan, **Medenî Yargılama Hukukunda Delil Tespiti**, İstanbul 2020, s.13 vd; Sinem Turan, **Medenî Usûl Hukukunda Delil Tespiti Kurumunun Fonksiyonları**, Ankara, 2020, s.17 vd; Mahkeme kararları için bkz. Filiz Berberoğlu Yenipınar, **Delil Tespiti ve Diğer Geçici Hukukî Korumalar**, Ankara 2020, s.30 vd. Murat Yavaş, **Medeni Usul Hukukunda Delil Tespiti**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi - Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul 1999, s.3 vd. Cenk Akil, **Medeni Yargılama Hukukunda Mahkemelerce Yapılan Delil Tespiti**, AÜHFD 2009, C. LVIII, S.1, s.4 vd. Bunlar haricinde çeşitli tanımlar için bkz. Pekcanıtez/Atalay/Özekes**,** s. 595; Yılmaz, **Tedbirler**, s.1333; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s.716; Görgün/Börü/ Toraman/ Kodakoğlu, s. 741; Baki Kuru/ Burak Aydın, **Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı**, İstanbul 2020, s. 475; Karslı, s. 746; Kuru, **El Kitabı Usûl**, s. 1301; Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar – Ayvaz/ Hanağası, s. 592; Postacıoğlu/ Altay, s. 985; Süha Tanrıver, **Medenî Usûl Hukuku**, C. II, Ankara 2021, s.225; Ömer Ulukapı, **Medenî Usûl Hukuku**, 3. Bası, Konya 2015, s. 522.

[220] Balkar, s.44; Kırlı Aydemir**,** s.15.

[221] Hoyle, s. 115 vd; Wilson, **Jackson's**, s.748; Andrews, **Processes**, s. 611; Loughlin/Gerlis**,** s. 311; Singer/ Mostyn, / Marks / Smith**,** s.204; Roger Bird / Julie Exton, **Financial Remedies Handbook**, 11th Edition, Hampshire 2017, s.139.

şeklinde de uygulanabilmektedir. Türk Hukuku'nda ise, uyuşmazlık konusu malın değiştirilme saklanma veya kaçırılma ihtimali olduğu durumlarda, mal üzerine ihtiyatî tedbir konulmaktadır[222].

Anton Piller[223] davasında ortaya çıkan, daha sonra 1997 tarihli Medenî Usûl Kanunu (*Civil Procedure Act 1997)* ile kanunlaşan önlemin, aile hukuku kaynaklı uyuşmazlıklarda uygulanması, Temyiz Mahkemesi'nin *(Court of Appeal) Immerman V. Tchenguiz* davasında verdiği karar ile başlamıştır[224]. Anılan karardan daha önceki dönemde, çeşitli mahkeme kararlarında, aile hukuku kaynaklı uyuşmazlıklarda *"search order"* önleminin çok istisnaî durumlarda tatbik edilmesi kabul edilmiş[225] olup, söz konusu önlemin uygulanmasının ağır sonuçları olması ve pahalı bir süreç olması sebepleriyle, buna son çare olarak başvurulması gerektiğine değinilmiştir[226].

Ancak, Temyiz Mahkemesi *Immerman V. Tchenguiz* kararında, diğer kararlara atıf yaparak, aile mahkemelerinde uyuşmazlıkların doğasının herhangi bir ticarî uyuşmazlığa veya alacak davasına kıyasla daha duygu yüklü olması sebebiyle *search order* gibi ağır sonuçları olan bir önlem kararı verilmesinde tereddüt edildiğinden söz etmiş; ancak böyle bir tereddütün doğru olmadığını belirtmiştir. Bu çerçevede, ilgili kararda aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda da, diğer uyuşmazlıklarda olduğu gibi, durumun objektif olarak değerlendirilip, *search order'ın* gerekli olup olmadığına karar verilmesi gerektiği vurgulanmıştır[227].

---

[222] Bu hususta bkz. yuk. 2. Bölüm, § 2, I, B. Delil tespiti de ihtiyatî tedbir de geçici hukukî koruma sağlama amacına yönelik oldukları için birden çok ortak özellikleri mevcuttur. Ancak, uygulama alanları, şartları ve amaçları gibi özellikleri açısından temel farklılıkları mevcut olan geçici hukukî koruma önlemleridir (Necmeddin M. Berkin, **Medenî Usûl Hukuku Esasları**, İstanbul 1969, s. 118; Necip Bilge/ Ergun Önen, **Medenî Yargılama Hukuku Dersleri**, 3. Bası, Ankara 1978, s. 368). Ortak ve farklı özellikler için bkz. Akil, **Delil Tespiti**, s. 10 vd; Akyol- Aslan, s. 43 vd; Yavaş, s. 22 vd; Arslandoğan, s. 59 vd.

[223] *Anton Piller KG v. Manufacturing Process Ltd., 1976, The Law Reports, Chancery Division 55,* www.justisone.com.

[224] Bununla birlikte, söz konusu önleme bütün aile mahkemeleri değil, sadece Yüksek Mahkemeler hükmedebilmektedir (Wilson, **Jackson's**, s.748).

[225] *Burgess V. Burgess 1996,* Christian Kenny/ Ben Wooldridge, **Rayden and Jackson's Law and Practice in Divorce and Family Matters**, London 2019, para.22.432.

[226] *Araghchinchi V. Araghchinchi 1997*, Kenny/ Wooldridge, para.22.432.

[227] Tchenguiz v Imerman; Imerman v Imerman [2010] EWCA Civ 908, https://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed62973 (18.08.2020 14:15).

1. Şartları

Türk Hukuku'nda delil tespitine hükmedilebilmesi için kabul edilen iki temel şart mevcuttur. Buna göre, tespiti istenen delilin incelenme zamanı gelmemiş olmalı; ve delil tespiti talep eden tarafın hukukî yararı mevcut olmalıdır[228] (HMK. m.400/f. I-II). *Search order'a* karar verilebilmesi için gerekli şartlar delil tespitine karar verilmesi için gerekli olan şartlara nazaran bazı farklılıklar göstermektedir[229].

İngiliz Hukuku'nda, *search order* kararının verilebilmesi için gerekli olan şartlar, "*Anton Piller"* davasında sayılmıştır[230]. Şartlardan ilki, *search order'ın* uygulanacağı kişinin elinde, gerekli belgelerin veya eşyaların olduğuna ve davalının bu belgeleri ya da eşyaları incelenme süreleri gelmeden önce ortadan kaldırma ihtimalinin bulunduğuna dair açık emarelerin varlığıdır[231]. Türk Hukuku'nda ise, delil tespitine hükmedilebilmesi için, ilgili delillerin incelenme zamanı gelene kadar ortadan kaldırılma ihtimalinin bulunmasının yaklaşık ispat derecesinde ispatlanması gerekmektedir.

İkinci olarak, delillerin veya eşyaların ortadan kaybolması halinde talep edenin bir zarara uğrama ihtimalinin bulunması gerekmektedir[232]. Başka bir deyişle, *search order'a* hükmedilebilmesi için talep edenin hukukî yararı mevcut olmalıdır. Aynı şart yukarıda bahsedildiği gibi, delil tespitine hükmedilebilmesi için de gereklidir.

Son olarak, Türk Hukuku'ndaki delil tespitinden farklı olarak, *search order* için ilk bakışta talep edenin haklı olma ihtimalinin çok yüksek olması (*strong prima facie case)* gerekmektedir. Bu şart özellikle, önlemin *ex parte* yani karşı taraf dinlenmeden verilecek olduğu hallerde aranmaktadır[233].

---

[228] Bunlara ek olarak doktrinde; ortada çekişmeli bir vakıa bulunması, delil tespitinin vakıalar hakkında istenebilmesi; tespiti istenen delillerin açılmış veya ileride açılacak olan dava ile ilişkili olması; delil tespiti talebinde bulunan kişinin açılmış veya ileride açılacak olan davada taraf olması da delil tespitinin şartları olarak kabul edilmektedir (Arslandoğan, s.116-117; Yavaş, s. 79-80).

[229] Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 588; Arslandoğan, s. 116; Kuru**, C. IV**, s. 4431.

[230] Loughlin/Gerlis, s. 312; Vivian Chapman, **Chancery Practice and Procedure**, London 2001, s.55.

[231] Kenny/ Wooldridge, para.22.440.

[232] Kenny/ Wooldridge, para.22.440.

[233] Loughlin/Gerlis, s. 312.

2. Uygulanması

Türk Hukuku'nda ise, delil tespiti talebinin kabul edilmesi halinde, uygulanması gereken usûl HMK. m. 402/f. III' de düzenlenmiştir. İlgili hükme göre, delil tespiti kararı, dilekçe ile karşı tarafa tebliğ edilmektedir. Delil tespitinin nasıl ve ne zaman gerçekleştirileceği, tespitin icrası sırasında karşı tarafın da hazır bulunabileceği, eğer varsa itiraz ve ilave soruların bir hafta içinde bildirilmesi gerekliliği, tebliğ edilen kararda yer alması gereken hususlardır. Ancak, HMK. m. 403'e göre mahkemeler, acele hallerde, başka bir deyişle talep sahibinin haklarının korunması bakımından zorunluluk bulunan hallerde, karşı tarafa tebligat yapılmaksızın delil tespitini gerçekleştirilebilmektedir. Tespiti istenen vakıanın hangi delille tespit edileceğine karar verilmişse, bu kararın yerine getirilmesinde o delilin toplanmasına ilişkin hükümler uygulanmaktadır (HMK. m.404).

Search order'ın nasıl uygulanması gerektiği Aile Usûl Kuralları Yönetmeliği'nin 20A bölümünde detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Buna göre, search order "denetleyici bir avukat" *(supervising solicitor)* tarafından gerçekleştirilmelidir. Denetleyici avukat, önlemi talep edenden bağımsız bir kişi olmalı; önlemi talep edenin avukatının çalıştığı avukatlık ofisi ile bile bağı bulunmamalıdır. Denetleyici avukatlara, adreslerine ve alanlarındaki deneyimlerine İngiltere ve Galler Barosunda olan bir listeden ulaşılabilmektedir (Aile Usûl Kuralları Yönetmeliği, 20A, 6.2).

Mahkeme aksine hükmetmedikçe, *search order* kararı denetleyici avukat tarafından karşı tarafa tebliğ edilmeli; tebliğ evrakında, *search order* kararını almak için gösterilmiş olan delillerin birer kopyası –gizli olanlar hariç- mevcut olmalıdır. Gizlilik içeren deliller de önlemin uygulandığı kişi ve onun avukatı tarafından istenildiğinde yerinde incelenecek durumda bulunmalıdır.

İstisnaî bir durum olmadıkça, *search order* kararı hafta içi mesai saatleri içerisinde uygulanmaktadır[234]. *Search order* kararı uygulanan kişinin hukukî hakimiyetinde olan yerlere girilebilmekte ve delil toplanabilmektedir. Ancak bunlar gerçekleşirken kararın uygulandığı kişi veya onun yanında çalışan bir kişinin de

[234] İstisnaî durumlara örnek olarak, o saatlerin dışında söz konusu delillerin ortadan kaldırılacağı konusunda güçlü şüphelerin mevcut olması verilebilir. Bilgisayar içindeki belgelerin *search order* ile muhafaza altına alındığı bir örnek karar için bkz. *Elvee Ltd V. Taylor (2001*), Loughlin/Gerlis, s. 314.

bulunması gerekmektedir. Denetleyici avukatın, *search order* dolayısıyla topladığı tüm delilleri içeren bir tutanağı, kararın uygulandığı kişiye sunması ve incelemesi için yeterli imkânı vermesi gereklidir (Aile Usûl Kuralları Uygulama Yönetmeliği, 20A, 6.2).

Toplanacak deliller ve eşyalar tek tek tutanak altına alınmaktadır. Kopyalanması gereken bir delil söz konusu ise, kopyalama işlemi iki gün içerisinde yapılıp sahibine geri verilmeli; toplanacak deliller bilgisayarın içinde ise, kararın uygulandığı kişi bilgisayara ulaşım sağlanması için gerekli işlemleri yapmalı; gerekli tüm şifreleri vermeli ve aynı zamanda gerekli belgelerin çıktılarının alınmasına müsaade göstermelidir. Özetle; *search order* kararının uygulandığı taraf, gerekli olabilecek yardımları sağlamalı ve denetleyici avukat ile iş birliği halinde olmalıdır[235].

Görüldüğü üzere, *search order* ile delil tespiti, amaçları, şartları ve uygulanma biçimleri açısından birçok ortak özelliğe sahiptir. Ancak, İngiliz Hukuku'nda *search order* kararını uygulamakla görevlendirilmiş olan denetleyici avukatın bulunması, *search order* ile delil tespiti arasındaki önlemli bir farklılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Kararın uygulanmasında denetleyici avukatın hazır bulunmasının aranması, *search order'ın* masraflı bir geçici hukukî koruma önlemi olması sonucunu doğurmaktadır. Kanaatimizce, Türk Hukuku'nda tespiti istenen vakıa hangi delil ile tespit edilecek ise o delilin toplanmasına ilişkin hükümlerin uygulanması, daha kolay ve daha masrafsız bir çözüm oluşturmaktadır.

E. İngiliz Hukuku'na Özgü Özel Klasik Geçici Hukukî Koruma Önlemleri

İngiliz Hukuku'nda aile hukukundan kaynaklanan bütün uyuşmazlıklarda uygulanabilecek başka klasik geçici hukukî koruma önlemleri de mevcuttur. İngiliz aile mahkemeleri tarafından, ihtiyatî tespit beyanlarına; "ilgili malın" alıkonulmasına, denetimine ve satılmasına; kişinin hukukî hakimiyeti altındaki mülke giriş yetkisi verilmesi ve geçici mal – mülk hükümlerine; gizlilik önlemlerine; kişinin geçici olarak

[235] Andrews, **Processes**, s. 613; Loughlin/Gerlis, s. 312.

yargı çevresinden çıkmasının yasaklanmasına veya pasaportuna el konulmasına hükmedilebilmektedir (Aile Usûl Kuralları, 20.2).

İlgili önlemlerin çoğunun Türk Hukuku'nda geçici hukukî koruma önlemi niteliğinde bir karşılığı olmasa da, başka geçici hukukî koruma önlemleriyle veya geçici hukukî koruma niteliğinde olmayan farklı bir kurum ile aynı sonuca ulaşılabilmektedir. Dolayısıyla açıklamalarımızda gerekli karşılaştırmaları yapılarak söz konusu önlemler açıklanacaktır.

1. İhtiyatî Tespit Beyanları *(Interim Declarations)*

Aile Usûl Kuralları'nın 20. bölümünde sayılan, aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda uygulanabilecek geçici hukukî koruma önlemlerinden bir diğeri ise, *"interim declarations"* yani ihtiyatî tespit beyanlardır[236]. Aile hukuku alanında tespit hükümleri 1986 tarihli Aile Hukuku Kanunu'nun *(Family Law Act 1986)* üçüncü bölümü ile hukuk hayatına girmiştir. Buna göre, ihtiyatî tespit beyanları medenî durum, ebeveynlik ve evlat edinme konuları üzerinde yapılabilmektedir[237].

Aile hukukundan kaynaklanan herhangi bir uyuşmazlık ile ilgili olarak mahkeme belli başlı ihtiyatî tespit beyanlarına hükmedebilir. Taraf, mahkemeden, uyuşmazlık konusu evliliğinin, baştan beri geçerli bir evlilik olduğunun veya talep tarihinde geçerli bir evlilik olduğunun ya da yine talep tarihinde evliliğin geçerli bir evlilik olmadığının ihtiyatî olarak tespitini talep edebilir. Ayrıca, boşanma, butlan veya ayrılık kararının İngiltere veya Galler dışındaki ülkelerde geçerli sayılıp sayılmadığına

---

[236] "*Interim declaration"* kararında, yargılama için geçecek olan sürede ortaya çıkabilecek aksiliklerin önlenmesi amacıyla "ihtiyatlı olarak" verilen bir tespit hükmü söz konusudur. Dolayısıyla, *interim declarations* kavramının, bir tespit hükmünün ilerisi düşünülerek verilmesi, başka bir deyişle, bir tespit hükmünün ihtiyatlı olarak verilmesi anlamına gelen "ihtiyatî tespit beyanları" olarak Türkçe'ye çevrilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

[237] Matthew Thorpe, **Rayden & Jackson's Law and Practice in Divorce and Family Matters**, 17th Edition, London 1997, s.543; Gillian Geddes / Richard Budworth, **The Single Family Court**, 2nd Edition, London 2017, s. 385; Chapman, s.58.

dair de ihtiyatî tespit beyanlarına hükmedilebilmektedir (1986 tarihli Aile Hukuku Kanunu, bölüm III, madde 55) [238].

Bunlara ek olarak, ebeveynlerin kimliği ve evlat edinmenin geçerliliği ile ilgili ihtiyatî tespit beyanları da söz konusu olabilmektedir. Medeni yargılamada çokça başvurulan ihtiyatî tespit beyanları, aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda pek tercih edilmemektedir. Özellikle, eşler arasında çıkan uyuşmazlıklarda ihtiyatî tespit beyanına başvurmak yerine, ihtiyatî tedbir ile istenen amaca ulaşılmaktadır. Hatta bir görüşe göre "*ihtiyatî tedbirin kapsamına alamadığı, ihtiyatî tespit beyanın şart olduğu bir uyuşmazlığı hayal etmek bile güçtür*"[239].

Türk Hukuku'nda "delil tespiti" geçici hukukî korumasının, ihtiyatî tespit beyanlarının karşılığı olduğu söylenebilir. Delil tespitinin konusunu yalnızca deliller değil, maddî vakıalar ve mevcut olan durumların tespit edilmesi de oluşturur[240]. Dolayısıyla, delil tespiti ile ileride dava konusu olabilecek bir şeyin hukukî durumunun tespiti de söz konusu olabilmektedir. Bu durumda, bir geçici hukukî koruma önlemi olarak eşlerin arasındaki hukukî durumun tespit edilmesinin mahkemeden talep edilmesi, delil tespiti ile sağlanabilecektir[241]. Delil tespitinin, ismi dolayısıyla sadece deliller için söz konusu olabileceği yanılgısına karşı olarak, hukukî durumların tespiti konusunda İngiliz Hukuku'ndaki gibi farklı bir kavram ile ifade edilmesinin daha doğru olabileceği kanaatindeyiz.

---

[238] Singer / Mostyn / Marks / Smith**,** s. 208. Ancak aile konutunun veya eşlerin birlikte sahip olduğu malların mülkiyetleri ile ilgili ihtiyatî tespit beyanında bulunulabileceğine dair bkz. Newbury/ Yelton/ Mclynn/ Williams, s.144.

[239] Singer / Mostyn / Marks / Smith**,** s. 208; Chapman, s.59.

[240] Ali Haydar Karahacıoğlu/ Aynur Parlar, **6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, 2. Bası, Ankara 2014, s. 1616; Akyol Aslan, s. 30; Turan, s. 18.

[241] Delil tespiti konusunda genel bilgiler, şartları ve uygulanması yukarıda açıklanmıştır. Bkz. yuk. 2. Bölüm, §2, I. D.

2. Geçici Mal –Mülk Hükümleri *(Interim Properity Orders)*

Aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda mahkemeler, "ilgili mallar" üzerinde hüküm doğuracak geçici hukukî koruma önlemlerine karar verebilir. "İlgili mallar" uyuşmazlık konusu mallar olabileceği gibi, uyuşmazlığın çözümü içerisinde geçen mallar veya uyuşmazlık hakkında delil teşkil eden bir mal da olabilir[242]. Aile Usûl Kuralları'nın 20. bölümünde söz konusu önlemler tek tek sayılmış olup, önlemler aşağıdaki gibidir. Türk Hukuku'nda TMK. m. 169'a göre hâkim boşanma ve ayrılık davasında gerekli önlemleri kendiliğinden alabileceğinden, burada söz edeceğimiz önlemlere de, gerektiği durumlarda, talebe dâhi gerek olmaksızın hükmedilebilecektir.

a. Malın Alıkonulması *(Order For The Detention, Custody Or Preservation Of Relevant Property)*

Aile Usûl Kuralları'nın 20. bölümüne göre, mahkeme ilgili malın alıkonulmasına karar verebilir. Bu önleme hükmedilebilmesi için ilgili malın taraflardan birisinin hakimiyeti altında olması ve ilgili malın hayatın olağan akışı içerisinde ortadan kalkma ihtimalinin bulunması gereklidir. Eğer tarafın kasıtlı bir şekilde ilgili malı ortadan kaldırma riski mevcutsa, burada söz konusu önleme değil; *search order'a* başvurmak gerekmektedir[243].

b. Malın Denetimi *(Order For The Inspection Of Revelant Property)*

İlgili malın özellikleri, kalitesi veya niteliği ile ilgili bir uyuşmazlık söz konusu olduğunda mahkeme ilgili malın denetlenmesi veya ilgili maldan örnek alınması önlemine hükmedebilir (Aile Usûl Kuralları 20.2 (iii – iv)). Burada bahsi geçen ilgili mal uyuşmazlık konusu olabileceği gibi, uyuşmazlık konusu ile ilgili delil teşkil eden bir mal da olabilmektedir[244].

---

[242] Chapman, s.59; Loughlin/Gerlis, s. 316.

[243] Loughlin/Gerlis, s. 316.

[244] Loughlin/Gerlis, s. 316.

c. Malın Satılması *(Sale Of Revelant Properity)*

Aile mahkemeleri, ilgili malları satma yetkisine de sahiptir[245]. İlgili malların satılabilmesi için malların bozulabilme ihtimalinin bulunması veya satılmasında büyük bir yarar olması gerekmektedir. Örneğin, boşanma davasında mal paylaşımında eşler arasında uyuşmazlık konusu olan bazı malların bozulabilme ihtimali olduğunda mahkeme, uyuşmazlığın çözümüne kadar söz konusu malların telef olmaması adına satış yapılmasına karar verebilir. Satılabilecek olan mal bir araba, bir resim, bir arazi veya bir at olabileceği gibi, eşin ve çocuğun yaşadığı aile konutunun bile geçici olarak satılması yönünde karar alınabilir[246]. Satış, kural olarak açık arttırma usûlü ile gerçekleştirilir ve söz konusu önlem uygulanmadan yedi gün önce tarafa bildirim yapılır. Buna ek olarak mahkeme, yargılama sonuçlanana dek ilgili maldan elde edilebilecek gelirlerin taraflardan birisine verilmesine karar verebilir.

d. Kişinin Hukukî Hakimiyeti Altındaki Mülke Giriş Yetkisi Verilmesi *(Order Authurising Entry Onto Land)*

Mahkeme, ilgili malın karşı tarafın hâkimiyeti altında olan bir mülkte bulunması durumunda ilgili malı, bulunduğu yerde, kendi şartları altında incelemek veya maldan örnek almak amacıyla tarafa karşı tarafın hukukî hakimiyeti altında olan araziye veya herhangi bir mülke giriş yetkisi verebilir (Aile Usûl Kuralları 20.2). İlgili önlem, karşı tarafın kendi isteğiyle giriş yetkisi vermediği hallerde söz konusu olmaktadır. Bu

---

[245] İlgili malın geçici olarak satılması önleminin aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda uygulanması, *Barry V. Barry* kararı ile başlamıştır (Stephen Cretney/ Roger Bird, **Divorce The New Law**, London 1996, s. 67).

[246] Aile mahkemesi söz konusu önleme karar verebilmek için üç ayrı kanuna dayanabilir. Bunlardan ilki, 1882 tarihli Evli Kadının Mülkiyet Kanunu (*Married Woman's Properity Act 1882*)'nun 7. bölümü ve bunu açıklayan 1958 tarihli Evlilik Davaları Kanunu (*Matrimonial Causes* (*Properity and Maintenance) Act 1958*); diğeri eşlerin malvarlığı üzerinde ortak hakları olduğunu belirten Arazi Tröstleri ve Mütevellilerin Atanması Kanunu (*Trusts of Land and Appointment of Trustees Act*)'nun 13 ve 14. bölümleri ve son olarak aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda uygulanacak usûlleri açıklayan 2010 tarihli Aile Usûl Kuralları'nın 20. bölümüdür **(**Cusworth /Vinery, **Rayden and Jacksons**, s. 594).

şekilde, mülke girildikten sonra mülkteki mal, ne tür bir koruma isteniyorsa o hükümlere göre incelenecek veya örnek alınacaktır[247].

e. Malın Üçüncü Kişiye Teslimi *(Delivery Up)*

Delivery up önlemi, uyuşmazlık konusu olan veya uyuşmazlık konusu olabilecek olan malların talep edene ya da mahkemenin belirlediği bir üçüncü kişiye teslim edilmesini sağlayan bir önlemdir. *"*Haksız Fiiller Kanunu *(Torts Act 1977)"* ile kanunlaşmış olan bu önlem, aile hukuku uyuşmazlıklarında uygulanabilmektedir (Aile Usûl Kuralları 20.2).

Delivery up önlemine karar verilebilmesi için söz konusu malların yargılama devam ederken kaybolma veya ortadan kaldırılma ihtimalinin bulunması gereklidir. Ancak, diğer önlemlerde olduğu gibi kanunda şartlar tahdidi olarak sayılmayıp mahkemelere takdir yetkisi verilmiştir[248].

3. Gizlilik Önlemleri *(Reporting Restriction Orders, Interim Non-Disclousure Orders)*

Aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda mahkeme, şartları oluştuğunda çeşitli gizlilik önlemlerine karar verebilir. Söz konusu önlemler, İngiliz Hukuku'nda, Aile Usûl Kuralları'nda geçici hukukî koruma önlemleri başlığı altında sayılmıştır. Buna göre mahkeme, yargılama süresince bir tarafın yaptığı işlemlere veya bir tanığın kimliğine ilişkin olarak gizlilik kararı verebileceği gibi; yargılamanın sonunda verilen hükmün, belirli bir süre zarfında, taraflardan biri veya tanıklar için de gizli tutulmasına karar verebilecektir[249].

---

[247] Loughlin/Gerlis, s. 317.

[248] Chapman, s.60.

[249] Burada sözü edilen "belirli süre zarfı" istisnai durumlara özgü olarak yaşam boyu olarak belirlenebilir (Red Book, s. 1766).

Söz konusu gizlilik önlemlerine yalnızca Yüksek Mahkeme tarafından hükmedilebilir. Yargılamanın alenî olarak yürütüldüğü davalarda taraf, gizlilik önlemlerinin uygulanması gerektiğine dair kuvvetli emarelerin varlığını ortaya koymalıdır. Bu çerçevede tanık ifadesine de başvurulabilir[250].

Türk Hukuku'nda ise İngiliz Hukuku'nda olduğu gibi "gizlilik önlemleri" söz konusu değildir. İngiliz Hukuku'nda olduğu gibi[251] Türk medenî yargılama hukukunda da, asıl olan yargılamanın alenî şekilde yapılmasıdır (HMK. m.28). Ancak, genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin yahut yargılama ile ilgili kişilerin korunmaya değer üstün bir menfaatinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde[252] mahkeme, duruşmaların tamamının veya bir kısmının gizli olarak yapılmasına ilgilinin talebi üzerine veya re'sen karar verebilir[253] (AY. m.141, HMK. m.28/f. II). Ancak belirtmek gerekir ki, duruşmalar taraflar için her zaman açıktır[254]. Ayrıca, gizlilik kararı kapsamında kalan belgelerin örnekleri de ancak mahkemenin izni ile verilebilir (HMK. m.158/f. II). Gizlilik kararının; taraf, katılan, taraf vekili veya huzurda bulunması mahkemece izin verilmiş kişiler tarafından ihlâl edilmesi durumunda ihlâli gerçekleştiren kişilerin sorumluluğu söz konusu olmaktadır[255].

---

[250] Red Book, s. 1766.

[251] Genel kural duruşmaların alenî şekilde gerçekleştirilmesi olmakla birlikte; Kanun'da (Medenî Usûl Kuralları 1998) sayılan hallerde, duruşmaların kısmen veya tamamen gizli yapılabilmesi mümkündür (Medenî Usûl Kuralları, 39.2). Mahkeme gizlilik kararını verirken, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni ve ölçülülük ilkesini göz önünde bulundurmaktadır (Nesibe Kurt Konca, **Medenî Usûl Hukukunda Aleniyet İlkesi**, Ankara 2009, s. 84).

[252] 7251 sayılı Kanun'la getirilmiş olan *"ilgili kişilerin korunmaya değer üstün bir menfaati"* ifadesi, açık bir ifade olmaması sebebiyle uygulamada karışıklığa yol açabilecektir. Bu karışıklıklar, yargılamanın gecikmesine sebebiyet verebilecektir (Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s.199).

[253] Tarafların gizlilik talepleri, ön sorunlar hakkındaki hükümler çerçevesinde gizli duruşmada incelenir (HMK. m.28/f. I-II). Aleniyet ilkesi ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Nesibe Kurt Konca, **"Medeni Usul Hukukunda Aleniyet İlkesinin Sınırlandırılması"**, SDÜHFD MİHBİR 2014, Özel Sayı: Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukukçuları Toplantısı XII, s. 65 – 96; Pınar Çiftçi, **"Özel Hayatın Korunması Kapsamında Medenî Yargılamada Aleniyet İlkesinin Sınırlandırılması"**, DEÜHFD 2018, C. XX, S.2, s. 159-189. Aleniyet İlkesinin İngiliz Hukuku'nda ve diğer ülke hukuklarındaki görünümü ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Kurt Konca, **Aleniyet İlkesi**, s. 83 vd.

[254] Baki Kuru, **Medenî Usûl Hukuku El Kitabı**, C. I, İstanbul 2020, s. 114; Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s.199; Kuru/ Aydın, s. 42; Görgün/ Börü/ Toraman/ Kodakoğlu, s.346.

[255] Görgün/ Börü/ Toraman/ Kodakoğlu, s.370. HMK. m.28/son hükmüne göre, hâkim gizli yargılama süresince hazır bulunan kişileri, yargılama ile ilgili bildiklerini açıklamamaları, gizli tutmaları konusunda uyarır; ayrıca, gizliliği ihlâl eden kişilerin, Türk Ceza Kanunu'na göre gizliliğin ihlâli hükmüne (TCK. m.285) göre cezalandırılacağı hususunda ihtarda bulunur ve bu hususu tutanağa geçirir (HMK. m.28/son).

Konumuz itibariyle, Anayasa'nın 41. maddesinde mevcut olan ailenin korunması ve çocuklar ile ilgili konularda gizlilik kararı verilebilir[256]. Ayrıca 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamındaki tedbirlere hükmedildiğinde, gerekli bulunması halinde, talep üzerine veya re'sen, tedbir ile korunan kişi veya diğer aile bireylerinin kimlik bilgileri veya kimliğini ortaya çıkarabilecek bilgileri ve adresleri ile korumanın etkinliği bakımından önem taşıyan diğer bilgileri, tüm resmi kayıtlarda gizli tutulur (6284 S.K m, 8/f. VI).

Görüldüğü üzere, İngiliz Hukuku'nda geçici hukukî koruma önlemi olarak nitelendirilen gizlilik kararları, Türk Hukuku'nda aleniyet ilkesinin istisnası olarak nitelendirilmektedir[257]. Kanaatimizce, gizlilik kararları, geçici hukukî koruma önlemlerinin özelliklerini taşımamaktadır. Zira, bunlar geçici hukukî koruma önlemlerinde olduğu gibi nihaî karar verilene dek, esasa ilişkin bir hakkın korunmasını sağlayan bir karar olarak kabul edilemez. Gizlilik kararları yalnızca, usûl hukuku ile ilgili olan ve yargılamada ilgili kişilerin üstün menfaatini veya genel ahlâkı ya da kamu güvenliğini korumak amacıyla başvurulabilecek bir tedbirdir. Bu nedenle, söz konusu kararların geçici hukukî koruma önlemi olarak nitelendirilmesinin doğru olmadığı kanaatindeyiz.

4. Kişinin Yargı Çevresinden Çıkmasının Yasaklanması – Pasaportuna El Konulması *(Writ Ne Exeat Negro - Passport Seizure Order)*

Aile mahkemeleri, taraflardan birinin ülkeyi terk etmemesi ve yargılama süresince verilen kararlara uygun davranması için kişinin, yargı çevresinden çıkmasını yasaklayabilir veya pasaportunu mahkemeye geçici olarak teslim etmesine hükmedebilir[258]. Söz konusu geçici hukukî koruma önlemi, 1981 tarihli Kıdemli

[256] Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s.199; Atalı/ Ermenek/ Erdoğan, s. 124.

[257] Ancak belirtmek gerekir ki, söz konusu "gizlilik önlemlerinden" başka, İngiliz Hukuku'nda da Türk Hukuku'nda olduğu gibi, duruşmaların yürütülmesi usûlünü düzenleyen hükümlerde ayrıca farklı gizlilik kararları mevcuttur (Aile Usûl Kuralları 2010, bölüm 27). Ayrıca, gizlilik kararı verme konusunda, İngiliz Hukuku'nun Kıta Avrupası sistemlerine göre daha ılımlı ve çeşitli olduğuna dair bkz. Çiftçi, s. 174- 175.

[258] Neil Andrews, **"The Writ ne Exeat Regno and Related Relief"**, The Cambridge Law Journal 1988, S. 47, s.365; Margaret de Haas/ Christine Bispham, **Domestic Injunctions**, 2nd Edition, London 1998, s. 110.

Mahkemeler Yasası (*Senior Courts Act* 1981, 31. bölüm) ile kanunlaşmış olup, önleme aile mahkemelerinden sadece Yüksek Mahkeme hâkimi tarafından hükmedilebilir[259].

Davacının veya davalının pasaportuna geçici olarak el konulması önlemi, yargılamanın sürecinin korunması amacıyla benimsenmiş bir geçici hukukî koruma önlemidir. Ancak, söz konusu önlemin, kişinin özgürlüğünün kısıtlanmasına sebebiyet verdiği için çok dikkatle uygulanması gerekmektedir. Bu çerçevede, önleme hükmedilmediği takdirde, tarafın ülkeden ayrılacağı ile ilgili ciddi bir şüphe bulunmalı ve ülkeden ayrılan kişinin yargılamada bulunmamasının talep edeni zarara uğratacağı ispatlanmalıdır[260]. Ayrıca, talep edenin önlemin uygulanması dolayısıyla karşı tarafın uğrayacağı zararları ödeyeceğine dair bir taahhütte bulunması gereklidir. Söz konusu zararların miktarına ve ödenip ödenmemesi gerektiğine mahkeme karar vermektedir[261].

Türk Hukuku'nda, aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar için kişinin yargı çevresinden çıkmasının yasaklanması veya pasaportuna el konulması benzeri bir önleme hükmedilmesi öngörülmemiştir. Kişinin özgürlüğünü bu denli kısıtlayan anılan önlemler, Türk Hukuku'nda ancak ceza yargılamasında "koruma tedbirleri" kapsamında söz konusu olmaktadır[262]. İngiliz doktrininde bizim de katıldığımız şekilde, kişinin yargı çevresinden çıkmasının yasaklanması önlemi, çağ dışı bir önlem olarak görülüp eleştirilmektedir. Bu görüş, güncel mahkeme kararlarına da yansımış olup, söz konusu önleme tek başına karar verilemeyeceği, *search order* gibi başka bir geçici hukukî koruma önlemine karar verilirken, eğer zorunluluk mevcut ise ilgili önleme o zaman hükmedileceği kabul edilmiştir[263].

---

[259] Haas/ Bispham, s. 110; Andrews, **Writ ne Exeat Regno**, s.48.

[260] *Young V. Young*, John Wilson**, Rayden and Jacksons on Relationship Breakdown, Finances and Children**, London 2019, s.802.

[261] Bkz. aşa. 3. Bölüm, §2, V.

[262] Ceza Muhakemesi Kanunu m. 109 uyarınca şüphelinin yargı çevresinden ayrılmaması veya yurt dışına kaçmaması için çeşitli adlî kontrol yükümlülüklerine hükmedilebilir. Adlî kontrol ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Fulya Korkmaz, **"Adlî Kontrol"**, İÜHFD 2015, C. I, Özel Sayı, s. 523 vd. Ayrıca Pasaport Kanunu m.23'e göre yurt dışına çıkmaları mahkemelerce yasaklananlara, ülkeden ayrılmalarında genel güvenlik bakımından tehlike oluşturan veya terör örgütleri ile herhangi bir bağının olduğu İçişleri Bakanlığınca tespit edilenlere pasaport verilmesi veya süresi biten pasaportlarının yenilenmesi yasaklanmıştır.

[263] *High Court Family Division, Bhura V. Bhura,* 2012, p.51, www.familylawweek.co.uk (28.08.2020, 20:22).

5. Teminat *(Security For Costs)*

Geçici hukukî koruma önlemlerinin tek tek sayıldığı Aile Usûl Kuralları'nın 20. bölümünde geçici hukukî koruma önlemlerinin yanı sıra *"security for costs"* başlığı da yer almaktadır. *"Security for costs"* davalıya, davacının yargılama sonucunda yargılama masraflarını ve giderlerini ödemeye mahkûm olması durumunda, söz konusu masrafları ve giderleri teminat olarak yatırmasını talep etme hakkı veren bir müessesedir. Davacının yargılama masrafları ve giderlerini ödemek ile yükümlü olması, yargılama sonunda haksız çıkması veya tarafların söz konusu masrafları ve giderleri davacının ödeyeceği yönünde anlaşmaları halinde söz konusu olur[264].

Security for costs, kötü niyetle veya gereksiz yere dava açılmasını engelleme; dava açacak kişiyi dava açmadan önce iyice düşünmeye yönlendirme amaçlarını taşımaktadır[265]. Aynı zamanda, üç farklı soruna da çözüm getirmektedir. Bu sorunlardan ilki, davacı eşin gerçekten söz konusu masraf ve giderleri ödeme gücünün olmaması; ikincisi, davacı eşin ödeme gücü olmakla birlikte mallarını saklayarak ödeme gücünün olmadığı konusunda mahkemeyi yanıltmaya çalışması; üçüncüsü ise davacı eşin İngiltere'nin yargı çevresi dışında ikâmet etmesidir[266].

Kanun'da *security for cost'a* hükmedilebilmesi için gerekli şartlar sayılmıştır. Buna göre davacı eş, İngiltere'nin yargı çevresi dışında ikâmet ediyor ise; başvuru dilekçesinde adres gösterememiş ise; başvuru dilekçesinde gösterdiği adresi daha sonra yargılamanın sonuçlarından kaçınmak amacıyla değiştirdi veya mallarını kaçırma saklama gibi kötü niyetli hareketlere girişti ise, *security for costs* önlemine hükmedilebilir. Aile Usûl Kuralları'nın 20.7 bölümünde*, security for costs* kararı için şartlar belirlemiş olsa da bu kararın verilip verilmeyeceğinin takdiri mahkemeye bırakılmıştır.

---

[264] Andrews, Processes, s.553; Zuckerman, **On Civil Procedure**, s. 509; Sime, s. 294.

[265] Balkar, s.85.

[266] Andrews, **Processes**, s.553; Loughlin/Gerlis, s. 321.

Security for costs kararı ilk derece yargılaması sırasında verilebileceği gibi, aynı şartların sağlanması koşuluyla kanun yolu aşamasında da verilebilir[267].

Security for costs' un Türk Hukuku'ndaki karşılığı "teminat" müessesidir[268]. Kural olarak, Türk Hukuku'nda HMK. m.84/f. I uyarınca, dava açarken teminat gösterilmesi zorunluluğu yoktur. Ancak, bazı özel durumlarda kanun davacının dava açarken teminat göstermesinin istenebileceğini düzenlemiştir. Buna göre; Türkiye'de mutad meskeni bulunmayan Türk vatandaşının dava açarken teminat yatırması zorunludur. Ayrıca, davacının daha önce iflâsına karar verilmiş, hakkında yeniden yapılandırma işlemlerinin başlatılmış olması, borç ödemeden aciz belgesinin varlığı gibi durumlarda da teminat gösterilmesi zorunludur. Saymış olduğumuz, teminat göstermekle yükümlü olan davacıların, teminattan muaf olabilmesi için adlî yardımdan yararlanmaları veya yurt içinde istenen teminatı karşılamaya yetecek taşınmaz mallarının- alacaklarının bulunması veya davayı sırf küçüğün menfaatlerini korumak için açmış olmaları ya da ilâma bağlı bir alacak için icra takibi yapmış olmaları gerekmektedir (HMK. m.85). Ayrıca Milletlerarası Özel Hukuk ve Usûl Hukuku Hakkında Kanunu 48. maddesine göre, Türkiye' de dava açan, davaya katılan veya icra takibinde bulunan yabancı gerçek veya tüzel kişi yargılama giderleri ve karşı tarafın uğrayabileceği zararları karşılamak üzere mahkemenin talimatları doğrultusunda teminat göstermekle yükümlüdür[269].

Türk Hukuku'nda "teminat" olarak karşılığını bulduğumuz *"security for costs'un"* İngiliz Hukuku'nda da, geçici hukukî koruma önlemi olup olmadığı konusunda tartışmalar mevcuttur. Aile Usûl Kuralları'nın 20. bölümünde *security for costs,* geçici hukukî koruma önlemleri ile aynı bölümde, geçici hukukî koruma önlemlerinden ayrı bir başlık olarak yer almaktadır. Doktrinde çoğunluk görüş,

---

[267] Kanun yoluna iki tarafın başvurması durumunda, her iki taraf için de söz konusu karar verilebilir (Aile Usûl Kuralları, 20.8).

[268] Buna ek olarak, Türk Hukuku'nda 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nun 159/2-c bendinde mevcut olan düzenleme ile sınai mülkiyet hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda, özel bir ihtiyatî tedbir çeşidi olarak "ters teminat tedbirlerine" hükmedilebilmektedir. Bu "ters teminat tedbiri" davalının, davacının olası zararlarının önüne geçilmesi amacıyla teminat yatırması şeklinde gerçekleşir. Bunun için yargılama içerisinde tazminat talep edilip edilmemesinin bir önemi yoktur (Özdemir, s. 284- 285).

[269] Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s.246-249; Kuru, C.IV, s.4154. Teminat gösterme zorunluluğu ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Aziz Serkan Arslan, **"HMK Hükümlerine Göre Teminat Kurumu ve Dava Şartı Niteliği"**, DEÜHFD 2014, C. XVI, Özel Sayı: Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, s. 943 vd.; Andrews, **Processes**, s.553; Balkar, s.84; Sime, s.293. Boşanma davalarında teminat konusu için bkz. Ömer Uğur Gençcan, **Boşanma Usul Hukuku**, 3. Bası, Ankara 2019, s. 400 vd.

security for costs'un, henüz esas hakkında karar verilmemişken bir tarafın ileride yaşama ihtimali bulunan zararlarını engelleme amacını güttüğü için geçici bir çare, yani geçici hukukî koruma önlemi olduğunu kabul etmektedir[270]. Buna karşılık, *security for costs* esasa ilişkin bir hakkın yerine getirilmesini sağlayan bir karar değildir. Usûl hukuku ile ilgili olan yargılama masraflarını ve giderlerini karşılama amacına yöneliktir[271]. Bu yüzden geçici hukukî koruma önlemi olmadığını söylemek yerinde olacaktır[272]. Keza, yukarıda saydığımız amaç ve şartlara bakacak olursak söz konusu kararı bir geçici hukukî koruma değil de, bir "teminat" olarak değerlendirmenin daha doğru olacağı kanaatindeyiz[273].

Niteliği itibariyle diğer geçici hukukî koruma önlemleriyle birlikte uygulama alanına sahip olan *security for costs*, sadece Aile Usûl Kuralları'nın 20. bölümünde sayılan önlemler[274] ile, yani ihtiyatî tedbir, ihtiyatî haciz, kişinin tasarruf yetkisinin kısıtlanması kararları, delil tespiti, ihtiyatî tespit beyanı, geçici mal – mülk kararları, gizlilik önlemi, kişinin geçici olarak yargı çevresinden çıkmasının yasaklanması veya pasaportuna el konulması önlemleriyle birlikte uygulanabilmektedir. Bundan sonra bahsedeceğimiz; boşanma davasında malvarlığına yönelik geçici önlemler ise, kişisel korunmaya yönelik geçici tedbirler ve evlilik birliği devam ederken hükmedilebilecek önlemler ile birlikte tatbik edilememektedir[275].

---

[270] Andrews, **Processes**, s.556; Zuckerman, **On Civil** Procedure, s. 512; Sime, s. 294; Balkar, s.86.

[271] Balkar, s.86.

[272] Nitekim İngiliz Hukuku'nda da *security for costs'* un geçici hukukî koruma niteliği taşıyıp taşımadığına dair çelişkili kararlar mevcuttur. Bu tartışma için bkz. Balkar, s.86.

[273] Bu kurum aslında Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde "teminat" olarak kabul edilmektedir (Balkar, s.87). Bir yandan da, Türk Hukuku'nda da ihtiyatî tedbir ile teminat arasında bir yakınlık mevcuttur. Teminat da ihtiyatî tedbir gibi zararın önlenmesi amacını taşımaktadır. Ancak teminat olarak gösterilecek şey dava konusundan başka bir şey olmakla birlikte, ihtiyatî tedbir genellikle üzerinde uyuşmazlık mevcut olan şey hakkında söz konusu olmaktadır (Bilge/ Önen, s. 368).

[274] Bkz. yuk. 2. Bölüm, §2, I.

[275] Bird / Exton, s. 268.

II. Boşanma Davasında Eşlere Uygulanan Özel Geçici Hukukî Koruma Önlemleri

Yargılamada geçen süre göz önüne alındığında, boşanan eşlerin maddî yardımlara ihtiyaç duyacağı aşikârdır. Ailenin hassas bir düzeni olduğu da göz önünde tutulursa, bu sürede eşlerin ve çocukların mevcut ihtiyaçları ile bu süre içerisinde doğabilecek ihtiyaçları için olasılıkları sınırlamanın imkânı yoktur. Bu sebeple, aile hukuku uyuşmazlıklarında mahkemenin verebileceği geçici hukukî koruma önlemleri neredeyse sayılamayacak kadar çoktur. Hâkim mevcut durumun şartlarına göre, kanunda sayılmamış olan bir önleme de hükmedebilecek; başka bir deyişle, hem Türk Hukuku'nda[276] hem de İngiliz Hukuku'nda mahkeme, çocuk ve eş için gerekli önlemleri alabilecektir[277].

Türk Hukuku'nda, boşanma ve ayrılık davasına özgü geçici hukukî koruma önlemleri Türk Medenî Kanunu'nun 169. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre hâkim eşlerin barınmasına, geçimine, mallarının yönetimine, çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri[278] re'sen alabilmektedir. İngiliz Hukuku'nda ise, boşanma, evliliğin butlanı veya ayrılık davası için çekirdek kabul edilen 1973 tarihli Evlilik Davaları Kanunu[279], içerisinde söz konusu durumlara yönelik birçok geçici

---

[276] Keza, Türk Hukuku'nda hâkim gereken önlemleri re'sen alır (TMK. m.169).

[277] Wilson, **Jackson's**, s.699.

[278] Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu'nun ihtiyatî tedbirlerin düzenlendiği 101. maddesinin 4. bendi, ayrılık veya boşanma davası üzerine Medenî Kanun'a yollama yapmakta olup, Medenî Kanun'daki konuyla ilgili gerekli geçici tedbirlerin uygulanabileceğini öngörmekteydi. Bu nedenle ilgili önlemlerin hukukî niteliği ihtiyatî tedbir olarak değerlendirilmekteydi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Üstündağ, **İhtiyatî Tedbir**, s. 17; Kuru, **C. IV**, s. 4309; Yılmaz, **Tedbirler**, s. 590; Orhan, s. 108. Günümüzde gerek HMK. gerek TMK.' daki düzenlemeler doğrultusunda, bahsi geçen geçici önlemlerin niteliği ihtiyatî tedbir değil, aile hukukuna özgü geçici önlemler olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, bu önlemler geçici önlem veya aile hukukuna özgü geçici önlem olarak ifade edilmelidir (Öztan, s. 445; Bilge Umar, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, 2. Bası, Ankara 2014, s. 1113; Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 267). Geçici önlemlerin niteliğinin ihtiyatî tedbirlerden farklı olduğuna dair detaylı bilgi için bkz. Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 275. Karşıt görüş için bkz. Kılıçoğlu, s.120.

[279] İngiliz Hukuku'nda ise, aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda önceleri, bir kişinin tasarruf yetkisini kısıtlayacak bir karar verilmesi mümkün olmamaktaydı. Dolayısıyla bir taraf, tüm malvarlığını üçüncü bir kişiye devretmek suretiyle yargılama sonucunda haklı çıkan karşı tarafın hiçbir şey elde edememesine sebebiyet verebiliyordu. Bu durumun önlenmesi için çıkartılan ilk kanun olan Evlilik Davaları (Mülkiyet ve Nafaka) Kanunu (*Matrimonial Causes – Properity and Maintenance- Act)*, 1958 yılında kabul edildi. Bu kanun, daha sonra, 1970 yılında Evlilik Davaları ve Mülkiyet Kanunu *(Matrimonial Causes and Properity Act 1970)* ile geliştirildi ve son olarak 1973 tarihli Evlilik Davaları Kanunu *(Matrimonial Causes Act 1973)* ile son hali verildi. 1973 tarihli Evlilik Davaları Kanunu *(Matrimonial Causes Act 1973)* günümüzde geçerliliğini koruyan ve özellikle boşanma konusunda temel kanun işlevi gören bir kanundur (Jonathan Herring**, Family Law**, 8th Edition, London 2019, s.

hukukî koruma önlemini barındırmaktadır. Önlemlerin aile mahkemelerinde uygulanış usûlleri ise, 2010 tarihli Aile Usûl Kuralları'nın *(Family Procedure Rules 2010)* 9.bölümünde açıklanmaktadır.

Boşanma davası, evliliğin sona ermesi için gerekli dilekçenin mahkemeye sunulmasıyla başlamaktadır[280]. Boşanmak için mahkemeye hangi tarafın başvurduğunun bir önemi yoktur. Hem Türk Hukuku'nda hem İngiliz Hukuku'nda ilgili geçici önlemlere hükmedilmesiyle, eşlerden her birinin menfaatlerinin korunması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla, her iki taraf da tedbir nafakası dâhil olmak üzere diğer geçici hukukî koruma önlemlerini talep edebilmektedir[281].

Bu bölümde boşanma veya ayrılık için mahkemeye başvurulduğunda malvarlığı ile ilgili olmak üzere eşlere yönelik olarak uygulanabilecek geçici hukukî koruma önlemlerinin çeşitleri ve ayırıcı özellikleri incelenecektir. Ancak unutulmamalıdır ki; Türk Hukuku'nda Kanun'da sayılan geçici hukukî koruma önlemleri, tıpkı İngiliz Hukuku'nda olduğu gibi tahdidi değildir[282]. Hâkim, tarafın başvurusu üzerine durumun gerektirdiği başka bir geçici önleme de hükmedebilir. Dolayısıyla, her iki hukuk sistemindeki ilgili hükümde de hâkimin gerekli gördüğü önleme hükmedebileceği ifade edilmiştir[283]. Ayrıca her iki hukuk sisteminde de hâkim durum ve şartların değişmesi halinde hükmettiği geçici önlemleri değiştirebilir, askıya alabilir veya kaldırabilir.

143; Cretney/ Bird, s. 62).

[280] Ancak İngiliz Hukuku'nda, boşanma davasının açılmasının ardından eşlerin malvarlığı ile ilgili kararlar için ayrıca bir başvuru yapılması gerekmektedir (Aile Usûl Kuralları, 9).

[281] Newton / Nagpal, s.23; Jill Black / Jane Bridge / Tina Bond/ Liam Gribbin / Madelaine Reardon, / Penelope Grewcock**, A Practical Approach To Family Law**, 10th Edition, Oxford 2015, s.306. Türk Hukuku'nda da bu konuda cinsiyet unsuru göz önüne alınmaz (Mehmet Tezgel, **Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi**, Ankara 2012, s. 23; Günay İnan, s. 120).

[282] Tarafın yargılamanın her aşamasında her türlü geçici önleme müracaat edebileceğini düzenleyen Aile Usûl Kuralları, 9.7 hükmüne göre, taraf yargılama sürecinin her aşamasında; tedbir nafakasına, geçici periyodik ödemelere, geçici değişiklik veya yasal hizmet ücretlerini ödeme kararlarına başvurabilir. Ayrıca kişi, yargılama sürecinin her aşamasında, bunlardan başka herhangi bir geçici önleme de hükmedilmesi için mahkemeden talepte bulunabilir.

[283] Dural/ Öğüz/ Gümüş, s.133; Kılıçoğlu, s.120; Akıntürk/ Ateş, s.286; Öztan, s.446; Kemal Oğuzman/ Mustafa Dural**, Aile Hukuku**, 2. Bası, İstanbul 1998, s.135; Velidedeoğlu, s.215; Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, **Aile Hukuku**, C. II, 3. Bası, İstanbul 1986, s, 354.

A. Tedbir Nafakası

Eşler evliliklerinin sona ermesi için mahkemeye başvurduklarında karar verilmesi gereken birçok konu söz konusu olur. Geçimlerine ilişkin düzenlemelerin yapılması bu konulardan birisidir. Bazı eşler kendi aralarında bir sözleşme yaparak finansal durumlarını mahkemeye başvurmadan düzenlemektedir. Ancak çoğunlukla eşler böyle bir anlaşma sağlayamamakta; maddi olarak zayıf olan eş ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma gelmektedir. Kanun, zayıf durumda olan eş için yargılama sonuçlanana dek geçerli olacak şekilde çabuk ve basit çözümler sunan çeşitli geçici hukukî koruma önlemleri öngörmüştür.

Boşanma davası açılmış olsa bile, eşlerin birbirlerine karşı bakım yükümlülükleri devam etmektedir[284]. Kesin karar verilinceye dek geçecek olan sürede bir eşin, diğerinin geçimini sağlaması için ödemesi gereken paraya tedbir nafakası denir[285]. Tedbir nafakası, Türk Hukuku'nda da boşanma veya ayrılık davası devam ederken bir eşin diğer eşe bakımını ve geçimini sağlaması için ödeyeceği nafaka olarak tanımlanmaktadır[286]. Para alacağının geçici olarak ifa edilmesini sağlayan tedbir nafakası, Türk Hukuku'nda bir tür eda tedbiri olarak kabul edilmektedir[287]. Eda tedbirleri ile hakkın geçici olarak gerçekleşirilmesi amaçlanmakta olup;[288] taraf, cebri

---

[284] Öztan, s. 449; Dural/Öğüz/Gümüş, s.135; Orhan, 112.

[285] Türk Hukuku'nda tedbir nafakası iki şekilde verilebilmektedir. Bunlardan ilki, TMK. m. 196-197 hükümlerinde düzenlenmiş olan birlikte yaşama ara verilmesi sebebiyle veya eşler birlikte yaşarken hükmedilebilen "bağımsız tedbir nafakası"dır. Diğeri ise, konumuz olan TMK. m.169'da düzenlenmiş olan boşanma veya ayrılık davasında hâkimin geçici önlem olarak hükmedebileceği geçici tedbir nafakasıdır (Ömer Uğur Gençcan, **Nafaka Hukuku**, Ankara 2018, s.210).

[286] Dural/Öğüz/Gümüş, s.135; Günay İnan, s. 125; Akıntürk/Ateş, s. 285; Mehmet Erdem, **Aile Hukuku**, 2. Bası, Ankara 2019, s.154; Kılıçoğlu, s. 121; Esra Fırtına, **Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası**, Ankara 2019, s. 44; Feyzioğlu, s.355; Orhan, s. 113.

[287] Eda tedbirleri ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.376 vd. Burada belirtmek gerekir ki, Türk Hukuku'nda geçici hukukî koruma önlemleriyle ilgili hâkim görüş, davanın esasını çözer nitelikte bu önlemlere karar verilemeyeceğidir (Kuru, **C. IV,** s.4312; Yılmaz, **Tedbirler**, s. 845; Ercan, s.24; Taş- Korkmaz, s.36; Arslan, **Yenilikler**, s.13; Baki Kuru/ Ramazan Arslan/ Ejder Yılmaz, **Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı**, 25. Bası, Ankara 2014, s. 561; Özkök, s. 11). Ancak Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 391/f. I' e göre, mahkeme, sakıncayı ortadan kaldıracak veya engelleyecek her türlü tedbire karar verebilmektedir. Dolayısıyla, her türlü tedbire karar verilebilmesi ifadesinden, asıl dava sonucunu öne çeken eda tedbirlerine de hükmedilebileceği, yani bu konuda herhangi bir kısıtlamanın mevcut olmadığı anlaşılmaktadır (Nevhis Deren – Yıldırım, **Haksız Rekabet Hukuku ile Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku'nda İhtiyati Tedbirler**, 2. Bası, İstanbul 2002, s.11; Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s.416; Özekes/ Erişir, s. 1245).

[288] Başka bir deyişle eda tedbirlerinin amacı *"alacaklının geçici olarak tatminidir"* (Üstündağ, **İhtiyatî Tedbirler**, s.15).

icraya konu olabilecek; bir şeyi vermeye, işi yapmaya veya yapmamaya mahkûm edilmektedir[289]. Türk Hukuku'nda genellikle para alacaklarında eda tedbirleri, nafaka düzenlemeleri ile sınırlıdır[290]. Nafakaların arasında da tedbir nafakası, taraf kendiliğinden yerine getirmediği takdirde zorla icra edileceğinden, bir eda tedbiri niteliğini taşımaktadır[291].

İki hukuk sisteminde de ortak olarak, eşlerden birisinin geçimini sağlaması için gerekli olan tedbir nafakasının miktarı yaklaşık olarak hesaplanmakta ve buna ilişkin karar yargılamada mümkün olan en erken dönemde verilmektedir[292].

İngiliz Hukuku'ndaki tedbir nafakası ile Türk Hukuku'ndaki tedbir nafakasının en büyük farklarından bir tanesi, İngiliz Hukuku'nda mahkemenin taraflardan birisi talep etmediği sürece tedbir nafakasına hükmedememesidir[293]. Ancak hem İngiliz Hukuku'nda hem de Türk Hukuku'nda ortak olan husus, tedbir nafakasına hükmedilebilmesi için, boşanmak için mahkemeye hangi tarafın başvurduğunun veya hangi tarafın kusurlu olduğunun bir öneminin bulunmamasıdır[294].

Yargılama sonuçlanıncaya dek geçecek olan sürede eşlerden ekonomik olarak zayıf olanın korunması amacıyla getirilmiş olan tedbir nafakası, acil bir ihtiyaca çözüm getirdiği için, nafakanın miktarı hesaplanırken, "yaklaşık" bir hesap yapılmaktadır. Ancak bu hesap yapılırken, bazı unsurlar da gözetilmektedir. Mahkeme, evlilik bittikten sonra hükmedeceği nafakayı nasıl hesaplıyor ise aynı kriterleri kullanarak tedbir nafakasını da hesaplamakta olup, tedbir nafakasının daha kısa süreyi kapsayıp, geçici olarak verildiğini de değerlendirmektedir. Genellikle, talep edenin acil ihtiyaçları –ki bunların içerisine yargılama masrafları da girebilir- belirlenmeye gayret

---

[289] Mıstaçoğlu, s. 32.

[290] Üstündağ, **İhtiyatî Tedbirler**, s.15; Özekes/ Erişir, s. 1243; Orhan, 26.

[291] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 415; Özekes/ Erişir, s. 1243 vd; Orhan, s.26.

[292] Wilson, **Jackson's**, s. 22.

[293] TMK. m. 169'a göre: "Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re'sen alır". Tedbir nafakası da eşlerin geçimine ilişkin olan önlemlerden biridir. Maddede hâkimin önlemleri re'sen alabileceği belirtilmiştir.

[294] Öztan, s. 450; Orhan, s. 114.

edilmektedir. Bunu belirlerken eşlerin yaşam standartları önemli bir faktör olarak gözetilmektedir[295].

Tedbir nafakasının düzenlendiği kanun olan 1973 tarihli Aile Davaları Kanunu'nun *(Matrimonial Causes Act 1973)* 22. bölümünde, tedbir nafakasının miktarının belirlenmesi konusunda sadece nafakanın "makul olması *(reasonableness)*" gerektiği belirtilmiştir. Burada "makul olmaktan" anlaşılması gereken kararın ve miktarın "adil *(fairness)"* olmasıdır. Mahkemenin "makul olmayı" veya başka bir deyişle "adil" olmayı nasıl sağlayacağı konusunda çeşitli mahkeme kararlarından iki unsur öne çıkmaktadır[296]. Nafaka, kişinin yaşam standartlarına göre belirlenmeli, eşlerin birlikte yaşadıkları zamandaki yaşam düzeyini sürdürecek miktarda olmalıdır. İkinci öne çıkan unsur ise, tedbir nafakasını ödeyecek olan eşin ödeme gücüdür[297]. Burada, hiçbir geliri veya malvarlığı olmayan eşin[298] veya maddi durumları birbirine yakın olan eşlerin birbirlerine karşı tedbir nafakasıyla yükümlü olmadıkları kabul edilmektedir[299].

Her ne kadar tedbir nafakasının miktarı belirlenirken, yargılama sonunda hükmedilecek olan nafaka ile yaklaşık olarak aynı kriterler gözetilse de, tedbir nafakası diğer nafakalar için yol gösterici bir geçici önlem olarak kullanılmamalıdır[300]. Çünkü tedbir nafakası, kısa bir süreyi kapsayıp; kalıcı değil geçici olarak verilmektedir. Paralel olarak, tedbir nafakasının boşanma sonrası hükmedilebilecek olan yoksulluk nafakasına[301] rehber olarak kabul edilmemesi gerektiği Türk Hukuku'nda da geçerli

---

[295] Geddes/ Budworth, s.72.

[296] Türk Hukuku'nda da tedbir nafakasının belirlenmesinde aynı iki unsur öne çıkmaktadır (Nihat Yavuz, **Öğretide ve Uygulamada Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar**, Ankara 2008, s.4 vd).

[297] Wilson, **Jackson's**, s.32.

[298] "*Zorunlu askerlik görevini yaparken hiçbir geliri, paraya çevrilecek malı ve serveti bulunmayan koca; nafaka ile yükümlü değildir."* İBK, 12.12.1966, 5/11 (E- Uyar).

[299] *"... Davacı ve davalı emekli olup, ekonomik güçleri birbirine yakındır. Türk Medeni Kanununun 169. Maddesi koşulları gerçekleşmediği halde kadın yararına tedbir nafakasına hükmedilmesi doğru görülmemiştir."* 2. HD, 14.03. 2007, 16953/4029 (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

[300] Wilson, **Jackson's**, s.24.

[301] İzzet Doğan, **Türk Medeni Kanunu'nun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası**, Public and Private International Law Bulletin 2015, Volume: 35, Issue: 1, s. 65.

olarak kabul edilmektedir[302]. Zira, tedbir nafakası, eşlerin yaşam standardına uygun olarak belirlenmekte, yoksulluk nafakası ise ancak eşin yoksulluk durumuna düşmesini engellemeye yetecek kadar hükmedilebilmektedir[303].

İngiliz Hukuku'nda, eşler dava sürecinde birlikte yaşamayı sürdürüyor olsa bile, tedbir nafakasına hükmedilebilir. Tedbir nafakasının amacı, bakım yükümlülüğünü yerine getirmeyen eşin, maddî olarak zayıf durumda bulunan eşin bakımını ve geçimini sağlaması olduğu için, söz konusu nafakaya hükmedilebilmesi için, eşin bakım yükümlülüğünü yerine getirmiyor olması ve maddî olarak zayıf durumda olan diğer eşe karşı boşanma davasının açılmış olması gerekmektedir[304]. Türk Hukuku'nda eşlerin birlikte yaşama devam ettikleri süreçte eşlerden birisinin hâkimden, ailenin geçimi için gerekli olan parasal katkıyı belirlemesini talep edebileceği düzenlenmiştir (TMK. m.196). Eşlerin ortak yaşamı sürdürdüğü hallerde tedbir nafakası ile ilgili hukukumuzda bir düzenleme bulunmamakla birlikte, boşanma davası açılmasına rağmen ortak yaşamın sürdürülmesi, Yargıtay' a göre boşanma iradesinin olmadığı anlamına gelmektedir[305]. Ancak yine de boşanma davası devam ederken, eşlerin ayrı yaşama hakları doğduğundan (TMK. m.197), şartları mevcut ise başka bir unsur gözetilmeden tedbir nafakasına hükmedilmesi gerekmektedir[306].

---

[302] Bu konuda, bir diğer bakım nafakası olan iştirak nafakası, velayete sahip olmayan eşin ortak çocuğun giderlerine katılmasını sağlamaya yönelik olduğundan ve dolayısıyla farklı bir ihtiyaca cevap verdiğinden (TMK. m. 182/f. II), karşılaştırmaya konu edilmemiştir.

[303] TMK. m. 175' e göre yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için, taraflardan birisinin talebinin bulunması şarttır. Yoksulluk nafakasını talep eden eşin kusursuz veya diğer eşten daha az kusurlu olması gerekmektedir. Ayrıca adından da anlaşıldığı gibi, nafakayı talep eden eşin yoksulluğa düşmesi gerekmektedir. Yoksulluk nafakasının miktarı, ödeyecek olan eşin maddi durumu ile orantılı olarak belirlenmektedir. Yoksulluk nafakası ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Gençcan, **Nafaka,** s. 451 vd; Fırtına, s.85 vd; Mine Uzun, **Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası**, İstanbul 2013, s.21 vd; Mecit Demir, **Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası**, Ankara 2018, s.35 vd.

[304] Wilson, **Jackson's**, s.32.

[305] Türk Hukuku'nda Yargıtay, eşler birlikte yaşarlarken, boşanma davasının açılması halinde boşanma kararı verilmesi için gerekli şartların sağlanmadığını kabul etmektedir. Buna göre, Türk Medeni Kanunu'nun 166. maddesi uyarınca boşanmaya karar verilebilmesi için evlilik birliğinin, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olması gerekir. Eşlerin birlikte yaşamaya devam ediyor olmaları, birliğinin temelinden sarsılmadığını, ortak hayatın sürdürülmesinin fiilen mümkün olduğunu göstermektedir. Bu hususta bkz. HGK, 30.11.2011, 2-634/720 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

[306] Günay İnan, s. 127.

Talep edildiğinde, tedbir nafakası boşanma davasının açıldığı tarihe kadar geçmişe etkili olarak verilir[307]. Tedbir nafakası, boşanma veya ayrılık davasında hüküm verilene kadar değil, verilen hüküm kesinleşene kadar geçerli olur [308]. Buna ek olarak, Türk Hukuku'nda başkasıyla düzenli yaşamaya başlanmasıyla da tedbir nafakasının sona ereceği kabul edilmektedir[309].

Diğer geçici hukukî koruma önlemlerinde olduğu gibi tedbir nafakasında da mahkemenin önlemi durumun şartlarına göre değiştirme, kaldırma veya askıya alma imkânı bulunmaktadır[310]. Tedbir nafakasına, belirttiğimiz gibi acil bir ihtiyaca karşılık olarak hükmedildiğinden, nafakayı ödeyecek olan tarafın kendini savunmak veya kendini kanıtlamak için vakti ve imkânı olmamış olabilir. Eşin acil ihtiyacını karşılamak amacıyla hükmedilen tedbir nafakası, daha sonra duruma göre değiştirilebilir, kaldırılabilir veya askıya alınabilir. Örneğin, nafakayı ödeyen eşin iş durumunda bir değişiklik olması, işsiz kalması gibi sebeplerle mahkemeye başvurulması durumunda mahkeme tedbir nafakası ile ilgili değişiklik yapabilir.

B. Eşlerin Barınmalarına ve Mallarının Yönetimine İlişkin Geçici Hukukî Koruma Önlemleri

Türk Hukuku'nda, hâkim, boşanma ve ayrılık davalarında tedbir nafakasına ek olarak davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, mallarının yönetimine ilişkin geçici önlemleri de re'sen alabilmektedir (TMK. m. 169). Bunların içerisinden eşlerin barınmasına yönelik olarak hükmedilen geçici hukukî koruma önlemlerinin temelinde, boşanma davası açıldığında eşlerin ayrı yaşama

---

[307] Türk Hukuku'nda boşanma davasında, tedbir nafakasından feragat edilebilir. Ancak Yargıtay, bakım yükümlülüğünün yinelenen bir yükümlülük olduğunu göz önüne alarak feragat eden tarafın daha sonra tedbir nafakası talep edebileceğini kabul etmektedir. Bu durumda, eğer koşulları varsa hükmedilecek olan tedbir nafakası dava tarihinden değil, istek tarihinden itibaren verilir. Bu hususta bkz. 2. HD, 27.11.2013, 14133/27808 (Gençcan, **Nafaka**, s. 226); 2. HD, 13.11.2014, 11506/22744 (Gençcan, **Nafaka**, s. 226).

[308] Geddes / Budworth**,** s.72.

[309] *"... Davacı bir başka kişi ile beraber yaşamakta ve onun geçimi bu kişi tarafından karşılanmaktadır. Bu açıklama karşısında davacı yararına tedbir nafakası verilmesi yerinde değildir."* (2. HD, 16.06.2004, 6820/7919, Gençcan, **Nafaka**, s. 238).

[310] Wilson, **Jackson's**, s.24; Gençcan, **Nafaka**, s.247.

haklarının doğması[311] yatmaktadır. Bu durumda hâkim, mülkiyetinin kime ait olduğuna veya kira sözleşmesinin kimin tarafından yapıldığına bakmaksızın ortak konutta hangi eşin barınmaya devam edeceğine karar verebilecektir[312]. Yapılacak değerlendirmede, eşlerin ihtiyaçları göz önünde bulundurulur. Konutun bir eşe tahsis edilmesine ek olarak, eşyalar ile ilgili bir uyuşmazlık çıktığı takdirde hâkim, hangi eşyalarının konutta kalması gerektiğine de kendiliğinden karar verebilir[313]. Buradaki değerlendirmede de, ev eşyalarının mülkiyetinin hangi eşe ait olduğunun bir önemi bulunmamaktadır[314]. Barınma konusunda hükmedilen bir diğer geçici önlem ise, boşanma davası devam ettiği sürece geçerli olacak şekilde, tapu kaydına aile konutu şerhi konulmasıdır[315]. Boşanma davası sonuçlandığında, karar kesinleştikten sonra aile mahkemesinden ilgili şerhin kaldırılması istenebilecektir.

Son olarak, hükümde hâkimin eşlerin mallarının yönetimine ilişkin önlemleri de kendiliğinden alabileceği düzenlenmiştir. Türk Hukuku'nda, Türk Medenî Kanunu'nda mal rejimi olarak edinilmiş mallara katılma rejimi kabul edilmiştir (TMK. m. 202). Boşanma davası sürerken hâkim, mevcut mal rejiminin mal ayrılığı rejimine dönüştürülmesine karar verebilecektir[316]. Bunun dışında, ilgili önlemler alınırken, mal üzerinde hangi eşin hak sahibi olduğu gözetilmemektedir[317].

İngiliz Hukuku'nda da, hâkim, eşlerin barınması[318] ve mallarının yönetimi ile ilgili geçici hukukî koruma önlemlerine hükmedebilmektedir. İlgili konularda özel bir

---

[311] Dural/Öğüz/Gümüş, s. 135; Akıntürk/Ateş, s.283.

[312] Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, **Türk Medenî Hukuku**, C. II, 5. Bası, İstanbul 1965, s. 247; Akıntürk/Ateş, s.283; Bülent Köprülü/ Selim Kaneti, **Aile Hukuku**, 2. Bası, İstanbul 1989, s.187; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 135; Öztan, s. 448; Namık Yalçınkaya/ Şakir Kaleli, **Boşanma Hukuku**, C.II, 1. Bası, Ankara 1987, s. 1566.

[313] Feyzioğlu, s. 335; Öztan, s. 449; Akıntürk/ Ateş, s. 283; Orhan, s. 111.

[314] Akıntürk/ Ateş, s. 284; Orhan, s. 112.

[315] Orhan, s. 112; Karş. yönde, Öztan, s. 448.

[316] Akıntürk/ Ateş, s. 286; Öztan, s. 454; Ayan, s. 297; Orhan, s. 118.

[317] Öztan, s. 454; Orhan, s. 117-118.

[318] Aile içi şiddet söz konusu olduğunda eşlerin barınmasına yönelik geçici hukukî koruma önlemleri ileride açıklanacaktır. Bkz. aşa. 2. Bölüm, §2, III, B.

geçici hukukî koruma tipi belirlenmemiş olsa da, talep edildiği takdirde hâkim söz konusu geçici hukukî korumayı sağlamakla yükümlüdür (Aile Usûl Kuralları 20.2).

C. İngiliz Hukuku'na Özgü Olarak Boşanma Davasında Eşlerin Geçimlerine İlişkin Geçici Hukukî Koruma Önlemleri

1. Geçici Periyodik Ödemeler

Periyodik ödemeler, boşanma sonrasında bir eşin diğerine geçimini sağlaması için düzenli aralıklar ile ödemekle yükümlü olduğu parayı ifade eder[319]. Halk arasında nafaka olarak bilinen periyodik ödemeler, 1973 tarihli Evlilik Davaları Kanunu (*Matrimonial Causes Act 1973*)' nun 21. bölümünde düzenlenmiştir. Periyodik ödeme kararları, geçici olarak da verilebilmekte olup, söz konusu kararlara Aile Usûl Kuralları'nun 9. bölümünde sayılan geçici önlemler arasında da yer verilmiştir.

Geçici periyodik ödemeler ile tedbir nafakası sık sık birbirine karıştırılmaktadır. Yargılama devam ederken kesin karar verilene kadar geçecek olan sürede mahkemenin şartları sağlayan eş lehine tedbir nafakasına hükmedeceğinden söz etmiştik[320]. Mahkeme tarafından nafakaya ilişkin karar verilmiş olmakla birlikte, eşlerden birinin ekonomik durumunun tam olarak tespit edilememesi dolayısıyla ödemelerin miktarına kararda yer verilmemiş olabilir. İşte bu belirsizlik sürecinde ödemelere ihtiyaç duyan eşi korumak, soruna geçici bir çare getirmek için geçici periyodik ödemeler kabul edilmiştir[321]. Periyodik ödeme kararı nihaî bir karar olmakla birlikte, aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar için mahkemelerce uygulanacak usûlü düzenleyen kanun olan, Aile Usûl Kuralları'nda geçici periyodik ödeme kararı bir geçici önlem olarak sayılmıştır.

---

[319] Bahsi geçen düzenli aralıklar, genellikle haftalık veya aylık olarak belirlenir (Newton / Nagpal, s.43; Black/ Bridge/ Bond/ Gribbin/ Reardon/ Grewcock**,** s.307).

[320] Bkz. yuk. 2. Bölüm, §2, II, B.

[321] Black/ Bridge/ Bond/ Gribbin/ Reardon/ Grewcock**,** s.307.

Eşlerin ekonomik durumların tam olarak tespit edilene kadar mahkeme geçici periyodik ödeme kararı verebilir; daha sonra eşlerin ekonomik durumu belirlenince periyodik ödeme miktarına karar verilir ve hüküm kesinleşir[322].

Türk Hukuku'nda buna benzer bir düzenleme bulunmamakla birlikte, TMK. m. 169'a göre hâkim, boşanma veya ayrılık davası açıldığında, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re'sen almaktadır. Buna göre, TMK. m. 169'a göre bir geçici önlem olarak, eşlerin maddî durumunun belirlenememesi sebebiyle geçici bir nafaka miktarına hükmedilebilmesi mümkündür.

2. Yasal Hizmet Ücretlerini Ödeme

Boşanma davası sürerken bir mahkeme, maddî yönden zayıf olan eşin yargılama giderlerini ödeme konusunda sıkıntıya düşmemesi için, geçici bir önlem olarak, diğer eşin yargılama giderlerini ödemesine karar verebilir[323]. 1973 tarihli Evlilik Davaları Kanunu *(Matrimonial Causes Act 1973)'* nda yasal zemini olan söz konusu geçici hukukî koruma önlemine ilişkin olarak son yıllarda çok fazla karar verilmiştir.

İngiliz Hukuku'nda da adlî yardım müessesesi mevcut olmakla birlikte, bazı durumlarda eşlerden birinin mütevazı bir birikimi olması sebebiyle eşin adlî yardım talebi kabul edilmemektedir[324]. Yasal hizmet ücretlerini ödeme *(Payment in Respect of Legal Services)* önlemi, eşin adlî yardımdan yararlanamadığı durumlarda, ekonomik durumu iyi olmayan eşin yasal hizmet ücretlerini, ekonomik durumu daha iyi olan eşin karşılaması amacıyla kabul edilmiş bir geçici hukukî koruma önlemidir. Genellikle, iki eşin ekonomik durumu arasında büyük bir farkın bulunduğu davalarda uygulama alanına sahip olmaktadır. Yasal hizmet ücretlerinden anlaşılması gereken, eşin yargılama giderleri, avukatının ücreti, arabulucu ücreti gibi yargılama ile ilgili olabilecek her türlü hizmet ücretidir.

---

[322] Bird / Exton**,** s. 73.

[323] Herring, s.238; Bird / Exton**,** s. 73.

[324] İngiliz Hukuku'nda son yıllarda adlî yardımın şartlarının ağırlaştırılmasının söz konusu önleme olan başvuruları arttırdığında dair bkz. Herring, s.238.

Mahkeme, söz konusu önleme karar verirken talep edenin ilk bakışta haklı olma ihtimalini gözetir. Talep edenin haklılık ihtimali ilk bakışta ne kadar düşük ise mahkeme yasal hizmet ücretlerini ödeme kararını vermeye o kadar tereddüt ile yaklaşır. Gözetilen bir diğer kriter ise, kişinin gerçekten yargılama giderlerini ödeyecek herhangi başka bir kaynağının olmamasıdır. Bunun değerlendirmesi ölçülülük ilkesi doğrultusunda yapılmakta olup, kişinin yaşadığı evi satması ya da ipotek ettirmesi veya mütevazı birikimlerini kullanması gerektiği için önlem talebinin reddi söz konusu değildir[325]. Son olarak mahkeme ilgili önleme karar verirken, uyuşmazlığın mahkemeye gitmeden bir arabulucu ile çözülüp çözülemeyeceğini de değerlendirir[326]. Tarafların uyuşmazlığı arabuluculuk yoluyla çözebilmesi mümkünken, mahkemeye taşıması halinde, mahkeme yasal hizmet ücretlerini ödeme kararını vermeye olumsuz yaklaşabilmektedir.

Mahkeme, önlemi talep eden taraftan yargılamanın sonunda mümkün olursa, yasal hizmet ücretlerinin yine mahkeme tarafından belirlenen kısmını karşı tarafa geri ödeyeceğine dair bir taahhüt vermesini isteyebilir. Talep edenin bu taahhüdü vermesi zorunlu olmamakla birlikte, taahhüt vermek istemez ise mahkeme yasal hizmet ücretlerini ödeme önlemine hükmetmeye tereddüt ile yaklaşabilir[327].

Türk Hukuku'nda "yasal hizmet ücretlerini ödeme" önlemi gibi bir önleme hükmedilmemektedir. Ancak Türk Hukuku'nda da, İngiliz Hukuku'nda olduğu gibi, yargılama harç ve giderlerini ödemek eşlerden birinin geçimini önemli derecede zor duruma düşürüyorsa, bu eş adlî yardıma[328] başvurabilmektedir. Bunun için, kişinin,

---

[325] Bird / Exton**,** s. 78.

[326] İngiltere' de aile hukuku uyuşmazlıklarında dava açmadan önce arabulucu ile görüşmek zorunludur. Türk Hukuku'nda da aile uyuşmazlıklarında arabuluculuk ihtiyacı için bkz. Tolga Akkaya, **Boşanma Davasında Alınabilecek Geçici Hukuki Korumalar veya Hakimin Müdahalesi Yoluyla Çocuğun Korunması Kapsamında Zorunlu Arabuluculuk ve Boşanma Süreci (Aile) Danışmanlığı**, ABD 2014/4, s.26 vd. Türk Hukuku'nda boşanma davası hâkiminin bir geçici önlem olarak tarafları arabulucuya yönlendirmesinin mümkün olduğuna dair bkz. Tolga Akkaya, **Medenî Usûl Hukuku Bakımından Boşanma Davası**, Ankara 2017, s.390-391.

[327] Bird/Exton, s.78.

[328] Yargılama giderleri kavramından, yargı harçları ve yargılamada yapılan masraflar anlaşılmaktadır (Yılmaz, **Şerh**, s. 4706). Yargılama giderleri Kanunda, celse, karar ve ilam harçları; dava nedeniyle yapılan tebliğ ve posta giderleri; dosya ve sair evrak giderleri; geçici hukuki koruma tedbirleri ve protesto, ihbar, ihtarname ve vekâletname düzenlenmesine ilişkin giderler; keşif giderleri; tanık ile bilirkişiye ödenen ücret ve giderler; resmî dairelerden alınan belgeler için ödenen harç, vergi, ücret ve

maddî sıkıntıya düşme tehlikesinin mevcut olması, doktrindeki karşılığı ile yoksul durumda bulunması ve taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması gerekmektedir. Burada, İngiliz Hukuku'ndan farklı olarak, adlî yardım sadece sürekli geçim sıkıntısı içinde olan kişiler değil, normal derecede bir geçim düzeyine sahip olan, ancak söz konusu yargılama veya takip sebebiyle maddî sıkıntıya düşecek kişilerin de başvurması mümkündür[329]. Dolayısıyla, Türk Hukuku'ndaki adlî yardımın, İngiliz Hukuku'ndaki adlî yardımdan daha kapsamlı olduğu ve "yasal hizmet ücretlerini ödeme" önleminin bir kısmını içinde barındırdığını söylemek mümkündür. Ancak yine de, İngiliz Hukuku'nda olduğu gibi özellikle maddî durumları arasında fazlaca fark olan eşler için böyle bir geçici önleme hükmedilebilmesinin faydalı olabileceği düşünülebilir. Çünkü, böylelikle adlî yardımın şartlarını az bir farkla sağlayamayan kişiler yargılama harç ve giderleri ile vekâlet ücretini geçici bir önlem olarak maddî durumu kendisinden çok daha iyi olan karşı tarafa ödetebilir.

3. Geçici Değişiklik Kararları

Eşlerin evliliklerini sonlandırırken boşanma kararının yanında malvarlıkları ile ilgili kararlar da verilir. Kural olarak, toplu ödeme ve mal paylaşımı içeren kararlar verildikten sonra değiştirilemez. Ancak, nafaka gibi düzenli aralıklarla yapılacak olan ödemeleri içeren kararlar kesin olarak verilmiş olsa da, mahkeme tarafından

---

sair giderler; vekil ile takip edilmeyen davalarda tarafların hazır bulundukları günlere ait gündelik, seyahat ve konaklama giderlerine karşılık hâkimin takdir edeceği miktar; vekili bulunduğu hâlde mahkemece bizzat dinlenmek, isticvap olunmak veya yemin etmek üzere çağrılan taraf için takdir edilecek gündelik, yol ve konaklama giderleri; vekille takip edilen davalarda kanun gereğince takdir olunacak vekâlet ücreti; yargılama sırasında yapılan diğer giderler olarak sayılmıştır (HMK. m. 323/f. I). Türk Hukuku'nda yargılama giderleri, aleyhine hüküm verilen taraftan alınır (HMK. m.326). Yargılama sonunda taraflardan her biri kısmen haklı -kısmen haksız- çıkarsa, harçlar dışındaki yargılama giderleri taraflar arasında haklılık oranlarına göre paylaştırılır (HMK. m.326/f. II). Ayrıca yargılama giderlerinin davada haksız çıkan tarafa yükletilmesi kuralının istisnaları mevcuttur. Bu istisnalar için bkz. Kuru/Aydın, s. 601 vd; Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 558 – 559; Yılmaz, **Şerh**, s. 4809 vd; Görgün/Börü/Toraman/Kodakoğlu, s. 624 vd; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 683 vd. Yargılama giderleri, yargılamanın bedeli olarak değil, bir katılım payı olarak kabul edilmektedir (Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 550). Türk Hukuku'nda yargılama giderleri ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Hüsnü Aldemir, **Hukuk Davalarında Yargılama Giderleri**, 5. Bası, İstanbul 2019, s. 31 vd. Türk Hukuku'nda adlî yardımla ilgili detaylı bilgi için bkz. Ayşe Kılınç, **Medenî Usûl Hukukunda Adlî Yardım**, Ankara 2013, s.7 vd.; Mehmet Akbal, **Medeni Yargılama Hukukunda Adli Yardım**, TBBD Mart – Nisan 2011, S. 93, s.150 vd.

[329] Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 561.

değiştirilebilir veya askıya alınabilir ya da karar kaldırılabilir (1973 tarihli Evlilik Davaları Kanunu, 31((2)).

Kararın değiştirilmesi için mahkemeye başvuran eş adına mahkeme, gerekli değerlendirmeleri yaptığı süre zarfında başka bir deyişle, değişiklik davası devam ederken, hukukî korumayı sağlamak amacıyla geçici olarak bir değişiklik kararı verebilir (2010 tarihli Aile Usûl Kuralları, 9.7). Mahkeme geçici değişiklik kararını verirken, değiştirilecek karar için hangi kriterlerin gözetilmesi gerekiyorsa o kriterleri gözetecektir[330]. Ayrıca, değişen şartları ve ödeme yapmakla yükümlü olan eşin bu yükümlülüklerine uyup uymadığı da göz önüne alınmaktadır[331].

Her olay kendi şartları içerisinde değerlendirilmekle birlikte, asıl karar sonrası ödeme yükümlülüğü altında olan eşin, kasıtlı olarak yükümlülüğüne uygun olmayan davranışlar sergilemiş olduğu durumlarda mahkeme kararın değiştirilmesi talebini kabul etmemektedir. Bu gibi davranışlar, değişen şartlardan dolayı kararın değiştirilmesine duyulan ihtiyaç olarak değil, hukuk düzenini yanıltma çabası olarak değerlendirilmektedir[332].

Türk Hukuku'nda da nafakaya ilişkin olarak kesin karar verilmiş olsa dahi, daha sonra durum ve şartların değişmesi sebebiyle nafaka miktarında arttırma, azaltma veya nafakayı tamamen kaldırma gerekliliği söz konusu olabilir (TMK. m.331)[333]. Bu değişiklik için başlatılan yargılamada[334] da kesin karar verilene kadar geçen sürede aile üyelerinin zor durumda kalmamaları için çeşitli geçici hukukî korumalara hükmedilmektedir. Yargılamanın çeşidine göre hâkim gereken geçici hukukî koruma önlemine hükmedebilmektedir. Dolayısıyla, hukukumuzda özel olarak geçici değişiklik kararı olarak sınıflandırılan bir geçici önlem bulunmamakla birlikte,

---

[330] Bird/Exton, s.214; David Salter, **Humphreys' Family Proceedings**, 20th Edition, London 2002, s.142; Cretney/ Bird, s. 70.

[331] Bird/Exton, s.214; Salter, s.142; Cretney/ Bird, s. 71.

[332] Bird/Exton, s. 215.

[333] Keza, boşanmanın çocuklara yönelik kısmı kesin hüküm oluşturmaz. Velayet ve kişisel ilişki düzenlenmesindeki gibi iştirak nafakasında da hâkim ana ve babanın durumlarına göre gerekli düzenlemeleri yapar (Gençcan, **Nafaka**, s. 376).

[334] Türk Hukuku'nda değişiklik davaları ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Cenk Akil, **Medeni Muhakeme Hukukunda Değişiklik Davası ve Maddi Hukuktaki Görünüm Biçimleri**, TAAD Temmuz 2012, Y.3, S.10, s. 156 vd.; S. Serhat Kırtıloğlu, **Medeni Yargılama Hukukunda Değişiklik Davası**, Ankara 2014, s. 7 vd.

yargılamada karar kesinleşinceye kadar geçecek olan sürede durum ve şartların değişmesi sonucunda gerekirse, hâkim tarafından tıpkı İngiliz Hukuku'ndaki gibi önlemlerde değişiklikler yapılabilir veya yeni önlemlere hükmedilebilir[335]. Dolayısıyla, hukukumuzda özel bir düzenlemeye gerek duyulmadan da aynı hukukî koruma sağlanabilmektedir.

D. Değerlendirme

Türk Hukuku' nda boşanma davalarında hâkim, eşlerin ve çocukların geçinmesi, barınması ve mallarının yönetimi ile ilgili önlemleri kendiliğinden almaktadır (TMK. m. 169). Buna göre, hâkim eşlerin geçimlerinin sağlanması için tedbir nafakasına; barınmaları için ortak konutun ve eşyaların ihtiyaç duyan eşe tahsis edilmesine veya ortak konuta tapuda aile konutu şerhi konulmasına; mallarının yönetimi için de mal rejiminin tedbiren değiştirilmesine hükmedebilir. Ancak, somut olayın şartları dâhilinde farklı bir geçici hukukî koruma önlemine de hükmedilebilmektedir.

İngiliz Hukuku'nda ise, boşanma davalarında malvarlığına yönelik, eşlere karşı hükmedilebilecek olan geçici hukukî koruma önlemleri Aile Usûl Kuralları'nın 9. bölümünde tedbir nafakası, geçici periyodik ödemeler, yasal hizmet ücretlerini ödeme ve geçici değişiklik kararları olarak sayılmış olsa da, yine aynı bölümde mahkemenin gerekli olabilecek herhangi başka bir geçici önleme hükmedebileceği düzenlenmiştir. Bu önlemlere ilişkin olarak, hukukî nitelikleri ile ilgili özet bir değerlendirme yapmayı tercih ediyoruz.

Bu bölümde incelediğimiz geçici önlemlerde İngiliz Hukuku ile Türk Hukuku arasındaki en büyük farklılık, İngiliz Hukuku'nda talep olmadığı takdirde hâkimin geçici önlemlere hükmedememesi, Türk Hukuku'nda ise talebe gerek olmaksızın hâkimin kendiliğinden söz konusu geçici önlemlere hükmedebilmesidir. Zira, Türk Hukuku'ndaki TMK. m.169'a göre hâkim, boşanma davası esnasında, eşlerin geçimi ile ilgili önlemleri re'sen alır. Kanaatimizce, toplumun temeli olan ailenin üyelerinin, boşanma gibi zor ve yorucu bir süreçten geçerken korunması ve gözetilmesi

[335] Öztan, s. 446; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 134; Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 271.

gerekmektedir. Dolayısıyla bu konuda, hâkimin gerekli önlemleri kendiliğinden alabiliyor olmasının daha uygun olduğunu düşünmekteyiz.

Boşanma ve ayrılık davası sırasında alınabilecek bu kararların hukukî niteliği konusunda Türk Hukuku'nda tartışmalar mevcuttur.

İlk görüşe göre, boşanma davası süresince alınabilecek geçici önlemler, Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 389 vd. hükümleri uyarınca hükme bağlanmış olan, aile hukukuna özgü özel bir ihtiyatî tedbir niteliğindedir[336]. Ancak, kanaatimizce boşanma ve ayrılık davasındaki ilgili kararların asıl yargılama ile bağlı olmaması[337], kararların ileriye etkili olarak kaldırılabilmesi[338], karar icra edildiyse eski hale getirme yoluna gidilememesi[339] ve tamamlayıcı merasimin söz konusu olmaması[340] gibi özellikleri ile ihtiyatî tedbirden ayrılmaktadır[341]. Dolayısıyla, söz konusu önlemler ihtiyatî tedbir olarak nitelendirilemeyecektir.

Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise, söz konusu kararların niteliğinin tespit edilebilmesi için geçicilik kriterine verilen anlamın belirleyici olacağını kabul etmek gerekir[342]. Buna göre, geçicilik, esas talep hakkındaki yargılamaya bağlı olarak, kalıcılığın karşıtı kaldırılabilirlik olarak tanımlanabilir. Kaldırılabilirlik, ileriye etkili dahi olsa, hukukî korumayı geçici hale getirir. Boşanma davası sırasında hükmedilebilecek olan söz konusu kararlar, boşanma veya ayrılık davası kesinleşene kadar geçerli olduğu için geçici niteliktedir. Ayrıca, dava süresince değişen şartlara

---

[336] Kılıçoğlu, s. 120. Karş. Arslan, **Yenilikler**, s. 15. Mülga Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu döneminde, ihtiyatî tedbirlerin örneklerinin sayıldığı madddede boşanma ve ayrılık davasındaki geçici önlemler de sayılmıştı (HUMK. m.101/b.4). Ancak bu atfın bilinçli olarak yapılmadığına dair bkz. Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 275 – 276.

[337] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 112.

[338] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 274.

[339] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 274, dn. 377.

[340] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 274.

[341] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 275; Orhan, s. 129.

[342] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 271; Orhan, s. 128.

göre değiştirilip kaldırılabilir[343]. Dolayısıyla ilgili görüşe göre, söz konusu kararların, geçici hukukî koruma niteliğinde olduğu kabul edilmelidir[344].

III. Eşlerin Kişisel Korunmalarına İlişkin Geçici Hukukî Koruma Önlemleri

Türk Hukuku'nda, şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan kişileri korumak için hükmedilebilecek tedbir kararları 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da düzenlenmiştir. Kanun'da hâkimlerin[345] verebilecekleri tedbirlerin yanı sıra, kolluk kuvvetlerinin ve mülkî amirlerin de verebilecekleri tedbir kararları mevcuttur[346]. Tedbirler "Koruyucu Tedbir Kararları" (6284 SK m.3 – m.4) ve "Önleyici Tedbir Kararları" (6284 SK m. 5) olarak ikili bir ayrıma tâbi tutulmuştur. Koruyucu tedbirlerin getirilme amacı, şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi olan kişileri korumak iken[347], önleyici tedbirlerin getirilme amacı ise şiddet uygulayan kişinin, uyguladığı şiddeti önlemek ve tekrarlamamasını sağlamaktır[348]. Burada belirtmek gerekir ki, koruyucu tedbirler, şiddet mağduru, yani korunan kişi hakkında hükmedilmekte olup, önleyici tedbirler ise şiddet uygulayan ya da uygulama tehlikesi bulunan kişi hakkında hükmedilmektedir[349].

İngiliz Hukuku'nda, Türk Hukuku'nda olduğu gibi aile içi şiddetin varlığı halinde uygulanabilecek olan geçici hukukî koruma benzeri önlemler

---

[343] Akıntürk/ Ateş, s. 286; Dural / Öğuz/ Gümüş, s. 134; Oğuzman/ Dural, s. 135; Öztan, s. 446; Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 271; Orhan, s. 129.

[344] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 273; Mine Akkan, **Medeni Usul Hukukunda Etkili Hukukî Koruma**, MİHDER 2007/1, S. 6, s. 62.

[345] Hâkim ile kastedilen aile mahkemesi hâkimidir (6284 SK m. 2/f. I, c).

[346] 6283 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunu'nun 4. ve 5. maddelerinde hâkim tarafından hükmedilebilecek tedbirler; 3. maddesinde ve 5. maddesinin 2. fıkrasında ise, kolluk görevlileri ve mülkî amirler tarafından verilebilecek tedbirler düzenlenmiştir.

[347] Hüsamettin Uğur, **Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddete Karşı 6284 Sayılı Kanun'un Getirdikleri**, TCCD 2012, S.101, s.349; Orhan, s. 86-87; Necla Öztürk, **Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler**, İÜHFD 2017, C. VIII, S. 1, s. 8.

[348] Uğur, s. 351; Orhan, s. 87.

[349] Öztürk, s. 8.

öngörülmüştür[350]. 1996 tarihli Aile Hukuku Kanunu (*Family Law Act 1996*)'nun dördüncü bölümünde iki çeşit tedbir düzenlenmiştir. Bunlardan ilki, ev içi şiddet söz konusu olduğunda şiddete uğrayan eşi korumak amacıyla aile konutunda oturmaya ilişkin tedbirler; diğeri ise, yine şiddet durumunda eşi ve çocuğu koruyucu diğer tedbirlerdir. Görüldüğü gibi, söz konusu tedbirlerin amacı çocuklar da dâhil olmak üzere aile içi şiddet mağdurlarını korumaktır. Aile mahkemeleri ve Yüksek Mahkemelerin hükmedebileceği ilgili tedbirlerin başvuru ve yargılama süreçleri Aile Usûl Kuralları'nın onuncu bölümünde düzenlenmiştir.

Görüldüğü üzere, hem İngiliz Hukuku'nda hem de Türk Hukuku'nda evrensel bir sorun olan, şiddete karşı korunma ve şiddetin önlenmesi adına çeşitli tedbirler mevcuttur. Bu bölümde öncelikle aile içi -ev içi- şiddet ve aile konutu kavramı, ardından da İngiliz Hukuku'ndaki söz konusu tedbirlerin özellikleri, uygulanışı ve Türk Hukuku'ndaki tedbirler ile ilişkisi açıklanacaktır.

A. Aile İçi (Ev İçi) Şiddet Halinde Aile Konutunun Kullanımını Düzenleyen Geçici Hukukî Koruma Önlemleri

1. Aile İçi (Ev İçi) Şiddet Kavramı

Aile içi şiddet, birden fazla şekilde karşımıza çıkabilmekte olup fiziksel şiddetin, yanı sıra psikolojik ve duygusal şiddet de aile içi şiddete dâhil olarak kabul edilmektedir. Türk Hukuku'nda 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunu'na göre ise, ev içi şiddet, şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan

---

[350] İngiltere'de her yıl mahkeme istatistikleri raporlanmaktadır. Aile içi şiddet ülkemizde olduğu gibi İngiltere'de de yaygın olmasına rağmen, "Mahkeme İstatistikleri (*Judicial and Court Statistics*) 2020" raporuna göre, söz konusu önlemlere başvuru 2020 yılında, geçtiğimiz yıllara göre büyük ölçüde azalmıştır. Adalet Bakanlığı (*Ministry of Justice)* tarafından düzenlenen raporda, Bölge, Aile, Kraliyet ve Sulh Mahkemeleri ile Yüksek Mahkeme, Temyiz Mahkemesi ve Birleşik Krallık Yüce Mahkemesi'nin istatistikleri yer almaktadır. Bunlara ek olarak, Kamu ve Vesayet Bürosu gibi, ilgili bazı büroların istatistiklerine de raporda yer verilmiştir. Rapor için bkz. https://www.gov.uk/government/publications/family-court-statistics-quarterly-january-to-march-2020/family-court-statistics-quarterly-january-to-march-2020, (02.09.2020, 20:42). Uygulamada, her 30 saniyede bir aile içi şiddet olayı dolayısıyla polis ile iletişime geçildiği görülmektedir (Sonia Harris – Short / Joanna Miles / Rob George, **Family Law Cases and Materials**, 4th Edition, London 2019, s. 211). Türk Hukuku'ndaki ilgili tedbir kararları ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Ömer Uğur Gençcan, **Kadın Hukuku**, Ankara 2020, s.229 vd.

diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddettir[351] (6284 SK m.2/f. I). 6284 sayılı Kanun, özellikle "aile içi şiddet" kavramını kullanmayıp, yaptırımların kapsamına sadece aile üyelerini değil aynı haneyi paylaşan kişileri almayı amaçlamıştır[352].

İngiliz Hukuku'nda çok geniş bir tanıma sahip olan "aile içi şiddete *(domestic violance)"* 2012 yılında "zorlayıcı davranışlar" bile dâhil edilmiştir. Buna göre; tehdit, hakaret ve korkutma gibi hareketler de fiziksel şiddet gibi görülüp, bu bölümde bahsedilecek olan önlemlere hükmedilmesi için mahkemeye başvurulabilecektir. İngiliz Hukuku'nda aile içi -ev içi- şiddetin tanımı, Türk Hukuku'ndakinden biraz daha kapsamlı olsa da, ortak olarak kabul edilen bir çok şiddet unsuru mevcuttur.

İngiltere'de İçişleri Bakanlığı'nın tanımına göre, aile içi şiddet, cinsiyetleri farketmeksizin, hayat ortaklığı, aile üyeleri veya eski aile üyeleri tarafından, psikolojik, fiziksel, cinsel, malî veya duygusal yönden uygulanan herhangi bir şiddet, taciz veya zorlayıcı davranışlardır[353]. Ayrıca, İngiliz Hukuku'nda da, Türk Hukuku'nda olduğu gibi, Aile Hukuku Kanunu'nda sayılan önlemlere yalnızca aile üyeleri hakkında değil, ilişkili diğer kişiler hakkında da hükmedilebilmektedir[354].

---

[351] Şiddetin türleri olan fiziksel şiddet, cinsel şiddet, psikolojik şiddet ve ekonomik şiddet ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Recep Kahraman, **6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da Öngörülen Tedbirler ve Bu Tedbirlere İlişkin Usul**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi - Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ankara 2019, s. 18 vd.

[352] Kahraman, s. 22 – 23.

[353] Bkz. *Cross-Government Definıtıon Of Domestıc Vıolence – Aconsultatıon*, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/157800/domestic-violence-definition.pdf, (01.09.2020, 22:20).

[354] Bkz. aşa. 2. Bölüm, §2, III, C.

2. Aile Konutu Kavramı

Aile konutu, eşlerin ortak yaşamlarını sürdürmek ve sürekli olarak barınmak amacıyla oturdukları ve aile yaşamlarının yoğunlaştığı yer[355] olarak kabul edilmektedir[356]. Normal şartlar altında her ailenin, aile yaşamlarının yoğunlaştığı yer tek bir yer olabileceği için, kural olarak aile konutu tek bir konuttur[357].

Aile konutu, gerek eşlerin yaşantısı için gerek hukukî hakları için çok önemli bir yere sahiptir. Şöyle ki, aile konutu ailenin bir arada yaşam sürmesini sağlayan, aileyi bir çatı altında toplayan en önemli unsurlardan birisidir[358]. Ayrıca, aile konutu birçok evli çiftin malvarlıklarının en değerli parçasını oluşturmaktadır. Aileler, aile konutlarında hem barınma ihtiyaçlarını karşılamakta olup, hem de konutlarını, bir malvarlığı ögesi olduğu için, gerektiğinde bir borca karşı teminat olarak kullanmaktadır. Bu gibi sebeplerle, aileler aile konutunu koruyup gelecek nesillere miras yoluyla aktarma gayesindedirler.

Aile için ev, dış dünyanın müdahale edemeyeceği güvenli, özel yaşamlarını sürdürebilecekleri dokunulmaz bir yer olarak görülmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8. bölümünde de kişinin aile yaşamına saygı ilkesi, kişinin ev hakkına saygı ile ilişkilendirilmiştir[359]. Ancak, aile konutu gizli ve dokunulmaz bir yer olarak kabul edilmekle birlikte, ailede fiziksel olarak daha güçsüz olan eşlerin veya

---

[355] Ömer Uğur Gençcan, **Aile Konutu**, Ankara 2017, s. 43; Ayşe Havutçu, **Evli Kadının Yerleşim Yeri**, DEÜHFD 2005, C. VII, S.1, s. 41.

[356] Dural/Öğüz/Gümüş, s.177; Mustafa Kırmızı, **Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Aile Konutu**, 5. Bası, Ankara 2020, 339; Murat Doğan, **Medenî Kanunun Getirdiği Yeni Bir Müessese: Aile Konutu**, AÜEHFD 2002, C.IV, S: 1-4, s.286. Doktrindeki diğer tanımlar için bkz. Eylül Can Köse, **Evlilik Birliğinin Eşlerin Tasarruf Yetkisine Getirdiği Sınırlamalar**, İstanbul 2020, s. 16- 17.

[357] Ebru Ceylan, **Yeni Türk Medeni Kanunu'nda Aile Konutunun Önemi**, TBBD Ocak – Şubat 2017, S. 128, s.207. Ancak istisnaî olarak, aile hayatının birden fazla konutta yoğunlaştığının tespiti halinde birden fazla aile konutu olduğu kabul edilebilir. Bu duruma örnek olarak, ikisi de emekli olan eşlerin yılın altı ayını bir şehirde diğer altı ayını başka bir şehirdeki evlerinde geçirmesi verilebilir (Şükran Şıpka, **Aile Konutu ile İlgili İşlemlerde Diğer Eşin Rızası**, 2. Bası, İstanbul 2004, s. 83).

[358] Sezer Çabri, **Aile Konutu Şerhi**, Prof. Dr. Ergun Çetingil ve Prof. Dr. Reyagan Kender'e 50. Yıl Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, 2007, s.401; Gençcan, **Aile Konutu**, s. 41.

[359] *"Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir"* (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m.8/f. II).

çocukların aile konutu içerisinde zarar görme ihtimalleri göz ardı edilmemelidir[360]. Bu bölümde iki hukuk sisteminde de, aile konutunun dokunulmazlığı ile aile bireylerinin konutta şiddete uğramalarına karşı kişisel korunmaya yönelik talepleri arasında kurulan denge açıklanacaktır.

3. Alınabilecek Geçici Hukukî Koruma Önlemi Kararları

Türk Hukuku'nda, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu'nda şiddetin mevcut olduğu evlerde, eşlerin ve çocukların korunması için, eşin aile konutundan uzaklaştırılması veya ihtiyaç halinde eşe ve çocuğa barınma yeri sağlanması gibi tedbirler düzenlenmiştir. Ortak konuttan uzaklaştırma ve ihtiyaç duyan eşe barınma yeri sağlanması tedbirlerine, mülkî amir[361] ve hâkim tarafından hükmedilebilecektir. Hâkimin hükmedebileceği ilgili tedbirler,

---

[360] Kate Standley/ Paula Davies, **Family Law**, 8th Edition, London 2013, s.71; Mary Welstead/ Susan Edwards, **Family Law**, 3rd Edition, Oxford 2011, s.71.

[361] Mülkî amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları, 6284 Sayılı Kanun'un 3. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere mülkî amir tarafından karar verilebilir:
"a) Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması.
b) Diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, geçici maddî yardım yapılması.
c) Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi.
ç) Hayatî tehlikesinin bulunması halinde, ilgilinin talebi üzerine veya re'sen geçici koruma altına alınması.
d) Gerekli olması halinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması halinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak suretiyle kreş imkânının sağlanması.
(2) ***Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde birinci fıkranın (a) ve (ç) bentlerinde yer alan tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir.*** *Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde mülkî amirin onayına sunar. Mülkî amir tarafından kırksekiz saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar."*

hem koruyucu[362] hem de önleyici tedbirler[363] olarak düzenlenmiştir. Çok çeşitli olan tedbir kararları, örnekleyici niteliktedir[364]. Hatta ihtiyaç duyulduğu takdirde ilgili tedbirlerin birkaçın birlikte alınabilmektedir (6284 SK m.3/f. I, m.4/f. I, m. 5/f. I).

İngiliz Hukuku'nda ise, 1996 tarihli Aile Hukuku Kanunu'nda *(Family Law Act 1996)* düzenlenen *"occupation orders*" kurumu, aile içi şiddetin mevcut olduğu evlerde aile konutu ile ilgili çeşitli önlemlere hükmedilmesine imkân tanımaktadır. Buna göre, şiddet gören eş geçici olarak, şiddet gördüğü eşin aile konutundan mahkeme kararı ile uzaklaştırılmasını, mahkeme tarafından sadece kendisine aile

---

[362] Hâkim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları, 6284 Sayılı Kanun'un 4. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, ilgili Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki koruyucu tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere hâkim tarafından karar verilebilir:
"a) İşyerinin değiştirilmesi.
b) Kişinin evli olması halinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi.
c) 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunundaki şartların varlığı halinde ve korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması.
ç) Korunan kişi bakımından hayatî tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağının anlaşılması halinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi."

[363] Hâkim tarafından verilecek önleyici tedbir kararları, 6284 Sayılı Kanun'un 5. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, şiddet uygulayanlarla ilgili olarak aşağıdaki önleyici tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere hâkim tarafından karar verilebilir:
"a) Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması.
b) Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi.
c) Korunan kişilere, bu kişilerin bulundukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması.
ç) Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması.
d) Gerekli görülmesi halinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin haller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması.
e) Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi*.*
f) Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi.
g) Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi.
ğ) Silah taşıması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi.
h) Korunan kişilerin bulundukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların bulundukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması halinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanması.
ı) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması.
(2) ***Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde birinci fıkranın (a), (b), (c) ve (d) bentlerinde yer alan tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir.*** *Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde hâkimin onayına sunar. Hâkim tarafından yirmidört saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar."*

[364] Uğur, s. 349; Tanrıver, **Aile**, s.47. Ancak, ilgili tedbirlerin zaman zaman kişilerin temel hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı nitelikte olması sebebiyle, özellikle mülkî amirler tarafından verilebilecek tedbirlerin Anayasa'nın 13. 17. ve 19. maddeleri çerçevesinde *"takdire yer bırakmayacak"* bir şekilde sayılması zorunludur (Tanrıver, **Aile**, s.47).

konutunda oturma hakkı tanınmasını isteyebilecektir[365]. Bunun üzerine, mahkeme karşı tarafı konuttan tamamen uzaklaştırabileceği gibi, başka kısıtlamalara da karar verebilecektir. Ancak, bu karar sadece geçici olarak eşin korunmasına ilişkin olmakta; aile konutunun mülkiyetinin diğer eşe verilmesi gibi, mülkiyete ilişkin bir karar alınmamaktadır (Aile Hukuku Kanunu, 39((4)). Aile konutunun kullanımına ilişkin tedbirler çok çeşitli olabilir. Buna göre, mahkeme, talepte bulunan eşin aile konutunda yaşamasına ve diğer eşin geçici olarak tüm konuta veya konutun belirli bölgelerine girememesine karar verebilir. Ayrıca, talepte bulunan eşin aile konutuna girmesi diğer eş tarafından engelleniyorsa eşin konuta girebilmesine veya hem talep sahibi eşin hem de diğer eşin aile konutunu kullanımını düzenleyici tedbirlere hükmedebilir[366].

Söz konusu tedbirler, asıl olarak şiddet uygulayan eşler için öngörülmüş olsa da Aile Hukuku Kanunu, şiddet uygulayan tarafın, eski eşler veya birlikte yaşayan kişiler olması gibi birbirinden farklı ihtimalleri 33, 35, 36, 37 ve 38. bölümlerinde düzenlemiştir. Ancak, yine de uygulamada çoğunlukla, eşlere yönelik olarak getirilmiş tedbirlere başvurulmaktadır [367].

İngiliz Hukuku'nda tedbir kararlarının verilmesinde mahkeme öncelikle, tarafların ve bakıma muhtaç çocuklarının barınma ihtiyacı ve barınma imkânları ile tarafların ekonomik durumlarını gözetmektedir. Bunlara ek olarak, tarafların ve bakıma muhtaç çocuklarının güvenlikleri, sağlıkları, vücut bütünlükleri ile bunlarla ilgili ihtiyaçları ve tarafların birbirlerine olan davranışları da mahkeme tarafından değerlendirilmektedir[368].

Mahkeme, normal şartlar altında bu kriterleri gözeterek aile konutunun kullanımını düzenleyen kararlardan birisine hükmedebilir. Ancak, talep edenin veya konutta yaşayan çocuğun evde yaşayan diğer eş dolayısıyla önemli bir zarara uğrama tehlikesinin varlığı halinde *(significant harm)*, 1996 tarihli Aile Hukuku Kanunu

---

[365] Paul Mallender / Jane Rayson, **Civil Partnership Act 2004**, Cambridge 2009, s.78; Helen L. Conway, **Family Law**, London 2014, s.21.

[366] Stephen M. Cretney/ Judith M. Masson/ Rebecca Bailey – Harris, **Principles of Family Law**, London 2003, s. 239.

[367] Black/ Bridge/ Bond/ Gribbin/ Reardon/ Grewcock, s.396; Tedbirler ile ilgili evli çiftler ve evli olmayan çiftler arasındaki ayrım için bkz. Herring, s.325.

[368] Herring**,** s.319.

mahkemeye takdir yetkisi vermeyip, kararın verilmesinin zorunlu olduğunu belirtmiştir. Buna göre, aile konutunun kullanımı ile ilgili bir önleme karar vermeden önce ilk olarak tespit edilmesi gereken husus, talep edenin veya konutta yaşayan çocuğun önemli bir zarar görme tehlikesinin mevcut olup olmadığıdır. "Zarar" aynı Kanun'un 63. bölümünde, on sekiz yaşından büyükler için, "kötü muamele veya sağlığın bozulması"; on sekiz yaşından küçükler için ise "kötü muamele veya sağlığın ya da gelişimin bozulması" olarak tanımlanmıştır[369].

Önemli bir zarar görme tehlikesi olup olmadığına karar verecek olan mahkeme, ölçülülük ilkesi doğrultusunda taraflar arasında bir denge sağlamalıdır. Buna göre, söz konusu tedbir kararı verilmez ise talep eden tarafın uğrayacağı zarar, konuttan uzaklaştırılacak olan eşin uğrayacağı zarardan fazla olmalıdır[370]. Örneğin, 1999 tarihli *Banks v. Banks* davasında mahkeme, yetmiş dokuz yaşındaki eşin, yetmiş beş yaşındaki eşe karşı hem fiziksel hem de sözlü olarak saldırılarda bulunmasına rağmen, söz konusu hareketlerin eşin sağlığına çok büyük bir tehdit oluşturmadığına karar vermiştir. Ayrıca mahkeme, yetmiş dokuz yaşındaki eşin, depresyon ve bunama hastalıklarından muzdarip olduğunu göz önüne alarak, evden uzaklaştırılmasına karar verilmesi durumunda uğrayacağı zararın; böyle bir karar verilmemesi durumunda diğer eşin uğrayacağı zarara nazaran daha fazla olduğuna karar vermiştir. Buradan, zarara uğrama konusunda mahkemenin iki tarafın da durumlarını dikkatle değerlendirmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Türk Hukuku'nda ise, ilgili tedbirlere hükmedilebilmesi için özel olarak *"önemli bir zarar görme"* ihtimalinin bulunup bulunmadığının araştırılması mecburiyeti, Kanun'da düzenlenmemiştir. Ancak, bazı durumların acilîyetini tespit etmek ve tedbirin mülkî amir tarafından verilip verilemeyeceğini belirlemek amacıyla, gecikmesinde sakınca bulunan hal veya hayatî tehlike bulunup bulunmadığının tespiti gereklidir[371] (6284 SK Uygulama Yönetmeliği m.3/f. I).

---

[369] Kötü muamele, sadece fiziksel değil ruhsal kötü muameleyi de kapsamaktadır. Sağlık kavramı ise, hem fiziksel hem de mental sağlık olup; gelişim ile de fiziksel, mental, duygusal, sosyal ve davranışsal gelişim kastedilmektedir (Gillian, s. 96).

[370] Standley/ Davies, s.71; Roger Bird, **Domestic Violance**, 7th Edition, London 2018, s. 28.

[371] Örneğin, mülkî amirler tarafından verilebilecek koruyucu tedbirlerden biri, "***Hayatî tehlikesinin bulunması halinde, ilgilinin talebi üzerine veya re'sen geçici koruma altına alınması"*** şeklinde öngörülmüştür (6284 SK m.3).

1996 tarihli Aile Hukuku Kanunu'nun 33. bölümüne göre aile konutunun kullanımına ilişkin kararlar verilirken ne kadar süre geçerli olacağı belirtilmelidir. Geçerlilik, belirli bir süre olarak belirtilebileceği gibi, "bir sonraki karara kadar" veya "belli bir olayın gerçekleşmesine dek" şeklinde de belirlenebilir. Bu konuda, Kanun'da üst sınır öngörülmemiştir.

Mahkeme kararının geçerli olarak belirlendiği süre içerisinde eşlerden birisinin ölümü veya eşlerin boşanmaları gerçekleşse dahi, tedbir kararı sürenin bitmesine ya da mahkemenin kararını bir şekilde geçersiz hale getirmesine kadar geçerliliğini korumaktadır[372].

Bu durumun aksine, Türk Hukuku'nda 6284 sayılı Kanun'daki tedbir kararları ilk defasında en çok altı ay için verilebilir (6284 SK. m. 8/f. II). Ancak şiddet veya şiddet tehlikesinin devam etmesi durumunda, talep halinde veya re'sen, tedbirlerin süresinin veya şeklinin değiştirilmesine ya da aynen devamına karar verilebilir (6284 SK. m. 8/f. II). Görüldüğü üzere, Türk Hukuku'nda ilgili tedbir kararları ilk olarak en çok altı ay için verilebilse de, tehlikenin devam ettiği durumlarda bu süre arttırılabilecektir. İki hukuk sisteminde de eşin veya çocuğun hayatî tehlikesinin olabilmesi ihtimali mevcut olduğu için tedbirlerin geçerlilik süresinin eşler arasındaki durumu inceleyen hâkim tarafından belirlenebilmesinin, kişilerin can güvenliği ve huzuru açısından önemli bir düzenleme olduğunu düşünmekteyiz.

B. Koruyucu Önlemler

Türk Hukuku'nda şiddet konusunda eşlerin korunması için çeşitli koruyucu tedbirler mevcuttur. İlgili tedbirler 6284 Sayılı Kanun' un 3. ve 4. maddelerinde ve Uygulama Yönetmeliği'nin 6. ve 12. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, hâkim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları, işyerinin değiştirilmesi, kişinin evli olması halinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi, Türk Medenî Kanunu'ndaki şartların varlığı halinde ve korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması, korunan kişi bakımından hayatî tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağının

[372] Black/ Brıdge/ Bond/ Grıbbın/ Reardon/ Grewcock, s.399.

anlaşılması halinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi şeklinde sayılmıştır. (6284 SK m. 4).

Koruyucu tedbir kararları, hâkim tarafından verilebileceği gibi, mülkî amir tarafından da verilebilir. Mülkî amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları ise Kanun'da, kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması, diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, geçici maddî yardım yapılması, psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi, hayatî tehlikesinin bulunması halinde, ilgilinin talebi üzerine veya re'sen geçici koruma altına alınması, gerekli olması halinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması halinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak suretiyle kreş imkânının sağlanması şeklinde sayılmıştır. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması ve hayatî tehlikesinin bulunması halinde, ilgilinin talebi üzerine veya re'sen geçici koruma altına alınması tedbirleri ilgili kolluk amirleri de alabilecektir. Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk iş günü içinde mülkî amirin onayına sunacak; mülkî amir tarafından kırk sekiz saat içinde onaylanmayan tedbirler ise kendiliğinden kalkacaktır (6284 SK m.3).

Gerektiği hallerde, tedbirlerin birkaçı aynı anda alınabilmektedir (6284 SK m. 3/f. I; m. 4/f. I). Ancak tekrar belirtmemiz gerekmektedir ki, Kanun'da öngörülen tedbirler örnek olarak sayılmış olup, hâkim, somut olaya uygun olan başka bir tedbire de hükmedebilecektir[373].

İngiliz Hukuku'nda ise, 1996 tarihli Aile Hukuku Kanunu'nda düzenlenen, şiddete uğrayan eşi koruyucu önlemlerdir (Aile Hukuku Kanunu, 42). Kanun'un *"non-molestation orders"* adıyla düzenlediği önlemler aile içi şiddetten daha geniş bir

[373] Uğur, s. 349; Tanrıver, **Aile**, s.47; Orhan, s. 87.

koruma sağlamaktadır[374]. *Molestation* kelimesi "taciz, sarkıntılık ve rahatsızlık vermek" durumlarını karşılamaktadır. Dolayısıyla diyebiliriz ki, şiddete varmadan tacize, sarkıntılığa uğrayan veya rahatsızlık verilen eşin ya da çocuğun mahkemeye başvurup, söz konusu durumlar için hukukî koruma talep edebilmesi hususunda koruyucu tedbirler mevcuttur[375]. Mahkeme somut olayın şartlarına göre, taciz edici veya rahatsızlık verici olan hareketlerin son bulması için uygun bir tedbire hükmedecektir[376].

Konumuz itibariyle "eş" kelimesini kullanmayı doğru bulsak da, Kanun'daki düzenlemeye göre söz konusu tedbirlere *"associated person"* yani "ilişkili kişi" başvurabilir. İlişkili kişilerin kimler olduğu Kanun'da tek tek sayılmıştır. Buna göre; eşler, aralarında evlilik bağı olmayan hayat arkadaşları[377], eski eşler, birlikte yaşayan insanlar veya öncesinde birlikte yaşamış insanlar (ev arkadaşları, aynı evde yaşayan ev sahibi – kiracı, yatılı çalışanlar), akrabalar (hem kan, hem de hısım akrabalar) ilişkili kişiler olarak kabul edilmektedir.

Ayrıca, ilişkili kişileri koruyan söz konusu tedbirler, çocuğu da korumak amacıyla talep edilebilir. Koruyucu tedbir kararı, belli bir süre için verilebileceği gibi, "bir sonraki karara kadar" da verilebilir. Uygulamada, tacizin büyüklüğü göz önünde tutularak genellikle altı ay ile bir yıl arasında geçerli olacak şekilde verilen kararlar, bu süre zarfında mahkeme tarafından değiştirilebilir veya kaldırılabilir[378]. Ancak, kararların karşı taraf dinlenmeden (*ex- parte*) de verilebilmesi mümkün olduğu için, bu şekilde verilen tedbir kararları daha kısa süreli olarak kabul edilmektedir; hatta genellikle karşı tarafın dinlenmesi mümkün olduğu zamana kadar verilmektedir[379].

---

[374] *Molestation* kelimesinin şiddeti de kapsayan daha geniş bir kavram olduğuna dair bkz. Black/ Brıdge/ Bond/ Grıbbın/ Reardon/ Grewcock, s.418.

[375] Bazell/ Gibson, s.62; Bird, s. 21; Probert/ Harding, s.116; Diduck/ Kaganas, s.582; Dunn/ Lachkovic, s.14; Haas/ Bispham, s. 10.

[376] Cretney/ Masson/ Bailey – Harris, s.251 vd.

[377] Burada bahsedilen kişiler, Hayat Ortaklığı Kanunu (*Civil Partnership Act*)' na uygun, resmî olarak hayat arkadaşı olan kişilerdir.

[378] Black/ Bridge/ Bond/ Grıbbın/ Reardon/ Grewcock, s.418.

[379] Geçici hukukî koruma önlemine, karşı taraf dinlenmeksizin *(Ex- parte)* hükmedilmesi gerektiği durumlarda, talep eden eşin neden karşı tarafın dinlenmemesi gerektiğini talebinde belirtmesi gerekmektedir (Black/ Brıdge/ Bond/ Grıbbın/ Reardon/ Grewcock, s.419).

C. Eşlerin Kişisel Korunmalarına İlişkin Geçici Hukukî Koruma Önlemlerinin Uygulanması

Türk Hukuku'ndaki koruyucu ve önleyici tedbirlerin yargılaması ile İngiliz Hukuku'ndaki aile konutuna ilişkin tedbirlerin ve koruyucu tedbirlerin yargılamasında, yaklaşık olarak aynı usûl izlenmektedir. Şöyle ki, tedbirler hakkında, ilgilinin talebi üzerine aile mahkemesi hâkimi karar almaktadır. Buna ek olarak, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ilgili tedbirler, en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek hâkimden, mülkî amirden veya kolluk kuvvetlerinden talep edilebilmekte (6284 SK m.8/f. I) ve tedbir kararları geciktirilmeksizin verilmektedir (6284 SK m.8/f. III). Yapılacak işlemlerden, yargılama giderleri, harç, posta gideri gibi hiçbir masraf alınmamaktadır (6284 SK m.20/f. I). 6284 sayılı Kanun'da sayılan tedbirlere karar verilebilmesi için eşler arasında bir boşanma davasının bulunması zorunlu olmadığı gibi, yargılama sırasında karşı tarafın dinlenmesi de şart değildir[380]. Tedbir başvurusunda şiddetin gerçekleştiğinin yaklaşık olarak ispatlanması yeterli kabul edilmektedir. Şiddetin ispatı hususunda mağdurun beyanına itibar edilmektedir[381]. Tedbir kararı, görevli ve yetkili kolluk birimlerince yerine getirilmekte (6284 SK m. 10/f. III); kararın uygulanmasında teknik araçlar ve yöntemler kullanılabilmektedir (6284 SK m.12). Tedbir kararlarına aykırılık da, bir yaptırıma tâbidir. Hem koruyucu hem de önleyici tedbirler için, hakkında tedbir kararı verilen şiddet uygulayan, tedbirin gereklerine aykırı davrandığı takdirde, hâkim kararı ile zorlama hapsine tâbi tutulmaktadır (6284 SK m.13).

İngiliz Hukuku'nda ise, aile konutunun kullanılmasına ilişkin önlemlerin ve koruyucu önlemlerin başvuru ve yargılama usûlü Aile Usûl Kuralları'nın 10. bölümünde açıklanmıştır. Buna göre, ilgili tedbir başvuruları Aile Mahkemeleri'ne yapılmaktadır. Ancak, eşler arasında Yüksek Mahkeme'de devam eden bir yargılama mevcut ise, Yüksek Mahkeme'ye de başvuruda bulunulabilir. Kişinin önemli bir zarar

---

[380] Gençcan, **Kadın**, s. 265 – 268. Ayrıca, gerekli bulunan durumlarda tedbir kararıyla korunan kişinin ve aile bireylerinin kimlik bilgileri veya kimliğini ortaya çıkartabilecek bilgileri, adresleri veya tedbirin etkisini ortadan kaldırabilecek bilgileri tüm resmi kayıtlarda gizli tutulabilmektedir (6284 SK m.8/f. IV).

[381] Gençcan, **Kadın**, s. 268-269. "Kadının beyanı esastır" ifadesinden ziyade "mağdurun beyanı esastır", bu konuda daha doğru bir ifadedir. Keza, mağdur bir erkek çocuk da olabilir. Bu durumda eğer mağdurun beyanlarının gerçek dışı olduğuna dair "kesin ve inandırıcı" bir delil yoksa, mağdurun beyanları çelişkisiz ve hayatın olağan akışına uygunsa ve taraflar arasında "geçmişten gelen bir husumet" mevcut değilse mağdurun beyanının esas alınması gereklidir (Gençcan, **Kadın**, s. 269).

görme ihtimalinin olduğu, hayatî tehlikesinin bulunduğu ya da taraf dinlenmeksizin karar verilmesi gereken hallerde başvurular öncelikli kabul edilmekte ve geciktirilmeksizin hâkim tarafından incelenip karara bağlanmaktadır[382]. Kural olarak ilgili tedbirlere başvuru, harç ödenmeksizin yapılmaktadır. İleride bahsedileceği üzere[383], İngiliz Hukuku'nda mahkemeye başvurular belirli matbu formlar doldurularak gerçekleştirilmektedir. Buna göre, talep edilen tedbirin formu doldurulmalıdır. Başvuru, mümkün olan delillerle desteklenmeli, ancak mutlaka bir tanık ifadesi yer almalıdır (Aile Usûl Kuralları, 10.1). Eğer, karşı taraf dinlenmeksizin karar verilmesi istenilen bir başvuru söz konusu ise, tanık ifadesinde karşı tarafın neden dinlenilmemesi gerektiğine dair bilgilere de yer verilmelidir (Aile Usûl Kuralları, 10.4).

Kural olarak, yapılan başvuru karşı tarafa tebliğ edilmektedir. Tebligatın, mutlaka duruşmadan en az iki gün önce yapılmış olması gerekmekle birlikte, mahkeme bu süreyi azaltabilmektedir (Aile Usûl Kuralları, 10.3). Aile konutunun kullanımına ilişkin tedbir kararının, ev sahibi, ipotek sahibi gibi üçüncü kişileri de etkilemesi halinde, tedbir talep eden mahkeme başvurusunun bir kopyasını ilgili kişilere göndermekle yükümlüdür. Ayrıca, ilgili kişilerin de, devam eden yargılamada yazılı beyanlarını mahkemeye sunabilecekleri bildirilmektedir (Aile Usûl Kuralları, 10.3). Duruşma, kural olarak gizli görülür, ancak mahkeme aksine karar verebilir (Aile Usûl Kuralları, 10.5).

İngiliz Hukuku'nda, mahkeme kararlarının uygulanması çoğunlukla aleyhine karar verilen tarafın mahkemeye resmî bir taahhüt vermesi ile sağlanır[384]. Ancak, söz konusu tedbirlerin yer aldığı 1996 tarihli Aile Hukuku Kanunu'nda, şiddetin mevcut olduğu uyuşmazlıklarda, taahhüdün kabul edilmemesi gerektiği kabul edilmiştir (Aile Hukuku Kanunu, 47((3A)). Tedbire uyulmaması durumunda, diğer önlemlerde olduğu gibi mahkemeye itaatsizlik *(contempt of the court)* yaptırımı gündeme gelecektir[385].

---

[382] Bean/Parry/Burns, s. 27.

[383] Bkz. aşa. 3. Bölüm, §1, I, B.

[384] Bkz. aşa. 3. Bölüm, §2, IV.

[385] Chris Bazell/ Bryan Gibson, **Domestic Violance and Occupation of the Family Home**, Winchester 1999, s.29; Bird, s. 21; Rebecca Probert/ Maebh Harding, **Cretney and Probert's Family Law**, 10th Edition, London 2018, s.116; Alison Diduck/ Felicity Kaganas, **Family Law, Gender and the State**,

Tedbir kararlarına aykırılık da, yine tıpkı Türk Hukuku'nda olduğu gibi bir yaptırıma tâbidir. Aile konutunun kullanımına ilişkin tedbire aykırı davranış, mahkemeye itaatsizlik olarak kabul edilip kendi içerisinde bir yargılamaya tâbi tutulmakta olup, tedbirlere aykırı davranan kişi, beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılabilmektedir. İngiliz Hukuku'ndaki koruyucu tedbirler ile aile konutunun kullanımını düzenleyen tedbirlerin yargılama usûlü arasındaki en büyük fark, koruyucu tedbirlerin ihlâlinde cezaî sorumluluk doğmasıdır[386]. Aleyhine tedbir kararı verilen kişi, kendisine yasaklanan eylemi gerçekleştirirse beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılabilir[387] (Aile Hukuku Kanunu, 42A(5)((a)). Ancak, cezaî sorumluluk hakkında yargılamanın başlatılması için, ilişkili kişinin tedbirin ihlâl edildiğini mahkemeye bildirmesi gerekmektedir (Aile Hukuku Kanunu, 47((8)).

D. Değerlendirme

Türk Hukuku'nda, şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan kişileri korumak için hükmedilebilecek tedbirler koruyucu tedbir kararları ve önleyici tedbir kararları olarak iki grupta, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun' da düzenlenmiştir. İngiliz Hukuku'nda ise, şiddete karşı kişisel korunmaya yönelik tedbirler, 1996 tarihli Aile Hukuku Kanunu'nda, aile konutunun kullanımına ilişkin tedbirler ve koruyucu tedbirler olarak iki başlık altında düzenlenmiştir. Bu önlemler ve hukukî nitelikleri ile ilgili genel bir değerlendirme yapmayı tercih ediyoruz.

Türk Hukuku'nda şiddetin söz konusu olduğu evlerde, koruyucu ve önleyici olarak, şiddet uygulayanın müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi veya korunan kişilerin bulundukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması gibi çok çeşitli önlemlere hükmedilebilmektedir. İngiliz Hukuku'nda ise, aile konutunun kullanımına

---

3rd Edition, Oxford 2012, s.582; Virginia Dunn / Veronica Lachkovic, **Family Law in Practice**, 9th Edition, London 2010, s.14; Haas/ Bispham, s. 10.

386 Bird, s. 22.

387 Ceza davası Sulh Ceza Mahkemeleri (*Magistrates' Court)* veya Kraliyet Mahkemesi'nde (*Crown Cour*t) görülür (Black/ Brıdge/ Bond/ Grıbbın/ Reardon/ Grewcock, s.425).

ilişkin tedbirler ile, mahkeme, aile konutunun talepte bulunan eşe tahsis edilmesine ve diğer eşin geçici olarak tüm konuta veya konutun belirli bölgelerine girmesinin yasaklanmasına karar verilebilir. Ayrıca, talep eden eşin aile konutuna girmesi diğer eş tarafından engelleniyorsa, eşin konuta girebilmesini sağlayan veya hem talep eden eşin hem de diğer eşin aile konutunu nasıl kullanması gerektiğine dair düzenleyici tedbirlere hükmedilebilir[388]. Koruyucu önlemler ile, şiddete, tacize, sarkıntılığa uğrayan veya rahatsızlık verilen eş veya çocuk mahkemeye başvurup, korunmak için hukukî koruma talep edebilmektedir[389]. Bu durumda, mahkeme somut olayın şartlarına göre, şiddet içerikli, taciz edici veya rahatsızlık verici olan hareketlerin son bulması için uygun bir tedbire hükmetmektedir[390].

Aile konutunun kullanımına ilişkin tedbirler ve koruyucu tedbirler, şiddetin mevcut olduğu durumlarda söz konusu olduğu için, aciliyet yönü ağır basmaktadır. Ayrıca, tedbir kararları belirli bir süre için geçerli olup, şartlar değiştiği takdirde kaldırılabilmektedir. İngiliz Hukuku'nda geçici hukukî koruma önlemlerinin birincil işlevinin acil durumlara geçici bir çare bulmak[391] olduğu düşünüldüğünde, aile konutunun kullanımına ilişkin tedbirlerin ve koruyucu tedbirlerin özel bir geçici çare, yani özel bir geçici hukukî koruma önlemi, olduğu kabul edilmektedir[392].

Türk Hukuku'nda ise, söz konusu tedbirlere çok benzer özellikler gösteren tedbirlerin niteliği doktrinde tartışmalıdır.

Bu çerçevede, Türk Hukuku'nda, 6284 Sayılı Kanun'dan önceki kanun olan 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu döneminde, doktrinde, 4320 sayılı Kanun' a göre hükmedilebilecek tedbir kararlarının

---

[388] Stephen M. Cretney/ Judith M. Masson/ Rebecca Bailey – Harris, **Principles of Family Law**, London 2003, s. 239.

[389] Bazell/ Gibson, s.62; Bird, s. 21; Probert/ Harding, s.116; Diduck/ Kaganas, s.582; Dunn/ Lachkovic**,** s.14; Haas/ Bispham, s. 10.

[390] Cretney/ Masson/ Bailey – Harris, s.251 vd.

[391] Keza İngiliz Hukuku'nda geçici hukukî koruma önlemleri için "*interim remedies"* yani geçici çareler kavramı kullanılmaktadır.

[392] Red Book, s. 1761.

ihtiyatî tedbire benzer kararlar olduğu görüşü mevcuttu[393]. Ayrıca, Yargıtay da o dönem verdiği kararlarda söz konusu tedbirleri ihtiyatî tedbir benzeri olarak nitelendirmekteydi[394].

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda çekişmesiz yargı işlerinin sayıldığı 382. maddenin ikinci fıkrasının 17. bendi atfıyla 4320 sayılı Kanun'daki tedbirler çekişmesiz yargı işi olarak belirlenmiştir. 6284 sayılı Kanun'un 23. maddesine göre, 4320 sayılı Kanun'a yapılan atıfların bu Kanun'a yapılmış sayılması gerektiğinden, 6284 sayılı Kanun'da düzenlenen tedbirlerin çekişmesiz yargı işi olduğu kabul edilmektedir[395]. Bizim de katıldığımız, ilgili tedbirlerin çekişmesiz yargı işi niteliğinde olduğunu savunan görüşe göre, tedbirler, kişiler arasındaki bir uyuşmazlığın çözümünü değil, bir hukukî ilişkiye devletin müdahalesini içermektedir. Tedbir kararlarının verilmesiyle şiddetin durdurulması veya önlenmesi sağlanmakta ve aile ilişkileri belirli bir süre için yeniden kurulmaktadır. Ayrıca, Bakanlık, kolluk kuvvetleri veya Cumhuriyet savcısının tedbir yargılamasını başlatabilmesi de, çekişmeli yargıda kural olarak mevcut olamayan, çekişmesiz yargıdaki "re'sen harekete geçme" ölçütü ile örtüşmekte olup, 6284 sayılı Kanun' daki önlemlerin niteliğinin çekişmesiz yargı işi olduğunu desteklemektedir[396].

Son olarak, Türk Hukuku'nda ve İngiliz Hukuku'nda tedbirlerin çeşitleri, yargılama usûlleri, uygulanması, tedbire aykırı davranılmasının sonuçları değerlendirildiğinde, ufak farklar dışında, birbirleri ile tamamen örtüştüğü görülmektedir. Dolayısıyla, aile içi şiddetin evrensel bir sorun olduğu da göz önünde tutularak, iki hukuk sisteminin de, bu soruna karşı aynı çözüm yöntemlerini benimsediği sonucuna ulaşılabilecektir.

---

[393] Ayan, s. 306; Mehmet Erdem, **Aile İçi Şiddet ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun**, TBBD Kasım – Aralık 2007, S. 73, s. 69. Bu dönemde karşı görüş olarak, 4320 sayılı Kanun'daki tedbirlerin niteliğinin geçici hukukî koruma olduğuna dair görüş için bkz. Yılmaz, **C.I.**, 759 – 760.

[394] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 263, dn. 350'deki kararlar; Erdem, **Aile İçi Şiddet**, s. 69.

[395] Tanrıver, **Aile**, s. 54.

[396] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 264; Orhan, s.93. 4320 sayılı Kanun dönemindeki bu görüş için bkz. Ali Cem Budak, **Prof. Dr. Baki Kuru'nun "Nizasız Kaza" İsimli Eserinden Beri Çekişmesiz Yargı Alanında Meydana Gelen Başlıca Değişiklikler**, 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara 2004, s. 291; Ali Cem Budak, **Türk Hukuku'nda Çekişmesiz Yargı**, Medenî Usûl Hukuku'nda Çekişmesiz Yargı, Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukukçuları Toplantısı IV, Ankara 2005, s. 133. Karşıt görüş olarak bkz. Günay İnan, s. 165.

IV. Evlilik Birliği Devam Ederken Eşlere Uygulanabilecek Geçici Hukukî Koruma Önlemleri

Evlilik birliği devam ederken yani boşanma aşamasına gelmeden eşlerin birbirlerine karşı olan bakım yükümlülüklerini yerine getirememeleri söz konusu olabilir. Bu gibi durumlarda, eşlerden biri mahkemeye başvurup durumun düzeltilmesi için gerekli önlemin alınmasını isteyebilir.

Türk Hukuku'nda evlilik birliğinin korunmasını amaçlayan önlemler, Türk Medenî Kanunu'nun 195 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre hâkim, eşler birlikte yaşarken, ailenin geçimi için eşlerden her birinin yapacağı parasal katkıyı belirleyebilecek, eşlerin birlikte yaşamaya ara vermeleri halinde ise eşlerden birinin diğerine yapacağı parasal katkıyı, konut ve eşyalardan yararlanmaya ve eşlerin mallarının yönetimine ilişkin gereken önlemleri alabilecektir. Ayrıca, hâkim eşlerden birinin borçlularına, borçlarını kısmen veya tamamen diğer eşe ödemelerini emredebilecek ve eşlerden birinin tasarruf yetkisi kısıtlayabilecektir.

İngiliz Hukuku'nda evlilik birliği devam ederken hükmedilebilecek olan önlemler, asıl olarak eşlerin ayrı yaşamaya başladıkları dönemi düzenlemeyi amaçlamaktadır. Ancak, ilgili önlemlere eşlerin ortak yaşamı sürdürdükleri süre zarfında da hükmedilebilmektedir. İngiliz Hukuku'nda bu tedbirler evlilik birliğinin devamı süresince eşlerin malî durumunu düzenlemek amacıyla öngörülmüş olmakla birlikte, ilgili önlemlere uygulamada çok nadiren başvurulmaktadır[397].

İngiliz Hukuku'nda, hukukumuzdaki kadar ayrıntılı olarak düzenlenmemiş olan, yalnızca evlilik birliği devam ederken eşlerin malî durumlarının düzenlenmesi amacını taşıyan söz konusu kararlar, 1973 tarihli Evlilik Davaları Kanunu *(Matrimonial Causes Act 1973'),* 1882 tarihli Evli Kadınların Mülkiyet Kanunu *(Married Women's Property Act 1882)* ve 1978 tarihli Aile Usûlleri ve Sulh Ceza Mahkemesi Kanunları'nda *(Domestic Proceedings and Magistrates' Court Act 1978*) mevcut olup ilgili prosedür ise Aile Usûl Kuralları'nda açıklanmıştır[398].

---

[397] Stephen Gilmore, / Lisa Glennon, **Hayes & Williams' Family Law**, 6th Edition, Glasgow 2018, s.256; Black/ Brıdge/ Bond/ Grıbbın/ Reardon/ Grewcock, s.295; Dunn/ Lachkovic**,** s.164.

[398] Bkz. aşa. 3. Bölüm, §1.

Söz konusu önlemler, iki hukuk sisteminde birbirinden çok farklı şekilde düzenlendiği için, Türk Hukuku'ndaki düzenlemeler ve İngiliz Hukuku'ndaki düzenlemeler ayrı başlıklar halinde açıklanacaktır.

A. Türk Hukuku'nda Evlilik Birliği Devam Ederken Eşlere Uygulanabilecek Geçici Hukukî Koruma Önlemleri

Türk Hukuku'nda, evlilik birliği devam ederken hükmedilebilecek önlemler, TMK.' nın 195 ile 201. maddeleri arasında evlilik birliği içinde "Birliğin Korunması" başlığı altında düzenlenmiştir[399]. Buna göre, hâkim eşleri yükümlülükleri konusunda uyaracak, uzlaştırmaya çalışacak, eşlerin ortak rızası ile uzman kişilerin yardımını isteyebilecek ve gerektiği takdirde eşlerden birinin istemi üzerine kanunda öngörülen önlemleri alabilecektir. Önlemlerin alınabilmesi için boşanma davasının açılmış olması gerekmemektir. Zira, ilgili önlemler ile amaçlanan evlilik birliğinin devamı ve korunmasıdır[400].

Kanun'da sayılmış olan önlemlerden ilki, eşler birlikte yaşarken, ailenin geçimi için eşlerden her birinin yapacağı parasal katkıyı belirlemektir (TMK. m.196). Bu parasal katkıya doktrinde bağımsız tedbir nafakası ismi verilmektedir[401]. Katkının belirlenmesinde yol gösterici olarak, eşin ev işlerini yapması, çocuklara bakması ve diğer eşin işinde karşılıksız olarak çalışmasının gözetilmesi gerekmektedir (TMK. m.196/f. II). Parasal katkılar, geçmiş bir yıl ve gelecek olan yıllar için istenebilmektedir (TMK. m. 196/f. III).

Ortak hayat, eşlerden birinin kişiliğini, ekonomik güvenliğini veya huzurunu ciddi şekilde tehlikeye düşürüyorsa, bu durumu yaşayan eş, evlilik birliğinin korunması için bir önlem olarak, ayrı yaşama hakkına sahiptir[402]. Birlikte yaşama ara verilebilmesi için hâkimden bir karar alınmasının gerekip gerekmediğine ilişkin

---

[399] Evlilik birliği ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Serkan Ayan, **Evlilik Birliğinin Korunması**, Ankara 2004, s. 12 vd.

[400] Aslı Aras, **Evlilik ve Boşanmada Geçici Önlemler ile İhtiyati Tedbir Kurumunun Karşılaştırılması**, Kazancı Hukuk Araştırmaları Dergisi 2014, S.1, s. 56; Orhan, s. 66.

[401] Gençcan, **Nafaka**, s. 210; Orhan, s. 69.

[402] İlgili tartışmalar için bkz. Orhan, s. 70 – 71.

olarak, Türk Hukuku'nda tartışmalar mevcuttur. Bir görüş, birlikte yaşamaya ara verilmesinin hâkimin onayına bağlı olduğunu savunmaktadır. Diğer bir görüşe göre, eşler birlikte yaşamaya ara verilmesi için haklı sebeplerden birisi (TMK. m.197/f. I) mevcut ise, ara verme hakkına sahip olmakla birlikte, daha sonra, gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi için konunun hâkimin önüne getirilmesi gerekmektedir. Bizim de katıldığımız son görüşe göre ise, maddede sayılan hallerden birinin mevcut olması durumunda eş ayrı yaşama hakkına sahip olmakta; ayrıca hâkimden bir izin alınması gerekmemektedir.

Eşlerin birlikte yaşamaya ara vermeleri halinde ise hâkim, eşlerden birinin diğerine yapacağı parasal katkıya, konut ve eşyalardan yararlanmaya ve eşlerin mallarının yönetimine ilişkin gereken önlemleri almaktadır (TMK. m. 197/f. II). Parasal katkının miktarının belirlenmesinde, bağımsız tedbir nafakasının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterler, kıyasen dikkate alınacaktır[403]. Buna göre, hâkim tarafından, birlikte yaşayan eşlerden her birinin, eşlerden her birinin ailenin geçimi için yapacağı parasal katkının belirlenmesinde, eşin ev işlerini görmesi, çocuklara bakması ve diğer eşin işinde karşılıksız çalışması unsurları dikkate alınacaktır (TMK. m. 196).

Evlilik birliğinin korunması için alınabilecek bir diğer önlem ise, eşlerden birinin giderlere katılma yükümlülüğünü yerine getirmemesi durumunda hâkim onun borçlularına, borçlarını kısmen veya tamamen diğer eşe ödemelerini emredebilmesidir (TMK. m.198). İlgili önleme hükmedilebilmesi için mahkemeden talepte bulunulması gerektiği Kanun'da açıkça belirtilmemiş olmakla birlikte, doktrinde bu önlem hakkında karar verilebilmesi için de, diğer önlemlerde olduğu gibi, eşlerden birisinin mahkemeden talepte bulunması gerektiği kabul edilmektedir[404].

Evlilik birliğinin korunması amacıyla eşlerden birinin tasarruf yetkisi hâkim tarafından kısıtlanabilmektedir. Buna göre, ailenin malî durumunun korunması veya aile birliğinden kaynaklanan mali bir yükümlülüğün yerine getirilebilmesi amacıyla, hâkim belirleyeceği malvarlığı değerleriyle ilgili olarak tasarrufların ancak talepte

[403] Öztan, s. 222; Orhan, s. 71.

[404] Dural/ Öğuz/ Gümüş, s. 202; Ayan, s. 215; Orhan, s. 76.

bulunan eşin rızasıyla yapılabilmesine karar verebilmekte (TMK. m.199/f. I) ve gerekli önlemleri almaktadır (TMK. m.199/f. III).

Son olarak, Türk Medeni Kanunu'nda evlilik birliğinin korunmasını amaçlayan önlemler arasında sayılmamakla birlikte, eşlerden birinin evlilik birliğini temsil yetkisinin tamamen veya kısmen kaldırılmasına imkân veren Kanun'un 190. maddesi de evlilik birliğinin korunmasını amaçlayan bir önlem olarak kabul edilmektedir[405]. Ancak, çekişmesiz yargı işlerinin sayıldığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 382. maddesinde eşlerden birine, birliği tek başına temsil yetkisi verilmesi bir çekişmesiz yargı işi olarak sayılmıştır (HMK. m.382/f. II, b. 6).

İlgili önlemlere ek olarak, 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'unda, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere, mahkemenin görev alanına giren konularda yetişkinler ve küçükler hakkında önlemler alabileceği düzenlenmiştir[406]. Konumuz itibariyle aile mahkemeleri evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri konusunda eşleri uyarıp gerektiğinde uzlaştırabilmekte; ayrıca, ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan malî yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin gerekli önlemleri alıp, eşleri resmî veya özel sağlık veya sosyal hizmet kurumlarına, huzur evlerine veya benzeri yerlere yerleştirme kararı ya da eşleri bir meslek edinme kursuna veya uygun görülecek bir eğitim kurumuna gönderme kararı verebilmektedir (4787 SK m.6). Görüldüğü üzere, ilgili hüküm TMK.' da sayılan birçok geçici hukukî koruma önlemini kapsamı içine almaktadır[407]. İleride açıklanacağı üzere[408], 4787 sayılı Kanun'da öngörülen önlemlere aykırı davranıldığı takdirde ihtiyatî tedbirlere aykırılığın cezası uygulanacak; TMK.' da düzenlenen geçici hukukî koruma önlemlerine aykırı hareket edildiğinde ise, aynı hükümler uygulanamayacaktır. Dolayısıyla, örneğin evlilik birliğinin korunmasına yönelik olarak alınabilecek geçici hukukî koruma önlemlerinde hangi Kanun'un temel alınacağı önem arz etmektedir. Hem TMK. hem de 4787 sayılı Kanun birlikte değerlendirildiğinde, 4787 sayılı

---

[405] Dural/ Öğuz/ Gümüş, s. 199; Ayan, s. 255; Akıntürk/ Ateş, s. 142; Orhan, s. 74.

[406] İlgili önlemlerin nitelikleri ile ilgili tartışmalar için bkz. Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 284, dn. 399; Orhan, s. 102 vd.

[407] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 284.

[408] Bkz. aşa. 3. Bölüm, §3, III.

Kanun, diğer kanunlardaki hükümleri saklı tuttuğundan, TMK.'da düzenlenmiş boşanma ve ayrılık davalarında alınabilecek geçici önlemler ile evlilik birliğinin korunması için uygulanabilecek geçici önlemler TMK.' ya göre; bunlar dışındaki geçici önlemler ise 4787 sayılı Kanun' a göre alınabilecek ve ilgili hükümlere tâbi olacaktır[409].

B. İngiliz Hukuku'nun Evlilik Birliğini Düzenleyen Kendine Özgü Düzenlemeleri

1. 1973 Tarihli Evlilik Davaları Kanunu'nda ve 1882 Tarihli Evli Kadınların Mülkiyet Kanunu'nda Öngörülmüş Olan Düzenlemeler

İngiltere'de boşanma konusunda temel kanun teşkil eden Evlilik Davaları Kanunu'nun, 27. bölümünde evlilik birliği devam ederken verilebilecek tedbir kararları düzenlenmiştir. Buna göre mahkeme, mal paylaşımı hariç olmak üzere boşanma davası sonunda verebileceği periyodik ödemeler ve toplu ödemelerle ilgili olan bütün kararları, evlilik birliği devam ederken de verebilir[410]. Söz konusu ödemeler, eşler lehine olabileceği gibi çocuklar lehine de olabilir. Ancak, çocuklar konusunda ilgili kanunlardan daha öncelikli kabul edilen, başta 1991 tarihli Çocuk Nafakası Kanunu *(Child Support Act 1991)* olmak üzere, farklı mevzuatlarda, çocukların bakımı, huzuru ve refahı için özel düzenlemeler mevcut olduğu için, Evlilik Davaları Kanunu'nda düzenlenmiş kararlara sınırlı olarak hükmedilmektedir[411].

Evlilik Davaları Kanunu'nun 27. bölümündeki tedbir kararlarına hükmedilebilmesi için eşin, davacı eşe karşı veya ailenin herhangi bir çocuğuna karşı bakım yükümlülüğünü yerine getirmiyor olması gerekmektedir. Kararlar verilirken mahkeme, eşlerin veya ailenin yaşam standartlarını, yaşlarını, fiziksel ve ruhsal kapasitelerini, maddî gereksinimlerini ve sorumluluklarını göz önüne almaktadır[412].

---

[409] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 284.

[410] Black/ Bridge/ Bond/ Grıbbın/ Reardon/ Grewcock**,** s.296. Boşanma davası sonunda verilebilecek kararlar hakkında detaylı bilgi için bkz. Cretney/ Bird, s. 62.

[411] Black/ Brıdge/ Bond/ Grıbbın/ Reardon/ Grewcock**,** s.296. Conway, s.160; Gilmore/ Glennon, s.257.

[412] Tedbir kararında değerlendirmeye alınması gereken kriterler için Evlilik Davaları Kanunu'nun ilgili 27. bölümünde, yine aynı Kanun'un 25. bölümüne atıf yapılmıştır. Buna göre, evliliğin her bir tarafının sahip olduğu veya öngörülebilir gelecekte sahip olması muhtemel olan gelir, kazanç kapasitesi, mülk ve diğer malî kaynaklar; mahkemenin görüşüne göre, evliliğin bir tarafının kazanmak için adımlar

Uygulamada, mahkemeler evlilik birliği devam ederken böyle bir taleple karşılaştıklarında, bütün bunları değerlendirerek, boşanma gerçekleşmiş olsa idi eşin karşı tarafa ödeyeceği nafaka miktarına uygun olacak bir miktara hükmetmektedir[413].

Bu bölümdeki kararlar verildikten sonra boşanma davası açılıp eşler boşansa bile, kararlar kaldırılmadığı takdirde eşlerden birisi ölene kadar karar geçerliliğini korumaktadır. Boşanmanın ardından eşlerden birisi yeniden evlenirse kararlar kendiliğinden ortadan kalkmakla birlikte, yeniden evlenmenin gerçekleştiği tarihten önce ortaya çıkmış borçlar için ilgili karar veya kararlar geçerliliğini muhafaza etmektedir[414].

Eşlerden biri veya ailenin çocuğunun acil olarak bir maddî yardıma ihtiyaç duyduğu durumlarda, uyuşmazlığı kesin olarak çözecek olan karar verilene dek, yani başka bir deyişle, kesin hukukî koruma sağlanana dek mahkeme, eş veya çocuk lehine geçici bir ödeme kararına hükmedebilmektedir[415].

Son olarak, eşler evlilik birliği devam ettiği sürece aralarında icra edilebilir bir periyodik ödeme -nafaka- sözleşmesi akdedebileceklerdir. Bu sözleşmeler, boşanma aşamasında olan eşlerin mahkemeye gitmeden aralarında yapabilecekleri periyodik ödeme sözleşmesi ile aynı şartlara tâbi olmakla birlikte, uygulamada sık kullanılan bir yol değildir[416].

1882 tarihli Evli Kadınların Mülkiyet Kanunu'nun 12. bölümüne göre de eşler mahkemeden, eşlerden birisinin mülkiyetine sahip olduğu bir mal hakkında, katkıları oranında haklarının belirlenmesini talep edebilirler. Mal, eşlerden birisinin üzerinde olsa dahi, diğer eşin örneğin mal alınırken yaptığı katkı göz önüne alınarak, o mal

---

atmasını beklemenin makul olması; evliliğin her bir tarafının sahip olduğu veya yakın gelecekte sahip olması muhtemel olan malî ihtiyaçlar, yükümlülükler ve sorumluluklar; evliliğin sona ermesinden önce ailenin sahip olduğu yaşam standardı; her iki tarafın evlilik yaşı ve evlilik süresi; evliliğin taraflarından birinin herhangi bir fiziksel veya zihinsel engeli; taraflardan her birinin, ailenin refahına yaptığı veya yakın gelecekte yapması muhtemel olan katkılar, eve bakma veya aileye bakma yoluyla yapılan katkılar değerlendirilmelidir.

[413] Black/ Bridge/ Bond/ Grıbbın/ Reardon/ Grewcock, s.297.

[414] Black/ Bridge/ Bond/ Grıbbın/ Reardon/ Grewcock, s.297.

[415] Black/ Bridge/ Bond/ Grıbbın/ Reardon/ Grewcock, s.298.

[416] Dunn/ Lachkovıc, s. 165.

üzerindeki hakları belirlenebilir[417]. Ancak, söz konusu kararlar eşlerin sahip olduğu malların paylaştırılması şeklinde verilemez[418].

2. 1978 tarihli Aile Usûlleri ve Sulh Ceza Mahkemesi Kanunu'nda Öngörülmüş Olan Düzenlemeler

1978 tarihli Aile Usûlleri ve Sulh Ceza Mahkemesi Kanunları *(Domestic Proceedings and Magistrates' Court Act 1978*)' nda evlilik birliği devam ederken ihtiyaç duyan eş lehine, mahkemeden, tıpkı boşanma davasında olduğu gibi, periyodik ödemeler ve toplu ödemeler talep edilebilmektedir. Ancak, 1978 tarihli Aile Usûlleri ve Sulh Ceza Mahkemesi Kanunları ile mahkemelere verilen yetki, bir önceki bölümde bahsettiğimiz kanunlar ile verilen yetkilerden daha geniştir[419]. Eşlerden birisinin diğer eşe veya çocuklardan birisine karşı bakım yükümlülüğünü yerine getirmemesine ek olarak, bu Kanun' da eşin diğer eşi terk etmesi veya terk etmişçesine eş ile ilgisini kesmiş bir davranış içerisine girmesi halinde de uygulanabilecek önlemler mevcuttur. Eşler birlikte yaşamaya devam etse dahi söz konusu kararlar alınabilmekte; ancak, tedbir kararı verildikten altı ay sonra da birlikte yaşam hâlâ devam etmekte ise ilgili karar kendiliğinden ortadan kalkmaktadır[420].

Söz konusu Kanun ile verilebilecek tedbir kararları, Evlilik Davaları Kanunu'nun 27. bölümündeki tedbir kararlarından farklı olarak, boşanma sonrası verilebilecek bütün kararları içermemektedir. Belirli bir miktar nafaka ödenmesine karar verilebilmekle birlikte burada toplu ödemeler ile ilgili olarak miktar sınırlandırmaları mevcuttur[421].

Eşler, aralarında bu durumu çözebilmek için bir ödeme sözleşmesi hazırlayarak mahkemeye başvurabilirler. Mahkeme, sözleşmeyi inceleyerek herhangi bir tarafın

---

[417] Dunn/ Lachkovıc, s. 165; Conway, s.161.

[418] Black/ Brıdge/ Bond/ Grıbbın/ Reardon/ Grewcock, S.297; Dunn/ Lachkovıc, s. 165.

[419] Bkz. yuk. 2. Bölüm, §2, IV, B.

[420] Black/ Brıdge/ Bond/ Grıbbın/ Reardon/ Grewcock, s.298.

[421] Toplu ödemeler için sınır bin pound olmakla birlikte Lord Şansölyesi tarafından bu sınır arttırılabilir (Dunn/ Lachkovıc, s. 165).

hakkının zedelenmediğine karar verdiği takdirde ise sözleşmeye uygun olarak karar alabilecektir.

Eğer, eşler en az üç aydır ayrı yaşıyorlar, ancak bakım yükümlülüklerini yerine getiriyorlarsa eşlerden birisi bunun devamlılığını garantiye almak amacıyla, mahkemeye başvurup mahkemeden söz konusu kanun doğrultusunda bir karar talep edebilir[422]. Bu Kanun'da düzenlenen kararlar, hem eş hem de çocuk lehine verilebilir.

Aile Usûlleri ve Sulh Ceza Mahkemesi Kanunu'ndaki kararların geçerli olacağı süre mahkeme tarafından belirlenmelidir. Karar, eşin mahkemeye başvuru tarihinden öncesi için geçerli olacak şekilde verilemez. Genellikle geçici olarak verilen kararlar, belirli bir süre için veya "bir sonraki karara kadar" geçerli olmaktadır[423]. Ayrıca mahkemenin verdiği kararları değiştirme ve kaldırma hakkı bulunmaktadır[424].

C. Değerlendirme

Evlilik birliği devam ederken verilebilecek olan geçici kararlar hakkında, Türk ve İngiliz Hukuku'ndaki düzenleniş biçimleri, farkları ve hukukî nitelikleri ile ilgili bir genel değerlendirme yapmayı uygun görüyoruz.

Evlilik birliği süresince hükmedilen kararlar, İngiliz Hukuku'nda eşlerin özellikle kadının ve çocukların, diğer eşin bakım yükümlülüklerini yerine getirmediği takdirde maddî olarak mağdur kalmamaları için düzenlenmiş olan kararlardır. Türk Hukuku'nda söz konusu önlemlerin uygulanma amacı ise, evlilik birliğinin devamının sağlanması ve eşlerin menfaatlerinin korunmasıdır[425]. Öncelikle görüldüğü üzere, iki hukuk sisteminde evlilik birliği devam ederken hükmedilebilecek önlemlerin getiriliş amacı farklılık göstermektedir. İngiliz Hukuku'nda daha çok bireylerin korunması ön

[422] Black/ Bridge/ Bond/ Gribbin/ Reardon/ Grewcock, S.298; Dunn/ Lachkovic, s. 165.

[423] Black/ Bridge/ Bond/ Gribbin/ Reardon/ Grewcock, S.298; Dunn/ Lachkovic, s. 165; Gilmore/ Glennon, s. 257.

[424] Black/ Brıdge/ Bond/ Grıbbın/ Reardon/ Grewcock, s.298; Dunn/ Lachkovıc, s. 165.

[425] Aras, s. 56.

planda iken, Türk Hukuku'nda bireylerin korunmasının yanında ailenin birliğinin devamlılığının sağlanması da bir o kadar amaç edinilmiştir.

İngiliz Hukuku'nda evlilik birliği devam ederken bakım yükümlülüğüne veya giderlere katılma yükümlülüklerine aykırı davranan kişilerin malî durumlarını korumak, eşi mağdur durumda bırakamamak için adeta boşanma gerçekleşmiş gibi, boşanma davası sonunda hükmedilebilecek olan malvarlıksal kararlara geçici olarak burada da hükmedilebilmektedir. Türk Hukuku'nda ise, evlilik birliğinin devamlılığının sağlanması için belirlenmiş çeşitli tipte önlem kararlarına hükmedilmektedir.

Koşulların değişmesi halinde, her iki hukuk sisteminde de hâkim, kararların değiştirilmesine veya kaldırılmasına karar verebilmektedir[426]. Ancak, kararların geçerli oldukları süreler konusunda bazı farklılıklar mevcuttur. Şöyle ki, Türk Hukuku'nda, kanunda geçerlilik süresi belirtilmiş olmamakla birlikte, genellikle hâkim verdiği kararda önlemin geçerlilik süresini belirtebilir[427]. Eğer herhangi bir süre belirtilmemiş ise, hâkim başka bir karar verene dek ilgili önlem geçerli olmaktadır[428]. Önlem kararı verildikten sonra sorunların devam etmesi, evlilik birliğinin korunamaması sebebiyle, boşanma davası açılırsa, evlilik birliğinin korunması için hükmedilmiş olan önlemler kendiliğinden ortadan kalkmayacaktır[429]. TMK. m. 169' a göre hâkim boşanma davası süresince eş ve çocuklar için gerekli önlemleri kendiliğinden alabileceği için boşanma davasından önce alınmış olan önlemleri şartlara göre değiştirebilir veya kaldırabilir. Eğer hâkim, boşanma davası açılmadan önce alınmış olan önlemleri değiştirmez veya kaldırmaz ise, önlemler geçerliliğini

---

[426] Türk Hukuku' nda, TMK. m. 200'e göre koşullar değiştiğinde hâkim, eşlerden birinin istemi üzerine kararında gerekli değişikliği yapar veya sebebi sona ermişse alınan önlemi kaldırır. Ayrıca, ana – baba ve çocuklar arasındaki ilişkiyi düzenleyen TMK. m. 197/f. IV hükmü haricinde durumun değişmesi halinde eşlerden birinin mahkemeye talepte bulunması şarttır (Dural/ Öğuz/ Gümüş, s. 204; Orhan, s. 77). Ancak eşler dışında, "ilgili" bir kişinin talepte bulunması da mümkündür (Dural/ Öğuz/ Gümüş, s. 204). İngiliz Hukuku için bkz. Black/ Bridge/ Bond/ Gribbin/ Reardon/ Grewcock, s.298; Dunn/ Lachkovic, s. 165.

[427] Öztan, s. 229; Köprülü/Kaneti, s. 128; Orhan, s. 78.

[428] Öztan, s. 229; Orhan, s. 78.

[429] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 278. Hâkim TMK. m. 169' a göre eşlerle ve çocuklarla ile ilgili önlemleri, evlilik birliğinin korunmasına ilişkin önlemler ile bağlı olmadan kendiliğinden alabilmektedir (Dural/ Öğuz/ Gümüş, s. 204).

korur[430]. Evlilik birliğinin korunması ile ilgili önlemlerden birisi için mahkemeye başvurulmuş, ancak henüz bir karar verilmeden boşanma davası açılmış ise, evlilik birliğinin korunması için karar verecek olan hâkimin, boşanma davasının açıldığını dikkate almadan karar vermesi gerektiği kabul edilmektedir[431]. Keza, yukarıda da bahsetmiş olduğumuz gibi, boşanma davasına bakan hâkim 169. madde gereği, somut olayın şartlarına göre alınmış olan önlemleri değiştirebilmekte veya kaldırabilmektedir. İngiliz Hukuku'nda ise, 1973 Tarihli Evlilik Davaları Kanunu ve 1882 Tarihli Evli Kadınların Mülkiyet Kanunu'nda mevcut olan kararlar verildikten sonra boşanma davası açılıp, eşler boşansa bile, kararlar kaldırılmadığı takdirde eşlerden birisi ölene kadar karar geçerliliğini korumaktadır. Eşlerden birisi, başka bir kişi ile yeniden evlenirse kararlar kendiliğinden ortadan kalkmakta olup yeniden evlenmenin gerçekleştiği tarihten önce ortaya çıkmış borçlar bakımından ilgili karar veya kararlar geçerliliğini korumaktadır[432]. 1978 tarihli Aile Usûlleri ve Sulh Ceza Mahkemesi Kanunu'nda mevcut olan kararlar ise, belirli bir süre için veya hâkim konu ile ilgili kararını değiştirene kadar geçerli olacak şekilde verilmektedir[433].

Türk Hukuku'nda evlilik birliğinin korunması için hükmedilebilecek önlemlerin hukukî niteliği konusunda, doktrinde farklı görüşler mevcuttur.

İlk görüşe göre, İngiliz Hukuku'nda olduğu gibi, evlilik birliğinin korunması önlemleri nihaî hukukî koruma kapsamına girmektedir. Maddî hukuktan kaynaklanan önlemler[434], ileriye etkili olarak kaldırılmakta ve haksız tedbir sebebiyle tazminat davasına konu olamamaktadır[435].

İkinci görüşe göre, evlilik birliğinin korunması önlemleri çekişmesiz yargı işidir. Bu görüşe göre, hâkimin re'sen araştırma ilkesine göre araştırma yapması ve önleyici

---

[430]Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 277; Orhan, s. 79. Ayrıca, ayrılık kararı söz konusu olduğunda evlilik birliği tamamen ortadan kalkmış olmadığı için ayrılık durumunda da evlilik birliğinin korunması önlemlerine başvurulabilir (Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 277).

[431] Ayan, s. 239; Orhan, s. 80.

[432] Black/ Bridge/ Bond/ Gribbin/ Reardon/ Grewcock, s.297.

[433] Black/ Bridge/ Bond/ Gribbin/ Reardon/ Grewcock, S.298; Dunn/ Lachkovic, s. 165; Gilmore/ Glennon, s. 257.

[434] *"Maddî hukuk, talep haklarını ve koşullarını; usûl hukuku ise bu taleplerin güvence altına alınmasını düzenlemektedir."* (Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 269).

[435] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 268 – 269.

– yenilik doğuran ölçütüne göre, söz konusu önlemler tipik bir çekişmesiz yargı işi olarak nitelendirilmektedir[436].

Son olarak doktrinde, bizim de katıldığımız görüşe göre ise, evlilik birliğinin korunmasına ilişkin önlemler geçici hukukî koruma niteliğindedir[437]. Anılan görüşe göre önlemlerin "kaldırılabilir" olması, hukukî korumayı geçici hale getirmekte; bunların ileriye etkili olarak kaldırılabiliyor olması, bir değişiklik yaratmamaktadır. Ayrıca, söz konusu önlemler temelini maddî hukuktan alsa da, geçici hukukî koruma önlemleri maddî hukukta da düzenlenebilmektedir. Hâkim, evlilik birliğinin korunması için, mevcut olan sorun çözülene dek çeşitli önlemler alabileceği ve bu önlemleri değişen şartlara göre değiştirip kaldırabileceği için böyle bir değerlendirme yapılmaktadır[438]. Bütün bu açıklamalar ışığında kanaatimizce, evlilik birliğinin korunmasına ilişkin geçici önlemler, HMK. m. 406/f. II uyarınca aile hukukuna özgü geçici hukukî koruma niteliğindedir[439].

Bu kararların niteliği konusunda Türk Hukuku'nda tartışmalar mevcut olsa da İngiliz Hukuku'nda ilgili kararların niteliğine ilişkin herhangi bir tartışma söz konusu değildir. İngiliz Hukuku'nda evlilik birliği devam ederken verilen önlem kararları, boşanma gerçekleşse dahi mahkeme tarafından kaldırılmadığı sürece devam ettiği için, nihaî hukukî koruma olarak nitelendirilmektedirler. Ancak, mahkeme önlem kararını verirken geçici hukukî koruma amacını güderek, bu önlemlerin geçici olarak verilmesine karar verebilmektedir[440]. Aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda uygulanabilecek geçici hukukî koruma önlemlerinin 2010 tarihli Aile Usûl Kuralları'nda sayıldığını, ancak çeşitlerinin bunlarla sınırlı olmadığını, mahkemenin uygun gördüğü karara hükmedebileceğini belirtmiştik[441]. Buna göre, kişisel korunmaya yönelik geçici tedbirler, yani aile konutunun kullanımını düzenleyen

---

[436] Budak, **Değişiklikler**, s.286; Budak, **Çekişmesiz Yargı**, s. 129.

[437] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 270; Orhan, s. 81 – 82.

[438] Orhan, s. 85.

[439] Evlilik birliğinin korunmasına ilişkin geçici önlemleri, ihtiyatî tedbirlere benzeten görüşler de bulunmaktadır. Ancak kanaatimizce, geçici önlemlerin bağımsız bir yargılama ile talep edilip, ileriye etkili olacak şekilde kaldırılabilmesi nedeniyle, böyle bir benzerlik söz konusu değildir. İlgili tartışmalar için bkz. Erişir, **İhtiyatî Tedbir,** s. 273 – 277; Orhan, s.83 – 84.

[440] Black/ Brıdge/ Bond/ Grıbbın/ Reardon/ Grewcock, s.295.

[441] Bkz. yuk. 2. Bölüm, §2 I, A.

tedbirler ve koruyucu tedbirler bu liste içerisinde sayılmıştır. Ancak, evlilik birliği devam ederken hükmedilebilecek önlemler anılan liste içerisinde sayılmamıştır. Dolayısıyla, İngiliz Hukuku'nda evlilik birliği devam ederken hükmedilebilecek önlemleri, geçici hukukî koruma önlemi olarak kabul etmemiz pek mümkün gözükmemektedir. Burada, geçici önlem kararı ile yargılamaya son verilip uyuşmazlık esastan çözüldüğünden, ortada geçici bir nihaî karar, ilâm bulunmaktadır[442].

Türk Hukuku'nda, evlilik birliğinin korunması için güncel ve detaylı düzenlemeler olmasına rağmen İngiliz Hukuku'nda evlilik birliğinin devamı süresince alınabilecek kararlar eski tarihli kanunlarda mevcuttur ve ilgili düzenlemelere uygulamada neredeyse hiç başvurulmamaktadır. Ayrıca kararlar, geçici hukukî korumalar arasında sayılmayıp, konu ile ayrıntılı olmayan ve yalnızca malî konuları ilgilendiren düzenlemelere yer verilmiştir. İki hukuk sistemi arasında bu kadar önemli bir fark bulunmasını, toplumlarının yapısı ve aile hukuku politikaları ile ilişkilendirmek mümkündür. Her ülkenin kendi toplumunun özelliklerine göre oluşan aile yapısına göre, milli bir aile hukuku mevcuttur ve ilgili hükümlerin, İngiliz toplumunun ve ailelerinin sosyolojik yapısına uygun olarak düzenlendiği kabul edilebilecektir.

[442] Evlilik birliğinin korunması önlemleri konusunda İsviçre Hukuku'nda da benzer bir görüş mevcuttur. Buna göre, hükmedilen geçici önlem ile nihaî hukukî koruma sağlanmakta olup, gecikmesinde sakınca bulunan haller söz konusu olduğunda ihtiyatî tedbire başvurulabilmektedir (Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 268- 269).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK VE İNGİLİZ HUKUKU'NDA EŞLERE UYGULANAN GEÇİCİ HUKUKÎ KORUMA ÖNLEMLERİNE İLİŞKİN YARGILAMA

§1 Türk ve İngiliz Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemlerine İlişkin Başvuru ve Yargılama

I. Geçici Hukukî Koruma Önlemlerine İlişkin Başvuru

Türk Hukuku'nda, mahkemeye bir dilekçe verilmesiyle geçici hukukî koruma talebinde bulunulmaktadır[443]. Dilekçede, hangi önleme başvurulduğunun açıkça belirtilmesi gerekir ve bu dilekçe, başvurulan önlemin şartlarını içermelidir[444]. Ancak belirtmek gerekir ki, boşanma ve ayrılık davasındaki geçici önlemlere hâkim, Türk Medenî Kanunu'nun 169. maddesi dolayısıyla, talep olmaksızın, kendiliğinden hükmedebilecektir.

İngiliz Hukuku'nda ise, aile hukuku uyuşmazlıklarında uygulanabilecek geçici hukukî koruma önlemlerine ilişkin usûl temel olarak 2010 tarihli Aile Usûl Kuralları'nın 18. bölümünde açıklanmış olup, aynı Kanun'un 20. bölümünün üçüncü ve dördüncü kısmında ve Aile Usûl Kuralları'nın Uygulama Yönetmeliği'nin 20A bölümünde de konu ile ilgili yardımcı hükümlere yer verilmiştir.

---

[443] Umar, s. 1137; Arslan, **Yenilikler**, s. 11; Üstündağ, **İhtiyatî Tedbirler**, s. 46; Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 176; Mıstaçoğlu, s. 35.

[444] Arslan, **Yenilikler**, s. 11; Mıstaçoğlu, s. 35.

Bir önceki bölümde geçici hukukî koruma önlemlerinin çeşitleri tanıtılırken her geçici hukukî koruma tedbirinin kendi ispat ölçüsüne ve bazı özel şartlara sahip olduğunu açıkladık[445]. Bu bölümde ise, önlemlerin ortak başvuru ve yargılama usûlleri incelenecektir.

A. Geçici Hukukî Koruma Önlemlerine Başvurulabilecek Zaman

Türk Hukuku'nda, geçici hukukî koruma önlemlerine, talep edilen önlemin çeşidine göre, yargılama süresince veya öncesinde herhangi bir zamanda başvurulabilir[446]. Şöyle ki; delillerin kaybolmaması ve benzeri sebepler ile henüz asıl uyuşmazlık hakkında dava açılmadan[447] veya hükmün icrasının mümkün olabilmesi amacıyla dava devam ederken mahkemeye geçici hukukî koruma için talepte bulunulması mümkündür. Dava açılmadan önce esas hakkındaki davada görevli ve yetkili mahkemeden, esas hakkında dava açıldıktan sonra ise davanın görüldüğü mahkemeden talepte bulunulur (HMK. m.390/f. I).

İngiliz Hukuku'nda ise, dava açılmadan önce veya dava sırasında ya da hükmün icrasını sağlamak amacıyla hüküm verildikten sonra da geçici hukukî koruma önlemi için mahkemeye başvuru yapılabilir (Aile Usûl Kuralları, 20.3). Karşı taraf dinlenerek verilecek önlem kararlarında, önlem mahkemeden talep edildikten sonra, talep dilekçesi ve delilleri karşı tarafa tebliğ edilir. Tebliğ, kural olarak duruşma günü hariç olmak üzere duruşma gününe en az yedi gün kala yapılmış olmalıdır. Ancak, boşanma davasına özel önlemlerde[448] karşı tarafa en az on dört gün kala tebligat çıkartılmalıdır[449]. Mahkeme anılan süreleri kısaltması mümkündür[450].

---

[445] Bkz. yuk. 2. Bölüm, §2, I.

[446] İhtiyatî tedbirler için bkz. Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 575; Kuru/Aydın, s. 463; Arslan, **Yenilikler**, s. 12; Taş – Korkmaz, s. 4; Berkin, s. 117; Konuralp, s. 7; Yılmaz, **Tedbirler**, s. 178.

[447] Aile Usûl Kuralları'na göre "dava açılmadan" ile kastedilen zaman dilimi, henüz asıl uyuşmazlık için mahkemeye bir dilekçe ile başvurulmamış olunan zaman dilimidir (20.3((1)).

[448] Bkz. yuk. 2. Bölüm, §2, II. Başlıktaki önlemler.

[449] Aile Usûl Kuralları, 18.7(2); Aile Usûl Kuralları, 9.7(3).

[450] Geddes / Budworth, s.72.

Geçici hukukî koruma önlemi asıl uyuşmazlık hakkında mahkemeye başvurulmadan önce talep edilmiş ve önleme karar verilmiş ise, Türk Hukuku'nun aksine, İngiliz Hukuku'nda davanın açılması için kabul edilmiş kesin bir süre mevcut değildir. Önlem kararını veren mahkeme, kararında talep edene ileride açacağı ilgili dava için söz konusu olaya uygun olarak talimatlar vermekle yükümlüdür (Aile Usûl Kuralları, 20.3(3)). Talimatlar, ne zaman ve nasıl bir dava açılması gerektiğini veya önlem talep eden tarafın yerine getirmesi gereken başka yükümlülükleri içerir.

Türk Hukuku'nda ise, dava açılmadan önce geçici hukukî koruma kararı verildiği takdirde, klasik geçici hukukî koruma önlemleri için tamamlayıcı merasim zorunluluğu mevcuttur[451]. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 379. maddesine göre, ihtiyatî tedbir kararı dava açılmasından önce verilmişse, tedbir talep eden, bu kararın uygulanmasını talep ettiği tarihten itibaren iki hafta içinde esas hakkındaki davasını açmak zorundadır. Aksi halde, ihtiyatî tedbirin kendiliğinden kalkacağı kabul edilmiştir. İcra İflâs Kanunu'nun 264. maddesine göre de, dava açılmadan veya icra takibine başlanmadan önce ihtiyatî haczi uygulatmış olan alacaklı; haczin uygulanmasından, haciz gıyabında yapılmışsa haciz tutanağının kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde, takip talebinde bulunmaya veya dava açmaya mecburdur. Bu zorunluluğun, önlemlerin etkisini azaltmakta olduğunu düşünmekteyiz.

Şöyle ki, önlem talebine karşı mahkemenin verdiği karar üzerinden, taraflar asıl talebe ilişkin olan uyuşmazlığa mahkemenin bakış açısını görüp, yargılama giderlerinden de çekinerek önlemin sonuçlarını kabul edebilmektedirler[452]. Dolayısıyla, önlemin sonuçlarını kabul eden taraflar, dava açmaktan vazgeçebilecektir. Tarafın dava açıp açmama konusunda böyle bir değerlendirme yapabilmesi için gerekli ve yeterli bir zamanın mahkeme tarafından her uyuşmazlık için tayin edilmesi, önlemlerin etkililiğini arttırabilecektir[453]. Dolayısıyla

---

[451] Delil tespiti, sadece delillere yönelik olarak bir durumun tespiti olduğu için, ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî hacizde olduğu gibi özel bir tamamlayıcı prosedüre ilişkin düzenlemeye gidilmemiştir. Bir hakka yönelik olmayan delil tespitinin gerçekleştirilmesinde ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî hacizde olduğu gibi büyük bir tehlike söz konusu değildir (Akil, s. 12).

[452] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 163. Ayrıca, klasik geçici hukukî koruma önlemlerine hükmedildiği bazı durumlarda dava açılmasının gereği bile yoktur. Eda tedbirlerinde, yukarıda açıkladığımız üzere, tarafın uyuşmazlık konusuna erken sahip olma ihtimali söz konusu olduğundan, tarafların dava açmak için bir menfaati kalmamaktadır (Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 163). Bkz. yuk. 2. Bölüm, §2, II, B.

[453] Alman Hukuku'ndaki esnek tamamlayıcı sistemin bizim hukuk sistemimiz için de düşünülmesi gerektiği görüşüne dair bkz. Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 163 – 164.

kanaatimizce, Türk Hukuku için de, İngiliz Hukuku'ndaki sisteme benzer bir şekilde, tamamlayıcı merasimin hâkim tarafından somut olayın şartlarına göre belirlenmesi düşünülebilir.

B. Geçici Hukukî Koruma Önlemlerine Başvuru Usûlü

Türk Hukuku'nda, geçici hukukî koruma önlemleri için mahkemeye başvuru bir dilekçe ile gerçekleşir[454]. Dilekçe, talep edilen hukukî korumanın çeşidine göre, gereken koşulları ve delilleri içermelidir. Talep dilekçesinde hangi geçici hukukî korumanın talep edildiği açıkça yazılmalıdır. Mahkeme duruşma yapıp yapmama konusunda takdir hakkına sahiptir. Geçici hukukî koruma önleminin dava açılırken talep edilmesi halinde ise ayrıca bir dilekçe verilmesine gerek olmayıp, önlemin dava dilekçesi içerisinde talep edilmesi mümkündür[455].

İngiliz Hukuku'nda ise, aile hukukundan kaynaklanan tüm uyuşmazlıklarda geçici hukukî koruma önlemleri için mahkemeye başvuru usûlü, Aile Usûl Kuralları'nın 18. bölümünde açıklanmıştır[456]. Bölümdeki kurallar açık ve ayrıntılı olarak hazırlanmış olup, kural olarak mahkemeye yapılacak tüm başvurular bölümde açıklanan şekilde yapılmaktadır.

Buna göre temel olarak, talep eden, talep ettiği önleme ait matbu bir dilekçe olan *"application notice"* formunu doldurup mahkemeye başvurmalıdır (Aile Usûl Kuralları, 18.4). İngiliz Hukuku'nda mahkemelere başvurularda kural olarak kullanılan bu matbu dilekçeler, yine aynı Aile Usûl Kuralları'nın çeşitli bölümlerinde yer almaktadır. Talep eden, matbu başvuru dilekçesinde mahkemeden hangi önlemi talep ettiğini ve neden ilgili önlemi talep ettiğini açıklamalıdır (Aile Usûl Kuralları, 18.7). Tüm yazılı deliller söz konusu dilekçeye eklenmelidir (Aile Usûl Kuralları, 18.8). Kural olarak başvuru dilekçesi, karşı tarafa tebliğ edilmektedir (Aile Usûl

---

[454] Umar, s. 1137; Arslan, **Yenilikler**, s. 11; Üstündağ, **İhtiyatî Tedbirler**, s. 46; Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 176; Mıstaçoğlu, s. 35.

[455] İhtiyatî tedbirler için bkz. Pekcanıtez/ Atalay/ Özekes, s. 576; Mıstaçoğlu, s. 55.

[456] 2010 tarihli Aile Usûl Kuralları'nın 18. bölümünün tamamlayıcısı olarak, Uygulama Yönetmeliği'nin 18A bölümü mevcuttur. Söz konusu bölümde yine mahkemeye başvurulara yönelik ek açıklamalar yer almaktadır.

Kuralları, 18.5). Başvuru dilekçesi ve ekleri, boşanma davasında verilebilecek geçici hukukî koruma önlemlerinde duruşmadan en az on dört gün; diğer tüm geçici hukukî koruma önlemlerinde duruşmadan en az yedi gün önce karşı tarafa tebliğ edilmiş olmalıdır (Aile Usûl Kuralları Uygulama Yönetmeliği, 20A. 2.((2)).

Mahkeme, talep halinde karşısına gelen geçici hukukî koruma önlemi başvurusu ile ilgili kararını duruşma yapmaksızın verebilmektedir. Duruşma yapmaksızın karar verilebilmesi mahkemenin değerlendirmesine bağlıdır. Mahkeme, olayın özelliklerine göre veya tarafların istenen önlemin şartları hakkında anlaşması durumunda duruşma yapılmaması yönünde karar alabilir (Aile Usûl Kuralları, 18((9)).

Geçici hukukî koruma önlemleri, getiriliş amaçları gereği acil bir soruna çözüm üretmektedir. Dolayısıyla, özellikle aile hukuku ile ilgili konularda önlem kararına ihtiyaç duyan eşin bir an önce mahkemeye başvurması gerekebilecektir. Ancak kişi, henüz gerekli araştırmayı yapamamış; yaşadığı sorunu çözmek için hangi önlemin uygun düştüğünü bilemeyecek durumda olabilir. Türk Hukuku'nda bu soruna karşı çözüm olarak, Türk Medeni Kanunu'nun 169. maddesinde, boşanma ve ayrılık davalarında, eşin talebine dahi gerek olmaksızın hâkimin eşin ve çocukların menfaatine uygun önlemlere karar verebileceği düzenlenmiştir. İngiliz Hukuku'nda ise, bu halde, geçici hukukî koruma talep eden eş mahkemeye, *application notice* formunu doldurmadan başvurup, duruma hızlı bir çare bulunmasını talep edebilecek; mahkeme de duruma uygun olan bir geçici önleme karar verecektir[457]. Keza, bu çerçevede, İngiliz Hukuku'nda geçici hukukî koruma önlemleri çoğunlukla *"interim remedies"* yani geçici çareler olarak anılmaktadırlar.

[457] *Application notice* formunu doldurmadan mahkemeye başvuru, sadece özel kanunlarda buna izin verildiği; ve uyuşmazlığın türüne göre hâkimin izin verdiği hallerde söz konusu olabilir (Aile Usûl Kuralları, 18.4).

II. Geçici Hukukî Koruma Önlemlerine İlişkin Yargılamanın Özellikleri

A. Genel Olarak

Türk Hukuku'nda, hem aile hukukuna özgü geçici hukukî koruma önlemleri hem de klasik geçici hukukî koruma önlemleri için yapılacak olan yargılama, yargılamanın çabuk yapılması, yaklaşık ispat seviyesinde ispat ölçüsünün yeterli olması, acele hallerde karşı taraf dinlenmeden karar verilebilmesi ve karşı tarafa en az zarar verecek önlemin tercih edilmesi şeklinde açıklanabilecek özelliklere sahiptir[458].

Türk Hukuku'nda, ayrıca, klasik geçici hukukî koruma önlemleri için farklı bir yargılama usûlü kabul edilmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 326. maddesine göre ihtiyatî tedbir, ihtiyatî haciz, delil tespiti gibi geçici hukuki koruma taleplerinin incelenmesi basit yargılama usûlüne[459] göre yapılır. Geçici hukukî koruma yargılamasının basit ve çabuk olması ihtiyacı sebebiyle kabul edilmiş olan basit yargılama usûlü, dava malzemesinin sınırlandırılmasıyla, hızlandırılmış ve basitleştirilmiş bir yargılama tipidir[460].

Klasik geçici hukukî koruma önlemlerinden ihtiyatî tedbire ilişkin yargılamada, aile hukukuna özgü geçici hukukî koruma önlemi yargılamasından farklı olarak, talep edenin gecikmesinde sakınca bulunan hali ispat etmesi gerekir. Aile hukukuna özgü geçici hukukî koruma önlemleri bakımından ise, Türk Medenî Kanunu'nda böyle bir zorunluluk düzenlenmemiştir[461]. Bu durum, bozulmuş olan aile ilişkileri içerisindeki hukukî durumların düzenlenmesinin, kendiliğinden gecikmesinde sakınca bulunan bir hal olarak kabul edilmesiyle açıklanabilir. Başka bir deyişle, bozulmuş olan aile ilişkilerinin düzenlenmemesi, aile üyeleri için başlı başına bir tehlike içermektedir[462].

---

[458] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 279.

[459] Basit yargılama usûlü ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Ramazan Aksakal, **6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Basit Yargılama Usulü**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi-Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), 2015, s. 10 vd.; Gülcan Sunar, **Medeni Usul Hukukunda Basit Yargılama Usulü**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi - Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul 2002, s. 42 vd.

[460] Sunar, s. 44.

[461] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 279.

[462] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 279. Keza Anayasa'nın 41. maddesinde özellikle ana ve çocukların korunması için gerekli tedbirlerin alınacağı hüküm altına alınmıştır (Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 279).

Geçici hukukî koruma önlemlerinin yargılamada geçecek olan sürede ortaya çıkabilecek olan acil durumlara çare olarak getirildiği kabulüyle, İngiliz Hukuku'nda da, yargılama kısa sürüp, genellikle başka bir güne ertelenmemektedir[463]. Özellikle, aile mahkemelerinde geçici hukukî koruma talebi gecikmeksizin hâkim tarafından incelenmekte; dolayısıyla, geçici hukukî koruma yargılaması basit ve çabuk şekilde gerçekleştirilmektedir[464]. Ancak, Türk Hukuku'ndan farklı olarak, İngiliz Hukuku'nda Usûl Kanunu'nun çeşitli bölümlerinde düzenlenmiş olan tüm geçici hukukî koruma önlemlerinin yargılama usûlleri hakkında aynı hükümler öngörülmüştür.

Geçici hukukî koruma önlemleri, yukarıda açıklamış olduğumuz nitelikleri ve amaçları gereği iki hukuk sisteminde de ispat ölçüsü konusunda normal yargılamaya göre farklı bir düzenlemeye tâbi tutulmuşlardır. Buna göre, Türk Hukuku'nda geçici hukukî koruma yargılamasında, ispat ölçüsü düşürülerek yaklaşık ispat yeterli kabul edilmiştir[465]. Yaklaşık ispat, önlemi talep eden kişinin, söz konusu sübjektif hakka sahip olduğunun "kuvvetle muhtemel olduğunu" ispatlaması olarak tanımlanabilir[466]. İngiliz Hukuku'nda da, genel anlamda geçici hukukî koruma talep eden taraf, delil göstermekle yükümlüdür. Ancak, hâkim somut olayın şartlarını değerlendirerek taraftan istediği delilleri belirleyebilir; hatta ilk fırsatta delil gösterilmesini zorunlu tutmayabilir (Aile Usûl Kuralları, 20.3((2)). Ayrıca, önlemlerin çeşitlerini açıklarken bahsetmiş olduğumuz gibi, her önlemin başvurusunda kendine özgü bazı delillerin mahkemeye bildirilmesi gerekmektedir[467]. Çoğu geçici hukukî koruma önleminde, söz konusu delillerin genelde tanık delili veya yeminli beyanlar şeklinde olduğu görülecektir[468]. Özellikle tanık deliline başvurulması ispat ölçüsünün ne denli düşük olduğunun kurallara bir yansımasıdır.

---

[463] Bean/Parry/Burns, s.28.

[464] Bean/Parry/Burns, s. 27.

[465] Bkz. yuk. 1. Bölüm, §2, V.

[466] Postacıoğlu/ Altay, s.975.

[467] Bkz. yuk. 2. Bölüm, §2.

[468] Bkz. yuk. 2. Bölüm, §2, II' de her önlem çeşidi için açıklanmıştır.

B. Karşı Taraf Dinlenmeksizin Alınabilecek Geçici Hukukî Koruma Önlemlerine İlişkin Yargılama

Kural olarak, geçici hukukî koruma önlemi için mahkemeye başvurulduğunda bu durum karşı tarafa bildirilmekte ve ilgili tarafın savunmalarını sunabilmesi için her iki taraf da duruşmaya davet edilmektedir. Ancak, bazı durumlarda kanun koyucu, geçici hukukî koruma önlemlerinin karşı tarafça var edilmiş bir tehlikeyi çabuk bir şekilde bertaraf etmek amacıyla öngörüldüğünü gözeterek, mahkemenin karşı tarafı dinlemeden, hatta karşı tarafa bir bildirimde dahi bulunmadan önleme karar verebileceğini düzenlemiştir[469]. Buna göre, talep edenin haklarının derhal korunmasının zorunlu olduğu hallerde, Türk Hukuku'nda önlem talebinde bulunulan mahkeme karşı tarafı dinlemeden de karar verebilmektedir (HMK. m.390/ f.II, İİK. m. 258/f. II). Özellikle, ihtiyatî haciz ve delil tespiti gibi önlemler talep edildiğinde, karşı tarafın mal kaçırmak veya delilleri karartmak gibi eylemleri söz konusu olabileceği için, anılan önlemlerin amaçlarına ulaşabilmesi önlemin uygulanacağı kişinin bundan haberi olmamasına bağlıdır. Başka bir deyişle, geçici hukukî korumanın sağlanması, sürpriz unsuruna bağlıdır[470]. Dolayısıyla, belirtilen durumlar için önlemlerin karşı taraf dinlenmeksizin verilmesi, bir zorunluluk olarak kabul edilmektedir.

İngiliz Hukuku'nda gerek medenî yargıda gerekse aile hukuku yargılamalarında, ilgili kanunlarda hangi durumlarda karşı tarafa bildirim yapılmaksızın geçici hukukî koruma önlemlerine karar verilebileceği genel anlamda belirtilmekle yetinilmekle birlikte (Medenî Usûl Kuralları, 25.3, Aile Usûl Kuralları, 20.4) karşı taraf dinlenmeksizin hükmedilebilecek önlemlerin yargılamasında dikkate alınacak bazı özel esaslar, çeşitli mahkeme kararlarında belirlenmiştir[471]. Her olay kendi içerisinde değerlendirilmekle birlikte, özellikle karşı tarafın tüm malvarlığını kapsayacak şekilde verilecek olan ihtiyatî haciz *(freezing order)* gibi geniş kapsamlı önlemlerde ilgili esasların tümünün uygulanmasına dikkat edilmektedir[472].

---

[469] Balkar, s.13; Erten, s.72; Yeşilırmak, s. 191; Özekes, **İhtiyatî Tedbir**, s. 116.

[470] Redfern, s.79; Yeşilırmak, s.7; Balkar, s.13; Loughlin/Gerlis, s. 303.

[471] B v. A *(Wasted Cost order),* 2013, www.familylawweek.co.uk. UL v. BK *(Freezing Orders: Safeguards),* 2013, www.familylawweek.co.uk. KY v. DD *(Without approval of hen President),* 2011, www.familylawweek.co.uk.

[472] **Red book**, s. 1765.

Buna göre, yargılamanın herhangi bir aşamasında, hatta henüz yargılama başlamadan dahi, karşı taraf dinlenmeksizin bir geçici hukukî koruma önlemine hükmolunabilecektir. Talep eden başvurusunda, talep ettiği geçici hukukî koruma önlemi için istenen delilleri ortaya koymanın yanı sıra, hangi sebepler ile karşı tarafa bildirim yapılmaması gerektiğini de belirtmeli ve söz konusu sebeplerin delillerini mahkemeye bildirmelidir. Mahkeme değerlendirmesini yaparken, bu sebeplerin güçlü sebepler olup olmadığını incelemektedir. Karşı taraf dinlenmeksizin bir önleme hükmedilebilmesi için güçlü sebeplerin mevcut olması gerekmektedir. Ancak, mahkemeler karşı tarafın dinlenmemesini son çare olarak tercih etmelidir. *"Audi alteram partem",* yani karşı tarafın dinlenmesi ilkesi[473] İngiliz Hukuku'nun temel ilkelerinden birisidir[474]. Dolayısıyla, "*ex- parte"* kararlar istisna teşkil etmektedir.

Karşı taraf dinlenmeksizin önlem kararı verilebilmesi, sadece iki durumda mümkün olmaktadır. İlki, acele karar vermeyi gerektiren bir halin mevcut olması; bir diğeri ise, durumun hakkaniyetin sağlanması için karşı taraf dinlenmeksizin önlem kararı verilmesini gerektirmesidir (Aile Usûl Kuralları, 20.3(1)).

İngiliz Hukuku'nda karşı taraf dinlenmeksizin hükmedilecek olan geçici hukukî koruma önlemi yargılamasında, önlemi talep edenin bazı yükümlülükleri olduğunu yukarıda belirtmiştik[475]. Geçici hukukî koruma önlemlerinin amaçlarını yerine getirebilmesi için sık sık karşı taraf dinlenmeksizin karar verilebileceği göz önüne alınacak olursa, talep edenin yükümlülüklerini ayrıntılı olarak incelemenin önemli olduğu kanaatindeyiz.

Yargılamada, karşı taraf dinlenmediği için, geçici hukukî koruma önlemini talep eden taraf başvurusunda konuyla ilgili bildiği aleyhine ve lehine tüm gerçekleri mahkemeye açıklamalıdır[476]. Bu zorunluluk, İngiliz Hukuku'nda talep edenin

---

[473] Türk Hukuku'nda hukukî dinlenilme hakkı olarak karşımıza çıkan hak ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Hakan Pekcanıtez, **Hukukî Dinlenilme Hakkı**, Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan, İzmir 2000; Muhammet Özekes**, Medenî Usûl Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı**, Ankara 2003.

[474] Karşı tarafa mahkeme tarafından açılacak olan bir telefon bile hiç haber verilmemesinden daha iyi kabul edilmektedir, B v. A (Wasted Cost order), 2013, www.familylawweek.co.uk.

[475] Bkz. yuk. 1. Bölüm, §2, VI.

[476] Loughlin/Gerlis**,** s. 305; Bean / Parry/ Burns, s.28; Zuckerman, **On Civil Procedure**, s.444. İngiliz Hukuku'nda tarafların, aleyhlerine sonuç doğurabilecek vakıaları da doğruyu söyleme yükümlülükleri doğrultusunda mahkemeye sunma zorunlulukları bulunmaktadır (Nesibe Kurt Konca, **Medenî Usûl Hukukunda Tarafların Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü**, Ankara 2016, s. 100).

mahkemeye karşı tam, adil ve doğru açıklamalar yapma yükümlülüğü ilkesi *(duty to make full, fair and accurate dislosure)* ile ilişkilidir. Tam, adil ve doğru açıklamaların sağlanması için öncelikle, talep eden başvurusunda dengeli, mantıklı ve abartıdan uzak bir şekilde söz konusu geçici hukukî koruma önlemini neden talep ettiğini; başka bir deyişle önlem için mahkemeye başvuruya kadar ilgili konunun gelişimini açıklamalıdır. Hatta eğer mümkün ise, talep eden, karşı tarafın muhtemel durumunu ve savunmalarını da başvurusuna eklemelidir[477]. Talep eden, mahkemeye uygun ve bağımsız deliller göstermeli; ayrıca, geçici hukukî koruma önleminin neden karşı tarafa bildirim yapılmaksızın verilmesi gerektiğini açık ve anlaşılır şekilde açıklamalı; gerekli delilleri başvuruya eklemelidir (Aile Usûl Kuralları, 20.4((3)). Son olarak, çoğu durumda mahkeme tarafından, talep edenden başvurusunda, talep edilen önlemle ilgili açıklamaları ve önlemin uygulanmasına ilişkin önerilerini sunması istenmektedir[478].

Tam, adil ve doğru açıklamalar yapma yükümlülüğü çeşitli yargı kararlarından kaynaklanmakta olup, *ex – parte* kararlar için zorunlu bir esas haline gelmiştir[479]. Hatta doktrinde bu yükümlülüğe uymak *"altın kural (golden rule)"* olarak anılmaktadır[480]. Özellikle, karşı taraf dinlenmeksizin bir önleme hükmedildiği durumlarda bir tarafın menfaatlerinin diğer tarafa tercih edildiği düşünülecek olursa, tarafın tam, adil ve doğru açıklamalar yapması, hukuk sistemini korumak ve adil bir yargılama sağlamak adına kendisinden beklenen bir yükümlülüktür[481].

Karşı taraf dinlenmeksizin hükmedilecek geçici hukukî koruma önlemini talep eden tarafın, karşı tarafın dinlendiği normal bir yargılamaya göre çok daha yüksek bir derecede tam, adil ve doğru bilgi ve belgeleri mahkemeye sunma yükümlülüğü söz konusudur[482]. Bunlara ek olarak talep eden, başvuru dilekçesinde ilgili olayın maddi

---

[477] **Red book**, s.1765.

[478] **Red book**, s.1765.

[479] *The Arena Corp Ltd V. Schoeder, 2003; Somatra Ltd V. Sinclair Roche & Temperley, 2000,* Loughlin/Gerlis**,** s. 305.

[480] Loughlin/Gerlis**,** s. 305.

[481] Önlemin avantajını kullanan taraf; yükümlülüklerine de uymak zorundadır. Bkz. Zuckerman, **On Civil Procedure**, s.444.

[482] Loughlin/Gerlis**,** s. 305; Zuckerman**, On Civil Procedure**, s.475.

hukuk ve usûl hukuku açısından önemli noktalarını mahkemenin dikkatine sunmalıdır[483].

Karşı tarafın dinlenmemesini gerektiren sebep ortadan kalkar kalkmaz, mahkeme o tarafı da dinleyerek yeni bir karar verecektir. Bu çerçevede, talep edenin, sebep ortadan kalktığında karşı tarafa gerekli bilgi ve belgeleri iletme, gerekli bildirimleri yapma yükümlülüğü bu ilke doğrultusunda mevcut olmaktadır.

Yükümlülüğe aykırı davranıldığını mahkeme kendisi nazara alabileceği gibi karşı taraf da bunu ileri sürebilecektir. Genel olarak bir yaptırım öngörülmemiş ise de, yükümlülüğe aykırı davranışın tespit edilmesi durumunda mahkeme verilmiş olan önlemin kaldırılması veya askıya alınması yönünde karar alabilmektedir[484].

Tam, âdil ve doğru açıklamalar yapma yükümlülüğünün Türk medenî usûl hukukundaki karşılığı, tarafların dürüst davranma[485] ve doğruyu söyleme yükümlülüğü[486] olarak değerlendirilebilir. Yargılama süresince veya öncesinde tarafın delilleri karartmaması, mal kaçırmaması veya yargılamanın devamı süresince taraflardan birisinin zor durumunda kalmaması için hükmedilen geçici hukukî koruma önlemlerine, bu amaçların sağlanması için Türk Hukuku'nda da sıklıkla karşı taraf dinlenmeksizin hükmedilmektedir. Dolayısıyla, karşı taraf dinlenmeksizin hükmedilen önlemlerdeki ilkenin Türk Hukuku'ndaki karşılığının da ayrıntılı olarak incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Özel hukukun tüm alanlarında geçerli olacak şekilde, Türk Medenî Kanunu'nda herkesin haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kuralına uyması zorunluluğu öngörülmüştür. Bu kuralın medenî usûl hukukundaki görünümü ise, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda düzenlenen, tarafların dürüstlük kuralına uygun davranması zorunluluğudur[487] (HMK. m.29).

---

[483] Loughlin/Gerlis**,** s. 305; Zuckerman, **On Civil Procedure**, 474.

[484] Loughlin/Gerlis, s. 306; Zuckerman, **On Civil Procedure**, 475.

[485] Detaylı bilgi için bkz. Ramazan Arslan, **Medenî Usûl Hukukunda Dürüstlük Kuralı**, Ankara 1989.

[486] Vakıaların açıklığa kavuşturulmasında azamî ölçüde doğruluk ve gerçekliğin sağlanabilmesi için gereken yükümlülükler ve amaçları ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Erdal Tercan, **Medenî Usûl Hukukunda Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü**, SÜHFD 1996, C.V, S.1-2, Prof. Dr. M. Şakir Berki'ye Armağan, s.181 vd.; Kurt Konca, **Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü**, s. 25 vd.

[487] Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s.202.

Davada taraflar, kendi aralarında bir mücadele içinde olsalar da, bu yolda her şeyin serbest olduğu sonucuna varılamaz[488]. Dürüst davranma yükümlülüğü, hem davacı hem davalı için geçerli olduğu gibi, avukatlar ve tanık, bilirkişi gibi yargılama ilgilileri ile yargılamayı yürüten mahkeme için de geçerlidir[489]. Türk Hukuku'nda dürüst davranma yükümlülüğünün ihlâli halinde çeşitli usûlî yaptırımlar öngörülmüştür[490]. İngiliz Hukuku'nda olduğu gibi Türk Hukuku'nda da aykırılığı taraflar ileri sürebileceği gibi mahkeme kendiliğinden de gözetebilir.

Dürüstlük kuralının özel bir unsuru olan doğruyu söyleme ödevi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 29. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Taraflar yargılamada kendi menfaatlerine uygun olarak, mahkemeye bildirecekleri vakıalara ve gösterecekleri delillere kendileri karar verir[491]. Ancak, tarafların mahkemeye ileri sürdükleri hususların gerçeğe aykırı olmaması gerekmektedir. Eksik beyanda bulunulması da gerçeğe aykırı bir duruma yönlendirme yapıyorsa, doğruyu söyleme ödevine aykırı davranıldığı kabul edilir[492]. Tarafın beyanları ve açıklamaları mahkemeyi yanıltma amacı gütmemelidir. Ancak, doğruyu söyleme ödevi tarafın kendi aleyhine olan hususları ileri sürmesi anlamına gelmemektedir. Taraflar aleyhlerindeki vakıa ve deliller konusunda susabilecektir. Doğruyu söyleme ödevine aykırı beyanlar mahkemece dikkate alınmayacaktır[493].

Özel hukukun tüm alanlarında uyulması gereken dürüst davranma ve doğruyu söyleme yükümlülüğünün, her iki tarafın da menfaatinin korunması bakımından karşı taraf dinlenmeden hükmedilecek olan geçici hukukî koruma önlemlerine ilişkin

---

[488] Kuru, **El Kitabı Usûl**, s. 578; Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s.203.

[489] Atalı/ Ermenek/ Erdoğan, s. 126. Hem usûl hukukuna olan, hem de mesleklerine olan güvenin korunması için avukatların da bu yükümlülüğe uymaları gerektiği kabul edilmiştir (Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s.203).

[490] Buna göre, dürüstlük kuralına aykırı davranan kişi yargılama giderlerinden sorumlu tutulabilir (HMK. m. 327) ya da kötü niyetli veya haksız dava açılması durumunda, kötü niyetli davalı ya da hiçbir hakkı olmadan dava açan davacı yine yargılama giderlerinden sorumlu olabileceği gibi; tarafın vekiliyle aralarında kararlaştırılan vekâlet ücretinin tamamını veya bir kısmını da ödemeye mahkûm edilebilir (HMK. m.329). Ayrıca, kötü niyetli davalı veya hiçbir hakkı olmadan dava açan davacı disiplin para cezasına çarptırılabilir (HMK. m.329/f. II).

[491] Kuru, **El Kitabı Usûl**, s. 579; Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s.203; Arslan / Yılmaz/ Taşpınar- Ayvaz/ Hanağası, s. 169.

[492] Tercan, **Gerçeği Söyleme**, s.184 – 185.

[493] Kuru, **El Kitabı Usûl**, s. 579; Arslan / Yılmaz/ Taşpınar- Ayvaz/ Hanağası, s. 169 – 170.

yargılamada da özel bir öneme sahip olduğu ve mutlaka gözetilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

§2 Türk ve İngiliz Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemlerine İlişkin Yargılama Sonunda Verilebilecek Kararlar ve Kararlara İtiraz

I. Geçici Hukukî Koruma Önlemi Talebinin Kabulü ve Reddi Kararı

Basit ve çabuk bir yargılama sonunda mahkeme geçici hukukî koruma önlemi talebinin reddine veya kabulüne karar verebilir.

Türk Hukuku'nda geçici hukukî koruma önlemlerinin çeşitlerine göre, talebin reddi ve kabulû kararı farklı özellikler göstermekte ve farklı sonuçlar doğurmaktadır. Buna göre ilk olarak, Türk Medenî Kanunu'nun 169. maddesi uyarınca, boşanma ve ayrılık davasında hükmedilebilecek geçici önlem kararı, ara karar niteliğindedir[494]. Dolayısıyla, istinaf kanun yolu yürürlüğe girmeden önce, söz konusu önlemlere karşı nihaî karar olmamaları sebebiyle, doğrudan temyize başvurulamayacağı ancak dava sonunda verilen esas karar ile temyize gidilebileceği kabul edilmekteydi[495]. İstinaf yolu yürürlüğe girdikten sonra ise, söz konusu geçici önlemlerin niteliklerinin ara karar olduğu göz önüne alınarak, bu kararlara karşı istinaf yolunun da açık olmayacağı doktrinde ağırlıklı olarak kabul edilmektedir[496]. Buna karşılık doktrinde azınlıktaki bir görüşe göre ise, ihtiyatî tedbir kararlarının istinaf yoluna açık olmasının burada kıyasen uygulanması gerekmektedir[497]. Biz de, boşanma ve ayrılık davasında

---

[494] İcra ve İflâs Kanunu'nun çocuk teslimi ve nafakanın ödenmesi kararlarına muhalefetin cezasını düzenleyen 341 ve 344. maddelerinde 4949 sayılı Kanun ile yapılan değişilikle, ilâmların yanına ara kararlar da eklenmiştir. Bu düzenlemeyle, tedbir nafakası ve çocuğun teslimine ilişkin kararların etkinliğinin sağlanması amaçlanmış olmakla birlikte, geçici önlem yargılamasının özerk yapısı dikkate alınmamıştır. Kararların niteliği ara karara indirgenmiştir. Keza, TMK. m. 169' a göre yapılan önlem yargılamasında, asıl yargılamadan bağımsız olmayan bir yan yargılama söz konusudur (Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 279 – 280).

[495] Tercan, **Aile**, s. 50; Ömer Uğur Gençcan, **Boşanma Hukuku**, 10. Bası, Ankara 2021, s. 1167; Orhan, s. 131.

[496] Tercan, **Aile**, s. 50; Ayan, s. 293; Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 280.

[497] Umar, s.1136; Orhan, s. 131.

hükmedilebilecek önlemler eşler açısından büyük sonuçlar doğurabileceği için kanun yolunun açık olduğunun kabul edilmesinde fayda görmekteyiz.

Evlilik birliğinin korunması önlemlerinde bir görüşe göre, önlem yargılaması asıl yargılamaya bağlanmadığı için bağımsız bir karaktere sahiptir. Önlem kararı verildikten sonra yargılamaya son verilip geçici bir nihaî karar ve ilâmın ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla, bu kararlara karşı kanun yoluna başvurulması mümkündür[498]. Bir diğer görüşe göre ise, burada da tıpkı boşanma ve ayrılık davasındaki önlemler gibi bir ara karar söz konusudur ve bu önlem kararlarına karşı tek başına kanun yoluna başvurulamaz[499]. Kanaatimizce, evlilik birliğinin korunması önlemleri yargılaması bağımsız bir yargılamadır ve yargılama sonunda verilen önlem kararı ara karar olarak nitelendirilemez. O halde, yargılama sonunda geçici bir nihaî kararın ortaya çıktığı ve kararlara karşı kanun yolunun açık olduğu görüşüne katılmaktayız.

Klasik geçici hukukî koruma önlemleri için ise farklı kurallar öngörülmüştür. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 341. maddesine göre, ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz taleplerinin reddi kararları, karşı tarafın yüzüne karşı verilen ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz kararları, karşı tarafın yokluğunda verilen ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz kararlarına karşı yapılan itiraz üzerine verilen karara karşı istinaf yoluna başvurulabilir. İhtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz talebi ile mahkemeye başvurulduğunda şartları sağlanmadığı takdirde talep reddedilecektir. Buna göre, red kararına karşı, kanun yoluna başvurulabilecektir[500] (HMK. m. 341/f. I, b. b – HMK. m. 391/f. III – İİK. m. 258/f. III). Kanun yolunda verilen kararlar kesindir (HMK. m. 391/f. III– İİK. m. 258/f. III). İhtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz kararı da bir nihaî karar

[498] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 281.

[499] Orhan, s. 85.

[500] İhtiyatî tedbir dışında diğer geçici hukukî koruma taleplerinin reddi için de, HMK. m. 391/f. III'ün kıyasen uygulanıp kararlarla ilgili kanun yoluna gidilebileceğine dair bkz. Umar, s. 1136.

olmayıp, davayı yürütmek ve ilerletmek için verilen bir ara karardır[501]. Kararlar geçici nitelikte olup maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmemektedir[502].

Hem klasik geçici hukukî koruma önlemleri hem de aile hukukuna özgü geçici hukukî koruma önlemlerinde, önlem kararının verilmesinin ardından durum ve şartların değişmesi söz konusu olur ise, taraflar geçici hukukî koruma önleminin değiştirilmesi veya kaldırılması talebiyle ilgili mahkemeye her zaman başvuruda bulunabileceklerdir.

İngiliz Hukuku'nda ise, talep edilen önlemin çeşidine göre istenilen şartlar sağlanamamış veya önlemin şartlarının mevcut olduğu yeterli derecede ispat edilememiş ise, önlem talebi reddedilir. Ret kararı nihaî karar niteliği taşımadığı için İngiliz Hukuku'nda önlem talebinin reddi kararına karşı kanun yolu öngörülmemiş, bu karara karşı yalnızca mahkemeye yeniden başvuruda bulunulabileceği kabul edilmiştir[503].

Talep edilen önlem için istenilen şartların mevcut olması halinde, mahkeme geçici hukukî koruma önleminin kabulüne karar verecektir. Kararda, önlem ile ilgili tüm bilgiler açık ve tereddüte yer bırakmayacak şekilde açıklanmalıdır. Buna göre, önlem kişiye yönelik ise, ne tür bir önleme karar verildiği, önlemin neyin üzerinde gerçekleşeceği, önlem kararı ile birlikte hangi eylemlerin yapılmasının yasaklandığı, hangi eylemlere izin verildiği, önlemin hangi sebebe ve delillere dayandığı açıkça belirtilmelidir[504].

Kararın yeterince açık olmasının şart koşulmasının sebebi, önlemin iyi anlaşılması ve önlem ile amaçlanan amaca hızlıca ulaşılmasıdır. Ancak, buna ek olarak geçici hukukî koruma önlemi kararlarına aykırı davranış sergilemesinin sonucunda

---

[501] Taş – Kormaz, s. 95; Yılmaz, C. I., s. 925. İhtiyati tedbir ve ihtiyatî haciz kararının bir ara karar değil, nihaî karar benzeri bir karar niteliğinde olduğu hususunda bkz. Özekes/ Erişir, s.1260.

[502] Deren – Yıldırım, İhtiyati Tedbirler, s. 125; Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 159. Ayrıca, kararların kesin hüküm teşkil etmemesine rağmen sınırlı bir kesinliği olduğuna dair bkz. Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 159; Özekes, **İhtiyatî Haciz**, s. 271; Kaplan, s.9.

[503] Loughlin/Gerlis, s. 301.

[504] Loughlin/Gerlis, s. 301; Zuckerman, **On Civil Procedure**, s. 455. Kararın içeriği Türk Hukuku'nda da, İngiliz Hukuku'nda olduğu gibi, açık ve tereddüte yer vermeyecek şekilde olmalıdır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s.579. Geçici hukukî koruma talepleri üzerine verilen kararlarla ilgili detaylı bilgi için bkz. Nilüfer Boran Güneysu, **Medenî Usûl Hukukunda Karar**, Ankara 2014, s. 166 vd.

aşağıda açıklayacağımız üzere tarafın cezaî sorumluluğu doğmaktadır[505]. Mahkeme kararındaki tartışmaya açık olan talimatlar sebebiyle kişinin cezaî sorumluluğuna gidilmesi, hakkaniyete uygun olmayacaktır[506].

Önlem kararının tarafların asıl uyuşmazlık için mahkemeye başvurmadan önce verildiği durumlarda, mahkeme önlem kararında uyuşmazlığın şartlarını değerlendirip talep edene asıl talep ile ilgili açacağı dava için gerekli talimatları verir (Aile Usûl Kuralları, 20.3((3)). Son olarak, mahkeme söz konusu kararın ne kadar süre etkili olacağını da kararında belirtmeli; bu bağlamda, önlemin talep edilmesindeki amacı sağlamaya yetecek kadar geçerlilik süresi belirlenmelidir. Amacını aşacak kadar uzun süreli olarak verilen tedbirler ise, karardan etkilenen kişinin mahkemeye başvurması ile değiştirilebilecektir[507].

İngiliz Temyiz Mahkemesi, geçici hukukî koruma önlemi talebinin kabul edilmesi halinde, söz konusu karara karşı kanun yoluna başvurulamayacağı görüşündedir[508]. Bunun sebebi, geçici hukukî koruma önlemlerinin, doğası gereği, nihaî karar niteliğinde olmamasıdır. O halde, önlem kararı verildikten sonra, kararın yanlış olduğu düşünülüyor ise kanun yoluna başvurmak yerine, kararı veren mahkemeye müracaat edilmesi gerekmektedir[509]. Önlem kararının verilmesinin ardından durum ve şartların değişmesi söz konusu olur ise, taraflar geçici hukukî koruma önleminin değiştirilmesi veya kaldırılması talebiyle ilgili mahkemeye her zaman başvuruda bulunabileceklerdir[510]. Dolayısıyla, geçici önlemler ile ilgili temyiz başvuruları çoğunlukla kabul edilmemektedir[511].

---

[505] Bkz. aşa. 3. Bölüm, §3, II.

[506] Loughlin/Gerlis**,** s. 301.

[507] *Attorney – General V. Punch Ltd, House of Lords*, 2002, https://www.5rb.com/wp-content/uploads/2013/10/AG-v-Punch-Ltd-HL-12-Dec-2002.pdf, (10.11.2020, 12:14).

[508] Micheal Burton, **Civil Appeals**, 2nd Edition, London 2013, s.610.

[509] Bird / Exton**,** s. 209; Loughlin/Gerlis**,** s. 303.

[510] Zuckerman, **On Civil Procedure**, s. 471.

[511] Hatta aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda verilen geçici karar, önemsiz veya tarafa çok az bir yükümlülük yükleyen bir geçici karar ise, buna karşı kanun yoluna başvurulduğunda hâkim başvuran tarafın hukukî danışmanına (avukat) yargılama giderlerini yükleyebilir (Burton, s.610).

Görüldüğü üzere, İngiliz Hukuku'nda tüm geçici hukukî koruma önlemleri bakımından kararların niteliği, kanun yoluna başvurma imkânı ve itiraz konularında ortak düzenlemeler mevcuttur. Türk Hukuku'nda ise, klasik geçici hukukî koruma önlemleri bakımından kanun yolu açık olmakla birlikte, klasik geçici hukukî koruma önlemlerinin dışında kalan önlemler bakımından ise kanun yoluna başvurulup başvurulamayacağı meselesi tartışmalıdır. Geçici hukukî koruma önlemleri, farklı haklara yönelseler de amaçları yaklaşık olarak aynıdır[512]. Bu yüzden Türk Hukuku'nda da söz konusu kararlara karşı koyma imkânlarıyla ilgili ortak usûller belirlenmesinin gerektiği kanaatindeyiz.

II. Yokluğunda Geçici Hukukî Koruma Önlemi Kararı Verilenin Karara İtirazı

Türk Hukuku'nda karşı taraf dinlenmeksizin verilen önlem kararlarında, karşı tarafın buna itiraz etme imkânı mevcuttur[513]. İngiliz Hukuku'nda bu konuda farklı bir yöntem benimsenmiştir. Buna göre karşı taraf dinlenmeksizin verilen geçici hukukî koruma önlemi, kendi içerisinde de geçici olup, karşı tarafın dinlenmemesini gerektiren sebep ortadan kalktığı zaman mahkeme tarafları huzuruna çağırıp, karşı tarafı da dinleyerek, ortaya çıkan sonuca göre yeni bir karar verir[514].

İki hukuk sisteminde de böyle bir imkânın kabul edilmiş olmasının sebebi hukukî dinlenilme hakkıdır. Hukukî dinlenilme hakkı, Anayasa'nın 36. maddesindeki *"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir"* hükmünün medenî usûl hukukundaki karşılığıdır[515]. Aynı zamanda, hukukî dinlenilme

[512] Bkz. yuk. 1. Bölüm, §1, III.

[513] Karar verilirken karşı taraf dinlendi ise itirazlarını o süreçte ileri sürdü diye düşünülerek itiraz hakkı tanınmamıştır, (Pekcanıtez/ Atalay/ Özekes, s.584; M. Serhat Sarıözen, İ**htiyati Tedbir Kararlarına Karşı Başvuru Yolu ve İçtihadı Birleştirme Kararı**, DEÜHFD 2014, C. XVI, Özel Sayı: Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, s. 1324).

[514] Loughlin/Gerlis**,** s. 303; **Red book**, s. 1764. Karşı taraf dinlenmeksizin alınacak kararların tarafların hukukî dinlenilme hakkının ihlal edilmemesi için mümkün olduğunca dikkatli ve nadir olarak verilmesi gerektiği hususunda bkz. Zuckerman, **On Civil Procedure**, s.470.

[515] Pekcanıtez, **Hukukî Dinlenilme**, s. 754.

hakkı İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesindeki adil yargılanma hakkının da bir unsurudur. Ancak geçici hukukî koruma yargılamasında, acele karar vermeyi gerektiren hallerde veya karşı tarafın haberi olduğu takdirde geçici hukukî korumanın etkisini azaltacak veya ortadan kaldıracak bir ihtimalin söz konusu olması durumunda, karşı taraf dinlenmeden karar verilebilecektir[516]. Türk Hukuku'nda tanınan itiraz imkânı ile Anayasa ve İnsan Hakları Sözleşmesi ile korunan hukukî dinlenilme hakkından vazgeçilmemekte, bu hakkın tesisi aciliyetin giderilmesinden sonraya bırakılmaktadır[517]. İngiliz Hukuku'nda ise, hukukî dinlenilme hakkının sağlanabilmesi amacıyla aciliyet giderildikten sonra hâkimin tedbirin şartlarını gözden geçirmek için iki tarafı da dinlemesi gerektiği kabul edilmiştir. Durumun aciliyeti gerektirdiği için dinlenmemiş olan tarafın, aciliyet sebebi ortadan kalktığında hukukî dinlenilme hakkının sağlanabilmesi için dinlenmesi gerekli ve zorunludur[518].

Karşı tarafın dinlenmemesini gerektiren sebep ortadan kalktığında, gerekli bilgi ve belgeleri karşı tarafa iletmek talep edenin yükümlülüğüdür. Bu bilgi ve belgeler içerisinde talep edenin başvurusu, başvurduğu deliller, mahkemenin verdiği karar, dayandığı hukukî sebepler mevcuttur. Bu yükümlülüğe aykırı davranış, yukarıda bahsettiğimiz tam, adil ve doğru açıklamalar yapma yükümlülüğüne[519] aykırılık teşkil eder ve mahkeme bunu tespit eder ise, önlem kararını kaldırabilir veya askıya alabilir.

III. Geçici Hukukî Koruma Önlemi Kararının Uygulanması

Türk Hukuku'nda aile hukukuna özgü geçici hukukî koruma önlemlerinin uygulanması konusunda Türk Medenî Kanunu'nda özel bir düzenleme mevcut değildir. Geçici önlemlerin uygulanması konusunda niteliğine uygun düştüğü ölçüde diğer geçici hukukî koruma önlemleri ile ilgili maddeler, özellikle ihtiyatî tedbir kararlarının tatbikine ilişkin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 393. maddesi kıyasen

---

[516] Pekcanıtez, **Hukukî Dinlenilme**, s. 764; Özekes, **Hukukî Dinlenilme**, s. 214; Yılmaz, **Şerh**, s. 5281; Balkar, s. 13; Orhan, s. 14.

[517] Yılmaz, **Şerh**, s. 5282; Özekes, **Hukukî Dinlenilme**, s. 215.

[518] Pekcanıtez/ Atalay/ Özekes, s.585.

[519] Bkz. yuk. 3. Bölüm, §1, II, B, 2.

uygulanacaktır[520]. Klasik geçici hukukî korumalardan ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz için, ayrıca karar verildikten sonra uygulanmasının talep edilmesi zorunluluğu mevcuttur[521]. Buna göre, kararının uygulanması, kararı veren mahkemenin yargı çevresinde bulunan veya tedbir konusu mal ya da hakkın bulunduğu yer icra dairesi tarafından veya mahkemenin yazı işleri müdürü tarafından yerine getirilecektir (HMK. m.393/f. II). Kararın uygulanması için, gerekirse zor kullanılabilecektir (HMK. m.393/f. III). Kanunda öngörülen bu sürelerin kaçırılması durumunda ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz kararı kendiliğinden kalkacaktır (HMK. m.393/f. I; İİK. m.261/f. I).

İngiliz Hukuku'nda ise, aile hukukuna ilişkin bir uyuşmazlık hakkında verilebilecek geçici hukukî koruma önlemlerinin nasıl uygulanacağı genellikle kararda belirtilir ve mahkeme tarafından kendiliğinden gerekli işlemler yapılır. Mahkeme, daha ileri bir tarih vermedi ise, önlem verildiği andan itibaren geçerli olur. Konusu bir miktar paranın ödenmesi olan önlemler, uygulanmadığı takdirde bir sonraki bölümde açıklanacak cebri icra yöntemlerine başvurulabilecektir[522]. Önleme veya önlem ile ilgili mahkemenin talimatlarına aykırı davranışlarda bulunulması durumunda ise yine ileride açıklanacak olan "mahkemeye itaatsizlik *(contempt of the court)"* müessesesi söz konusu olur[523].

[520] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 281.

[521] Talepte bulunma zorunluluğu ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Mustafa Göksu, **Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre İhtiyati Tedbirin Uygulanmasını Talep Etme Zorunluluğu**, DEÜHFD 2014, C. XVI, Özel Sayı: Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, s. 1260 vd.

[522] Bkz. aşa. 3. Bölüm, §3, I.

[523] Bkz. aşa. 3. Bölüm, §3, II.

IV. Geçici Hukukî Koruma Önlemi Kararının Uygulanmasından Kaynaklanacak Zararların Karşılanması İçin Teminat

Türk Hukuku'nda, geçici hukukî koruma önlemlerinin haksız çıkması ihtimalinde karşı tarafın uğraması muhtemel zararlarının giderilmesi için önlemi talep edenin bir teminat göstermesi şart koşulmuştur[524]. Türk Hukuku'nda teminat, karşı tarafın muhtemel zararlarının yanı sıra üçüncü kişilerin uğrayacakları muhtemel zararlara karşı da öngörülmüştür (HMK. m. 392). Teminatın miktarı, bu zararları karşılayacak şekilde mahkeme tarafından belirlenir[525]. Belirlenen bu miktar mahkemece gösterilen yere yatırıldıktan sonra tedbir uygulanabilmektedir[526].

Teminat, klasik geçici hukukî koruma önlemlerinden ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz için söz konusudur. Ayrıca belirtmemiz gerekir ki, Türk Hukuku'nda aile hukukuna özgü geçici hukukî koruma önlemlerinde talep edenin teminat göstermesi zorunluluğu söz konusu değildir.

Türk Hukuku'ndaki teminat kurumunun karşılığı olarak İngiliz Hukuku'nda, uyuşmazlığın konusu fark etmeksizin, malvarlığı ile ilgili önlemlerde talep edenden, karşı tarafın zararlarının karşılanması için bir taahhüt alınmaktadır[527]. Buradaki değerlendirme, karşı tarafın yargılama sonunda haksız çıkan önlemden dolayı zarar görme riskidir. Eğer ortada böyle bir zarar görme riski mevcut değil ise, taahhüt alınmasına lüzum yoktur. Örnek vermek gerekirse, eşler arasındaki mal paylaşımı yargılaması süresince mal kaçırma riski olan eşe karşı ihtiyatî haciz *(freezing injunction)* önlemi uygulanabilir. Önlemi talep eden eşin yargılama sonunda haksız çıkması ve önlem uygulanan eşin, malvarlığındaki donma suretiyle haklarını belirli bir

---

[524] İhtiyatî tedbir talebi, resmî belgeye, başkaca kesin bir delile dayanıyor yahut durum ve koşullar gerektiriyorsa, mahkeme gerekçesini açıkça belirtmek şartıyla teminat alınmamasına da karar verebilir. Ayrıca, adli yardımdan yararlanan kimsenin teminat göstermesi gerekmez (HMK. m.392). İhtiyatî haciz talebi de, ilâm niteliğinde bir vesikaya dayanıyor ise teminat alınmamasına karar verilebilir (İİK. m.259/ f. III). Burada, adlî yardımdan faydalanan kişinin teminat gösterilmesinden muaf olduğu düzenlenmemiştir. Ancak maddî bakımdan zor durumda olan bir kişiden teminat istenmesinin uygun olmadığı açıktır. Dolayısıyla, adlî yardımdan faydalanan kişilerden de ihtiyatî hacizde teminat istenmemesi yönünde düzenlemeler yapılmalıdır (Özekes, **İhtiyatî Haciz**, s. 248).

[525] Ancak, tarafların teminatın şeklini sözleşmeyle kararlaştırmaları halinde, teminat bu sözleşmeye göre belirlenecektir (Cengiz Serhat Konuralp, **6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre İhtiyati Tedbirler**, İÜHFM 2013, C. LXXI, S. 2, s.238.).

[526] Yılmaz, s. 20; Mıstaçoğlu, s. 43.

[527] Bean / Parry/ Burns, s.28; Loughlin/Gerlis**,** s. 307; Zuckerman, s.443.

süre için kullanamamış olmasından dolayı zarar görebilme ihtimali mevcuttur. İhtiyatî haciz sebebiyle mallarını kullanamayacak olan eşin, bundan zarara uğrayacağı kuvvetle muhtemeldir. Mahkeme, ihtiyatî haczi talep eden eşten zararlar için bir taahhüt almayı mecburî tutabilir.

Yasal hizmetlerin ödenmesi önleminde, risk değerlendirmesi yapılıp, talep edenden bir taahhüt alınmasına karar verilebilmesi de bu konuda başka bir örnektir. Ancak, tedbir nafakasına veya geçici periyodik ödemelere bakacak olursak, burada yasal hizmetlerin ödenmesi önleminde olduğu gibi, herhangi bir riskin mevcut olmadığını görürüz[528]. Bu durumda mahkeme talep eden eşten, karşı tarafın zararları için bir taahhüt talep edemeyecektir.

Mahkeme kişiyi taahhüt vermeye kesinlikle zorlayamaz. Ancak mahkeme, talep eden taahhüt verene kadar önlemin uygulanmasını durdurabilir[529]. Taahhüt, karşı tarafa değil; mahkemeye verilir. Bu sebeple yargılama sonunda taraf haksız çıkmış olsa bile, mahkeme yaptığı değerlendirmeler ışığında taahhüdün kullanılmamasına dair karar alabilir. Ancak, mahkeme taahhüdün kullanılması gerektiğine karar verir ise, önlemden zarar gören tarafın tüm zararlarının karşılanması gerekmektedir. Kanun, bu konuda mahkemelere bir takdir yetkisi vermemiştir[530].

Önlemi talep eden tarafın maddî durumunun, ileride meydana gelebilecek zararları karşılayamayacağı düşünülüyor ise, mahkeme talep edenden ek teminatlar isteyebilmektedir. Bu teminatların gösterilmemesi durumunda da mahkeme tedbire hükmetmeyebilir. Ayrıca, başlangıçta maddî durumu iyi olan tarafın, yargılama devam ederken maddî durumunda bozulma olduğu takdirde mahkeme, bir teminat talebinde bulunabilir veya önlemin şartlarını karşı tarafa daha az zarar verecek şekilde hafifletebilir.

---

[528] Bean / Parry/ Burns, s.28.

[529] Loughlin/Gerlis**,** s. 307; Zuckerman, s.443.

[530] Loughlin/Gerlis**,** s. 307; Zuckerman, **On Civil Procedure**, s.461.

V. Geçici Hukukî Koruma Önlemi Kararının Haksız Çıkması Sonucunda Tazminat

Türk Hukuku'nda, haksız bir geçici hukukî koruma önlemi söz konusu olduğunda, klasik geçici hukukî koruma önlemlerinden ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî hacizden kaynaklanan tazminat davaları açılabilir[531]. Bu davadaki sorumluluğun temelinde fedakârlığın denkleştirilmesi sorumluluğu yatmaktadır[532]. Fedakarlığın denkleştirilmesi sorumluluğu, çatışan iki çıkardan birinin diğerine tercih edilmesi durumunda ortaya çıkan zararın, fedakârlıktan yararlanan kişi tarafından tazmin edilmesidir[533].

Haksız tedbirden kaynaklanan tazminat davasının açılabilmesi için, öncelikle tedbir kararının icra edilmiş olması gerekmektedir. Ancak istisnai durumlarda, tedbir kararı uygulanmadan önce bir zarar ortaya çıkabilir. Bu durumda, karşı taraf yine tazminat talebinde bulunabilir. Buna ek olarak, ihtiyatî tedbir haksız olmalıdır ve bu haksız tedbir sebebiyle bir zarar doğmuş olmalıdır. Son olarak, haksız tedbir ve ortaya çıkan zarar arasında illiyet bağı bulunması gerekir[534]. Bu şartların sağlanması durumunda, tedbir koyduran aleyhine tazminata hükmedilir. Tazminat, tedbir talep edenin göstermiş olduğu teminattan karşılanır[535]. Asıl hükmün kesinleşmesinden veya tedbir kararının kaldırılmasından itibaren bir ay içerisinde tazminat davasının açılmadığı halde teminat, gösteren kişiye iade edilecektir (HMK. m.392/f. II).

Boşanma ve ayrılık davasındaki geçici önlemler ise, asıl yargılamanın sonundaki karardan bağımsızdır. Boşanma veya ayrılık davası kabul edilse de reddedilse de ortaya çıkan karar, önlemlerin haklı veya haksız olması sonucunu doğurmamaktadır. Yargılama sonuçlandığında önlem ileriye etkili olarak kaldırıldığından, icra edilmiş olsa dahi eski hale iade yoluna gidilmesi mümkün değildir[536]. Başka bir deyişle,

---

[531] Tazminat davası ile ilgili detaylı bilgi için, Korkmaz, **s**.61 vd.

[532] Korkmaz, s. 83.

[533] Detaylı bilgi için bkz. Korkmaz, s. 83.

[534] Yılmaz, **C.I.**, s. 1019; Pekcanıtez/ Atalay/ Özekes, s.590; Özekes, **Pekcanıtez Usûl**, s. 2547; Taş-Korkmaz, s. 167; Konuralp, s. 171; Korkmaz, s. 265.

[535] Pekcanıtez/ Atalay/ Özekes, s.591.

[536] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 274.

yargılama sonunda ortada haklı veya haksız bir önlem bulunmadığı için, haksız önlemden dolayı tazminat hakkı da söz konusu olmamaktadır. Aynı durum evlilik birliğinin korunması önlemleri için de geçerli olmaktadır. Kararlar ileriye etkili olarak kaldırılır ve eski hale iade imkânı yoktur[537].

Diğer geçici hukukî koruma önlemleri bakımından, diğer kanunlarda zarar ve tazminata ilişkin özel bir düzenleme bulunmuyorsa, ihtiyatî tedbirdeki tazminat hükümlerinin niteliklerine uygun düştüğü ölçüde, bunlar hakkında da kıyasen uygulanacağı kabul edilmektedir[538].

İngiliz Hukuku'nda da, eşlerin malvarlıklarının düzenlemesi amacıyla hükmedilmiş olan tüm önlemlerde, talep edenin yargılama sonunda haksız çıkması durumunda karşı tarafın hükmedilen geçici hukukî koruma önleminden dolayı meydana gelen zararlarını karşılamakla yükümlü olduğu kararlaştırılabilir[539]. Başka bir deyişle, uyuşmazlıkların türü ayırt edilmeksizin, esas yargılamanın sonunda önlemin haksız olduğuna karar verildiği takdirde, önlemden dolayı zarara uğrayan tarafın, uğradığı zarar için tazminat davası açabilmesi mümkündür. Geçici hukukî koruma önlemini talep edenin asıl yargılama sonunda haksız çıktığı her durumda, önlemin haksız olduğu sonucuna ulaşılamaz. Haksızlık, yargılama sonunda, genel yargılama için değil, önlemin karar verildiği andaki durum ve şartlar içinde "önleme hükmedilmesine gerek olup olmadığı" şeklinde değerlendirilir[540].

Zararların tazminin ne zaman yapılacağı mahkemenin takdir yetkisine bağlıdır. Birden fazla durum için birden fazla seçenek vardır. Yargılama devam ederken haksız bulunup kaldırılan bir önlem söz konusu ise, mahkemenin hemen zarar araştırmasına gidip gitmemesi, başka bir deyişle zarar araştırmasına gitmek için kesin hükmün beklenip beklenmeyeceği konusunda görüş ayrılıkları mevcuttur. Mahkeme kararlarında ve doktrinde farklı görüşler savunulmaktadır. Mahkemeler genellikle önlemin haksız olduğunun tespitinin ardından hemen zarar araştırmasına gitmektedir[541]. Ancak, doktrinde ağırlıklı kabul edilen görüşe göre, zararların ve

---

[537] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 274 – 275.

[538] Pekcanıtez/ Atalay/ Özekes, s.590.

[539] Bean / Parry/ Burns, s.28; Zuckerman, On Civil Procedure, s.444.

[540] Zuckerman, s.444.

[541] İlgili mahkeme kararları için bkz. Zuckerman, **On Civil Procedure**, s.464.

şartların tam olarak belli olabilmesi için esas yargılamanın sonuçlanması beklenmelidir. Bu sırada zaman kaybı ve belki de bazı delillerin kaybı söz konusu olsa da asıl zararın belirginleşmesi için yargılamanın sonuçlanması gerektiği kabul edilmektedir[542]. Kanaatimizce, çok açık ve net bir şekilde davanın nasıl sonuçlanacağı belli olmadığı sürece zararların belirlenebilmesi için tazminat prosedürünün doktrindeki görüş uyarınca hüküm verildikten sonra değerlendirilmesi gerekmektedir[543].

§3 Türk ve İngiliz Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemine İlişkin Kararın Cebri İcrası ve Karara Uyulmamasının Sonuçları

I. Türk Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemine İlişkin Kararın Cebri İcrası

Türk Hukuku'nda, hükmedilen geçici hukukî koruma önlemlerinin kararı veren mahkemenin yargı çevresinde bulunan veya tedbir konusu mal ya da hakkın bulunduğu yer icra dairesi tarafından veya mahkemenin yazı işleri müdürü tarafından zorla yerine getirileceğinden yukarıda söz etmiştik[544] (HMK. m.393/f. II- III). Hem klasik geçici hukukî koruma önlemleri hem de aile hukukuna özgü geçici hukukî koruma önlemleri için herhangi bir ilâmlı veya ilâmsız takip yoluna başvurulmasına gerek bulunmamaktadır[545]. Ancak belirtmemiz gerekir ki, Türk Hukuku' nda tedbir nafakasının icrası ile ilgili tartışmalar mevcuttur. Yargıtay, tedbir nafakasının, ara karar niteliğinde olması sebebiyle, tahsilinin ilâmlı icra takibi yoluyla değil, genel haciz yoluyla takiple mümkün olduğu görüşündedir[546]. Doktrinde ise, iki farklı görüş

---

[542] Zuckerman, **On Civil Procedure**, s.464.

[543] Önlemin gereklerine uymayan taraf, mahkeme kararına aykırılığın yaptırımı olan "mahkemeye itaatsizlik *(contempt of the court)"* prosedürü ile cezalandırılır.

[544] Bkz. yuk. 3. Bölüm, §2, III.

[545] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 281.

[546] *"14.04.2010 tarihli oturumda ara kararıyla davalı kadın yararına aylık 300 TL tedbir nafakasına hükmedilmiş ve bu tedbir nafakasının ilamsız icra takibi yoluyla infazının mümkün bulunmasına"* 2. HD, 02.07.2012, 21375/18360 (Gençcan, **Nafaka**, s. 265). *"Her ne kadar tedbir nafakasının tahsili için ilamın kesinleşmesi gerekmez ise de…"* 2. HD, 21.11.2016, 27213/15864 (Gençcan, **Nafaka**, s. 265). *"Kural olarak, aile ve kişiler hukukuna ilişkin hükümler (ilamlar) kesinleşmedikçe icra*

mevcuttur. Bunlardan ilki, Yargıtay'a benzer doğrultuda tedbir nafakasının ara karar olması nedeniyle ilâm niteliği taşımadığını, ancak genel haciz yoluyla takip yapılabileceğini savunmaktadır[547]. Katıldığımız karşı görüş ise, tedbir nafakasının geçici hukukî koruma olduğunu göz önüne alarak yeni bir takip başlatmadan doğrudan infazının mümkün olduğu yönündedir[548].

II. İngiliz Hukuku'nda Geçici Hukukî Koruma Önlemine İlişkin Kararın Cebri İcrası

İngiliz Hukuku'nda, önlemlerin zorla yerine getirilmesi için çeşitli imkânlar mevcuttur. Buna göre, belirli miktar paranın ödenmesi ile ilgili bir geçici önleme karar verildiği durumlarda, mahkeme bu ödemenin ne şekilde ve ne sıklıkta yapılacağını kararında açıklamalıdır. Ödemeler yapılmadığında taraf, icra yöntemlerinden duruma en uygununu seçip mahkemeye başvurabilir[549]. Ancak, kişi icra yöntemini kendisi seçebileceği gibi, seçimi mahkemeye de bırakabilir[550].

Aile hukukuna ilişkin bir uyuşmazlıkta geçici hukukî koruma önlemlerine ilişkin kararların nasıl icra edileceği 2010 tarihli Aile Usûl Kuralları' nın 33. bölümünde açıklanmıştır. Söz konusu icra yöntemleri, 1998 tarihli Medenî Usûl Kuralları'nın 70 ve 71. bölümündeki uygulama yöntemlerinin aile hukukuna uyarlanmış halidir. Bu

---

edilemezler. Fakat, tedbir nafakasına ilişkin hükümlerin icrasını isteyebilmek için bunların kesinleşmesini beklemeye gerek bulunmamaktadır" 12. HD, 10.6.2010, 2497/14653 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi). *"22.10.2008 tarihli ara kararıyla hükmedilen tedbir nafakasının ilamsız icra takibi yoluyla infaz edilebileceğinin anlaşılmasına göre, davalı kadının aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan temyiz itirazları yersizdir"* 2. HD, 6.3.2012, 7823/4913 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

[547] Yılmaz, **C.I.**, s. 934- 935; Tanrıver, **Aile**, s. 100; Gençcan, **Boşanma**, 898.

[548] Özekes/ Erişir, s. 1266; Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 281. *"... Bu hükme göre verilen karar derhal infazı gereken geciktirilemez geçici tedbir niteliğindedir. Kaldı ki yalnızca nakte münhasır da değildir. Parasal durumun yanında barınma, malların yönetimi varsa çocukların durumu, boşanmanın getireceği mali sonuçlar, sorunsuz ve güvenceli bir geleceğin dengelenmesi gibi çok geniş tedbirleri içermektedir. Bu hususları kapsar biçimde alınacak geçici tedbir kararı ile tarafların yararları açısından hakkaniyete uygun bir dengenin kurulması gerekir..."* YHGK, 31.01.2015, 2-606/34 (Orhan, s. 133).

[549] Stephen Allinson, **Enforcement of a Judgement**, 12th Edition, London 2016, s.472.

[550] Geddes / Budworth**,** s.77.

bölümdeki yöntemler, tedbir nafakası gibi bir miktar paranın ödenmesi gereken kararlar için geçerlidir.

Alacaklı, mahkemeye başvurduğunda mahkeme borçluya tebligat göndermekte ve dinlemek için huzuruna çağırmaktadır. Mahkeme, kararını verirken söz konusu karara uyulması, uyulmadığı takdirde "mahkemeye itaatsizlik *(contempt of the court)"* hükümlerinin uygulanacağı konusunda borçluyu uyarmakla yükümlüdür[551].

İlgili icra yöntemleri; haciz emri, haczettikten sonra borçlunun mallarının satılması, tazyik hapsi, maaş haczi, borçlunun üçüncü kişilerdeki alacağının talep edilmesi, ödemelerden sorumlu bir üçüncü kişi atanmasıdır. Aşağıda yöntemler ve yöntemlerin usûlleri ile ilgili genel bilgiler verilecektir.

A. Haciz Kararı *(Charging order, stop order or stop notice)*

Önlem kararına uymayarak ödeme yapmayan borçlunun malları üzerinde haciz kararı verilebilir. Bu icra yöntemi, 1979 tarihli Haciz Kararları Kanunu ile kabul edilmiş olup, aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda uygulanabileceğine dair hüküm Aile Usûl Kuralları'nın 33. bölümünde belirtilmiştir. Uygulama esasları da yine aynı Kanun'un 40. bölümünde açıklanmıştır.

Yüksek Mahkeme'nin verdiği tedbir nafakasına ilişkin kararlar ile Yüksek Mahkeme'nin 5000 poundun üzerindeki ödeme kararları hakkında, haciz başvurusu Yüksek Mahkeme'ye yapılmaktadır. Belirttiğimiz haller dışında ise, aile mahkemelerine başvurulmaktadır. Başvuruda ilgili matbu form doldurulup, mahkemeye verildikten sonra mahkeme duruşma için gün belirlemektedir. Duruşmalı olarak karar verilmekte ve genellikle gayrimenkul üzerine haciz konulması tercih edilmektedir; ancak, borçlunun malvarlığının durumuna göre başka kıymetleri üzerinde de haciz işlemi uygulanabilmektedir.

İlgili karar, yalnızca ödeme ile ilgili borçlunun malının veya mallarının teminat altına alınmasına yaramaktadır. Tarafın, borçlunun malların satılıp paraya çevrilmesi

[551] Bird / Exton, s.288; Andrews, **Paths of Justice**, s.142.

için başka bir karar almak üzere başvuru yapması gereklidir. Bu başvuru kanunda *"Writ or warrant of control"* adı ile düzenlenmiş borçlunun mallarının haczedilip satılmasını sağlayan icra yöntemidir.

B. Tazyik Hapsi *(Judgement Summons)*

Mahkemelerin tazyik hapsi verme yetkisi, 1869 tarihli Borçlular Kanunu'nun 5. bölümünden kaynaklanmakta olup, buna ilişkin usûl Aile Usûl Kuralları'nın 33. bölümünde açıklanmıştır[552].

Talepte bulunan, mahkeme önlem kararı ile birlikte ödeme yapılmadığına dair delilleri, Yüksek Mahkemeler'e veya Aile Mahkemeleri'ne sunarak tazyik hapsinin uygulanması için başvuruda bulunabilmektedir[553].

Tüm hukuk sistemlerinde olduğu gibi, İngiliz Hukuku'nda da, kişi borcundan dolayı özgürlüğünden alıkoyulamaz; ancak aile hukuku söz konusu olduğunda özellikle nafaka ile ilgili hükümlerde, Türk Hukuku'nda olduğu gibi, burada da tazyik hapsi düzenlemesi mevcuttur. Ancak, yine de mahkeme en son adım olarak tazyik hapsine karar verir. Karar verilirken gözetilmesi gereken bazı hususlar mevcuttur. Öncelikle, ödeme kararı verildiği andan itibaren borçlunun ödeme yapmadığı ve ödemeye kesinlikle niyeti olmadığının tespit edilmesi gereklidir. Buna ek olarak, tazyik hapsi için yapılan başvurudan sonra borçluya ödeme için şans verildiği halde ödeme yapmayı reddetmiş veya ihmal etmiş olması gerekmektedir[554]. Belirttiğimiz hususlar değerlendirilirken, ispat yükü her zaman alacaklıdadır ve borçlu kendi aleyhine delil göstermeye zorlanamaz[555].

---

[552] Türk Hukuku'nda buna benzer bir düzenleme İcra ve İflâs Kanunu m.344'te mevcuttur. Buna göre nafaka kararının gereğini yerine getirmeyen kişi, üç aya kadar tazyik hapsi ile cezalandırılır. Ancak borçlunun, nafakanın kaldırılması veya azaltılması talebiyle dava açmış olması halinde, ileri sürdüğü sebepler göz önünde bulundurularak, tazyik hapsinin uygulanması bu davanın sonuna bırakılabilir.

[553] Bird / Exton**,** s. 291; Geddes/ Budworth, s.72.

[554] *Mohan v. Mohan, 2013, https://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed114106; Constantinides v Constantinides, 2013*, https://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed121596.

[555] Bird / Exton**,** s. 293.

C. Maaş Haczi *(Attachment Of Earnings Order)*

Kaynağını 1971 tarihli Maaş Haczi Kanunu'ndan alan maaş haczi, aile hukuku uyuşmazlıklarında özellikle periyodik ödeme ve nafaka kararlarının zorla yerine getirilmesi için kullanılmaktadır. Maaşlı bir çalışan olan borçlunun maaş haczinde, tarafın yaşamını sürdürebilmesi için yeteri kadar kazancının bırakılmasına dikkat edilmektedir. Maaşın içerisinde borçlunun işvereninden aldığı prim, fazla çalışma ücreti ve komisyon gibi ücretler de dahildir[556].

İlgili periyodik ödeme veya nafakaya (konumuz itibariyle geçici periyodik ödeme ve tedbir nafakasına), hangi mahkemede hükmedildi ise, maaş haczi için o mahkemeye başvurulmalıdır. Bazı istisnai durumlarda alacaklı talep etti ise, periyodik ödeme veya nafaka kararını veren mahkeme karar ile birlikte maaş haczine de karar verebilir. Böylelikle, eşin geçimini sağlaması amacıyla kabul edilmiş ödemelerde bir gecikme meydana gelmez ve bir borç oluşmaz[557].

D. Borçlunun Üçüncü Kişiden Alacağının Talep Edilmesi *(Third Party Debt Order)*

Borçlunun bir üçüncü kişiden alacağı olduğunun bilindiği durumlarda söz konusu yönteme başvurulabilir. Buna göre borçlu olan üçüncü kişiye, borcunu talep eden alacaklıya ödemesi emri verilir[558]. Diğer icra yöntemlerinde olduğu gibi, talep eden alacaklı ilgili matbu formu doldurarak mahkemeye başvurur ve mahkeme de duruşma gününü belirleyip, ilgili günde kararını verir.

---

[556] Bird / Exton**,** s. 291.

[557] Allinson, s.476.

[558] Andrews, **Processes**, s.500.

E. Ödemelerden Sorumlu Bir Kişinin Atanması *(Appointment Of A Reciever)*

Mahkeme, gerekirse ödemelerin sağlanması için bağımsız bir üçüncü kişiyi durum ile ilgilenmesi için atayabilir. Bu kişi, mahkemenin uygun gördüğü alanlarda borçlunun kazançlarını toplayıp alacaklıya ödeme yapmak ile yükümlüdür[559]. Örneğin, borçlunun toplayacağı kiraları toplar veya herhangi bir yerden alacağı kâr payını alır ve borcu oranında alacaklıya ödemeleri sağlar. Masraflı bir uygulama olduğundan, genellikle en son çare olarak tercih edilmektedir[560].

III. Geçici Hukukî Koruma Önlemi Kararına Aykırı Davranılmasının Sonuçları

Türk Hukuku'nda tedbir kararına aykırılık, ihtiyatî tedbirler için düzenlenmiştir. İhtiyatî tedbir kararına uymayanlar veya aykırı davranışlar sergileyenlerin cezası, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre ihlâlin öğrenildiği tarihten itibaren altı ay içinde şikâyet edilmesi üzerine ihlâl eden kimse altı aya kadar disiplin hapsi ile cezalandırılmaktadır (HMK. m.398/f. I).

Geçici hukukî korumaların bir diğer türü olan aile hukukuna özgü geçici hukukî koruma önlemlerini ihlâl eden davranışlar, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesine göre cezalandırılamayacaktır[561]. Ancak, 4787 sayılı Kanun'un 6. maddesinde, aile mahkemelerinin, yetişkinler ve küçükler için alabileceği geçici önlemlere aykırı davranışlara Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesinin uygulanacağı düzenlenmiştir. İlgili hüküm, diğer kanunları saklı tuttuğu için TMK.' da düzenlenmiş olan geçici önlemler dışındaki önlemler 4787 sayılı Kanun'a tâbi olacak; dolayısıyla söz konusu önlemlere aykırılık ihtiyatî tedbirlerde olduğu gibi cezalandırılacaktır. Ayrıca, TMK.' daki geçici önlemlerden bazılarının ihlâli hakkında İcra ve İflâs Kanunu'nda özel cezalar öngörülmüştür. Çocuk teslimi ile ilgili kararlara

---

[559] '*Receiver'* kelimesi bir mahkeme kararında, mahkeme tarafından, arazi kiralarını ya da kişinin belirli işlerinden ettiği kârları toplamak üzere atanan tarafsız bir kişi olarak tanımlanmıştır (Geddes/ Budworth, s.79).

[560] Bird / Exton**,** s. 293; Cusworth / Vinery, **Rayden and Jacksons**, s. 389.

[561] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 282.

muhalefetin cezası İcra ve İflâs Kanunu m.341'de, nafaka kararlarına uymayanların cezası ise İcra ve İflâs Kanunu m. 344'de düzenlenmiştir. Anılan hükümlere göre, bu davranışlarda bulunan eşler tazyik hapsine mahkûm edilecektir. Boşanma ve ayrılık davasında, yalnız borçlu tarafından yapılması veya yapılmaması gereken bir işi içeren geçici önlemlerde ise, tazyik hapsi söz konusu olmayacaktır. Çünkü, İİK. m.343' de, yalnız borçlu tarafından bir işin yapılması veya yapılmamasına ilişkin kararların ihlâli halinde tazyik hapsine karar verilebilmesi için, ortada bir ilâm bulunması gerektiği belirtilmiştir[562].

İngiliz Hukuku'nda ise, ikinci bölümde saymış olduğumuz geçici hukukî koruma önlemlerine hükmedilirken, mahkemenin karşı tarafa uyması gereken şartları bildireceğini açıklamıştık[563]. Buna göre, bildirim yapıldıktan sonra önlemlerin şartlarına aykırı davranılması durumunda, kişinin hapse atılması gibi ağır sonuçlar doğuracak "mahkemeye itaatsizlik" kurumu uygulanır[564]. Mahkemeye itaatsizlik ile hukuk mahkemeleri bir cezaî yaptırıma hükmetmektedir[565].

İhtiyatî haciz *(freezing injunction)* gibi kişiye yönelik olarak *(in personam)* verilen geçici önlem kararlarının gerektirdiklerini yerine getirmeme sonucunda tarafın, cezaî yaptırım ile karşılaşması için kararı kasten ihlâl etmiş olması gerekmektedir[566].

Bir mahkeme kararına uymayan taraf, daha sonra mahkemeyi ilgili hükmü veya önlem kararını iptal etmeye ikna etse bile, mahkeme kararına aykırı davranmaktan dolayı mahkemeye itaatsizlik uygulamasından kaçamayacaktır[567].

---

[562] Erişir, **İhtiyatî Tedbir**, s. 283.

[563] Bkz. yuk. 3. Bölüm, §2, I.

[564] Bean / Parry/ Burns, s.166 vd; Andrews, **Processes**, s.507; Patricia Londono / A.T.H. Smith / David Eady, **On Contempt**, 5. Bası, London 2017, s.1083; Balkar, s.87.

[565] Bazı yazarlar ve mahkeme kararlarında hâkimler, karara uyulmaması davranışını "suç benzeri davranış" *(quasi – criminal wrong)* olarak tanımlamaktadır (Andrews, **Processes,** s.507; Mustafa Serdar Özbek, **Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda İlâmlı İcranın Etkinliği**, 4. Bası, C. II, Ankara 2018, s. 721). Türk Hukuku'nda ihtiyatî tedbire aykırı davranışların disiplin hapsi ile cezalandırılması da, bir ceza yaptırımına hukuk mahkemesince karar verilmesidir (Pekcanıtez/ Atalay/ Özekes, s.583).

[566] Londono / Smith /Eady, s.1083. Normal şartlar altında, tarafın farkında olmadan – bilmeden önleme aykırı davranışta bulunmamış olması halinde, kasten hareket ettiği kabul edilmektedir (Andrews, **Processes**, s.508).

[567] *Motorola Credit Corparation V. Uzan (no2)* 2003 Kararı, Andrews, **Processes**, s.509.

Mahkemeye itaatsizlik ile ilgili usûl Aile Usûl Kanunu'nun 37. bölümünde açıklanmıştır. Buna göre, "*contempt of the court*" için başvuru yukarıda açıkladığımız geçici hukukî koruma önlemleri için mahkemeye başvuru yöntemi ile aynıdır[568] (Aile Usûl Kuralları, 18). Yargılamada ispat yükü, mahkeme kararına aykırı davranıldığını iddia eden taraftadır[569].

Mahkemeye itaatsizlik söz konusu olduğunda, hapis cezası, para cezası veya itaatsizlik yapan kişinin malvarlığına el konulması kararlarından[570] biri ya da birden fazlası verilebilmektedir. Aslında temel yaptırım hapis cezası olmakla birlikte, para alacaklarında genellikle hapis cezası verilmekten kaçınılmaktadır[571]. Ancak, sadece nafaka kararlarına uyulmaması durumunda bu yaptırıma başvurulmaktadır[572].

Mahkeme kararını verirken çeşitli faktörleri göz önünde bulundurmaktadır. Bu noktada, tarafın mahkeme kararına hiç itaat edip etmediği, mahkemenin kararına uygun davranıp davranmayacağı, mahkeme kararına itaatsizlik yaptıktan sonra bu davranışını değiştirip, karara uygun davranıp davranmadığı veya önlem kararına aykırı davranışın kasten mi yoksa ihmalden mi kaynaklandığı değerlendirmeleri önem taşımaktadır[573].

Para veya hapis cezası yanında, mahkeme başka yaptırımlara da hükmedebilmektedir. Örneğin, *Young V. Young* davasında mahkeme taraflardan birisini mahkeme kararını yerine getirmediği için yargılarken, tarafın mahkeme kararını yerine getirmeden İngiltere'den ayrılmaması için pasaportuna el koyulmasına karar vermiştir[574].

---

[568] Bkz. yuk. 3. Bölüm, §1, I.

[569] Londono / Smith /Eady, s.1083; Andrews, **Processes**, s.508.

[570] Londono / Smith /Eady, s.1084.

[571] Özbek, s. 722.

[572] Özbek, s. 722.

[573] Andrews, **Processes**, s.514.

[574] *Young V. Young*, Wilson, **Rayden and Jacksons**, s.802. Farklı mahkeme kararları için bkz. Andrews, **Processes**, s.513.

Son olarak, önlem kararına aykırı davrandığı için mahkemeye itaatsizlik dolayısıyla ceza alan taraf, kanun yoluna başvurabilecektir[575].

[575] Andrews, **Processes**, s.514.

SONUÇ

Bir hukukî ilişkide, kişilerin birbirlerine karşı hak ve yükümlülüklerine uygun davranma zorunlulukları vardır. Ancak kişiler, çeşitli sebeplerle hak veya yükümlülüklerine aykırı davranışlarda bulunabilirler. Bu durumda hukukî ilişki içerisinde olan kişiler arasında hukukî uyuşmazlık söz konusu olur. Bir hukuk devletinde, kişilerin kendi haklarını kendi elleriyle cebren korumaları yasaktır. Dolayısıyla, hakkı ihlal edilen kişi, hakkını dava yoluyla talep edecektir.

Davanın açılmasından, sonuçlanmasına dek belirli işlemlerin yapılması gerekmektedir. Burada geçecek olan sürede, dava ile ulaşılmaya çalışan mal, hak veya durum, karşı tarafın davranışları sonucunda zarar görebilir veya ortadan kalkabilir. İşte bu durumun önlenmesi için kabul edilen geçici hukukî koruma önlemleri, karşı tarafa çeşitli yükümlülükler getirerek, etkin bir hukukî koruma sağlayıp adaletin sekteye uğramasını engellemektedir.

Yargılama sonuçlanıncaya kadar, eşler ve çocuklar için bozulan düzenin yerine yeni bir düzen kurulmasının hayatî önem taşıdığı aile hukukunda da çeşitli geçici hukukî koruma önlemleri mevcuttur. Çalışmamızda, Türk ve İngiliz Hukuku'nda aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda, eşlere karşı hükmedilebilecek geçici hukukî koruma önlemleri, açıklanmıştır. İki hukuk sisteminin önlemleri düzenleme şekli, sorunlara getirdiği çözümleri, bu çözümlerin ortaya çıkardığı sonuçlar ortak ve farklı özellikleriyle birlikte incelenmiştir.

Türk Hukuku'nda, özellikle boşanma ve ayrılık davasındaki önlemler ile evlilik birliğinin korunması önlemlerinin, niteliklerinin ihtiyatî tedbir ve çekişmesiz yargı işindeki geçici hukukî korumalardan farklı olması sebebiyle, ayrı bir kavram ile ifade edilmesi gerekmektedir. Bu yüzden, söz konusu önlemler, "aile hukukuna özgü geçici önlem" veya "geçici önlem" kavramlarıyla açıklanmalıdır. Buna paralel olarak, İngiliz Hukuku'nda da aile hukukuna özgü geçici hukukî koruma önlemlerini ifade etmek üzere, geçici çare *(interim remedy)* ve geçici karar *(interim order)* kavramları kullanılmaktadır.

Her ne kadar, iki hukuk sisteminde birbirlerinden farklı geçici önlemler düzenlenmiş olsa da, bu önlemlerin amaçları, işlevleri ve genel özellikleri iki devlette de aynıdır. Buna göre geçici hukukî koruma, yargılama öncesinde veya yargılama

sırasında geçecek olan zamanda hukukî korumayı sağlayıp, hükmün etkisiz ve anlamsız kalmasına engel olma amacını taşımakta; aynı zamanda taraflar arasında denge kurarak bir köprü işlevi görmekte olup, asıl yargılama ile bir bütün oluşturarak asıl yargılama yolunu açık tutmaktadır.

İki hukuk sisteminde de, önlemler geçici bir niteliğe sahiptir ve kesin hukukî koruma yerine geçmemektedirler. Geçici hukukî korumayı talep eden kişiden beklenen ispat derecesi ve yargılama süresi asıl yargılamaya kıyasen düşürülmüştür. Acele hallerde karşı taraf dinlenmeden karar verilebilmektedir. Son olarak, hükmedilen geçici hukukî koruma kararları taraflar adına bağlayıcıdır ve söz konusu kararlara uyulmamasının çeşitli yaptırımları mevcuttur.

Aile mahkemelerinde tüm uyuşmazlıklarda uygulanabilecek olan klasik geçici hukukî koruma önlemleri; Türk Hukuku'nda ihtiyatî tedbir, ihtiyatî haciz ve delil tespiti; İngiliz Hukuku'nda ise, ihtiyatî tedbir, ihtiyatî haciz, *search order*, ihtiyatî tespit beyanları, geçici mal-mülk hükümleri, gizlilik önlemleri, kişinin yargı çevresinden çıkmasının yasaklanması ve pasaportuna el konulması önlemleridir. Ancak mahkeme bu hükümde belirtilmemiş olan bir geçici önleme de hükmedebilir. Ayrıca, İngiliz Hukuku'nda ilgili Kanun'un yine aynı bölümünde bunlara ek olarak, Türk Hukuku'ndaki teminat kurumunun karşılığı olan *security for costs* müessesesi düzenlenmiştir.

Türk Hukuku'nda, Türk Medeni Kanunu'nun 169. maddesinde hâkimin, eşlerin geçimi, barınması ve mallarının yönetimi adına boşanma ve ayrılık davalarında gerekli gördüğü önlemleri re'sen alabileceği düzenlenmiştir. İngiliz Hukuku'nda ise, boşanma davalarında eşlere karşı hükmedilebilecek olan geçici hukukî koruma önlemleri, tedbir nafakası, geçici periyodik ödemeler, yasal hizmet ücretlerini ödeme ve geçici değişiklik kararları olarak düzenlenmiştir. Burada da, mahkeme gerekli olabilecek herhangi başka bir geçici önleme hükmedebilecektir. Bu bölümde, İngiliz Hukuku ile Türk Hukuku arasındaki en büyük farklılık, İngiliz Hukuku'nda talep olmadığı takdirde hâkimin geçici önlemlere hükmedememesi; Türk Hukuku'nda ise talebe gerek olmaksızın hâkimin kendiliğinden söz konusu geçici önlemlere hükmedebilmesidir. Kanaatimizce, ailenin üyelerinin korunması amacıyla getirilen bu geçici önlemleri, hâkimin gerekli gördüğünde kendiliğinden alabiliyor olmasının konuya daha uygun bir çözüm olduğu kanaatindeyiz. Son olarak, tartışmalar mevcut

olsa da, hem Türk Hukuku'nda hem İngiliz Hukuku'nda anılan önlemler, birer geçici hukukî koruma önlemi niteliğindedir.

Türk Hukuku'nda, şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan kişileri korumak için 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunu'nda, "Koruyucu Tedbir Kararları" (6284 SK m.3 – m.4) ve "Önleyici Tedbir Kararları" (6284 SK m. 5) öngörülmüştür. İngiliz Hukuku'nda ise, ev içi şiddet söz konusu olduğunda şiddete uğrayan eşi korumak amacıyla aile konutunda oturmayı düzenleyen tedbirler ve yine şiddet durumunda eşi ve çocuğu koruyucu önlemler düzenlenmiştir. İngiliz Hukuku'nda geçici hukukî koruma olarak nitelendirilen bu önlemler, Türk Hukuku'nda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda çekişmesiz yargı işlerinin sayıldığı m. 382'nin 2. fıkrasının 17. bendi atfıyla çekişmesiz yargı işi olarak belirlenmiştir. Son olarak, kişisel korunmaya yönelik tedbirler ile ilgili olarak, Türk Hukuku'nda ve İngiliz Hukuku'nda tedbirlerin çeşitleri, yargılama usûlleri, uygulanması, tedbire aykırı davranılmasının sonuçları, birkaç farklılık dışında, aynıdır. Buradan da, iki hukuk sisteminde de, aile içi şiddete karşı aynı çözüm yöntemlerinin benimsediği sonucuna ulaşabilmekteyiz.

Türk Hukuku'nda aile hukukuna özgü geçici bir hukukî koruma olarak evlilik birliğinin korunmasına yönelik geçici önlemler düzenlenmiştir. Ancak, İngiliz Hukuku'nda böyle bir düzenleme mevcut değildir. İngiliz Hukuku'nda, yalnızca evlilik birliği devam ederken, bir eşin maddî yükümlülüklerine aykırı davranması halinde, diğer eşin maddî olarak zor durumda kalmaması için bazı geçici kararlar öngörülmüştür. Dolayısıyla, bunlar nihaî koruma olarak nitelendirilmektedir. Türk Hukuku'nda ise, evlilik birliğinin korunması önlemlerinin niteliği tartışmalı olmakla birlikte, bunların geçici hukukî koruma niteliğinde olduğu kabul edilmektedir. Bir hukuk sisteminde meselenin bu kadar ayrıntılı düzenlenip, diğer hukuk sisteminde yalnızca malî konuları ilgilendiren düzenlemelere yer verilmiş olmasını, toplumların yapısı ve aile hukuku politikaları ile ilişkilendirmekteyiz.

İngiliz Hukuku'nda geçici hukukî koruma önlemlerine, talep edilen önlemin çeşidine göre, Türk Hukuku'nda olduğu gibi, yargılama süresince veya öncesinde herhangi bir zamanda başvurulabilir. Asıl uyuşmazlık hakkında mahkemeye müracaat edilmeden talepte bulunulmuş ve önleme karar verilmiş ise, Türk Hukuku'nun aksine, İngiliz Hukuku'nda davanın açılması için kabul edilmiş kesin bir süre mevcut değildir. Önlem kararını veren mahkeme, kararında talep edene, ne zaman ve nasıl bir dava

açması gerektiğini belirtmekle veya önlem talep eden tarafın yerine getirmesi gereken başka yükümlülükleri içeren talimatları vermekle yükümlüdür. Kanaatimizce, kısa bir süre içerisinde dava açma zorunluluğu yerine, İngiliz Hukuku'ndaki gibi tarafın dava açıp açmama konusunda bir değerlendirme yapabilmesi için gerekli ve yeterli bir zamanın, mahkeme tarafından her uyuşmazlık için tayin edilmesi, önlemlerin etkinliğini arttırabilecektir.

Acele hallerde karşı taraf dinlenmeden de geçici hukukî koruma kararı verilmesi mümkündür. Bu yargılamada İngiliz Hukuku'nda, tam, adil ve doğru açıklamalar yapma yükümlülüğü mevcuttur. Türk Hukuku'nda ise özel hukukun tüm alanlarında geçerli olan dürüst davranma ve doğruyu söyleme yükümlülüğü, karşı taraf dinlenmeden yapılan yargılamalarda özel bir önem taşımaktadır. Karşı tarafın hukukî dinlenilme hakkının sonradan sağlanabilmesi için ise, Türk Hukuku'nda, yokluğunda önlem kararı verilen taraf için itiraz kurumu kabul edilmiş; İngiliz Hukuku'nda ise, mümkün olan ilk fırsatta karşı taraf dinlenerek yeni bir önlem kararı verilmesine imkân tanınmıştır.

Geçici hukukî koruma önlemlerine ilişkin kararlara karşı Türk Hukuku'nda, klasik geçici hukukî koruma önlemlerine ilişkin kararlara karşı istinaf yolu öngörülmüştür. Evlilik birliğinin korunması kararları, geçici bir nihâi karar olduğundan, bu kararlar hakkında da kanun yolunun açık olduğunu kabul etmekteyiz. Ancak, boşanma ve ayrılık davasındaki önlemler, ara karar niteliğinde olduğundan, ilgili kararlara karşı kanun yoluna başvurulması söz konusu değildir. İngiliz Hukuku'nda, kanun yoluna başvurulmaması gerektiği kabul edilmektedir. Ortada geçici bir karar bulunduğundan, karara muhalefet edebilmek için, kararı veren mahkemeye başvurulmalıdır. Bu konuda, Türk Hukuku'nda bazı hukukî koruma önlemi kararları bakımından kanun yolunun açık; bazıları bakımından ise kapalı olmasının karışıklık yaratabileceğini düşünmekteyiz.

Türk Hukuku'nda, ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz bakımından önlemin haksız çıkması durumunda tazminat alma imkânı düzenlenmiş; ancak aile hukukuna özgü geçici önlemler için böyle bir imkân öngörülmemiş; geçici önlemlerin ileriye etkili olarak kaldırıldığı kabul edilmiştir. Geçici hukukî koruma önleminin haksız olduğunun anlaşıldığı zaman İngiliz Hukuku'nda ise, tazminat için mahkemeye başvurulabilir. Tazminata karar verip vermemek tamamen mahkemenin takdir yetkisine bırakılmıştır.

Türk Hukuku'nda, hem klasik geçici hukukî koruma önlemleri hem de aile hukukuna özgü geçici hukukî koruma önlemleri için herhangi bir ilâmlı veya ilâmsız takip yoluna başvurulmasına gerek bulunmamaktadır. Çünkü verilen kararlar, mahkeme tarafından kendiliğinden ve gerekirse zorla icra edilmektedir. Ancak, İngiliz Hukuku'nda ödeme ile ilgili geçici önlemlere uyulmadığı takdirde, tedbir koyduran kişi bazı cebri icra yöntemleri için mahkemeye başvurabilmektedir. Bu yöntemler; haciz emri, haczettikten sonra borçlunun mallarının satılması, tayzik hapsi, maaş haczi, borçlunun üçüncü kişilerdeki alacağının talep edilmesi, ödemelerden sorumlu bir üçüncü kişi atanmasıdır.

Son olarak, tedbir kararlarına aykırılık söz konusu olduğunda, Türk Hukuku'nda tedbir kararına aykırılığın cezası, ihtiyatî tedbirler için düzenlenmiştir. Buna göre, ihlâlin öğrenildiği tarihten itibaren altı ay içerisinde şikâyet üzerine ihlâl eden altı aya kadar disiplin hapsi ile cezalandırılmaktadır. Geçici hukukî korumaların bir diğer türü olan aile hukukuna özgü geçici hukukî koruma önlemlerine aykırı hareketler, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 398. maddesine göre cezalandırılamayacaktır. Ancak, geçici önlemlerinden bazılarına aykırı hareketler için İcra ve İflâs Kanunu'nun 341. ve 344. maddelerinde özel cezalar öngörülmüştür. İlgili hükümlere göre, çocuk teslimine ilişkin kararlara uymayan veya nafaka yükümlülüklerine aykırı davranan eşler tazyik hapsine mahkûm edilmektedir. İngiliz Hukuku'nda önlem kararlarına aykırı davranıldığı durumda ise, mahkemeye itaatsizlik kurumu söz konusu olmaktadır. Mahkemenin kararına aykırı davranan kişi hapis cezası, para cezası veya itaatsizlik yapan kişinin malvarlığına el konulması kararlarından biri veya birden fazlası ile karşılaşabilmektedir.

KAYNAKÇA

Akbal Mehmet, Medeni Yargılama Hukukunda Adli Yardım, TBBD Mart – Nisan 2011, S. 93, s. 147-173.

Akkan Mine, Medeni Usul Hukukunda Etkili Hukukî Koruma, MİHDER 2007/1, S.6, s. 29-68.

Akkaya Tolga, Boşanma Davasında Alınabilecek Geçici Hukuki Korumalar veya Hâkimin Müdahalesi Yoluyla Çocuğun Korunması Kapsamında Zorunlu Arabuluculuk ve Boşanma Süreci (Aile) Danışmanlığı, ABD 2014/4, s.23- 61. *(**Kısaltma:** Akkaya, Arabuluculuk)*

Akkaya Tolga, Medenî Usûl Hukuku Bakımından Boşanma Davası, Ankara 2017. *(**Kısaltma:** Akkaya, Boşanma)*

Akıntürk Turgut / **Ateş** Derya, Türk Medenî Hukuku İkinci Cilt - Aile Hukuku, 23. Bası, Ankara 2021.

Akil Cenk, Medeni Muhakeme Hukukunda Değişiklik Davası ve Maddi Hukuktaki Görünüm Biçimleri, TAAD 2012, Y.3, S.10, s. 153-182. *(**Kısaltma:** Akil, Değişiklik Davası)*

Akil Cenk, Medeni Yargılama Hukukunda Mahkemelerce Yapılan Delil Tespiti, AÜHFD 2009, C.LVIII, S.1, s.1-68. (***Kısaltma:** Akil, Delil Tespiti)*

Aksakal Ramazan, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Basit Yargılama Usulü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi - Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ankara 2015.

Akyol Aslan Leyla, Medenî Usûl Hukukunda Delil Tespiti, Ankara 2011.

Alangoya Yavuz / **Yıldırım** M. Kamil / **Deren** – Yıldırım Nevhis, Medeni Usul Hukuku Esasları, 8. Tıpkı Bası, İstanbul 2011.

Albayrak Hakan, "Geçici Hukukî Himaye Tedbirlerinde Yaklaşık İspat", THD 2009, S.31, Y. 4, s.79- 98.

Albayrak Hakan, Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat, Ankara 2013. *(**Kısaltma:** Albayrak, Yaklaşık İspat)*

Aldemir Hüsnü, Hukuk Davalarında Yargılama Giderleri, 5. Bası, İstanbul 2019.

Andrews Neil, On Civil Processes, London 2013. (***Kısaltma:** Andrews, Processes)*

Andrews Neil, The Three Paths of Justice, London 2012. *(**Kısaltma:** Andrews, Paths of Justice)*

Andrews Neil, "The Writ ne Exeat Regno and Related Relief", The Cambridge Law Journal 1988, S. 47, s. 367 – 369. *(**Kısaltma:** Andrews, Writ ne Exeat Regno)*

Ansay Sabri Şakir, Hukuk Yargılama Usûlleri, 7. Bası, Ankara 1960.

Aras Aslı, Evlilik ve Boşanmada Geçici Önlemler ile İhtiyati Tedbir Kurumunun Karşılaştırılması, Kazancı Hukuk Araştırmaları Dergisi 2014, S.1, s. 56 vd.

Arslan Aziz Serkan, "HMK Hükümlerine Göre Teminat Kurumu ve Dava Şartı Niteliği", DEÜHFD 2014, C. XVI, Özel Sayı: Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, s. 943 – 974. *(**Kısaltma:** Arslan, Teminat)*

Arslan Aziz Serkan, Türk Aile Mahkemelerinin Yapısı ve Yargılama Usulü, ABD 2010/1, s. 187- 204. (***Kısaltma:** Arslan, Aile Mahkemeleri)*

Arslandoğan Birce, Medenî Yargılama Hukukunda Delil Tespiti, İstanbul 2020.

Arslan Ramazan, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Geçici Hukukî Korumalar Konusunda Getirdiği Yenilikler", Bankacılar Dergisi Ocak 2013, Özel Sayı, s.7-27.

(***Kısaltma:*** *Arslan, Yenilikler)*

Arslan Ramazan, Medenî Usûl Hukukunda Dürüstlük Kuralı, Ankara 1989. (***Kısaltma:*** *Arslan, Dürüstlük Kuralı)*

Arslan Ramazan / Yılmaz Ejder / Taşpınar - Ayvaz Sema / Hanağası Emel, Medenî Usul Hukuku, 6. Bası, Ankara 2020.

Atalay Oğuz, Emare İspatı, Man. BD 1999, S.70, s.7-22.

Atalı Murat / **Ermenek** İbrahim / **Erdoğan** Ersin, Medenî Usûl Hukuku, Ankara 2020.

Atalı Murat / **Ermenek** İbrahim / **Erdoğan** Ersin, İcra ve İflâs Hukuku, 3. Bası, Ankara 2020.

Ayan Serkan, Evlilik Birliğinin Korunması, Ankara 2004.

Baktır Selma, Aile Mahkemeleri, Ankara 2003.

Balkar Süheylâ, Uluslararası Ticari Tahkim ve Geçici Hukukî Koruma Tedbirleri, (Yayınlanmamış Doktora Tezi – Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul 2010.

Başözen Ahmet, Güncel Yargıtay Kararları Işığında İhtiyatî Tedbirlerde "Yaklaşık İspat" ve "İhtimal" Kavramı, DEÜHFD 2014, C. XVI, Özel Sayı: Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, s. 653-694. (***Kısaltma:*** *Başözen, Yaklaşık İspat)*

Başözen Ahmet, Medenî Usûl Hukukunda İlk Görünüş İspatı, Ankara 2010. (***Kısaltma:*** *Başözen, İlk Görünüş)*

Bazell Chris / **Gibson** Bryan, Domestic Violance and Occupation of the Family Home, Winchester 1999.

Bean David / **Parry** Isabel / **Burns** Andrews, Injunctions, 13 th Edition, London 2018.

Belgesay Mustafa Reşit, Hukuk Usulu Muhakemeleri Kanunu Şerhi I Teoriler, Yeniden Yazılmış 3. Bası, İstanbul 1948. (***Kısaltma:*** *Belgesay, Teoriler)*

Berberoğlu Yenipınar Filiz, Delil Tespiti ve Diğer Geçici Hukukî Korumalar, Ankara 2020.

Berkin Necmeddin M., Medenî Usûl Hukuku Esasları, İstanbul 1969.

Bilge Necip / **Önen** Ergun, Medenî Yargılama Hukuku Dersleri, 3. Bası, Ankara 1978.

Bird Roger, Domestic Violance, 7th Edition, London 2018.

Bird Roger / **Exton** Julie, Financial Remedies Handbook, 11th Edition, Hampshire 2017.

Black Jill / **Bridge** Jane / **Bond** Tina / **Gribbin** Liam / **Reardon** Madelaine / **Grewcock** Penelope, A Practical Approach to Family Law, 10th Edition, Oxford 2015.

Bolayır Nur, Medenî Usûl Hukukunda Hâkimin Hukuku Re'sen Uygulaması İlkesi, İstanbul 2019.

Boran Güneysu Nilüfer, Medenî Usûl Hukukunda Karar, Ankara 2014.

Bösch Axel, "Provisional Remedies In International Commercial Arbitration" A Practitionar Handbook, New York 1994.

Budak Ali Cem, Prof. Dr. Baki Kuru'nun "Nizasız Kaza" İsimli Eserinden Beri Çekişmesiz Yargı Alanında Meydana Gelen Başlıca Değişiklikler, 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara 2004, s. 273 – 306. (***Kısaltma:*** *Budak, Değişiklikler)*

Budak Ali Cem, Türk Hukuku'nda Çekişmesiz Yargı, Medenî Usûl Hukuku'nda Çekişmesiz Yargı, Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukukçuları Toplantısı IV, Ankara 2005, s. 128 – 187. ***(Kısaltma:** Budak, Çekişmesiz Yargı)*

Budak Ali Cem / Karaaslan Varol, Medenî Usul Hukuku, 4. Bası, Ankara 2020.

Burton Micheal, Civil Appeals, 2nd Edition, London 2013.

Ceylan Ebru, Yeni Türk Medeni Kanunu'nda Aile Konutunun Önemi, TBBD Ocak – Şubat 2017, S. 128, s.203-230.

Chapman Vivian, Chancery Practice and Procedure, London 2001.

Conway Helen L., Family Law, London 2014.

Cremades Bernardo M., "The Need For Conservatory and Preliminary Measures", International Business Lawyer 1999, Vol. 27, No. 5, s.226 - 230.

Cretney Stephen / **Bird** Roger, Divorce The New Law, London 1996.

Cretney Stephen M. / **Masson** Judith M. / Bailey – Harris Rebecca, Principles of Family Law, London 2003.

Cusworth Nicholas / **Vinery** Joshua, Rayden and Jacksons on Relationship Breakdown, Finances and Children, London 2019.

Çabri Sezer, Aile Konutu Şerhi, Prof. Dr. Ergun Çetingil ve Prof. Dr. Reyagan Kender'e 50. Yıl Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, 2007, s.401- 417.

Çiftçi Pınar, "Özel Hayatın Korunması Kapsamında Medenî Yargılamada Aleniyet İlkesinin Sınırlandırılması", DEÜHFD 2018, Cilt: XX, Sayı: 2, s. 159-189.

Demir Mecit, Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası, Ankara 2018.

De Haas Margaret / **Bispham** Christine, Domestic Injunctions, 2nd Edition, London 1998.

Deren – Yıldırım Nevhis, Haksız Rekabet Hukuku ile Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku'nda İhtiyati Tedbirler, 2. Bası, İstanbul 2002. (***Kısaltma:*** *Deren – Yıldırım, İhtiyati Tedbirler)*

Deren – Yıldırım Nevhis, Medenî Usul Hukuku'nun Evrenselleşmesi Yolunda İhtiyati Tedbir Alanında Yabancı Hukukun Etkileri, Çev. Hamide Özden Özkaya, Prof Dr. Ergun Önen'a Armağan, İstanbul 2003, s. 305 – 317.

Diduck Alison / **Kaganas** Felicity, Family Law, Gender and the State, 3rd Edition, Oxford 2012.

Doğan İzzet, Türk Medeni Kanunu'nun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk Ve İştirak Nafakası, Public and Private International Law Bulletin 2015, Volume: 35, Issue: 1, s. 59-95.

Doğan Murat, Medenî Kanunun Getirdiği Yeni Bir Müessese: Aile Konutu, AÜEHFD 2002, C.IV, S: 1-4, s.285-300.

Dockray Martin, Anton Piller Orders, 2 nd Edition, London 1992.

Dunn Virginia/ **Lachkovıc** Veronica, Family Law in Practice, 9 th Edition, London 2010.

Dural Mustafa / **Öğüz** Tufan / **Gümüş** Mustafa Alper, Türk Özel Aile Hukuku Cilt III, 16. Bası, İstanbul 2021.

Ercan İbrahim, Medenî Usûl Hukukunda İhtiyati Tedbir, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi - Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Konya 1992.

Erdem Mehmet, Aile Hukuku, 2. Bası, Ankara 2019. (***Kısaltma:*** *Erdem, Aile)*

Erdem Mehmet, Aile İçi Şiddet ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, TBBD Kasım – Aralık 2007, S. 73, s. 46 – 77. *(**Kısaltma:** Erdem, Aile İçi Şiddet)*

Erişir Evrim, Geçici Hukukî Korumanın Temelleri ve İhtiyatî Tedbir Türleri, İstanbul 2013. *(**Kısaltma:** Erişir, İhtiyatî Tedbir)*

Erişir Evrim, Türk Hukukçu Kadınlar Derneğinin 50. Kuruluş Yıldönümü Sempozyum Kitabı Aile Hukukunda Güncel Sorunlar, İstanbul 2019, s. 21 – 66. (***Kısaltma:** Erişir,* Aile)

Erten Rifat, Milletlerarası Ticarî Tahkim Hukukunda Geçici Hukukî Koruma Önlemleri, Ankara 2010.

Family Court Practice 2019. *(**Kısaltma:** The Red Book)*

Feyzioğlu Feyzi Necmeddin, Aile Hukuku, C. II, 3. Bası, İstanbul 1986.

Fırtına Esra, Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası, Ankara 2019.

Geddes Gillian / **Budworth** Richard, The Single Family Court, 2 nd Edition, London 2017.

Gençcan Ömer Uğur, Aile Konutu, Ankara 2017. (***Kısaltma:** Gençcan, Aile Konutu)*

Gençcan Ömer Uğur, Boşanma Hukuku, 10. Bası, Ankara 2021. *(**Kısaltma:** Gençcan, Boşanma)*

Gençcan Ömer Uğur, Boşanma Usul Hukuku, 3. Bası, Ankara 2019. *(**Kısaltma:** Gençcan, Boşanma Usûl)*

Gençcan Ömer Uğur, Kadın Hukuku, Ankara 2020. (***Kısaltma:** Gençcan, Kadın)*

Gençcan Ömer Uğur, Nafaka Hukuku, Ankara 2018. (***Kısaltma:** Gençcan, Nafaka)*

Gillian Douglas, An Introduction to Family Law, 2 nd Edition, London 2005.

Gilmore Stephen, / **Glennon** Lisa, Hayes & Williams 'Family Law, 6 th Edition, Glasgow 2018.

Göksu Mustafa, Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre İhtiyati Tedbirin Uygulanmasını Talep Etme Zorunluluğu, DEÜHFD 2014, C. XVI, Özel Sayı: Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, s. 1253-1273.

Görgün Şanal / **Börü** Levent / **Toraman** Barış / **Kodakoğlu** Mehmet, Medenî Usûl Hukuku, 9. Bası, Ankara 2020.

Günay İnan Esra, Aile Hukukunda Geçici Hukukî Himaye Tedbirleri, Edirne 2018.

Harris – Short Sonia / **Miles** Joanna / **George** Rob, Family Law Cases and Materials, 4th Edition, London 2019.

Hatemi Hüseyin, Aile Hukuku, İstanbul 2020.

Havutçu Ayşe, Evli Kadının Yerleşim Yeri, DEÜHFD 2005, C. VII, S.1, s. 29-50.

Herring Jonathan, Family Law, 8th Edition, London 2019.

Hoyle Mark S.W., Freezing and Search Orders, 4th Edition, London 2006.

Kahraman Recep, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da Öngörülen Tedbirler Ve Bu Tedbirlere İlişkin Usul, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi - Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ankara 2019.

Kaplan Mikail Bora, Sınai Mülkiyet Kanunu'nda İhtiyatî Tedbirler, İstanbul 2018.

Karahacıoğlu Ali Haydar / **Parlar** Aynur, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Bası, Ankara 2014.

Karslı Abdurrahim, Medeni Muhakeme Hukuku, 5. Bası, İstanbul 2020.

Kenny Christian / **Wooldridge** Ben, Rayden and Jackson's Law and Practice in Divorce and Family Matters, London 2019.

Kessedjian Catherine, "Note on Provisional and Protective Measures in Private International Law and Comparative Law", https://assets.hcch.net/docs/b6b726b3-1597-40c0-a9c6-894dd5fc9518.pdf.

Kılınç Ayşe, Medenî Usûl Hukukunda Adlî Yardım, Ankara 2013.

Kılıçoğlu Ahmet M., Aile Hukuku, 5. Bası, Ankara 2020.

Kırlı Aydemir Deniz Defne, Milletlerarası Usul Hukukunda İhtiyati Tedbirler (Brüksel I Tüzüğü, UNIDROIT İlkeleri ve Türk Yargılama Hukuku Çerçevesinde), İstanbul 2013.

Kırlı Aydemir Deniz, İngiliz Usul Hukukundaki Bir Tedbir Türü: Mareva Tedbiri, MİHDER 2010, S.17, s. 527- 540. **(*Kısaltma:* *Kırlı Aydemir, Mareva)***

Kırmızı Mustafa, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Aile Konutu, 5. Bası, Ankara 2020.

Kırtıloğlu S. Serhat, Medeni Yargılama Hukukunda Değişiklik Davası, Ankara 2014.

King Edward / **Hawley** Joseph, Common Law Gelişmesi, Çeviren: İlhan Lütem, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/633464.

Konca Nesibe Kurt, Medenî Usûl Hukukunda Aleniyet İlkesi, Ankara 2009. ***(Kısaltma:** Kurt Konca, Aleniyet İlkesi)*

Konca Nesibe Kurt, "Medeni Usul Hukukunda Aleniyet İlkesinin Sınırlandırılması", SDÜHFD MİHBİR Özel Sayısı 2014, Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukukçuları Toplantısı XII, s. 65 – 96.

Konca Nesibe Kurt, Medenî Usûl Hukukunda Tarafların Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü, Ankara 2016. *(**Kısaltma:** Kurt Konca, Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü)*

Konuralp Cengiz Serhat, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre İhtiyati Tedbirler, İÜHFM 2013, C. LXXI, S. 2, s. 225-274.

Konuralp Cengiz Serhat, İcra ve İflâs Hukukunda İhtiyatî Tedbirler, İstanbul 2013. *(**Kısaltma:** Konuralp, İhtiyatî Tedbirler)*

Korkmaz Fulya, "Adlî Kontrol", İÜHFD 2015, C. I, Özel Sayı, s.521- 542.

Korkmaz Ramazan, Haksız İhtiyatî Tedbir ve İhtiyatî Hacizden Kaynaklanan Tazminat Davası, İstanbul 2020.

Köprülü Bülent / **Kaneti** Selim, Aile Hukuku, 2. Bası, İstanbul 1989.

Köse Eylül Can, Evlilik Birliğinin Eşlerin Tasarruf Yetkisine Getirdiği Sınırlamalar, İstanbul 2020.

Kuru Baki / **Arslan** Ramazan / **Yılmaz** Ejder, Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, 25. Bası, Ankara 2014.

Kuru Baki / **Aydın** Burak, Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı, İstanbul 2020.

Kuru Baki, İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, 2. Bası, Ankara 2013. *(**Kısaltma:** Kuru, El Kitabı İcra)*

Kuru Baki / **Aydın** Burak, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2021. (***Kısaltma:** Kuru, İcra)*

Kuru Baki, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı Hakkında Genel Değerlendirme, Medenî Usûl ve İcra – İflâs Hukukçuları Toplantısı V, Ankara 2006. (***Kısaltma:*** *Kuru, Tasarı)*

Kuru Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. IV, 6. Bası, İstanbul 2001. (***Kısaltma:*** *Kuru, C.IV)*

Kuru Baki, Medenî Usûl Hukuku El Kitabı, C. I, İstanbul 2020. (***Kısaltma:*** *Kuru, El Kitabı Usûl)*

Londono Patricia / **Smith** A.T.H. / **Eady** David, On Contempt, 5th Edition, London 2017.

Loughlin Paula / **Gerlis** Stephen, Civil Procedure, 2nd Edition, London 2004.

Maher Gerry / **Rodger** Barry J., "Provisional and Protective Remedies: The British Experience Of The Brussels Convention", The International and Comparetive Law Quarterly 1999, Vol. 48, No. 2, s. 302 – 339.

Mallender Paul/ **Rayson** Jane, Civil Partnership Act 2004, Cambridge 2009.

Matthews Paul / **Malek** Hogde M., Disclosure, London 2007.

Mıstaçoğlu Yasemin, Medenî Usul Hukukunda İhtiyatî Tedbir Yargılaması, İstanbul 2020.

Newbury Andrew / **Yelton** / **Mclynn** Vicki / **Williams** Clare, Guide to the Family Procedure Rules, London 2011.

Newton Clive R. / **Nagpal** Deepak, Jackson's Matrimonial Finance, 9th Edition, London 2019.

Oğuzman Kemal / **Dural** Mustafa, Aile Hukuku, 2. Bası, İstanbul 1998.

Orhan Şafak, Boşanma Davasında Geçici Hukukî Koruma Tedbirleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi – Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ankara 2016.

Önen Ergun, Medenî Yargılama Hukuku, Ankara 1979.

Özbek Mustafa Serdar, Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda İlâmlı İcranın Etkinliği, 4. Bası, C. II, Ankara 2018.

Özdemir Mehmet, Yargıtay ve İstinaf Uygulamasında Geçici Hukuki Korumalar, 2. Bası, Ankara 2021.

Özekes Muhammet / **Erişir** Evrim, Konusu Para Alacağı Olan Geçici Hukukî Korumaların Karşılaştırılması ve Değerlendirilmesi, MİHDER 2006/3, S.5, s.1235 – 1272.

Özekes Muhammet, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İhtiyatî Tedbir, DEÜHFD 2002, C.IV, S.2, s.89-138. (***Kısaltma:*** *Özekes, İhtiyatî Tedbir)*

Özekes Muhammet, İcra ve İflâs Hukukunda İhtiyatî Haciz, Ankara 1999. (***Kısaltma:*** *Özekes, İhtiyatî Haciz)*

Özekes Muhammet, Medenî Usûl Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı, İstanbul 2003. (***Kısaltma:*** *Özekes, Hukukî Dinlenilme)*

Özekes Muhammet, Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku, 15. Bası, İstanbul 2017. (***Kısaltma:*** *Özekes, Pekcanıtez Usûl)*

Özekes Muhammet, Ülkemizde Hukukun Vicdan ve Ahlak Sorunu, Eskişehir BD. 2005, s. 1- 16.

Özekes Muhammet, Zorunlu Arabuluculukta Geçici Hukukî Korumaların Durumu, İzBD Ocak 2020, s. 253 – 283. (***Kısaltma:*** *Özekes, Zorunlu Arabuluculuk)*

Özel Çağlar / **Tatar** Erol, Aile Mahkemelerinin Yapısı ve Kararları Üzerine Genel Bir Değerlendirme, Sosyo – Ekonomi, Ocak – Haziran 2008, s. 50 – 87.

Özkök Süleyman, İhtiyati Tedbirler, Ankara 2002.

Öztan Bilge, Aile Hukuku, 4. Bası, Ankara 2004.

Öztürk Necla, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler, İÜHFD 2017, C. VIII, S. 1, s. 1- 32.

Pekcanıtez Hakan / **Atalay** Oğuz / **Sungurtekin** Özkan Meral / **Özekes** Muhammet, İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, 7. Bası, İstanbul 2020.

Pekcanıtez Hakan / **Atalay** Oğuz / **Özekes** Muhammet, Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı, 8. Bası, İstanbul 2020.

Pekcanıtez Hakan, Geciken Adalet, Makaleler, C.I, İstanbul 2016, s. 124 – 131. (***Kısaltma:*** *Pekcanıtez, Geciken Adalet)*

Pekcanıtez Hakan, Hukukî Dinlenilme Hakkı, Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan, İzmir 2000, s. 753- 791. (***Kısaltma:*** *Pekcanıtez, Hukukî Dinlenilme)*

Pekcanıtez Hakan, "Milletlerarası Tahkimde Geçici Hukukî Koruma Önlemleri", Milletlerarası Tahkim Semineri, Ankara 2003, s. 115-152. (***Kısaltma:*** *Pekcanıtez, Geçici Hukukî Koruma)*

Pellerin Pierre / **Pellerin** Jean, "Boşanma, Ayrılık ve Evlenmenin Butlanı Hakkında Yeni İngiliz Kanunu", https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97458, s. 1218 – 1227.

Postacıoğlu İlhan E. / **Altay** Sümer, Medenî Usûl Hukuku Dersleri, 8. Bası, İstanbul 2020.

Postacıoğlu İlhan E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6. Bası, İstanbul 1975.

Probert Rebecca / **Harding** Maebh, Cretney and Probert's Family Law, 10 th Edition, London 2018.

Redfern Alan, *"Arbitration and the Courts: Interim Measures of Protection – Is The Tide About To Turn?",* Texas International Law Journal 1995, Vol. 30, No. 1, s. 71-88.

Saldırım Mustafa, İhtiyati Tedbir ve İhtiyati Haciz Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme, TBBD Mayıs 1997, S. 2, s. 203- 222.

Salter David, Humphreys 'Family Proceedings, 20 th Edition, London 2002.

Saranovic Filip, Private International Law Aspects Of Freezing Injunctions, (Yayınlanmamış Doktora Tezi- University of Cambridge), 2017.

Sarıözen M. Serhat, İhtiyati Tedbir Kararlarına Karşı Başvuru Yolu ve İçtihadı Birleştirme Kararı, DEÜHFD 2014, C. XVI, Özel Sayı: 2014 Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, s. 1321-1350.

Sendall Joshua S. A., The Evolution, Utility and Efectiveness of the Mareva Jusrisdiction in English Law: A Critical Appraisal, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi - University of Lancaster), 2015.

Shalaan Wael, Interim Measures In International Commercial Arbitration – A Comparative Study Of The Egyptian, English And Scottish Law, (Yayınlanmamış Doktora Tezi- University of Stirling), 2013.

Sharpe Robert, Injunctions and Specific Performance, 4th Edition, London2012.

Sheridan L. A., Injunctions And Similar Orders, Chichester 1999. (***Kısaltma:*** *Sheridan, Similar Orders)*

Sheridan L.A., Injunctions In General, London 1994. (***Kısaltma:*** *Sheridan Injunctions)*

Sime Stuart, A Practical Approach To Civil Procedure, 17th Edition, Oxford 2014.

Singer Sir Peter / **Mostyn** Sir Nicholas / **Marks** Lewis / **Smith** Gavin, Financial Remedies Under the Family Procedure Rules, 2nd Edition, London 2012.

Sirmen Lale / **Koçhisarlıoğlu** Cengiz / **Tanrıver** Süha / **Süral** Nurhan / **Tercan** Erdal, Karşılaştırmalı Hukukta Aile Mahkemeleri ve Türkiye'de Aile Mahkemelerinin Kurulmasında Yararlanılabilecek Bir Model, Prof Dr. Turhan Esener'e Armağan, Ankara 2000, s. 1- 32.

Standley Kate / **Davies** Paula, Family Law, 8th Edition, London 2013.

Sunar Gülcan, Medeni Usul Hukukunda Basit Yargılama Usulü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi - Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul 2002.

Şahan Havva Gül, Kuruluşu, İşlevleri ve İşleyişi Bakımından Medenî Yargılama Hukukunda Özel Görevli Mahkemeler, Ankara 2012.

Şıpka Şükran, Aile Konutu ile İlgili İşlemlerde Diğer Eşin Rızası, 2. Bası, İstanbul 2004.

Tanrıver Süha, Medenî Usûl Hukuku, C. I, Ankara 2020. (***Kısaltma:*** *Tanrıver, C.I)*

Tanrıver Süha, Medenî Usûl Hukuku, C. II, Ankara 2021. (***Kısaltma:*** *Tanrıver, C.II)*

Tanrıver Süha, Türk Aile Mahkemeleri, Ankara 2014. (***Kısaltma:*** *Tanrıver, Aile)*

Taş-Korkmaz Hülya, Türk Hukuku'nda İhtiyati Tedbirler, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi - Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Diyarbakır 1995.

Teomete Yalabık Fulya, İngiliz ve Amerikan Hukuklarında Vakıaların Getirilmesi İle Delillerin Toplanmasında Hâkimin Rolü Ve Türk Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi, İstanbul 2016.

Tercan Erdal, Medenî Usûl Hukukunda Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü, SÜHFD 1996, C.V, S.1-2, Prof. Dr. M. Şakir Berki'ye Armağan, s. 181-212. (***Kısaltma:*** *Tercan, Gerçeği Söyleme)*

Tercan Erdal, Türk Aile Mahkemeleri, AÜHFD 2003, C. V, S.3, s. 19- 53.

Tezgel Mehmet, Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Ankara 2012.

Thorpe Matthew, Rayden & Jackson's Law and Practice in Divorce and Family Matters, 17th Edition, London 1997.

Tunç Yücel Müjgan, HMK Uyarınca Tahkimde İhtiyati Tedbir ve Delil Tespiti, Ankara 2013.

Turan Sinem, Medenî Usûl Hukukunda Delil Tespiti Kurumunun Fonksiyonları, Ankara 2020.

Uğur Hüsamettin, Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddete Karşı 6284 Sayılı Kanun'un Getirdikleri, TCCD 2012, S.101.

Ulukapı Ömer, Medenî Usûl Hukuku, 3. Bası, Konya 2015.

Umar Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Bası, Ankara 2014.

Uzun Mine, Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası, İstanbul 2013.

Üstündağ Saim, İhtiyatî Tedbirler, İstanbul 1981. (***Kısaltma:*** *Üstündağ, İhtiyatî Tedbirler)*

Üstündağ Saim, Medeni Yargılama Hukuku, C. I-II, 7. Bası, İstanbul 2000. (***Kısaltma:*** *Üstündağ, Yargılama)*

Velidedeoğlu Hıfzı Veldet, Türk Medenî Hukuku (Aile Hukuku), C. II, 5. Bası, İstanbul 1965.

Welstead Mary / Edwards Susan, Family Law, 3rd Edition, Oxford 2011.

Wilson John, Jackson's Matrimonial Finance, 9th Edition, London 2019. (***Kısaltma:*** *Wilson, Jackson's)*

Wilson John, Rayden and Jacksons on Relationship Breakdown, Finances and Children, London 2019. (***Kısaltma:*** *Wilson, Rayden and Jacksons)*

Yalçınkaya Namık / **Kaleli** Şakir, Boşanma Hukuku, C.II, 1. Bası, Ankara 1987.

Yavaş Murat, Medeni Usul Hukukunda Delil Tespiti, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi - Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul 1999.

Yavuz Nihat, Öğretide ve Uygulamada Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar, Ankara 2008.

Yeşilırmak Ali, Provisional Measures In International Commercial Arbitration, 2005.

Yılmaz Ejder, Geçici Hukukî Himaye Tedbirleri, C.I, Ankara 2001. (***Kısaltma:*** *Yılmaz, Tedbirler)*

Yılmaz Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**,** 4. Bası, Ankara 2021. (***Kısaltma:*** *Yılmaz, Şerh)*

Yıldırım Mehmet Kâmil, Medenî Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi, İstanbul 1990.

Yılmaz Zehra Sanem, Sermaye Şirketinde Geçici Hukukî Korumalar, Ankara 2010.

Zuckerman Adrian, "Interlocutory Remedies in Quest of Procedural Fairness", The Modern Law Rewiev 1993, Vol. 56, No.3. (***Kısaltma:*** *Zuckerman, Interlocutary Remedies)*

Zuckerman Adrian, Zuckerman On Civil Procedure Principles of Practice, 3rd Edition, London 2013. (***Kısaltma:*** *Zuckerman, On Civil Procedure)*

E-Uyar (www.e-uyar.com)

Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası (http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm)

Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi (www.lexpera.com)

www.familylawweek.co.uk

www.justisone.com